

THE CAVES

OF THE PHAC

BY JAMES L. MURRAY

ILLUSTRATED

1870.

GVE
RAC
DE
ME

PRACTICA
CRIMINALIS
ET ORDINIS IUDICIARII
CIVILIS, MVLTIS REGIÆ AUDIENTIÆ
declarationibus ornati.

IN QVA, PRAECIPVE QVID AD IVSTITIAM ADMINISTRANDAM, REMPUBLICAMQ; IN PACE TENENDAM, & CONSERUANDAM, & AD PROCESSUS TAM CRIMINALES, QUAM CIVILES, RECTE, & ABSQUE NULLITATUM VITIO CONFICIENTIOS, IAM VIA ORDINARIA, QUAM REGALIARUM OBSERUANDUM SIT, OSTENDITUR.

*AVTHORE DON LUDOVICO à PEGVERA
Regij Concilij Cathaloniae Primario Senatore.*

AD ILLVSTRISSIMVM, ET EXCELLENTISSIMVM
Dominum Domnum Ioannem Teres Archiepiscopum Tarragonæ,
Consiliarium Locumtenentem & Capitancum generalem S.C.
& R. Magestatis in Principatu Cathaloniæ &
Comitatibus Ruscilionis &
Ceritaniæ.

CVM SUMMARIIS ET INDICE.

Anno.

*LXXXVII
LXXXVIII*

1603.

CVM PRIVILEGIO.

Bærcinone, Ex Typographia Iacobi à Cendrat.

Lo Archebisbe de Tarragona
Lo Estinent y Capita general.

PER la present donam licencia, permis y facultat al noble magnific y amat Conseller de la Real Magestat Don Luys de Peguera Doctor del Real Consell de la tercera Sala, peraque liberalement puga fer imprimir y venderer vn llibre per ell compost, intitulat Práctica Criminalis & Ordinis iudiciarij ciuilis. Manant expressament a tots impressors, y altres persones, que durant lo temps deuall scrit, no puguen imprimir, ni vendre, ni fer imprimir ni vendre lo dit llibre sens licencia, y expres orde de aquell. sots pena de perdre los llibres imprimits, mollos, y aparells de la impressio, y de siach cents florins de or de Arago als reals cofrens applicadors, y dels bens dels contrafahéts irremissiblement exigidors. Sots la qual pena diem y manā no res menys, à tots y sengles Veguers, Batles, Sotsveguers, Sotsballes, y altres qualsevol officials axi reals, com de Barons, y mayors, com menors, que la present nostra licentia tinguén, guarden, y obseruen, tenir, guardar, y obseruar facen, y contra no vinguen en manera alguna, si la gracia de sa Magestat tené cara, y en la pena predita desijé no incorrer. La qual licència volem sia duradora per temps de deu anys propseguints: los quals passats sia extincta & finida. Dat en Barcelona a xvij. de Abril. M. DCiiij.

Lo Archebisbe.

*Vt. Rouirola Cancellarius.
Vt. Don Franciscus de Agullana
& Calders Regens Thesaur.*

Gabriel Olzina.

Ludouicus à Peguera.

()

ILLVSTRISSIMO, ET EXCELLENTISSIMO DOMINO DOMNO

IOANNI TERES ARCHIEPISCOPO TARRACONÆ,
Consiliario Locumtenenti & Capitaneo generali S. C. & R.
M. in Principatu Cathaloniæ & Comitatibus
Ruscilionis & Ceritaniæ.

Don Ludouicus à Peguera salutem & fœlicitatem.

*Vm iam à tua huius Regni administrationis fortunato ini-
tio, & prospero cursu singularia tua ornamēta, egregiasq;
virtutes, mirā in negotiatoribus humaniter audiendis pa-
tientiā, ardens in cōbōne stādis viris bonis studiū, censoriū,
& graue in nefarijs plectendis iudiciū diligenter animad-
uerterē; in eā profecto cogitationē incidi, immo veni, illam præceteris in-
te fulgere virtutē, quæ micat inter alia, ut sol, astram aiora: amorē si quidē
incredibile, cōmumisq; boni studiosissimū affectū; ut omnia ad unū Deū,
& religionē referantur, atq; inuictissimi, & potentissimi Regis nostri obse-
quo quā gratissimo perfecta sint. Neque vero in histantū, quæ sunt gra-
uissima, acquiescebas: sed te præterea interdū plurima inuestigantē per-
spiciebam: quo melius in cōlumitati omnium consulere tur, interdū eorū
iurisperitorū vicē dolentē, & errata insignia moleste ferentē, qui defendē-
di, consulendi, & iudicandi prouinciā durā suscepérant; quorū sententiae
prorsus infirma solent doctissimorū animos vehementius perturbare. Eos
nostrifori, & regij concilij formulas ignorantes veluti andabatas in pu-
gna cacutire audiebamus. Eos tantarū rerū copia destitutos decipi frequē-
ter constabat: ex quorū in faustis auspicijs, ne dicā inertia vitijs, quotidie
in Rempublicā quam plurima venirent incōmoda, iurgia, & simultates
asuescerent excitari, temporis dilationes, & immodici quæstus factitari.
Tu vero prudentissimus gubernator prouidebas multum, curabas pluri-
mum, tuum pœne diuinum ingenium ostentabas, omnes benignissime hor-
tabare; ut tantis malis, & temporibus occurreretur. Eo tempore ignicu-
lus quidam desiderij tuime cāpit incendere, & inflammare, cogitauiq;
me, ut unum omnium Regij concilij antiquissimum, licet quam plurimis*

forensibus ornamenti priuatum, plus officij debere Reip. Et desiderij tui
causa præstare. In hanc euidem sapissime curam incumbens, statu tan-
dem hoc opus pertexere, per textum, in solem lucemq; emittere, emissum,
ut et ati nostra Et posteritati prodeesse posset: ut omnibus nostra prouincia iu-
re consultis caterisq; in Iuris prudentia spatijs diu multumq; versatis, qui
aliquid eruditionis ex eo sibi, cum ad scientiam nostri fori: tum peruet-
rem consuetudinem, Et usum penitus intelligendum, promere studuerint,
integrum sit. Qui enim usum nostrum studiose imitantarentur, diligentissi-
me colerent, eos perfectissimos in posterum cateris me futuros intellige-
bam. Quare cum tu mihi princeps, Et auctor ad hoc opus aggrediendum,
Et suscipiendum extiteris, meritissime te unum iudicavi, cui illud des-
ponderetur, mea vigilia Aristophanis, Et Cleantis lucerna laboriosiores
dicarentur, pignus, et Republica iuuanda studium per officiosè deferretur.
In hac re, Et in hoc genere toto hoc scribo parcus; quod ipse confido, optime
que spero fore, ut mei consilij finē, quem tua in omnium salutem propensa be-
nignitas terminum mearum contentionum esse volet, probè cognoscas: ta-
men vehementer oro, obtestorque, te pro summo in omnes studio, pro per-
spectissima in doctissimos quoque benevolētia, pro eximio meo in te amo-
re, tuoq; in me pari: tu ut in hac prouincia, admirabili quo in cateris rebus
uteris iudicio meos labores complectare, eos Et me ipsum in tuam fidem pa-
trociniumque recipere patiare. Erunt mea in te obseruantia monumen-
tum sempiternum. Quos tu, si probè ingenium tuum noui, vel in circa amā-
ter fouebis: quia non inanis gloria, non quæsus cuiusdā gratia: sed tantū
de Republica, præstantissimisque ingenij bene merendi videbis esse impēsos.

Vale. Præpotente Deus, nobis saluum in columque conseruet,
vixus Nestoreis annis perfruare, ut nos quamplu-
rimis, Et maioribus possis libera-
lissimè officij sexornare.

PER ILLVS TRIBV S ET

S APIENTISSIMIS PRAESIDIBVS AC SENATORIBVS Sacri Regij Concilij Cathaloniæ Dominis Collégisq; obseruantissimis.

Don Ludouicus à Peguera. S. D.

VAE me solicitam antea habebat cogitatio & consilijs, & periculi mei, quæ me quoq; ita commouebat: ut non explicarem quid esset optimum factu: eanunc maximum illum timorem inspectatissimam pridem spem conuertit prorsus, & splendidiorem præbet compositioni materiam. Accomodatissimum igitur tempus natus, quo possum meo ingenio, & studio aliquorum rationem ducere, & meis laboribus illorum facultates iuuare: coactus denique, & ame a imperante natura, & ab eius voluntate, cui me dicatum volo: ut hoc perexiguum opus meis occupationibus elaboratum in apertum proferrem; In cuius leuidense subtegmen, & telam, ea quæ ad scientiam nostriforis pulcherrimè comprehendendam, & ea, quæ ad Regij concilij usum, & antiquissimum morem accipiendo, plurimum spectant, conieci; simulq; excitanda, & attollenda ingenia, curauis; ut qui ad ius proficiscuntur, aliquando pedes in terram ponere sciant sine manuductore. Graue sane opus. Grauius onus, quod ego non subiisse, nec mihi imposuisse tam lubens, nisi omne meam spe, & rationes in vestra auctoritate litteris, & fide præstanti positas, defixa sq; haberem: à vobis omnia didici, omnia accepi. Vestra eruditissima colloctio, & usus quotidianus me semper imitatione vestri erudit, ac informauit. Quæ non in Senatu, quæ non in alijs consilijs docentibus, & dicentibus vobis ipse percepi: quæ non collegi: Quoties vos more maiorum de grauiissimis rebus commentantes. Quoties sapientissime quæq; tractantes si uera est uita ego non vidi? Depromebant tunc multa, cogitabant non pauca, quæ quanto mihi fuerint ornamento, testis est etas mea ingrauecens. Testes haec non inutiles lucubrations, in quas quidquid habuerim iudicij de theorica, ut dicitur, & Practica, libentissime contulii. Quæ si tales erunt, quales vobis videri oportet maxime: unum omnium fortunatissimum me prædicabo. At hominem esse me certo scio; & nō sim, nisi intelligam me labi, errare, decipi potuisse. Lynceus & interdum offendere dicitur. Quod si non omnia adhibui, non omnia produxi, quæ ad propositam sententiam potuisse traduci: illud quoq; mihi condonari velim. Aliquando enim iudicium imponit, memoria supponit, occupatio distrahit. Quare accipite sapientissimi Senatores hoc paruum opusculum, vestra maxima auctoritate, & magnitudine animi defendite. Vos illi tutores, immo patres satis, rogo. Si peccatum alicubi est, id ignoscatis obsecro, & criticos, vos præstetis nulla ratione iniquos. Præluceat illi, vestra in omnes incredibilis benevolentia, in me amor singularis, illi pro collegio, & officio quæcunque prælate. Si vobis, ut spero, placuerit, & me tanto beneficio ornatum constiterit: nihil dubito, quin alia perplura a me possitis propediem expectare. Valete

AD VIRVM NOBILEM

LUDOVICVM A PEGVERA SENATVS

Regij Cathaloniæ Decanum in iuris Ciuilis proxim ab eo editam.

Dodecastichon.

QVæ prius ingentes Iuris cumulabat aceruos
Congeries, dubio vix ad eunda loco
Stat modo certa, nitens, & casibus obuia cunctis,
Inque suos vius victa labore venit.
Magnum opus, e tanto deducere culmine leges
Et munire nouum per iuga senta gradum.
Hos animos, Peguera, tibi dant clara tuorum
Stemmata, nobilitas ardua quæque petit.
Sic superare tibi licuit discrimina iuris:
Ut pateat cunctis, non sine laude forum.
Namque vel ad causas, vel alti tecta Senatus
Ista dabit magnos orbita trita viros.

INDEX CAPITVORVM PRACTICAE CRIMINALIS IN HOC VOL- mine contentorum.

CAP. I. Quo ostenditur, in omnibus rebus per agendis, ante omnia diuinū auxilium esse implo-
randum, omnesq; hominum actiones à Deo incipere debere, & in eo finiri: ut omnia diuino cō-
filio facta melius conseruentur.

Cap. 2. In quo ostenditur, quid sit justitia, quæ virtus, & quæ Christiani Principes eorumq; præsi-
des ac iudices præcipue habere & obseruare debent ad illam recte administram, & practican-
dam.

Cap. 3. In quo ostenditur, ad recte iustitiam practicandam fugiendam esse iniustitiam. Et in serun-
tur multa infortunia secuta contra iniustitiam facientes.

Cap. 4. In quo Reipublicæ gubernatores instruuntur, quod curent Rempublicam quam regunt
quietam & tranquillam habere: ut sic in ea rectè & quietè iustitiam administrent.

Cap. 5. Quo Reges monentur, ad recte iustitiam administram & practicandam, ne in Deum
peccent: imo quod peccata quæ contra Dei præcepta committuntur cohibeant, puniant, & de
patria expellant; curentq; atque eorum præfides prouinciam quam regunt malis hominibus pur-
gatam habere. Sin minus, ne dum ipsi, & eorum subditi, sed etiam eorum regna à Deo varijs cala-
mitatibus & infortunijs punientur.

Cap. 6. Quo ostenditur, fidei obseruationem maximopere necessariam esse, ad recte iustitiam ad-
ministrandam.

Cap. 7. Quo Reges, atque eorum consiliarij de latere instruuntur, quod quando agitur de magistra-
tibus & iudicis officijs atque muneribus Reipublicæ ad eius regimen & utilitatem iustitiae q;
administrationem conferendis, curent probos, & idoneos, omni utilitate & consanguinea volun-
tate semota atque amicitia sciuncta eligere: ut sic optima administretur & practicetur iustitia.

Cap. 8. Quo Reges & Principes monentur, quod omnia quæ agunt prudenter ac cum consilio a-
gant, & quod in rebus quæ in concilio tractantur obseruent secretum: ut sic optima administre-
tur iustitia.

Cap. 9. Quo Reges & eorum iudices instruuntur, quod leges obseruent, ad habendam Rempubli-
cam quam regunt quietam & tranquillam, & in ea optimam administrent iustitiam.

Cap. 10. Quo ostenditur, iudices secundum leges iudicare debere: & non secundum conscientiam,
& propriam eorum scientiam.

Cap. 11. Quo Principes instruuntur, quod in honoribus & gratiarum distributione, magis moueri
debent propter virtutem & vera merita, quam propter importunitatem petentium. Et quod in
prædictis suos iustitiae ministros merita habentes debent omnibus alijs præferre, & anteponere.

Cap. 12. De processu via ordinaria, & per inquisitionem coram domino Rege, vel eius locumte-
nente generali, aut alio quocunque iudice ordinario. Et iste processus expeditur quindecim. §§.
& sunt qui sequuntur.

§. 1. De præuentione inquisitionis.

§. 2. De testibus in offensam recipiendis.

§. 3. De prouidenda captura reorum.

§. 4. De citatione ad fines banni.

§. 5. De exigenda a reo capto depositione.

§. 6. De publicatione inquisitionis & termino reo dando ad se defendendum.

§. 7. De recipiendis testibus qui in reorum defensionem exhibentur.

§. 8. An publicato processu possit de nouo inquire.

§. 9. De tortura, & quid considerari debeat antequam deueniatur ad illius condemnationem.

§. 10. De appellacione seu supplicatione interponenda à prouisione seu sententia tormentorum.

- §. 11. De his quæ præuenienda sunt antequam deueniatur ad executionem torturæ.
- §. 12. De forma exequendi torturam.
- §. 13. De danda dilatione reis in tortura confessis.
- §. 14. De diuersis sententiarum formis, diuersas poenas continentibus.
- §. 15. De varijs formis relaxandi reos à carceribus.

- Cap. 13. De processu regaliæ in vim vsatici Barcinoñæ incipientis Simili modo.
- Cap. 14. Deprocessu regaliæ in vim vsatici Barcinoñæ incipientis Authoritate & rogatu, 2, eius nominis.
- Cap. 15. De processu regaliæ factæ in vim vsatici Barcinoñæ incipientis Camini & stratæ.
- Cap. 16. De processu regaliæ in vim vsatici Barcinoñæ incipientis Moneta.
- Cap. 17. De processu regaliæ in vim vsatici Barcinoñæ incipientis Iudicium in curia datum.
- Cap. 18. De forma procedendi ad faciendam regaliam propter causæ connexitatem.
- Cap. 19. De processu in criminis lēsæ magestatis in primo capite.
- Cap. 20. De processu contra fautores, receptatores, & auxiliatores facinorosorum hominum eic torum à pace & treuga.
- Cap. 21. De processu in vim constitutionis generalis Cathaloniæ incipientis Comiastigant Regini Ferdinandi, 2. in 3. curia Barcinoñæ collocata sub titu. quant sia licet o no aquiscu veniarse tens iutge in noua compilatione.
- Cap. 22. De processu recursus interpositi à procedimenti factis per iudicem inferiorem.
- Cap. 23. De processu, quando petitur executione decerni pro treugis fractis.
- Cap. 24. De processu conficendo contra commissarios Apostolicos iurisdictionem pro factis profanis in personas & bona laçorum, & iurisdictioni Domini Regis submissorum exercentes, ut procedimenta contra dictos seculares facta reuocent, aut infra certum tempus compareant banum regium informaturi; vt ibi cognoscatur, an in suo casu procedant.
- Cap. 25. De processu in vim vsatici Mariti vxores & cuiusdam Regie declarationis in corpore juris municipalis inclusæ, praecipue in libro pragmaticarum in titu. de adulterijs ystrupos. cap. 3. Ostendam hic, quomodo procedatur contra mulieres adulterium committentes, & qua poena maritis instantibus plectendæ sint.
- Cap. 26. de processu, quando à reo capto immunitas ecclesiæ allegatur cum formis & procedimenti vtriusque curiæ, vbi multa de iurisdictione Regij Cancellarij inseruntur.

INDEX RVBRICARVM ORDINIS IUDICIARII CIVILIS IN HOC VOLV MINE CONTENTARVM.

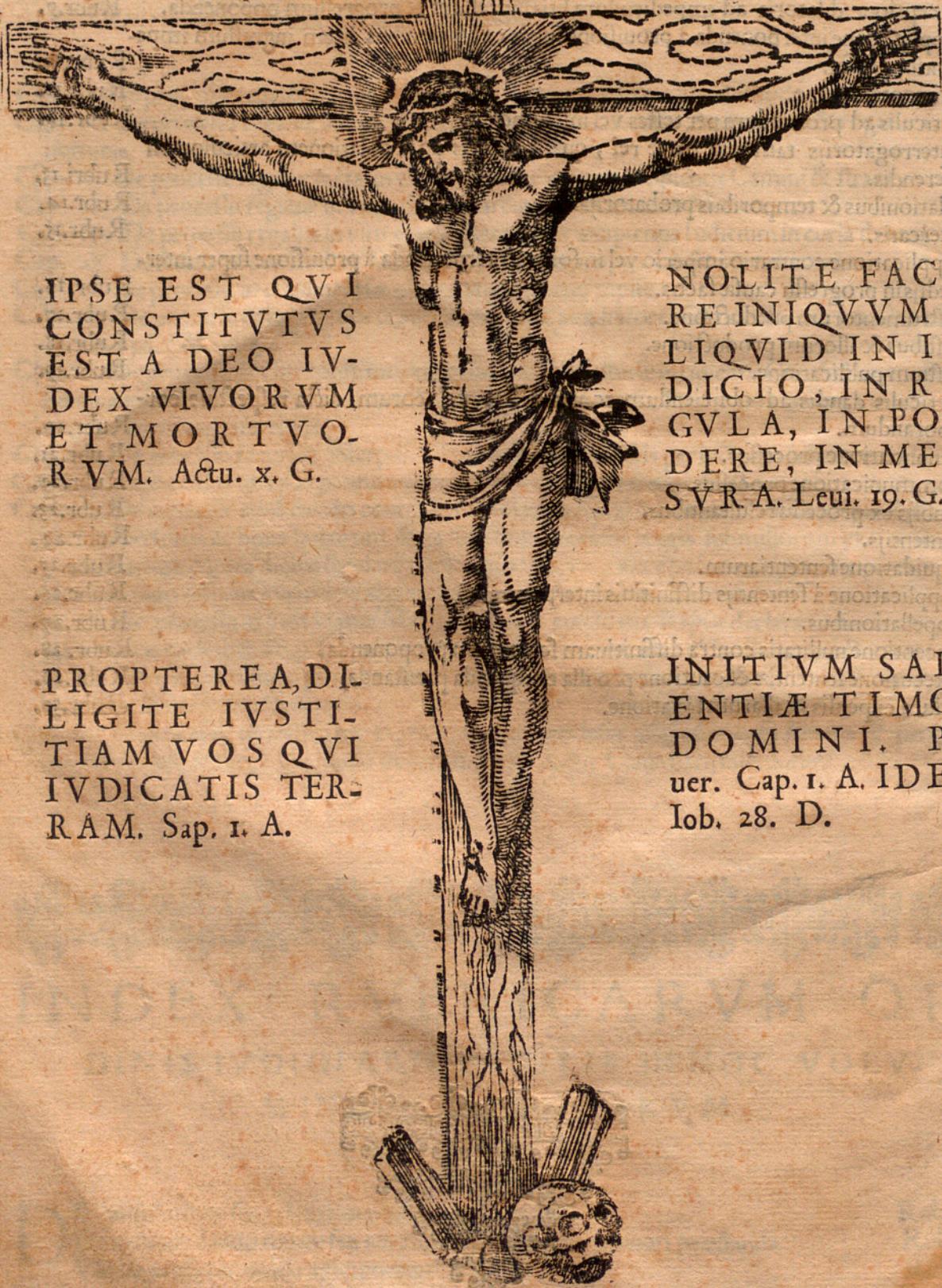
De absolutione seu relaxatione juramenti petenda
De in item dando tutori seu curatore & authoritate minori præstanda
Vbi de causa mouenda agi oporteat
De euocatione causarum ad Regiam Audientiam.

Rubr. 1.
Rubr. 2.
Rubr. 3.
Rubr. 4.
De

De commissione causæ facienda in Regia Audientia.	Rubr. 5.
De citatione seu de in ius vocando.	Rubr. 6.
De contumacia.	Rubr. 7.
De petitione seu libello offerendo.	Rubr. 8.
De exceptione dilatoria ad impediendum litis ingressum & progressum opponenda.	Rubr. 9.
De supplicatione interponenda à prouisione super exceptionibus h[ab]em ingressum impedientibus facta.	Rubr. 10.
Delitis contestatione.	Rubr. 11.
De articulis ad probandum per testes vel instrumenta.	Rubr. 12.
De interrogatorijs tam pro parte rei, quam actoris post oblationem articulorum offerendis.	Rubr. 13.
De dilationibus & temporibus probatorijs.	Rubr. 14.
Dealtercatis.	Rubr. 15.
De supplicatione contrario imperio vel in formainterponenda à prouisione super intermedij in progressu causæ factis.	Rubr. 16.
De instrumentorum productione.	Rubr. 17.
De testibus & illorum productione.	Rubr. 18.
De testium publicatione.	Rubr. 19.
De articulis dandis ad obiectendum contra testes vel eorum dicta respectiue corroborandum.	Rubr. 20.
De denuntiatione processus.	Rubr. 21.
De communicatione processus.	Rubr. 22.
De dubijs ex processu resultantibus.	Rubr. 23.
De sententijs.	Rubr. 24.
De liquidatione sententiarum.	Rubr. 25.
De supplicatione à sententijs diffinitiuis interponendis.	Rubr. 26.
De appellationibus.	Rubr. 27.
De exceptione nullitatis contra diffinitiuam sententiam proponenda.	Rubr. 28.
De executione sententiae & cautione pro illa exequenda præstantia.	Rubr. 29.
Delitum expensis & illarum taxatione.	Rubr. 30.

I.N.R.I

IPSE EST QUI
CONSTITUTUS
EST A DEO IV-
DEX VIVORVM
ET MORTVORVM.
Actu. x. G.

PROPTEREA, DI-
LIGITE IVSTI-
TIAM VOS QVI
IVDICATIS TER-
RAM. Sap. i. A.

NOLITE FACE-
RE INIQVVM A-
LIQVID IN IV-
DICIO, IN RE-
GVLA, IN PON-
DERE, IN MEN-
SVRA. Leui. 19. G.

INITIVM SAPI-
ENTIAE TIMOR
DOMINI. Pro-
uer. Cap. i. A. IDEM
Iob. 28. D.

()

PRACTICA CRIMINALIS ET ORDINIS

IVDICIARII CIVILIS MVL-

tis Regiae Audientiae declar-
tionibus ornati.

*Don Ludouici à Peguera Regij Concilij Cathalonie
Primarij Senatoris.*

Capit. 1. Quo ostenditur, in omnibus rebus peragendis ante omnia diuinum auxilium esse implorandum, omnesq; hominum actiones à Deo incipere debere, & in eo finiri: ut omnia diuino consilio facta melius conseruentur.

- 1 **D**iuinum auxilium in omnibus rebus peragendis esse implorandum.
- 2 **D**eus depræcandus est, ad stabiliendam urbem, & vt nos audiat.
- 3 **D**ix ex Ciceronis sententia Domini sunt ac moderatores omnium rerum.
- 4 **C**ultus Dei castissimus, & purissimus, in pura, sinceraq; veneratione consistit.
- 5 **C**iuitas diligentius religione, quam ipsis mænibus custoditur.
- 6 **L**eges iuxta Dei voluntatem condenda sunt.
- 7 **I**nguae Reges Peru tributa prouinciae quoniam superabant intres partes diuide-

bant, quarum primam tēplis, & Deorum venerationi consecrabant.

- 8 **C**hristiani magis quam barbaræ nationes opem & Dei auxiliū ante omnia perttere debent. Quod multorum sanctæ matris Ecclesiæ exemplis demonstratur.
- 9 **S**apientia hominum in vera cognitione, piaq; Dei veneratione versatur.
- 10 **O**bservatio Regij concilij Cathalonie circa implorandum in dies Dei auxilium antequam negotia per tractanda agrediantur.

E T V S est, eaque communis consuetudo omnibus nationibus barbaris, atque immanibus, ut initio rerum suarum diuinum auxilium implorent: vt diuinitus omnia agere, eaq; conseruare possint. Cum certe sibi persuaderent, nihil optimè gubernari posse, nec

A Ref-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 1.

Respublicas quidem conseruari,
quān huius religionis, & pietatis
cura adhibeatur; omnia enim di-
uino consilio facta, atq; conserua-
ta esse fatebantur. Quām ob cau-
sam sapientissime dixit Plato lib.
de Mundi consti. quōd omnes ho-
mines ingeniosi atque sapiētes so-
lent initio rerum, cum egregium
aliquid aggrediūtur à Deo, opem,
& auxilium petere. Apud quem
2. etiam lib. 4. de Legib. legitur, an-
te omnia Deum esse depræcādum,
ad stabiliendam vrbem, & vt nos
audiat, nobisq; propicius sit, & ad
nos benign⁹ accedat, quo legibus
ab eo instruamur, ciuitasq; orne-
tur. Quæ omnia à diuino isto phi-
losopho prudentissime dicta fue-
runt. Nam cum Deus Opti. Maxi.
sit principium & finis omnium re-
rum, quiq; omnia ad sui gloriam
& honorem procreauerit, est ra-
tioni & pietati nostræ consentaneum,
vt nostræ omnes actiones
illi consacentur, vt ab eo ceptæ,
3. in ipso quoque finiantur. Quin &
Cicero lib. 2. de Legib. Roma. an-
tequam ad earum declarationem
accedat, sic op⁹ illud aggreditur,
Deos esse dominos, ac moderato-
res omnium rerum, & omnia quæ
fiunt & geruntur, eorum geri iu-
dicio, ac numine, eosdemq; opti-
me de genere hominum mereri, &
qualis quisq; sit, quid agat, quid in
se admittat, qua mente, qua pietate
religiones colat, intueri, pio-

rumq; & impiorum habere ratio-
nē à principio ciuibus persuasum
esse debet. Et idem lib. 1. de Natu-
ra Deorū inquit, atque haud scio,
quōd pietate aduersus Deos subla-
ta, fides etiam & societas humani
generis, & illa excellentissima iu-
stitię virtus tolluntur. Idem etiam
4. 2. de natura Deor. affirmat, castis-
simum, purissimumq; Dei cultum
in pura, cinseraq; veneratione con-
sistere. Et lib. 3. etiam de natura
Deor. ait, quōd Romulus Auspi-
tijs, & Numa Pompil. sacris consti-
tutis, fundamenta suę ciuitatis ie-
cerunt: quæ nunquam certe sine
summa Deorum immortalium pla-
catione tāta esse potuisset. Atque
in fine eiusdem libri ait, diligen-
tius vrbem religione, quām ipsis
mænibus custoditam esse. Hęc au-
tem omnia testimonia a me hoc lo-
co proferuntur, vt vere omnes in-
telligamus nostras actiones a Deo
incipere debere, & in eo finiri. Plu-
tarcus etiam auctor grauissimus
Traianiq; Imperatoris magister
in lib. aduersus colotē. dixit, etiā
in legibus condendis Deorum o-
pinionem & voluntatem præci-
pue atque in principio sequēdam
animaduertendamq; esse: ac pro-
pterea legislatores omnes Deo om-
nes populos consacrassę, quibus
ipsi leges tulerūt, vt Licurgus La-
cedemonios, Numa Romanos, Ion-
veteres Athenienses, Deucalion
vniuersam fere Greciam. Inquit

præ-

præterea plurimis in prouincijs, vrbes absque mænibus, litteris, Regibus, ædibus, diuinitijs, scholis, & theatris reperiiri, nullam tamen sine templis, ac pio Deorum cultu quæque ijs sacrificia non offerat quamplurima cum quæ bona sunt consequi cupit, quæ autem mala cuitare peroptat. Affirmat etiam multo facilius vrbum in aëre cōditam haberi posse, quām sine religione optime administratam.

Itaq; Aristoteles lib. 7. politi. cap. 8. cum disputat de ijs quæ necessaria sunt alicui vrbi, & sine quibus optime gubernari non potest inquit, primum omnium Deorum cultum esse perquirendum, quem sacerdotum sacrificium appella-
mus; atque addit, vnum quemq; Principem in Deos piū se ostendere debere, vt sic populi custodiantur, & ne gubernatorum iniurias timeant: cum sibi persuadeat piū erga Deum Principē bene gubernaturum, semperq; Deū suo in corde, atque animo habiturum.

Ac propterea Inguæ Reges Pe-
ru, vt refert Iosephus de Acosta, in historia Indiarum cap. 5. lib. 6. cum aliquam prouinciam superabant omnia illius tributa in tres partes distribuebant, quarum pri-
mam templis, & venerationi Deo-
rū impiorum consecrabant: cum certe cogitarent hac ratione, illo-
rum voluntatem sibi facilius pos-
se comparare, & sua regna con-

seruare. Quid quod, & Xeno-
phon. Philosophus grauiſſimus
qui 8. libros de paedie Cyri scri-
psit, cū in eis nobis describat per-
fectissimum quoddam integrī &
prudētis Regis exemplū. Refert,
Cyrum cum ad Astiagē aūum
proficisci eretur suum, a patre Cā-
bisse hęc verba audiuisse, Hoc tibi
fili mi cōmendo, idq; eternæ tuæ
memoriæ vt tradas rogo, tāquam
pignus quoddam paterni amoris,
vt Deum sanctæ integræq; colas,
nihilq; incipias quin prius eius au-
xiliū implores, homines enim sūt
imperfecti, nihilq; sapientiæ eter-
næ occultatur, quam qui propi-
tiā sibi habebit, omnia fœliciter
tractabit; & consequetur. Quam
ob causam & Titus Liui. Decad.
1. lib. 5. sub persona Camilli, omni-
bus omnia fœliciter euenire asse-
uerat, qui propitos Deos habue-
rint, qui autem eos non coluerint
infœlices futuros.

Quare si barbaræ istæ nationes
gentesq; immanes quæque falsos
impiosq; Deos colunt hoc tanto
studio obseruant, quanta nos dili-
gētia, quāta cura, quāta animi soli-
citudo Dei optimi maximi opē,
& auxiliū petere debemus in om-
niū nostrarū actionū principijs, cū
Christiani simus, qui verā & certā
religionē catholicæ fidei sancteq;
Romanę Eccles. amplectimur; qui
vnum Deū, & verū, & omnipotentē
trinum & vnum, eūdemq; cœli &

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 1.

terræ creatorem, saluatorem no-
strum, & glorificatorem colimus.
Itaq; in sacris Scripturis legitur,
Deum imperasse Moysi, vt Ducē
totius populi Israëlitæ post obitū
suum Iosuę institueret, cui cum
declarasset quibus ceremonijs il-
lud facturus esset, dixit etiam, quā
do Iosuę aliquid facturus erit Elea-
zarus sacerdos prius Deum con-
sulet, atq; Iosuę cum vniuerso po-
pulo Israëlite ingredietur, & exi-
bit vt Eleazarus præcipiet eis. Ut
nobis ac ratione declararet, vt an
tequā quidquā aggredieremur, to-
tū illud Deo primū commendare
mus, & vt tēpore pacis, & belli sa-
cerdotibus morem gereremus; cū
religio certissima quædā norma-
sit optimæ gubernationis. Hoc au-
tē præcipue nobis præcipit Eccle-
sia militans in omnibus suis actio-
nibus, atque exercitationibus spi-
ritualibus cultuiq; diuino accom-
modatis. Nā exercitiū quotidianū
sic incohandum esse Christianos
docet. Benedicta sit sancta & indi-
uidua Trinitas, nunc & semper, &
per infinita sæcula sæculorum. In
nomine Patris, &c. In matutinis
etiam horis, introitus illarum est,
Domine labia mea aperies, & fi-
nis *In te Domine speravi*. In cete-
ris quoq; horis canonicas introi-
tus est, Deus in adiutorium meum
intende, finis vero *Benedicamus*
Dño, *Deo gratias*. In Euangelicis
etiam publicisq; sermonib⁹ prin-

cipium est, per signū sanctæ Cru-
cis, &c. In nomine Patris, & Filij,
& Spiritus sancti, Amen. Itaq; Ec-
clesiæ sacro sanctæ oës actiones à
Deo principiū atq; finem capiūt.

Extant præterea virorum am-
plissimorum grauissima exépla,
eorum præcipue qui christianæ re-
ligionis cultū pie obseruarūt qui
vt omnes suæ res fœlicissimum
principiū optimumq; exitum ha-
berent in uno Deo suā omnem spē
possuerunt, atq; collocarūt. Hinc
Iustinianus Imperator cum libros
Digestorum edidit incepit, hac ra-
tione *In nomine Dñi nostri Iesu*
Christi. Quibus verbis etiam usus
est in principio Codicis legū Ro-
manorum. Pariter etiā in compila-
tionibus Decreti & Decretalium
hoc sumitur principium, *In nomi-*
ne sanctæ & individuæ Trinitatis;
Amen. Qui etiam leges nostras &
Cathaloniæ cōstitutiones tulerūt,
hoc principium in illis posuerūt,
In nomine Dñi nostri Iesu Christi.
Rex quoque Alfonsus cognomine
sapiens in prologo de collectione
septem partitarum inquit, *Deū es*
se principium, & medium, & finē
omnium rerum absque quo nihil
plane constare potest. Nutu enim
suo omnia facta sunt, sua sapientia
gubernata, ac suprema sua bonita-
te conseruata. Itaq; qui bene ali-
qua instituere voluerit cum Deo
initium assumet, quem supplici,
humiliq; præce deprecabitur, vt
volunta-

voluntatem sibi, potentiam, & sapientiam largiatur: ut optime opus incepturn perficere possit.

9. Quia quidem in re, homines sapientiam suam demonstrat: nam ut vere affirmat Lactan. Firmia. diuina. insti. omnis sapientia hominum in vera cognitione, piaq; Dei veneratione versatur. Et propterea dicitur Proverbiorum. 2. habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiae tuæ in omnibus vijs tuis, cogita illum & ipse diriget gressus tuos, & Psal. 31. delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet & deducet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tâquam meridiem quæ allegat egregiè Bouadilla in sua Politica. pri. par. in proemio num. 7. in litera. E. Quam ob causam & Principatus Cathaloniæ Regium Consilium, hac diuina & catholica doctrina institutum, nihil plane aggreditur, in quo diuinum auxiliu non imploret. Itaque singulis quibusque diebus antequam negotia tractanda suscipiantur, in tribus aulis regijs, in vna videlicet quaq; illarum, vnu ex doctoribus ibi conuocatis stans suo, & reliquorum nomine, alta & intelligibili voce adstantibus omnibus, capitibusq; detectis, sequentem ad invocandum diuinum auxilium recitat orationem,

Adsumus Domine sanctæ Spiritus, adsumus peccati quidem immitate detenti, sed in nomine tuo congregati, veni ad nos, esto nobiscum, & dignare illati cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo grediamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante, tibi in omnibus placere valeamus. Esto salus, suggestor, & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo patre, & eius filio nomen possides gloriosum, non nos patiaris perturbatores esse iustitiae, qui sumnam diligis æquitatem, non insinistrum nos ignorantia trahat, non fauor inflecat, non acceptio muneris, vel personæ corrumpat. Sed iunge nos efficaciter solito tuae gratiæ dono, ut simus inter unum, & in nullo deuenimus à vero, ut sicut in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiam, ut, & hic a te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis conse quamur præmia sempiterna. Respondent omnes. Amen.

Refert Ludouicus Gomez, in regul. Cancellariæ, in regula de non iudicando iuxta formam supplicationis. q. 16. num. 28. & 29. ministros signaturæ curiæ Roma næ qui Referendarij appellantur singulis diebus, quando ad signaturam sunt omnes congregati vna cum Datario qui semper signaturis Papæ assisteret debet, & solet, hanc eandem dicere orationem quam dicit sanctum Ysidorum cōposuisse.

Cap. 2. In quo ostenditur, quid sit iustitia, quæ virtus, & quæ Christiani Principes, eorūq; præsides ac iudices præcipue habere & obseruare debent ad illam recte administrandam, & practicandam.

1. *Iustitiae exercitium antiquissimum est: quia incepit a punitione luciferi, & suorum sequacium, & priorum parentum.*
2. *Iustitiae exercitium Deus tribuit & concessit regibus & potestatibus terræ.*
3. *Regibus fidem & reuerentiam seruari oportet.*
4. *Regis inuentio, est dominum Dei.*
5. *Rex in terris est sicut Deus in cælis.*
6. *Reges sunt de iure gentium considerata causa mediata, sed considerata causa immediata sunt de iure diuino.*
7. *Regum proprium officium est, nedum cogitare de utilitate communi, & singulorum, sed etiam facere iudicium atq; iustitiā quæ pax est populorum, &c.*
8. *Iustitia, imperia & regna gubernantur, & si medio tollatur, omnino hominum societas tollitur.*
9. *Iustitia a iudicantibus terram, maxime diligenda est, quod & multorum exemplis demonstratur.*
10. *Iustitia quid sit, varijs modis describitur.*
11. *Iustitia ne dum est virtus, sed & mater, & regina omnium aliarum virtutum.*
12. *Iustitia recte administrabitur, si ad un-*

guem iuris præcepta seruentur, & ibi vide quæ sint iuris præcepta.

13. *Rex & qui Reipublicæ præsunt debent honeste vivere, & quo modo intelligatur vide ibi abunde declaratum: ubi etiam connumerantur plura infornia secuta contra Principes in honeste viuentes.*
14. *Reges & iustitiam administrantes tenentur seruare secundum iuris præceptum, quod consistit in alterum non laedendo.*
15. *Reges & alij iustitiam administrantes non debent reminiscere inimicitiarū & disceptionum si quæ prius sibi cum aliquibus intercesserunt.*
16. *Condemnari nemo debet nisi prius auditus: & datis defensionibus.*
17. *Rex eiusq; iudices tertium iuris præceptum quod consistit intribuendo unicuique quod suum est seruare debent. Quod efficietur iudicando sine timore, sine cupiditate, sine odio, & sine amore.*
18. *Iudicium timore pervertitur.*
19. *Iudicium cupiditate corruptitur.*
20. *Iustitia odio violatur.*
21. *Iustitia amore corruptitur.*
22. *Distinctio personarum in iudiciis facienda non est. Quod limita duobus modis, vt in numeris sequenti.*
23. *Pauperis causa in dubio favenda est.*
24. *Fisci causa in dubio contra eum iudicanda est.*
25. *Iustitiam facere, res apud Deum amabilis est. Et ex eo plures consequuntur utilitates.*

SCIRE

C I R E imprimis oportet Deum optimum maximum fundatum esse iustitiae: quia ipse met est veritas, & iustitia. Cuius quidem iustitiae exercitium antiquissimum est, cum post creationem cœli & angelorum, atque terræ, & hominis, Deus statim exercevit illam. Legitur enim in sacris litteris, ut Isaïæ cap. 14. quod ex quo Lucifer Angelus a Deo creatus dicebat in corde suo in cœlum ascendam, super astra Dei exaltabo, solium meum sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo, projecit Deus ex illa superbiam, & ingratitudine illum cum sequacibus suis in infernum. Gen. quoque cap. 1. 2. & 3. habetur, quod postquam Deus creavit cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt, ac denique hominem ad imaginem & similitudinem suam, post quamque tulisset illum, & posuisset in paradisum voluptatis, ut opera retur, & custodiret illum in quo de humo produxit omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave, lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni, & mali, præcepit ei dicens, quod ex omni ligno paradisi comederet, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comederet: quia in quo-

cunque die ex eo comederet morte moreretur. At cum postea Eva prima mater quam Deus ex costa Adeæ formauerat tentata a serpente fuisse, quod ex illo arbore vetito comederet tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo qui etiam comedit, & sic Dei præceptum ambo transgressi fuerunt. Quo factum fuit, quod incontinenti Deus propter dicti præcepti transgressionem & in obedientiam in eos suam exercuit iustitiam, contra videlicet mulierem sic suam proferens sententiam. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Adam vero condemnauit, quod maledicta esset terra in opere suo, & quod in laboribus comederet ex ea cunctis diebus vite sue, in laboreque vultus sui vescetur pane suo, donec reverteretur in terram de qua sumptus erat. Nam licet ante prævaricationem fuissent primi parentes stola candida iustitiae ornati, pudicitia decorati, temperantia compositi, & charitate splendidi, ac ad bonum tantum creati: quia tamen in libero arbitrio relicti fuerunt, & ex sola voluntate per liberum ipsorum arbitrium peccauerunt: statim omnibus ipsis bonis priuati fuerunt, & morte mulierati simul cum omnibus posteris. Ex quibus facile percipitur, quod in ipsa hu-

Præctica Don Ludouici à Peguera. Cap. 2.

mane naturę infantia, & in ipsis incunabulis ante omnes ferē humanae actiones proruperint crimina, & ea non quidem leuia sed capitalia quę irā Dei iustissimi atq; incorrupti iudicis prouocarunt, & totam humani generis fœlicitatem perturbarunt. Et sic constat, iustitię exercitum antiquissimum esse, & ab ipsomet Deo fuisse ceptum. De quibus vide quę tangit Tiber. Decian. lib. 2. cap. 1. in pri. Tomo.

2. Hoc autem exercitium, iustitięq; administrationem tribuit & cōcessit Deus Regibus, & potestatibus terræ; qui diuina ordinatio ad regendum populum instituti fuerunt: vt in varijs scripture lo- cis hoc aperte demonstratur. vt Prouerbior. 8. ibi. Per me Reges regnant. & in Psal. Deus iudicium tuum Regi da. & est text. in c. si ergo. 8. q. 1. quibus accedit text. in cap. solite de maiori. & obediē. quo in loco habetur, subditi ēsto te omni potestati, siue Regi, tanquam p̄excellēti, siue Ducibus tanquam ab eo missis. Et Diuus Paulus ad Hæbreos cap. 13. inquit, obedite p̄positis vestris & subiacete eis, ip̄si enim per vigilant tanquam rationem reddituri pro animabus vestris. Idem in cap. irrefragabili. cū similibus ibi citatis. de officio ordi. Quibus quidem regibus fidem & reuerentiam seruari oportet, quam qui nō exhibuerit apud

Deum præmia inuenire non poterit. vt est tex. in c. regum 23. q. 5. & probatur etiam Matth. 22. per illa verba, quibus Deus iubet, Red dite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. confirmatur idem in cap. 1. §. vnde in veteri extra de sacra vñctio. in quo loco numerantur aliqui reges vñcti de mandato Domini. Hinc eleganter dixit Bal. in. l. nam vt Demosthenes ff. de legib. quòd Rex est inuictio & donum Dei: quia est lex animata, & donec custodit propriam magestatem est gratia gratis data, & quòd subditi tantum possunt dicere, ego dormio & cor meum vigilat. vt in l. nam & salutem. ff. de officio præfec. vrb. Hinc etiam dicitur, Regem in terris esse sicut Deum in cælis. §. quia igitur. in auth. de instru. cautela & fide. collatio. 6. & in auth. constitutio quæ de dignitatibus §. illud. eadē colla. 6. ibi Quoniā omne bonū quod siue à Deo acquiritur hominibus, siue ab imperio sequente Deum decet esse mansurum. confirmat idem tex. non omittendus in. §. propterea. in auth. de quæstore. colla: 6. & glo. notabilis in l. iubemus. 1. in verbo cælesti. C. de sacro sanct. Eccles. Et ideo licet iuxta Bar. Alberi. Angel. Paul. & reliquos post glo. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. regna sint de iure gentium, & per cōsequens reges, hoc sane verū est considerata cau- fa

sa mediata; sed si consideremus causam priuam & immediatam dicimus, reges esse de iure diuino cum a Deo immediate procedat.

7. Ex quibus recte infertur, ac optima quidē ratione dicere possumus, recte fuisse dictum ac statutum, officium regum proprium esse, ne dum cogitare de vtilitate communi, & singulorum; vt subditi in pace securi, ac tranquilli viue re queant. vt in auth. de hæredib. & falci. ibi. Quid princeps. colla. i. sed etiam facere iudicium, atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressos, & peregrinis, pupillisq;, & viduis, qui facilius opprimuntur a potētibus præbere auxilium. vt Hieremiæ cap. 22. & in c. regum. c. administratores. 23. q. 5. usurpantes etiā aliena, & cōtumaces ad restitutio nem cogere. I quidam existimauerunt. ff. si cert. peta. & poenas pessi mis, præmia vero bonis reddere. Nam vt inquit Cypria. de duodecim abusionib. iustitia Regis pax est populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura langorum, gaudium hominum, temperies aëris, serenitas maris, terræ fecunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibi metipsi spes futuræ beatitudinis. Quod approbat Isidorus in lib. Clementis. dicēs, per iustitiam imperia, regna, populos, & ciuitates regi, & gubernari. Quę

si emedio tollatur, hominum so cietas omnino cessaret.

9. Diligite ergo iustitiam vos qui iudicatis terram: quia iustitia perpetua & immortalis est: iniustitia autem mortis est acquisitio. ita Sa pien. i. Et etiam plurimum commendat hanc dilectionem Grego. in registro. inquiens, summum bonum in regibus esse iustitiam cole re, ac vnicuique sua iura seruare, & subiectis non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodiri. Turpe est mihi defendere quod non constiterit mihi iustū esse: quia homines propter iustitiā diliguntur, non autem iustitia propter homines postponitur. Quam etiam Antiochus tertius Asiae Rex referente Camillo Giliano lib. 6. cap. 5. de iustitia ostendit maximo pere dilexisse, quādo scripsit omnibus sui regni vrbibus, quod si quid in litteris quæ eius nomine scriberetur esset quod legibus ad uersum videretur, crederet ignaro se huiusmodi litteras scriptas fuisse; & quod propterea eis non parerent. Sanctissimum profecto verbum, & quod iusto Regi maxime conueniat; vt quemadmodum ipse populis præest, ita & ipsi leges, atque æquitatem præesse intelligatur. Præterea commemo rat Zonaras tomo. 2. in Traianum, quod cum Traianus insignia iustitiæ prætori seu gubernatori Romæ commendasset ei præcepit,

utere hijs iustitiae insignijs, cum ipse iussero, quod iustum sit; & contra me ipsum si contrarium præcepero. Reges quoque Egypti attestante Plutar. in apoph. eandem erga iustitiam ostenderunt dilectionem, qui suis magistratibus Iureiurando iniungebant, ne suis iniustis mandatis obedirent. Idem etiam Plutharcus de Antigono. 3. commemorat, omnibus suis præsidibus & ministris præcepisse, ne sua mandata executioni demandarent, etiam quod eius manu scripta ac firmata fuissent, si illa contra iustitiam ac contra regni leges esse reperirentur. Item & constat, Imperatores Theodo. & Valenti. maximopere iustitiam dilexisse, quando in. l. i. C. de præcib. Imper. offer. statuerunt, rescripta contra ius elicta ab omnibus iudicibus refutanda esse. Pariter quoq; 10. ob hanc iustitiae dilectionem summopere laudandi sunt huius Principatus Cathaloniæ Principes. Nā de Rege Alfonso Secundo in curia Montifsoni anni. 1289. cap. 7. & 16. & de Rege Iacobo Segundo in secunda curia Barcinone, Anni 1299. cap. 16. & de eodem in tertia curia Barcinone anni. 1311. cap. 12. & in curia Gerundæ Anni 1321. cap. 4. 9. & 17. & de Rege Martino in curia Barcinonæ Anni. 1409. in actis curiæ cap. 1. atque de Catholico Philippo nunc feliciter regnante in secunda curia Mon-

tissoni Anni. 1553. cap. 18. legitur, ipsos sanctissime in dictis locis statuisse, ne litteris & prouisionibus contra leges & dicti principatus constitutiones a se, & sua curia expeditis, & emanatis, vlo modo obediretur. Hanc eadem iustitiae dilectionem canonizauit Roma. Ponti. in cap. si quando. extra de rescrip. vbi in hæc verba inquit, si quando aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animū tuum exasperare videntur turbari non debes, & infra. Qualitatē negotij pro quo tibi scribitur diligenter considerans aut mandatum nostrum reuerenter ad impleas, aut per litteras tuas quare adimplere non possis rationabilem causam prætendas: quia patienter sustinebimus si non feceris quod prava nobis fuerit insinuatione suggestū.

Est autem iustitia iuxta Aristotelem, s. Ethicor. habitus per quæ iustorum operationes fiunt, per quem agunt, & volunt res iustas. Et Cicero lib. 2. Rethoricorum dicit, iustitiam esse habitum animali communi utilitate conseruata suam cuique tribuens dignitatem, eiusq; partes esse religionem, pietatem, gratiam, vendicationem, obseruantiam, & veritatem. Et alibi dicit scilicet lib. 3. Rethoric. esse æquitatem ius suum vnicuiq; tribuētem pro dignitate cuiusq;. Corroborat idem Ambro. de offici. quo loci ait, iustitiam esse illam

quæ

quæ nihil alienum vendicat quæ
cuilibet dat quod suum est, quæ
negligit propriam utilitatem ut
seruat cōmūnem equitatē. Et adeo
seruat æquitatem, quod ipsa iux-
ta Cassiodor. super illud Psal. Et
operatur iustitiam. non nouit pa-
trem, non nouit matrem, veritatē
nouit, personam non accipit, &
Deum imitatur. Atque ideo Vl-
pianus in l. I. ff. de iusti. & iure. in-
quit, iustitia est constans, & perpe-
tua voluntas ius suum vnicuique
tribuēns. Quam colimus, æquum
ab iniquo separantes, licitum ab
illicito discernentes, bonos non so-
lum meru pœnarum, verum præ-
miorum quoque exortatione effi-
cere cupientes. Est constans & per-
petua voluntas, idest laæa seu for-
ma, in anima æqua præscribens,
nunquam refugiens: sicuti oculis
a natura est indita vis, quæ colo-
res à se inuicē secernit. Hæc iusti-
tiæ Idæa est immutabilis, certa &
perpetua. Ut enim corpus non po-
test non dolere, cum vulnus acci-
pit: ita animus perpetuo impro-
bat; quoties ius suum alicui no tri-
buitur. Ita semper sentit iustitiam
esse, neminem lædere. Atque ideo
interrogatus Polypheus, an pu-
tet iustitiæ esse, devorare homi-
nes, non potest, non fateri se iniuste
id facere. Ius itaque vnicuique
tribuere, est neminem lædere: &
inde afferitur iustitiam esse, quæ
neminem lædit ut infra latius ex-

plicabitur.
II. Plures etiam scripsierunt iusti-
tiæ nedum esse virtutem, sed &
matrem & reginam omnium alia-
rum virtutum. Nam de iustitia ve-
niunt Innocentia, Amicitia, Con-
cordia, Pietas, Religio, Affectus,
Humanitas, & cetera huiusmodi:
quibus virtutibus vir bonus pri-
mum, atque deinde Reipublicæ
rector efficitur secundum Macro-
bius. Et Lactan. Firmia. diuin.
institutio. lib. 5. cap. 5. cum de iusti-
tia disputat dicit, iustitiam aut es-
se summam virtutem, aut ipsius
virtutis fontem: quam non modo
Philosophi quæsuerunt, sed poe-
tæ quoque, qui & priores multo
fuerūt, & ante natum Philosophiæ
nomen pro sapientibus habeban-
tur. Hi plane intellexerunt, abesse
hāc a rebus humanis, eamque fini-
xerunt offensam vitijs hominum,
cessisse è terra, in cœluq; migras-
se. Nec omittendus est Polus Py-
thagoricus in libro de iustitia, vbi
sentit, iustitiam inter homines esse
in matrem, & nutricem ceterarum
virtutum appellandam. Nam in-
quit, sine illa neque temperatam,
neque prudentem, neque fortē
esse quenquam fieri potest. Quip-
pe harmonia, & concordia totius
animæ est cum consimilitate. Fier
autem eius utilitas evidentior, si
alios habitus cōsiderauerimus; ut
potè qui particularem solum sui
vsum, & ad vnum quempiam præ-
beant.

beant. Iustitia vero vtilitatem in multitudine, & vniuersas rerum compræhensiones præstat; siquidem in mundo principatum omnem obtinens, prouidentia vocatur, & harmonia, & constitutio generis cuiusdam Deorū, qui ipsam ita disposuerunt. In ciuitate Pax, & æquitas nominatur. In domo autem hæc est viri, & vxoris concordia mutua. Item famulorum in hæros benevolentia. Dominorum autem erga famulos benigna curatio. In corpore autem sanitas, & perfectio membrorum, quam tāquam præcipuā cuncte animantes maxime diligunt. Ceterum in animo est sapientia, quæ per scientiā & iustitiam hominibus comparatur. Cum igitur hæc virtus totum simul, ac partes singulas ita mode retur, & inconcordia conseruet, quomodo non mater, & nutrix tū virtutum, tum rerum omnium cōmuni iudicio dici deberet: immo secundum Hierony. ad demetriadem: omnes virtutum species vno iustitiae nomine continentur.

12. Hanc autem iustitiam Reges, eiusq; præsides, atque iudices reētē administrabunt, si præcipue iuris præcepta in eius administratione obseruauerint. Ad quæ deueniendo, dico tria esse iuris præcepta Honeste viuere, Alterū non lædere, & Ius suum vnicuique tribuere. I.iustitia. ff.de iusti, & iure. §.iustitia.insti. eō.

13. Debent Rex, & qui Reipublicæ præsunt honeste viuere, intelligo, quoad mores; vt eorum optimo exemplo reliqui sui inferiores honeste quoque viuant: & ne cum de paruis criminib⁹ subditos cohercere volunt ab eisdem de similibus, aut forte grauioribus reconueniantur. Oportet igitur, vt qui multorum administrationem habere debet, is plane sit qui sui animi virtutibus, atque vitæ exemplis omnibus proficit; neminiq; ali quo vitio noceat. Nam cum omnes illum attentis oculis intueantur, necessario ea in illo vident, quæ in alijs minime animaduertere curat. Etenim, qui officium aliquod publicum gerit ratione suæ dignitatis, est quasi in sublimi quedam loco positus quæ omnes fixis oculis sæpiissime aspiciunt, non vt quæ bona sunt imitentur, sed vt mala assidua reprehensione infectetur, vt sic illius vitia, erroresq; grauissimis conuitijs, potius quam laudes publicetur. Qui quamvis optimè suo munere fungatur, non tam omnium volūtati satisfaciet; sicq; efficietur, vt minime desint improbi homines, qui tanquam momi in lucem proferant, ac omnibus patefaciant quæ ab ipso gubernatore intra priuatos parietes gerantur, diuinantes quam sæpiissime intimos illius animi census, atq; cogitationes. Refert Plutar. in politica, quòd eo die quo Pericles

cles Reipublicæ munera adiuit Athenis, ita prudenter vitæ suæ rationem instituit, ut ne ab inuidis, & malevolis hominib⁹ iure reprehendi posset. Assiduam de ambulationem, amicorum consuetudinem in rebus leuibus, iudiciumq; liberum de aliorum vita omnino reliquit: ac de suis moribus curā maximā sustinuit. Quietē namque gradiebatur seuero vultu, graui locutione, & senatū tantūmodo adibat. *Quidquod & Liuius Drusus Romanorum Tribunus, nōne hāc vitæ institutionem in gubernatoribus comprobauit?* Qui architecto cuidam domū quam Drusus habitabat reficere volenti respon dit, induplum tibi satisfaciam, si mihi domum ita apertam edificaueris, vt omnes quidquid in ea fiat possint apertissime intueri. Itaq; oportet imprimis, vt is qui alicui muneri præst, quique rem publicam gubernat, & administrat sit quasi ardentissima quedam theda in obscuro & tenebricoso loco posita vt clarissimo suorum virtutū luce, & splendore omnibus lucem præseferat: & vt subditi illius integritatem quæ maxima esse debet diligenter imitentur. Nam cum maxima est gubernatorum probitas, raro quidem contingit, vt turpes sint atque improbi illi qui gubernantur. Ex quo illud plane cōsequitur, nihil præstabilius in administratore futurum ipsa virtu-

te, quām tanto maiori in honore atque præcio debet habere, quanto apaucissimis consequitur, & cōparatur. Nam quamvis Hercolis fortitudo grandis apud omnes gētes habita fuerit, tamen nisi cum virtute coniuncta fuisset, non ad tantum dignitatis culmen peruenisset. Imo vero hunc omnes vche mentissime dilexerunt, quod tam animi & corporis fortitudinē admirabili quacā laudabilq; moderatione, prudentia, atque iustitia temperauerit. Hæc autem ante oculos proponere semper debet, & omni cura & studio obseruare non solum illi quibus demandata est Reipublicæ administratio, sed etiam & quibus pastoralis solicitude & cura commissa sunt, cuiusmodi sunt prælati optimi, fideles verbi Dei Prædicatores, Religiosi, Sacerdotes, & ministri solliciti, & vigilantisimi. Si enim illi quibus optima viuendi ratio conuenit, & quos maxime, & præter ceteros decet optimam & præclarā vitam colere turpiter, & in honeste operantur, nimirum si eorum subditi, illorum vestigia sequantur, moresq; imitantur. Integritas namque præsidentiū salus est subditorum. Itaque evitare debent superiores vt cum festucā de oculo inferiorum ejcere volunt, ne inferiores & subditi dicāt illis, ejus primum trabem de oculo tuo. Dicit enim Deus attestante Matheo

cap. 7. Quid autem vides festucā in oculo fratris tui , & trabem in oculo tuo non vides ? aut quomo- do dicis fratri tuo sine ejciam fe- stucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo. Iudicare enim de bet ille de alterius errore, qui non habet in se ipso quod condemnnet. Iudicet qui non agit eadem , quæ in alio putauerit puniéda; ne cum de alio iudicat in se ferat senten- tiam. c. iudicet. 3. q. 7. Induimini ergo reges & iustitiæ gubernato- res hac honestatis virtute. Nihil enim in nobis auare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinen- ter est faciendum. Sapientis enim est proprium, nihil quod pœnitente- re possit facere: nihil iniuste, sed splendide, constanter, grauiter, ho- neste omnia , hæc Cicero lib. 1. de offici. Non enim libere quis impe- rare alijs potest, si suorum viciorū & cupiditatū se dominū negat: & imposturis quibusdā mali qui- dem exempli, & alijs nocuīs vtatur. Immo dum his obediet, non modo Imperator sed liber haben- dus omnino nō erit. Qui iuxta Au- gusti. de Ciuita. Dei. lib. 4. cap. 4. malus si regnat seruus est tot do- minorum, quot vitiorum. Dico er- go cū Cicerone lib. parado. quod si vis recte imperare refrena pri- mū libidines, sperne voluptates, iracundiam tene, coerce avaritiā, & ceteras animilabes repelle. Hęc autem ad honestatem petinent.

Quibus facit Aristotelis dictum lib. 3. Politicorum dicentis, melius esse ciuitatem regi optimo viro, quam lege optima. Cicero quoq; lib. 3. de legibus refert, nihil esse, quod facilis Rempublicam cor- rumpat, quam Principum ac viro rum illustrium mali mores. Et hęc sane verificantur ex pluribus incō modis quæ ex maliō in honestoq; rege seu gubernatore sequuntur: de quibus plura sunt exempla, & signanter quæ sequuntur.

Et primo in Rege David de quo 2. Regum. cap. 11. habetur , quod cum commississet adulterium cū Beth-sabee filia Eliam , & vxore Vriæ Hethæ, fecissetq; Vriam occidere , ut illam in vxorem du- ceret, permisit Deus in eius puni- tionem , quod Absalon eius filius contra eum irrueret, & quod se ipsū Regē Israel erigeret, quodq; essent certamina , ac prælia inter patrem & filium , in quibus plura hominum miliaria interēpta fue- runt.

Præterea Reg. 3. cap. 11. de Sa- lomone Rege legitur , quod cum mulieres multas alienigenas ada- masset , & eas contra Dei præcep- tum in uxores duxisset, seq; totū ob id Idolatriæ consecrasset, ideo Deus regnum Israel in duo regna diuisit: ex qua re , multilabores, guerræ, & infortunia plurima to- ti Hæbreorum nationi deuenie- runt.

Item

Item Claudius Neron quamvis in primis sui imperij quinque annis, se virum bonum, ac virtutibus eruditum ostendisset, & hoc modo Romanam Rempublicam in pace, ac tranquillo statu constituisset: tamen cum postea clapsis dictis quinque annis totum se libi dini, & alijs vitijs consecrasset, eundemq; ministri & eius familiares in eisdem imitarentur, effectum sanè fuit, quòd & obseruatio legum, boniq; mores, prorsus in Republica cessarūt: variæ prouinciæ contra eum se rebelles ostenderunt; ac tandem hostis patriæ Romanæ cōdemnatus se ipsum fugientem interemit.

Et de Tiberio quoque commemoratur, quòd cum in initio sui regiminis ostendisset, se summa modestia velle gubernare, & repellisset nomina honorifica quæ sibi senatus tribuebat, ne vè iratum se ostendisset contra eius detractores atque populum a vectigalibus eximisset, ob quod subditi omnes summo amore cum prosserebantur, cum postea ab his destitisset, cepissetq; helluones imitari, dandose vitijs, gulæ, luxuriæ, alijsq; voluptibus, nedū fuit statim ab omnibus deiectus, sed & a Calicula eius successore interfactus.

Commodus quoque Imperator Marcij Aurelij Imperatoris filius ob dishonestam vitam quam dimisso eius exercitu, oblitus sui

Imperij Romæ profitebatur, fuit ab omnibus contemptus, & tandem a quodam famulo vocato Narciso necatus. Quem ad hoc Marcia illius amica rogauerat.

Nec omissus est Eliogabalus cui⁹ prodigalitas fuit adeo excessiva propter malos mores qui ab eo exercebantur, quòd mulorum regnorum substantia suis sumptibus nō suffecit. Quem ideo milites prætoriani quamvis ab eo diutijs repleti fuissent publicè interfecerunt, & per vicos Romanæ Ciuitatis raptarunt, procurarūtq; eius memoriam delere.

Quidquid de Roderico Hispaniæ Rege, quem Mauri Africani propter eius libidines, & strupum in Cauam Comitis Juliani filiā commissum a suo regno permissione diuina priuarunt. Ut large commemorat Marianna Societas Iesu in sua historia lib. 6 cap. 21.

Quid etiam de Henrico octavo Anglorum Rege cuius libidines & voluptates cum Anna Bolena, repudiata serenissima ac sanctissima Regina Caterina eius vera vxore in tantam calamitatem & miseriā eum, eiusq; regnum duxerunt, ut nedum tantæ hereses in eius regno supplantate fuerunt adeo quod tota eius terra eorum repleta est, & hodie vigent & vrgent, sed etiam ipse atque Anglii Romanæ ecclesię obedientiam quā

promisserant tulerunt: ac tandem te ipsum ob tanta facinora in ultimo vitæ spiritu perditum pronuntiavit, quando his verbis dixit, omnia sunt perdita: authore Sandero, & post eum Riba de Neyra in historia Ecclesiastica Angliæ. Propositum igitur iuris præceptum quod in honeste viuendo consistit Principes & iustitiæ gubernatores custodite.

14 Secundum iuris præceptū quod consistit in alterum non lædendo ad recte iustitiam administrādam quoque seruandum est. Quod & à natura seu naturali lege omnibus iniungitur: qua præcipitur, ne per alterum alteri damnum inferatur, scilicet proximi animæ, corpori, honori, vel famæ, aut fortunis, quod decerpitur ex septem præceptis secundæ tabulæ Decalogi vt Exodi. 20. Vnde quod tibi non vis alteri ne feceris. vt in principio decreti, vbi Gratianus primo proponit, humanū genus duabus regi, naturali videlicet iure, & moribus. Et ius naturale esse, quod in l. & in Euangeliō continetur, quo quisque iubetur alij facere, quod sibi vult fieri: & prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri. Vnde Christus in Euāgeliō omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.

15 Ex quibus recte infertur gerentes principatnm, & iustitiam ad-

ministrantes non debere remini- scere inimicitiarum, & dissensio- nū si quæ prius sibi cū aliquibus in tercesserunt. Nam vt inquit Eusebius Sardus, non ad regnandum promotus es, vt te ipsum vlciscaris, verū vt imperio tuo subditos, etiam ab aliorum insidijs securos atq; tutos custodires: & vt custos esse recti, & magnæ Dei iustitiæ minister, ac interpres. Memini me cognouisse aliquos, qui postquam fuerunt in magistratu constituti, maluerunt potius indeteriorem conditionem se ipsos constituere, & grauitate, & sanctitate quæ re quiritur in principe se ipsos priuare, quam virga iustitiæ omittere iniurias suas vlcisci, & sic alios lædere. Quid quæso de huiusmodi præsidibus erit dicendum, Respōdeo, eos potius hostes ne dum subditorum, sed animæ suæ, quam iudices appellari debere. Et prouincia quæ à Principe seu præside tam iniquo hoc patitur flagellum adeat superiorē si talem habuerit, quem continuo roget, vt eiusmodi afflictio & calamitas ab eis tollatur. Vbi vero nō recognosceretur superior ad quem recurri posset, remedium est, orare Deum, quod dignetur inter illum, & inimicos suos stabilire, & confirmare concordiam, & pacem, ac gratiam & misericordiam suā super illum ostendere, & infundere, omneq; odium, & iracundiam quod contra

contra eius subditos habet extingueare & mitigare.

16. Præterea ministri iustitiae aliud lacerare dicuntur, quando cognoscunt de causa parte in auditâ, & non datis defensionibus: nihil enim contra partem in auditam est diffiniendum: ut in l. fui. C. si per vim vel alio mo. cap. tum ex literis extra de integr. resti. & cap. interquatuor. extra de maiori. & obedient. Et adeò hoc est verum in criminalibus, quod nemo debet condemnari, nisi prius dato termino ad suas faciendum defensiones etiam si ipse fuerit delictum sponte confessus, & ita seruat praxis in toto orbe: ut attestatur Salycet. in l. 2. post num. 7. C. de custo. reor. Angel. de malefici. in verbo. qui iudex dictis inquisitus in primis verbis. Potest enim reus contra propriam confessionem multa deducere: ut in facti contingentia consiluit Grâma. in consil. 16. Et in tantum fatemur hoc esse verum, quod reo dandus est terminus ad se defendendum etiam non petenti, & etiam quod conuictus existeret, & fuisset sponte confessus, & hæc est communis doctorum sententia, de qua attestantur Boss. in tit. de confess. num. 10. & Iul. Clar. in praxi. q. 49. versi. Est igitur. in fi. Quam doctrinam exemplificant doctores adeò verâ esse, quod nec Princeps de plenitudine potestatis potest dictam defensionem tollere.

ita Bal. in. l. 3. §. si is pro quo ff. quod quisque iur. Socin. in consil. 266. post n. 46. versi. Tertius casus lib. 2. quæ refert Marsil. in practi. crimi. §. expedita. nu. 76. & in. §. opportune. n. 61. & consil. 81. n. 78.

17. Tertium iuris præceptum est, ius suum unicum; tribuere. Quod & præcepit Deus attestate Matth. cap. 22. quando interrogatus à iudæis, an tributum daretur Cæsari, ipse respondit, quod est Cæsaris da Cæsari, & quod est Dei Deo, significans his verbis, ius suum esse vni cuique tribuendum.

Huic iuris præcepto facilimū erit regibus, eorumq; iudicibus satisfacere, cum curam habuerint sine Timore, Cupiditate, Odio, & Amore, in negotijs iudicium ferre. Quod approbat Isidor. de summo bono. lib. 3. cap. 58.

18. Ad primum, dicimus, iudicandum esse sine timore, quia timore pervertitur iudicium, dum metu potestatis alicui^o veritatem loqui pauescimus. Atque ideo improbadū sunt illi prouinciarum præsides qui coram iudicibus dum de decidendis causis tractat plura loquantur, ut eorum verbis, vel signis, vultum scilicet rugando, labia mordendo, aut alijs indicijs, ex sui corporis motibus resultantibus eorum affectatam voluntatem intelligant; ut sic vœuantur, quod ipsi cupiunt, & non quod vera iustitia postulat. Hoc

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 2.

sane maximopere damnādum est,
& Reges atque eorum prouinciarum
præsides à se tanquam con-
scientiæ contrariū ejcere debēt,
suosq; iudices in decidendis cau-
sis summa cum libertate dimitte-
re. Quod approbat Alciat. in Em-
blematibus in senatū boni Prin-
cipis: vbi depingit imaginem eius
qui iustitiam administrat, in quiēs,
eum primum debere habere quietem
in animo: quia quies animi
bene compositi, & minime com-
moti prudentiam arguit. Nam vt
ait Philosophus sedendo, & quiete-
scendo anima fit prudens; & quod
habeat manus amputatas quibus
indicitur, consiliarios alienos es-
se oportere à munerum capiendo-
rum corruptela, & denique quod
ipse Princeps seu præses exocu-
latus fingatur, vt hoc modo indi-
cetur, iudicis personam, iudicijq;
sententiam omni affectu, & perso-
narum exceptione orbam esse de-
bere. Sanctissima profecto pictu-
ra, & quod iusto præsidi cōueniat:
nam si vnis ex iudicibus præsidis
locutiones, & signa, seu potius de-
clarata voluntas, nihil operan-
tur, cum malint potius seruire
Deo iuste causas vouendo, quam
iniuste suis regibus, eorumq; præ-
sidibus placere, potest in alijs,
in quibus humana natura forte
debilior, atque fragilior est, &
quos damnata ambitio tentare po-
tuit contrarium contingere. Cu-

piditate etiam corrumpitur iudi-
cium, cum alicuius præmio cor-
rumpimur, quod contingere po-
test, quando diuitum negotia tra-
ctantur. Nam vt inquit Isidor. in
loco supra citato, diues muneri-
bus cito corrumpit iudicem; pau-
per autem dum non habet quod
offerat, non solum audiri contem-
nitur, sed etiam contra veritatem
opprimitur: cito inquit violatur
auro iustitia. Nullam reus per-
timescit culpam, quam redime-
re nummis existimat. Itaque Pla-
to in lib. de legib. grauiter non
solum condemnat iudices recipie-
tes dona pro corrumpenda iusti-
tiæ, sed etiam eos qui dona reci-
piunt pro illa administrāda, quos
ideo ad mortem damnat. Hijs fa-
cit, quod legitur Regum. I. cap.
8. vbi cum Samuel posuisset fi-
lios suos iudices super Israel, &
ipſi reciperent munera quibus
iudicium peruerterebatur fuerunt
ideo detecti, & congregati uni-
uersi maiores natu Israel petie-
runt à Samuele, quod constitue-
ret illis Regem, qui illos iudica-
ret: & Deuteronom. capit. 27. ma-
ledicuntur capientes munera; vt
percutiant animam sanguinis in-
nocentis. & ibidem capit. 16. ha-
betur: Nō accipies personam, nec
munera: quia munera excæcant
oculos sapientum, & mutant ver-
ba iustorum. Isaiæ quoque capit.
5. minat Deus eos qui iustificant
impium

impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferūt ab eo. Fugienda est ergo à iudicibus avaritia. ut etiam patet Exodi cap. 18. vbi lethro cognatus Moysi, dat Moysi cōsilium, quod prouideret de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, qui iudicent populum omni tempore.

In hac re maxinopere laudandus est Artaxerxis Languimanus Persiq Rex, qui persuasus à quodā familiari suo (qui familiaris mouebatur pro interesse triginta mille ducatorum quæ sibi promissa fuerant) quod certam faceret iniustiam, maluit potius de suo, dicto familiarī dicta triginta mille ducta dare, quam instatam iniustiam facere.

Refert quoque Eraf. lib. 5. Apophtheg. Simonidem quadam cupiditate commotum Themisto clementasse, vt in quodam negocio iniustam sententiam ferret, & Themistocle sic respondisse, Neq; tu bonus poeta fueris, si præter musicæ modulos caneres, neque ego Princeps bonus si contra leges pronuntiem.

Odio etiam violatur iustitia, cū contra quemlibet aduersariū molimur. Nam iudicare dignè de subditis nequimur, si in subditorum causis non merita, sed odium, vel gratiam sequimur: ita Grego. Moral. 19. super illud Iob. 29. & vt su-

pra citauit, non ad regnandum vel iudicadū promotus es, vt te ipsum vlciscaris, verum vt imperio tuos subditos etiam ab aliorū incidijs securos, atq; tutos custodires, & vt custos esse recti, & magnæ Dei iustitiæ minister; atque interpres.

Amore deniq; perueritur iudicium dum amico vel propinquis placere contendimur. Quod perniciosissimum est, quia in iudicijs

non est facienda distinctio personarum. cap. nouit. de iudicijs. Bar. in l. i. in prin. ff. de postul. & Din. in reg. in iudicijs. de regu. iur. in 6.

Et probatur Exodi cap. 23. ibi nō sequaris turbam ad faciendum malum, neque in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ: vt à vero deuies. Pauperis quoque non misereberis in iudicio: & Leui. 19.

habetur, non consideres personā pauperis, nec honores vultuum potētis, iuste iudica proximo tuo. Deuterono. etiam cap. 1. legitur, Audite illos, & quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarum. Ita paruum audietis, vt magnum. Nec accipietis cuiusquam personam: quia Dei iudicium est.

Proverb. 14. quoq; dicitur, cognoscere in iudicio personam non esse bonum, & ibidem. 28. qui cognoscit in iudicio faciem non bene facit iste, & probucella panis deserit veritatem. Ita recte censit Titus Manilius iuris Pontificij

peritus, qui cum inter Macedonas accusatores, & filium suum accusatum, fuisset Iudex cōstitutus, ita pronūtiauit. Quum probatum sit Silanum filium meum pecuniam accepisse, ipsum repudio, & prole mea indignum iudico, protinusq; à conspectu meo ab ire iubeo. Et legitur. l. Reg. cap. 4. quòd cum hæc ita non censisset Heli summus Sacerdos, qui propter amorem filiorum suorum Ophni & Phinees illorum delicta punire minime curauit, permisit Deus, quòd Philistiim cum magno exercitu venirent contra Israelitas etiam arcam fæderis deferentes, & quòd in eorum certamine, & prælio, ne dum filij Heli interficerentur, & triginta milia peditum de Israel perirent, sed etiam quòd arca Dei capta esset. Et Heli qui iam erat nonaginta octo annorum, cum hoc de Arca intellexisset, cecidit de sella retrorsum iuxta hostium, & fractis seruicibus emisit spiritum.

Ex quibus aperte concluditur, iudicem amissis amore, & voluntate quibus litigantem prosequitur debere summa equitate iudicare, ac ius vnicuique quod suum est tribuere. Quæ vera ita esse existimantur, quando iudex apertas & dilucidas habet probationes ad tribuendū vni ius quod suum est, & ad cōdemnandum alteram ex partibus, vel quando ipse iure ar-

bitrari potest probationes quas habet sibi ad tribuendum alteri quod suum est sufficere. Nam cū materia probationum sit arbitria. Ut in. l. 3. ff. de testib. l. 1. ff. de iure deliber. cum notatis in l. Lucius. Vbi Bar. & Doctor. ff. de his qui notan. in fam. potest ideo iudex attenta qualitate personarum, testium, instrumentorū, indiciorum, coniecturarū, negotij, téporis, & loci arbitrari siue sim⁹ in ciuilibus, siue in criminalibus, an habeat sufficiētes probationes ad cōdemnandum vel ad absoluēdum. Quod tamen in tribus casibus limitandum esse existimo. Primo, quando lis inter diuitem & pauperem verteretur, & iustitia inter illos omnino dubia esset: nam in eo casu, iudices potius debet causam pauperis fauere, quam diuitis: & ita ex diuina doctrina percipimus. Nam licet Deus stricte iubeat in iudicijs distinctionem personarum non esse faciendam, tamen multoties quærelatur, cur iudices non præbent debitum auxilium pauperibus, peregrinis, pupillis, & viduis, qui facilius à potentibus opprimuntur, vt Ecclesiast. capit. 4. Secunda exceptio est, quando lis vertitur inter Regem, & vassallū, & iustitia inter eos omnino dubia esset: nam tunc pro vassallo præsumendum est, ex sententia modestini in. l. non puto. ff. de iure fisci, dicen-

dicentis, iudicem non inique facere in dubio contra fiscum iudicantem. Atque ideo cum temporibus Traiani Imperatoris contra fiscum sententiæ darentur, ipse Traianus à Plinio plurimum his verbis fuit commendatus. Quæ præcipua tua gloria est sæpius vincitur fiscus, cuius mala causa nūquam est, nisi sub bono principe. Hæc Plinius in Panegyrico ad Traianum. Sic Iulius Capitulinus de Marco Antonio Philosopho commemorat in causis compedium, ipsum Imperatorem nunquam fauisse fisco: meminit Didac. a Couarr. variar. resolut. lib. 1. cap. 16. in prin. Tertia exceptio est, quando est contentio super iurisdictione inter curiam Ecclesiasticam, & secularem: quia quando causa dictæ contentionis dubia est pro ecclesia iudicatur. & ita obseruatur in hoc Principatu.

Et hæc omnia quæ de amore, & odio supra diximus tradit quoq; breuibus verbis Aristotel. lib. 3. Topico. quo loci ait, amorem, & proprium commodum, & odium sæpe facere iudicem non cognoscere verum.

25. Quare ex prædictis plane deducitur, facere iustitiam rem apud Deum amabilem esse, & quod sic illam recte administrantes plures consequantur utilitates. Nam primo beati efficiuntur, vt in Psalm. 105. ibi Beati qui custodiunt iudi-

tium, & faciunt iustitiam omni tempore. Secundo iuste iudicabuntur vt Sapien. 6. ibi. Qui enim custodierint iustitiam iuste iudicabuntur. Tertio, quod pro administrante iustitiam, Deus expugnabit inimicos suos, vt Ecclesia. 4. ibi. Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro iustitia: & Deus expugnabit prote inimicos tuos. Quarto efficiuntur filii Dei, vt Ioan. 2. ibi Omnis qui facit iustitiam ex Deo natus est. Quinto iustitiam administrantes diliguntur à Deo, vt Salo. Proverb. 15. ibi. Abominatio est Domino via impiorum: qui sequitur iustitiam diligetur ab eo. Sexto qui operatur iustitiam ipse exaltabitur, & denique gloriam consequitur ad quam Deus per sui misericordiam nos perducat. Amen.

Cap. 3. In quo ostenditur ad recte iustitiam practicandam, fugiendam esse iniustitiam, & inferuntur multa infotunia sequuta contra iniustitiam facientes.

1. *Iniustitia vel denegare iustitiam quid sit.*
2. *Iustitia Regnum stabilitur: iniustitia vero amittitur.*
3. *Iniustitiam administrantes varijs modis diuina castigatione puniuntur. vt hic aliquorum exemplis demonstratur. Vbi etiam dicitur, de quibusdam qui dictam diuinam castigationem timuerunt.*

DO S Tquam in superiori capite sat-
tis abude dictum
est de iustitia, &
de his quæ iudices
ad illam recte administrandam
obseruare debent, oportunum qui-
dem erit, hoc in capite, non nulla
de iniustitia, de diuinaq; castiga-
tione facienda in administrantes
& exercentes illam, & seu iusti-
tiam facere denegantes explicare.

I. Iniustitiam autem sacræ litte-
ræ diffiniunt esse omnem deuiatio-
nem à virtute. Nam sicut omnis
virtus dicitur quodammodo iu-
stitia, & omnes virtutum species
vno iustitiæ nomine contineantur,
vt supra in dicto proximo præce-
denti cap. num. II. late explicui-
mus; ita iniustitia dicitur a virtu-
te deuiatio. Et denique iniustitia,
seu denegare iustitiam quæ idem
sunt, nihil aliud est, quam facere
contrarium eorum quæ in dicto ca-
pite de iustitia dicta fuerunt. Nam
si Princeps eiusq; præsides, & iudi-
ces non curant iuris præcepta ser-
uare, & sine Cupiditate, Timore,
Odio, & Amore ius suū vnicuiq;
tribuere, in necessariam conseque-
tiam deducitur, eos potius iniusti-
tiam fouere, quam iustitiam cole-
re & diligere. Quod valde timen-
dum est, ne ipsi iniustitiam facien-
tes, vel iustitiam denegantes diu-
na castigatione puniantur, ne vē-

cis varia infortunia sequantur.
2. Nam iustitia Regnum stabiliri,
& ea deficiente amitti attestatur
Riba de Neyra. de virtutib. Prin-
cip. Christ. lib. 2. cap. 5. dicens,
sine iustitia neque Regnum, neque
Prouincia, neque Ciuitas, neq; op-
pidum, neque domus, neque fami-
lia, sustineri ac conseruari posse:
& nulla alia de causa aliqua regna
destructa & deuorata fuisse, quam
ob iniusticias seu iustitiæ defectū.
Et vt inquit Augus. de Ciuita. Dei
lib. 4. cap. 4. vbi nō est iustitia ibi
latrocinium est, qui authoritate
Ciceronis, atq; etiā Scipionis Affri-
cani probat, quod vbi non est iusti-
tia ibi Ré publicam esse nō posse.
3. Diuina autem castigatio tam in
multis sacræ paginæ locis, quam
in multorum exemplis demonstra-
tur. Et Primo Sapien. cap. 6. legi-
tur, Præbete aures vos qui conti-
netis multitudines, & placetis vo-
bis in turbis nationum; quoniam
data est a Domino potestas vobis,
& virtus ab altissimo qui interro-
gabit opera vestra & cogitationes
scrutabitur. Quoniam cum essetis
ministri regni illius non recte iudi-
castis, nec custodistis legem iusti-
tiæ, neq; secundū voluntatem Dei
ambulastis. Horredè & cito appa-
rebit vobis: quoniam iuditium du-
rissimum in his qui præsunt fiet.
Exiguo enim conceditur miseri-
cordia: potentes autem potenter
tormenta patientur. Non enim
subtra-

subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinē cuiusquam; quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo Reges sunt hi sermones, ut discatis sapientiam, & non excidatis. Qui enim custodierint iustitiam, iuste iudicabuntur: & qui didiscerint iusta, inuenient quid respondeant.

Et Ecclesiasti. cap. 10. contra Reges iniustitiam facientes Deus aliam profert sententiam his verbis. Regnum agente ingentem transfertur propter iniusticias, contumelias, iniurias, & diuersos dolos. Quod sané nostris temporibus vidimus verificatū fuisse in Regno Franciæ. In quo cum Caluinij hæreses vrgere cœpissent, sanctissimus Papa Pius Quartus in Anno. 1561. Cardinalem de Ferrara ad Carolum Nonum illius Regni Regem, seu ad Catharinam de Medicis illius matrem quæ vt tutrix dicti Caroli in Regno gubernabat misit, & eidem Cardinali venerandum illum patrem Didacum Laynes generali societatis I E S V affossiavit, cumq; in dicto Regno curiæ celebrarentur, & ad eas Theodorus Bessa, Petrus Martyr, & alij principales hæretici accessissent summa cum instantia petierunt dicti Caluinij hæreses in Regno ad-

mitti debere. At dictus Didacus Laynes in eisdem curijs præsente Regina grauem, & doctissimam fecit orationem, qua in summa dictæ Reginæ alijsq; sublimioribus illius Regni viris persuadere curauit, quòd si ob amissionis Regni temporalis timorem, dene gabant iustitiam, non puniendo hæreticos, & hæreses quæ in Regno maximopere pullularant nūciabat illis ex parte omnipotentiis Dei, quòd ab eis vera religio aufugeret, regnumq; amitterent. Et cum hoc Regina, alijq; Regni primates neglexissent, pa-
gum prædictam orationem facientes, quam primum grauissimum super eos infortunium sequutum fuit, quòd & ipsa Regina, & eius quatuor filij sibi & Henrico Regi communibus absque aliquo ab eis descendente & successore eviuis descenderunt; hæreses ibi pullularunt; Regnum inter ipsos met francigenas ferè deuoratum fuit, & tandem propter dicta peccata, & iniustitiam de illis ad alium dictum Regnum transiit videlicet in Henricum Biarni Principem.

Aliam etiam contra iniustitiā facientes legimus Dei sententiam Reg. 3. cap. 20. quando per Prophetam Regi Achab qui Ben-adad Regem Syriæ dimiserat dixit, quia dimisisti virū dignū morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & popul⁹ tu⁹ pro populo eius.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 3.

Hij s etiam faciunt ea quæ supra num. 22. alio in proposito de Heli summo sacerdote adduxim⁹ qui cum de filijs suis iustitiam facere recusasset , permisit D̄eūs quòd & filij, & triginta milia pedum de Israēl à Philistæis interficerentur , & quòd Arca fæderis ab eis esset capta ac tandem quòd Heli cecideret de sella retrorsum iuxta hostium, & quòd fractis seruicibus emitteret spiritum.

Commemorat præterea Riba de Neyra, in lib. de virtutib. Principis Christia. lib. 2. cap. 5. referēs Plutarcum in narrationibus amorosis, quòd cum duo iuuenes spartani voluissent strupum committere cum filiabus cuiusdam probi viri Sedacij nuncupati, & ipsæ cōsentire noluissent, eas necarunt, & in quendam puteum proiecerunt. At cum Sedacius pater hoc intellexisset, probatumq; tam grauè facinus extitisset, iter arripuit versus Ciuitatem de Sparta ad petendum ab Ephoris qui erant illius Reipublice iudices iustitiam: quā dicti iudices illi denegarunt. Ob quod Sedacius clamando per viros se ipsum interfecit. Et refert Riba de Neyra ob dictam denegatam iustitiam , Deum permisisse, quòd Thebani Bellum indicerent contra Spartanos , & quod in eo Lacedemonij siue Spartani a dictis Thebanis prope sepulcrum filiarum Sedacij Vincerentur.

Quidquid de Maria Scotiæ Regina de qua commemoratur, maximæ considerationis esse, causam suorum laborum fuisse, quòd ipsa in suo Scotiæ Regno hæreses contra Catholicorum opinionem tolleravit, ipsamq; insequendo falsam status rationem noluisse quòd ille gitimus Stuardus hæreticorum caput & capitaneus occideretur: de qua ideo fuit emissum pronosticum, quòd eius vita esset pro vita dicti illegitimi Stuardi, & ita succedit, eam violenter, ac crudeliter, iussu Ysabellæ Angliæ Reginæ amittæ suæ interēptam fuisse, quamvis factum hoc contigisse cōstet, propter summam dilectionē quam dicta Maria erga Catholicam religionem habebat ; amoremque quo Deum optimum Maximum prosequebatur.

Plures quidem potestates fuerunt qui dictam diuinam castigationem timuerunt. Et primo Rex Salomon ut Reg. 3. cap. 2. quando iussit occidere Ioab obneces per eum in Abner, & Amassam viros iustos, patre suo Dauid ignorante proditoriæ perpetratas, ac cum dixit ministro, & suę sententiæ executori vade, & interfice eum, & sepelliri, & amouebis sanguinem innocentem qui effusus est à Ioab á me, & a domo patris mei.

Eandem etiam timuit castigationem Tutilias Rex Gothorum, de quo scribit Carolus Sygon. in lib. de

lib. de occidentali imperio. sub num. 543. cum quendam virum Strenuum, qui se virginis strupum intulisse confitebatur, in carcerem ut ultimo supplicio afficeret condidisse, & quod re perspecta Gothi vicem eius solliciti ab eiusmodi proposito deterrere conati sunt, cundemq; Regem illis respondisse, eiusdem ingenij esse delicto se abstringere, & delictorum supplicia impeditre, & quod si ille poenis condignis non afficeretur Gothorum Rempublicam interire necesse esse. Quibus etiam Theodati exemplum ante oculos proposuit, qui postquam æquitatem seu iustitiam diuinijs post habuit, Deū Gothis minus propitium fuisse factū; & ideo præstantius esse iustitiam custodire, quam negligendo inuidiam concitare.

Eandē quoque timuit Rex Sa-
Iucus de quo apud Valleriū Ma-
ximum lib. 6. cap. 5. legitur, quod eum filius suus incurrisset poenam amittendi oculos, & populus eius illi supplicasset ne dictam poenam in dictum filium exequeretur, maluit quod à se unus oculus extra-
heretur, & alius ab eius filio, quam poenam impositam dissimulare. Et sic legi satisfaciendo se patrem, & simul iustitię amatorem esse ostéderet.

Titum quoq; Maniliū iuris Pó-
tificij peritum constat, eandem ti-
muisse castigationē, quādo Silla-

num filium suum propter quandā pecuniam ab eo acceptam repudiavit, & prole sua indignū judicauit, protinusq; a conspectu suo abire iussit.

Tandem legitur in Historijs Ecclesiasticis, quod cum Diuus Dusstanus Lusitaniae Archiepiscopus quosdam clericos sibi subditos propter quosdam excessus punire voluisset, & Rex intercederet pro eis, quidam Crucifixus quem ibi habebant vertitse ad Dusstanū, & dixit ei, pune eos, & eis non parcas. Quæ cū Rex audisset, timuit, & cessauit amplius pro eis intercede. Atque sic permisit Duscano quod iustitiam in clericos faceret.

Quare omnes monitos habere volo, ut quisque ad quem spectet, curet, rectam administrare iustitiam, & sciat, quod quemadmodū ex optimo & probo iudice pen-
dunt omnia bona Reipublicæ, sic etiam & contra ex malo, omnis ruina, & labes eiusdem solet emanare. Etenim ut ait D. Isidor. lib.
3. senten. cap. 55. improbi iudices multo peiores sunt ipsis latroni-
bus, & tanquam crudeles carnifi-
ces, qui carnes subditorum domi-
ni sui vendunt, a quo iustitiæ admi-
nistrazione acceperunt. Itaque iudex qui recte non iudicat gra-
uissimè ac seuerissimè puniendus est, ut huius supplicij exemplo, ce-
teri qui iudicis personam sustine-
bunt, cum aliquid velint iudicare,

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 3.

timeant ne dum male iudicet, crudeliter quoque puniatur. Sed proponite vobis ante oculos exemplar illud Cambisijs Regis Persiae qui iudicem quandam suum iugulare imperauit, quod iniuste causam sibi commissam iudicaret, & subsellium in quo publice sedebant iudices pelle impij iudicis ornari voluit, munusq; illud publicum eius filio dedit, quod ortatus est, ut prudenter quae suarum erant partium praestaret, & ut locum quem occupabat optime animaduerteret. Idem etiam de Rugerio Ciciliæ Rege legitur. Et merito quidem: nam nihil est Republicæ nocentius, quam authoritate muneris publici iniuste omnia facere, furari, leges frangere, ac violenter restrictare. Ac præsertim, cum iudex tanquam alter Deus ibi sedeat, a quo officium illud iudicandi accipit, & ut recordetur iuditiū illud quod exercet suum plane non esse, sed potius Dei, ut testatum videamus. Deutero. I. Itaque Alexander Seuerus Imperator qui laudissimus Princeps fuit affirmabat, supplitium satis graue non esse, iudicem improbum munere publico priuare, sed illum punire alijs grauioribus atque acerbioribus poenis. Constantinus etiam magnus Imperator tanta cura, & solicitudine inquirebat, num sui iudices iuste & debitè suum officium præstarent, ut legem statueret, quæ 9.

est, sub titu. de accusationib. C. Theodo. quam refert Carol. Sigo ni. de occidentali imper. lib. 3. sub num. 325. quæ his verbis scripta est. Si quis est cuiuscunq; loci, ordinis, dignitatis, qui se in quæcumque iudicum, Comitum, amicorum, vel Palatinorum meorum aliquid veraciter, & manifestè probare confidit, quod non integrè, atque castè gesisse videatur, intrepidus, & securus accedat, interpellet me, ipse audiam omnia, ipse cognoscam, & si fuerit comprobatum, ipse me vindicabo, fuit lata hæc lex. 17. Septembribus Nicomediae Paulino, & Iuliano consulibus existentibus.

O quam prudenter factum fuisset, si Reges Christiani nostris temporibus huiusmodi suppliciorum generibus in istos consiliarios inuherentur, qui facta quadam sinceritate, atque animorum integritate Principes decipiunt, cum autoritatem priuatam publicæ iustitiae præferat. Namque si Regi aliquid semel consulerint, illudque exercere ceperint, quamvis deinceps intelligent, verèque sciant impium illud, atque iniustum esse, dum suam cōseruent autoritatem; malum iniuste illud approbare, quam prudenter improbare. O magnum malum atque crudele, omnique reprehensione dignum. Crudele illud appello quod radix sit quam plurimorum malorum. Priuatis enim

enim causis iniustitiam primum affert, deinde desperationem quādam in subditis: cum amissam & perditam omnem spem habeant assequendi iustitiam in causis talium misero & impio exemplo, cū in rebus publicis perturbationes plurimas, & maximas concitat, cū ciues videant iustitiam in sola voluntate & arbitrio hominum, non in legibus positam esse, præferendo auctoritatem priuatam æquitati. Nam quod semel propositum est, semelq; decretum dum impiū, iniustumq; sit, quis crudelissime factum non iudicabit, si illud propter solam authoritatem, immo illam iustitiæ præferendo sustinetur. Præterea Reges, & eorum consiliarii qui huiusmodi mala patrantur naturam ipsam iniuria afficiūt grauissime, ac cōtra illam peccāt: Nam cum voluntatem liberam habent, qua semper possint libere affirmare, aut negare, illi maximo sunt impedimento, quo non possit bonum a malo separare, & ipsa voluntas efficitur veluti flumē quod naturaliter retrocedere non potest. Ac tandem qui contra iustitiam aliquid defendunt, vt suam conservent autoritatem, peccant contra Spiritum sanctum (quod impium est) cum scienter in mala atque iniusta opinione tanquam perfidi perseueret. Quod Omen a Christianis omnibus Deus sua infinita misericordia auertere velit.

His autem malis nullum remedium aptius inuenio, quam ut Reges se Philosophos, & sapientes esse arbitrentur: quorū est se ipsos corrigere, suamq; sententiam atq; consilium mutare. Præsertim cum impiam illam atque iniustam esse videant. Et quod sint Deum timentes: nam grauissimum ac seuerissimum fiet iuditium de illis, qui alicui muneri publico præsunt, ideo quod cum administratores totius Regni fuerint optime non iudicarunt: neque secundum diuinam voluntatem negotia tractauerunt. Quare caueant Reges ne à suis consiliariis capiantur, ac assiduè vigilent, ne illorum captionibus in tot taliumq; detrimentorum cahos incidant, quod si diligenter curarent, & sibi ipsis, & populis suis satisfacient, & subditi sui cum pace, tranquilitate, & otio viuent, & eorum voluntatem sibi deditam habebunt, Deoq; Optimo Maximo accident, gratissimi quibus in hac vita large, & munifice retrahet multa beneficia, & conseruationem suorum statuum: victoriasq; hostium suorum infidelium insignes, atque cum mortui fuerint ævo quodam sempiterno perfruentur, gloriamq; æternam apud Deum consequentur: quam nos aliquando obtineamus, & dicant oēs.

Amen.

Cap.

Capit. 5 In quo Reipublicæ gubernatores instruuntur, quod curent Rempublicā quam regunt quietā, & tranquil lam habere: ut sic in ea recte, & quiete iustitiam administrent.

1. **R**espublica quid sit, hic varijs modis declaratur.
2. Respublica tunc florere dicitur, quando ciues in ea amicē & tranquille viuūt.
3. Respublica multum de sua dignitate amittit, quando inter ciues inimicitiae oriuntur, & cum potius suis priuatis commodis, quam publicis consulunt.
4. Rex in ciuitate idem efficit, quod anima in corpore.
5. Respublica intres distribuitur partes. Prima est Rex, Secunda Ciues, & Tertia Plebs.
6. Rex constituendo pacem & iustitiam inter subditos suos, eos tranquille & pacifice viuere facit.

NT ER alia quā plurima quē à Principe sunt efficienda, hoc vnum omnium potissimum est, ut Rempublicam suam quietā, paccatam & tranquillam habeat, 1. Est autem Respublica iuxta Biesium lib. 1. de Republi. communis modus atque ordo inter plures vivendi. Nam quemadmodum conservata totius corporis integritate omnes partes ex quibus corpus constat conseruantur, ita in ipsa

Respublica cum vniuersaliter generaliterq; omnium saluti prospicitur, priuatorum etiam commodis prouidetur, atque consulitur. Isocrates præterea in Panathenaco inquit, quod Respublica est anima Ciuitatis quę in Ciuitate habet eundem locum, & eandem potentiam quam mens in corpore humano, & deliberat omnia quę in Ciuitate facienda sunt, ita ut quę optima & fælicia sunt perquirat, aueritat vero quę inutilia, atque turpia iudicantur. Ex his definitionibus alia colligitur multo clarius, & nostro instituto acommodatior scilicet, quod Respublica est Ciuitas quædam quę tranquille, & pacifice suis proprijs legib⁹, & institutis viuit, & gubernatur. Atque ideo M. T. Cice. lib. 2. de legib. ait, Rempublicam nomen esse vniuersum toti⁹ Ciuitatis pro qua emori debemus, dum in eius utilitatem omnem nostram sapientiam & potentiam conferamus. 2. Hæc autem Ciuitas illa esse debet quę paccate viuit. Nam Plato in Dialogo de natura hominis refert, tunc magis florere Rempublicam cum ciues in ea amicē viuunt & tranquille. Atque in Dialogo de iusto assuerat, nullum detrimentum maius in Republica esse, quam discordia eorum qui illam gubernant. Itaque Divus Augustin. in quadā Epistola ad Marcellinum refert, quod dum Romā commo

- commoda publica priuatis suis
vtilitatibus ante posuerunt, atque
odijs, eorum Respublica prospere,
f&liciterq; augebatur, sic prorsus,
vt illam Principem totius orbi
constituerunt; at vero cum ini-
micitiae ortae fuerūt inter ciues, cū
suis priuatis commodis, potius
quam publicis consulerent, cepit
multum de sua dignitate amittere,
eiusq; potentia minui quod ut
vere D. Lucas cap. II. suo sacro
sancto Euāglio affirmat omne Re-
gnū in se diuisum desolabitur.
Itaq; Rex aut Princeps certe Rei-
publicæ assiduis inlucubrationi-
bus, atque vigilijs esse debet, vt il-
lam quietam conseruet: quia ut re-
fert Aristoteles Rex in Ciuitate
idem efficit, quod anima in corpo-
re. Nam cū anima sit forma illi⁹
& quæ omnem essentiam dat ipsi
corpori, & ea ab ipso corpore se-
parata corpus perditum esset, sic
etiam & Rex est vita eorum qui in
Respublica ei obediunt quo mor-
tuο, & mortui etiam ipsi essent.
5. Cum autem omnis Respublica in
tres partes sit distributa, ut testa-
tur Hippom. Philosophus Pitha-
goricus de quo mentionem facit
Stobe. sermo. 43. Prima illarum
est Rex cuius proprium est impe-
rare alijs. Secunda sunt ciues qui
eam in pace custodiunt, & guber-
nant negotia publica dum suis cō-
silijs deliberat, quod omnium vti-
litati & commodo inter est quorū

etiam est imperare atque obedire.
Tertia est plebs qui agriculturā
exercent, & alijs in rebus suā ope-
ram atque industriam adhibent
quæ vitæ humanæ necessaria sunt,
quorum etiam est tantum modo
6. præceptis obtemperare. Rex ideo
efficiendo, vt inter ista tria perso-
narum genera pax & iustitia sint
semper constituta, & ne inferiores
a potentioribus iniuria afficiātur
atque vt omnes vna atque consen-
tienti voluntate ipsi eidem Regi
obtemperent, bonum publicum
prouideant, tueantur, plebeiq; gu-
bernatoribus & Regijs ministris
non modo morem gerant, sed etiā
obseruantiam atque honorem eis
præbeant, quanquam ijs rebus in-
digni videantur, tunc sanè Rempu-
blicam tranquillē & pacificē viue-
re posse nulli dubium esse poterit.
Hoc idem affirmant Architas Pi-
thagoricus in lib. de lege & iusti-
tia. Egid. Roma. in lib. 3 par. 1. c. 1.
Et Diuus Augusti. in lib. 2. de Ci-
uita. Dei. quo loco imprimis inter
hæc tria hominū genera, partesq;
Reipublicæ pacem commendat.

Præterea ad habendam Rem-
publicam quietam, & in pace con-
stitutam, tria vltra prædicta re-
quiri ex multorum traditionibus
& sententijs colligitur. Primum
est, quod ipse Princeps curet con-
tra Dei præcepta non peccare. Se-
cundum est, quod peccata quæ à
subditis committuntur atque de-
iure

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 5.

iure punibilia sunt puniat, cohibeat, & de patria expellat. Tertiū denique est, quod ipsam Rēpublīcā curet malis hominibus purgatam habere. Quę omnia in sequenti capitulo latius explicabūtur.

Capi. 5. quo Reges

monentur ad recte iustitiam administrandam, & practicandam ne in D̄cum peccet, immo quod peccata quę cōtra Dei pr̄cepta committūtur cohibeant, puniant, & de patria expellant, cūrentq; atque eorū presides, pr̄vinciam quam regunt malis hominibus purgatam habere. Sin minus nedum ipsi & eorū subditi, sed etiam eorum regna á Deo varijs calamitatibus, & infortunijs punientur.

1. **R**egum est, in Regnis suis bona iubere, & mala prohibere.
2. Reges a recte agendo vocati sunt.
3. Reges contra Deum peccando maiorem quam alij committunt ingratitudinē, & ideo in eis durissimum fiet iudiciū.
4. Reges non solum vigilantes ad Deum nō offendendum esse debent, sed etiam ad cohibendum, & puniendum peccata subditorum, & populorum suorum quę contra Dei pr̄cepta operata sunt.
5. Rex Dominus est terrae quantū attinet ad protectionem, & iurisdictionem exercendam.

6. Regum est delicia punire, & prouinciam suam malis hominibus purgatam habere.
7. Homines mali qui dicantur.
8. Zizaniam feminantes mali homines dicuntur, & ideo a Republica sunt expellendi.
9. Ganeæ, & popinæ in quibus Deus p̄sim offenditur a Republica expellendas sunt: & puniēdi illas frequentatēs.
10. Ganeæ & popinæ quę dicantur.
11. Ganeæ & popinæ a Republica expellendæ sunt, & quare.
12. Rex peccando, & subditorum peccata quę contra Dei pr̄cepta operantur non puniendo, & ipse, & eius subditi, atque populi iusta de causa Dei minas, & punitionem timere debent.
13. Reges plures puniti fuerūt propter peccata quę contra Deum commisserunt, vt de multis regibus veteris testamenti nobis in sacra pagina propinatur exemplum.

CR Iptum est, ad Reges pertinere in Regnis suis bona iubere, & mala prohibere, non solum quę pertinent ad societatem humanā, sed quę ad religionē diuinam: ita Augusti. lib. 3. super Chrysost. idem leges iustas pr̄cipiendo, & contrarias abrogando, vt ipse ait Augusti. de Ciuita. Dei, lib. 4. in Epistola 32. Quod ab Aristotele confirmatur lib. 5. Ethicor. afferente Principem debere cu-

- custodire iustum : alioquin ipse li.
8. eum tyrannum appellat. Immo
iuxta Isidorū de summo bono lib.
2. 3. Reges à recte agendo vocati sūt,
ideoque recte faciendo, regis no-
men tenetur, peccando amittitur,
recte ergo illi Reges vocātur , qui
tam in semetipso, quām in subdi-
tos bene regendo modisicare no-
uerunt.
3. Hinc dicere possumus, quòd
quamvis omnes homines æquæ o-
bligemur ad non peccandum, nec
contra Dei præcepta veniendum,
tamen Reges, & terræ potestates
(qui in tam sublimi gradu, &
dignitate à Deo constituti sunt , &
qui subditis optimum debent esse
exemplum) peccando, maiorem
quām alij contra ipsum Deum
committunt ingratitudinem: pro-
pter quam in eis durissimum fiet
iudicium , vt Sapien. cap. 6. ibi,
Quoniam cum esletis ministri Re-
gni illius non recte iudicastis, nec
custodistis legem iustitie, neque se
cundum voluntatem Dei ambu-
lastis, Horrendè, & cito apparebit
vobis: quoniam iudicium durissi-
mum in his qui præsunt fiet : &
ibi, potentes autem , potenter tor-
menta patientur : & etiam ibi For-
tioribus autem fortior instat cru-
ciatio. Quare ipsi Reges , & terræ
potestates ac gubernatores , non
solum summo studio vigilantes es-
se debent ad quidquam in Dei of-
fensam non committendum , sed

etiam ad cohibendum ; puniēdum
vē peccata quæ á subditis, & eorū
populis contra Dei præcepta cō-
mittūtur; atque de iure punibilia
sunt. ita in c. Rex debet. 23. q. 5.
Rex inquit debet furtā cohibere,
adulteria punire , impios de terra
perdere , parricidas , & periuros
non sine viuere, filios suos non sine
re impie agere. Nicolaus quoque
de Cussa in lib. 3. de Concordan.
Catholi. cap. 40. clamat , multa
Regibus incumbere maxime adul-
teria, furtā, parricidia, rapinas, &
consimilia peccata magna cohibe-
re, & de patria expellere. Insuper,
deceptiones quæ per contractus
ac prauitates usurarias fiunt , per
ludos taxillorum, per monopolia
& huiusmodi eradicare, & breui-
ter cūcta ad bonum publicum re-
digere.

- Est adeo Rex Dominus in suis
5. Regnis, quod omnia quæ sunt in-
tra fines Regni sunt sua quantum
attinet ad protectionem, & iurisdi-
ctionem exercēdam, exceptis ec-
clesijs , & earum bonis ; quæ sunt
sub iurisdictione iudicis ecclesia-
stici. vide late Matth. de Afflic. in
constitutionib. Neapol. q. 17. nu. 1.
& alios ab eo allegatos. & est glo.
in l. Barbarius. in fin. ff. de officio
6. prætor. Quare cum circa iurisdi-
ctionem ipse Rex habeat intentio-
nem fundatam, vt etiam inquit Pa-
nor. in cap. si diligenti. extra de
præscriptionib. & omnes alij infe-
riores

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 5.

riores ratione dictæ iurisdictio-
nis sint sub eius ditione, & protec-
tione, nihil mirum, si ad eum per-
tineat delicta punire, suamq; pro-
uinciam malis hominibus purga-
tam habere, & prouidere aut caue-
re ne peccata vñterius contra Dei
præcepta committantur. Matth.
de Afflic. in consti. Neapol: in ti-
tu. de priuileg. eorum qui cita. ex-
tra ciuitatem non venieb. num. 4.

Malis igitur hominibus Respu-
blica à Rege seu eius præside pur-
ganda est: ita Paul. iure consul. in
l.3. de offi. præsid. vbi constat, in
mandatis principum esse, vt cu-
ret is qui prouinciae præst malis
hominibus prouinciam purgare:
nec distinguitur vnde sint confir-
mat, idem Vlpian. in l. congruit.
eod. titu. quo in loco scribit, bo-
no & graui præfidi congruere, vt
pacatam atque quietam habeat
prouinciam quam regit. Quod nō
difficile obtinebit, si solcite agat,
vt malis hominibus prouincia ca-
reat, eosq; conquirat. Nam & sa-
crilegos, latrones, plagiarios, fu-
res conquirere debet, & prout
quisque deliquerit in eum animad-
uertere: receptatoresq; eoru coer-
cere sine quibus latro diutius late-
re non potest.

7. Qui autem dicantur mali ho-
mines ex allegatis iuribus colligi-
tur; & sunt Adulteri, Impij, Par-
cidæ, Vsurarij, Sacrilegi, latro-
nes, plagiarij, fures, receptato-

resq; eorum. Item dicuntur mali
homines Assassini, & committen-
tes crimina læsæ magestatis tam
diuinæ, quam humanæ qui alijs
peiores sunt. Denique vagabundi,
& validi mendicantes, de quibus
dixi in meis decisionib. criminali.
cap. 3 & 4 & omnes alij pacem &
quietem publicam inquietantes,
& perturbantes.

8. Et deniq; seminantes sysaniā
qui potissimū a Republica expelli
debent. Nam hi sunt qui simulatio-
ne quadā recti, & arte colorati suis
fraudulentis deceptionibus modo
alium ambiēdo, alium modo præ-
hensando, ita omnium animos ad
se alliciūt, vt id quod sibi maxime
vsui futurum existimant, quodq;
maxime velint facilime impetrēt
illorum instar, qui sibi aliorum pe-
riculis cauti, & prudentes fiunt. vt
optime Oratius, *Felix quem faciunt
aliena pericula cautum.* Horum ve-
nustam intētemq; orationem ver-
borum, & virtutum prædicatio-
nen si audieris, non alios, quam
vitiorum omnium extirpatores,
& flagitiorum exterminatores vi-
dere iudicabis; sed si perfectius
illorum mores, & quotidianæ vitæ
consuetudinem, nec non etiam ani-
mi consilia præscrutari volueris,
nihil aliud præter scelerum, & ne-
quitiæ sordium verum specimen
reperiri poteris. ve illis, quib⁹ idē
atque facibus, vel tædis ardenti-
bus contingere videtur, quæ dum
alijs

alijs lucent, comburendo se, paulatim annihilantur. Assimilantur etiā diuersorum insignijs quibus viatores inuitantur ut in eisdē diuersorijs quiescendi causa remaneant, ipsa tamen, quin pluuiam de celis non recipient euitare nequeunt. Adequantur etiam mercatori Chij de quo Plutarcus in Politica scribit, quod cum publico prēconio omnibus vinum emere volentibus vendere promisisset, postea vero sua promissione, ac dicto prēconio fraude oblitus, omnibus vinum emendi causa ad suam domum accendentibus acetum vendebat. Qua de re, cum quidam eius famulus malē de hoc sensisset, & quod eius hærus submelle venenum latere prospiceret, potius illius factum contemnere, quam ei amplius inseruire curauit.

Iure igitur optimo, Romani attestante Grimalio lib. 1. de optimo senatore Sillæ dictatori illudere, ac derridere ceperunt, qui cum miserrimam vitam, & omni flagitorum genere inquinatam foueret, nihilominus tamen eos quisub eius ditione, & imperio erant, ad optimum viuendi modum perducere curabat. Et de Lysandro apud eundem Plutar-
cum in illius vita legitur, Lacedemonios illudibrio habuisse, quod cum ipse temperatissimus esset sineret ac pateretur ipsos Lace-

demonios perfuse nimis, ac laxis benisviuere. Fugiēdi sunt ergo homines, immo potius à Republica expellēdi vnum in corde, & aliud in ore cum maximo Reipublice preiuditio habentes.

Vobis ergo Regibus, qui ad regendū populū diuina ordinatione instituti estis predicta facere incumbunt. vt in. cap. si ergo. 8. q. 1.

9. Et ab eisdem quoque, seu eorū prēsidibus, & gubernatoribus, ganeę & popinę in quibus Deus paſſim offenditur à Republica expellendę sunt, & puniēdi ciues & opipiani illas frequentātes qui helluones appellātur, cum in eis immoderate bona sua cōsumant. Dicuntur ganeę meretricum tabernę. vt Nonius inquit, esse loca vi-
nolentiae, ac libidini apta. Dequarum nidore Cicero in Pisonem loquutus est, his verbis, Paulisper stetimus in illo ganearū tuarum nidore, atque fumo: vnde tu nos cum improbissime respondēdo, tum turpissimè eructādo eieciſti. Popina vero dicitur locus vbi publice obſonia, caroq; cocta, ac delicate confecta venditatur, cōmediturq; vel priuatim vbi guſſa familia extraordinarie liguri re, & helluari cōſuevit. Hæc à Republica expellēda sunt, in quibus vt Vallerius Maxi. attestatur lib. 1. capit. 7. gulæ irritamenta subministrantur, quibus & pecunia exhauiuntur, & ad libidi-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 6.

nem sternitur via. Et est pernicio-
sum vicium sectari ganeas , quo
inficitur fere omnis plebis mul-
titudo, quo & facultatibus , dulci
quodam veneno infecti , & sopiti
spoliantur, & infinitæ lites , & fu-
randi , male vè agendi oriuntur
semina.

12. Quod si Reges hæc quæ dixi-
mus facere omiserint , curareq;
ne contra Dei præcepta flagitia
committantur neglexerint , & ipsi 13.
& eorū subditi atque populi iusta
de causa Dei flagellum, eiusq; pu-
nitionem timere debent. Legitur
enim. 4. Esdræ cap. 1. Quoniā me
dereliquistis , & ego vos derelin-
quā, petētibus vobis misericordiā,
non miserabor. Quando inuocabi-
tis me, ego non exaudiā vos. Macu-
lastis enim manus vestras sanguine,
& pedes vestri impigri sunt ad
cōmittenda homicidia. Non quasi
me dereliquistis, sed vos metipsos.
ibidē cap 15. exclamat Deus cōtra
peccatores dicens, vē eis, qui pec-
cant, & nō obseruant mādata mea.
Qui tanquā faciētes iniquitatem,
& peccatū, hostes sunt animæ suæ:
vt Tobię.12. Tremendū quoq; est,
quod Sopho.1. Deus contra pecca-
tores minatur dicens, Et tribula-
bo homines, & ambulabunt vt cę-
ci:quia Dño peccauerunt. Et effun-
detur sanguis eorū sicut humus,
& corpora eorum sicut stercore.
Sed & argentum eorum , & au-
rum eorum non poterit liberare

cos in die ire Domini. De qui-
bus etiam dicit Augusti. lib. 3. de
de libero arbitr. iustissimam esse
pœnam, quòd amittat vnuis quisq;
illud quod bene vti noluerunt, cū
sine vlla difficultate possent si
vellent, idest, vt qui faciens recte
non facit, amittat scire quod rec-
tum sit , & qui rectum facere cum
posset noluit, amittat posse cum
velit.

Solet enim Deus Reges contra
eius precepta & voluntatem pec-
cantes in hoc seculo varijs flagi-
tijs & infortunijs punire. vt. 1. Re-
gū. cap. vlti. legitur, quòd Saul pri-
mus Rex in Israel prius humiliis,
in Regno suo superbus , & contra
Dauid sanctum inuidus , & domi-
no, & famulo ministro Dei, & Pro-
phetæ inobediens, in super Phito-
nissam consulens , & diabolū loco
Samuelis adorans, vulneratus à sa-
giarijs in bello Philistijm, & vehe-
mēter arripiens gladium propriū
incubuit super eum.

Achab etiā impius Rex Israel
qui vineā Naboth occupauit, & cō-
sentit vt occideretur Naboth iu-
stus, percussus sagitta inter stoma-
chū, & pulmonē incurro suo mor-
tuus est, & canes linxerūt sanguinē
suum: vt. 3. Reg. cap. 21. & . 22.

Præterea. 4. Reg. cap. 15. Aza-
rias Rex Iuda , licet alias bonus,
quia tamē permisit populū sacrifi-
care in excelsis contra Dñm lepra
percussus, mortuus est.

De

De Absalone quoque 2. Reg. 14. 15. 16. 17. & 18. habetur, quod cum ipse in surgisset contra Dauid patrem suum, & se fraudulenter Regem constituisset, & ad cōcubinas patris intrasset, coniurationemq; contra patrem fecisset, tribus lanceis à Ioab trāfixus est, & sic à decem armigeris Ioab hārens querui interfactus est.

Et ex Reg. 4. cap. 19. percipitur, Sennacherib Regem Assyriorum venisse contra Ezechiam Regem in Hierusalem; & quia Dominum in Israel blasphemauit, & in superbia grandi sua dicit, quod non esset Deus, qui posset liberare Iudaeos, & Regem eorum de manu sua, ideo egressus Angelus Dñi, interfecit de castris Assyriorū. 185. milia. Cūque Sennacherib reuersus esset in Niniue ciuitatē suā grādem, & adoraret in tēplo Nesrach Deum suum, & Idolum, Adramelech, & Sarasor filij eius percusserunt eum gladio & mortuus est.

Amon etiam filius Manasse fecit malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: ideo fuit à seruis suis in domo sua interfactus. ita Reg. 4. cap. 21. & ibi habetur de Manasse, & 2. Paralipo. cap. 45.

Et de Ochozia Rege Hierusalē 2. Paralipo. cap. 22. legitur, quod quia fecit malum in conspectu Domini, interfecit eum Iehu.

Et habetur. 2. Paralip. cap. 21.

de Ioram, quod cum fecisset malū in conspectu Dñi, fuit ægrotus infirmitate, de qua mortuus est, & in langore vitam suam finiuit.

Ioram etiam Rex Israel malum agens coram Domino, percussus sagitta Iehu inter scapulas, percor eius exiuit sagitta, & sic mortuus est. ita. 4. Reg. cap. 9.

Aliud quoque est exemplum in Rege Ioachim de quo. 4. Reg. cap. 24. legitur, eum fecisse malum coram Dño, & sic fuisse ductum captiuū in Babylonem per Regem Babylonis, Nabuchodonosor, & Sedechias fuit captus à Rege Babylonis, qui eidem oculos eruit, & filios occidit. ita. 4. Reg. cap. 25.

Habes aliud. 3. Reg. cap. 2. de Adonia filio, qui volens contra patris volūtatem propria ambitione regnare, & coniurationem faciēs, à Salomone fratre suo regnante loco Dauid interfactus est.

Item, & Zacharias Rex Israel, ambulās in peccatis Idolatriæ patris sui Hieroboam à Selon coniurante contra eum interfactus est: 4. Reg. cap. 15.

Alexander etiam, monarcha Orientis, quia cor eius eleuatum est, & gloriam Deo non dedit de potētia, quām ei dederat: & vt tradunt historiæ vīctus à vino, & libidine, veneno tabefactus, cito Monarchiam perdidit, regnans annis 12. i. Machab.

Plura, & infinita alia de Regibus

bus, & terræ potestatibus exem-
pla adducere possem, quæ omitto,
ne legentibus tot exemplis fasti-
dium afferam. Curent igitur Re-
ges, & prouinciarum gubernato-
res, & peccatis, & malis homini-
bus Respublicas quas regunt pur-
gatas habere.

Cap. 6. Quo osten- ditur, fidei obseruationem maxi- mopere necessariam esse, ad re- cte iustitiam administrandum.

1. **F**ides frangenda non est.
2. Fides ciuitates, ac hominum commu-
niones conseruat, & eius violatione,
ciuitates de populantur; & alia plu-
rima mala sequuntur.
3. Princeps rumpendo fidem, facit iniusti-
tiam.
4. Princeps terræ unum calamum, & unam
linguam habere debet, & non plures: quia
Principem cælestem imitari debet.
5. Fidei obseruatio est de jure naturali.
6. Principes multo maiori ratione astrin-
guntur ad fidei obseruationem, quam
alij, ad quam post promissionē de juf-
titia tenentur.
7. Fide potius, quam persuaderes corporales
Respublicæ gubernantur.
8. Fides in Imperatore constituendo consi-
deranda est.
9. Fidem frangens non vaccat culpa mor-
tali, & quomodo intelligatur, decla-
ratur hic.
10. Fides pro directione iustitiae data ser-
uanda est.

II. Fidem datam plures non insini nominis
seruarunt, ut hic multorum exemplis
demonstratur.

12. Fidem frangentibus plurima sequuntur
infornitia, ut hic aliquorum exemplis
ostenditur:

1. R Aue profecto est
fidē fallere ait VI-
pianus in. l.i. ff. de
consti. pecu. & in.l.
i. §. merito. in si. ff.
de posi. Cauendum igitur est, ne fi-
des alicui donata infringatur. Nā
per fidem ciuitates seruantur, &
sic hominum multiplicatio, ciuita-
tum, castrorum, ac virorū cōmu-
nio, atque Regis dominatio. Et en-
cōtra vbi fides violatur, ciuitates
& castra depopulantur, guerre
mouentur, populi affliguntur, ho-
mines exheredātur, & regna deni-
que de uno ad alium transferun-
tur. Et huius vltimi dicti ratio esse
potest, quia Princeps rumpendo,
aut non obseruando fidem datam
in iustitiam facit. Patet, quia fides
fundamētum est iustitiae, sine qua
iustitia esse non potest. Ut attestat-
ur Cicero. officio. i. & probatur
expresse in. c. vbi sana. 24. q. 1. sed
propter iniusticias regna agēte in
gentē transferūtur. vt Ecclesiast.
cap. 10. de quo latius supra cap. 3.
dixi, Ergo optima ratione deduci
tur fidē à regibus datam ne regna
ad alios diuina institutione trans-
ferantur esse seruandam.
4. Præterea Principem terræ ad
fidei

fidei obseruationē teneri probatur. Nā Princeps terræ vnum calamū, & vnā linguā, non plures habere debet: quia iudicē & Principem cælestē imitari debet. vt in. §. arripiat, in auth. omnes obed. princip. At dicit Deus per Psalmis. Quæ procedūt à labijs meis non faciam irrita. & alibi per Salomo. fidelis Dñs in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus suis. Et in Dei Euā gelio scriptū est, cælū & terra trāsi bunt, verba autē mea non præteri bunt. Et deniq; in pluribus sacræ Scripturæ tā veteris quām noui testamenti locis legitur, Deū esse fidelē: vt Deuterono. c. 7. & 32. David Psal. 144. Isai. 49. Paul. in suis Epistolis: vt 1. Corin. 1. & 10. & 2. Corin. 1. & alijs varijs locis Deus fidelis intitulatur. Ergo patet, à Regibus fidem datā esse seruandā.

5. Tertio ad hanc obseruationem ipsi etiā iure naturali astringūtur: vt clare probat tex. in. l. 1. ff. de pac. ibi. Huius edicti æquitas naturalis est, quid enim tā congruū est fidei humanæ quām ea quæ placuerunt inter eos seruare. Quem tex. Bar. Paul. & cōmunes Doctores intelligunt de iure naturali primeuo, cū seruare fidē sit actus cōueniens hominibus tantū. Idē Angel. in. §. 1. insti. de obligatio. & glo. 1. in dicta l. 1. ff. de pac. & est tex. in. §. quōd vero naturalis ratio. insti. de iure naturali gen. & ciui. Probat idem sanctus Thom. 2. 2. q. 70. arti. 1. ibi

in versicu. Ad primū in fi. vbi dicit, quōd seruare fidem est de iure naturali. At Princeps non potest se à iuribus naturalibus eximere: quia iura naturalia quæ apud omnes gentes per æque obseruantur diuina quadam prouidentia cōstituta semper firma atque immutabilia permanent. §. sed & naturalia quidem iura. insti. de iure naturali. & ciui. l. 2. ff. de usufruc. ear. rer. quæ usu consumun. & in cap. pastoralis. §. neque de senten. & re iudi. Ergo ob uitandum peccatū quōd contra ius naturale ratione infidelitatis committeretur necesaria est fidei datæ obseruatio.

6. Et quamuis hoc ius naturale omnes homines nulla admissa distinctione qualitatum, dignitatū ve cōprehēdat, & sic teneātur oēs fidem datā seruare, tñ, multo maiori ratione ad eam obseruationē Principes astringuntur, quorū fidēs alijs quibuscunq; obligationibus antecellit. Atque ideo Isocrates in. pri. oratio quā Regi Nicholes scribit, sic ei cōsulit, adeo omnitépore veritatē æstimabis, quōd simplicia verba tua aliorū iuramentis efficitora sint. Et quia hēc Nicolao Machiauello aduersātur falso afferenti, Principes aliquando debere fidē a se datā frangere cuius doctrinam politici nostri téporis proditionē cōmittentes passim sequuntur (quod maxime dolendum est) ideo Princeps Christianus

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 6.

nus in omnibus quidē rebus ante omnia in suā deducere debet cogitationē, quid agat, quid promittat, quidq; loquatur. Nam post factā promissionem, fidemq; datā, constanter firmiterq; illam adimplere tenetur: quia promittere aliquid, liberalitas est, sed adimplere promissum est iustitia: ita Philip. Diez Lusitanus in cōsiderationib. spiritualib. conceptio. beatæ Mariæ pag. 22 Quā obrē sciant Christiani Principes fidei obseruationē nedum ad status conseruationem prodesse, sed etiam operatur, vt in maxima estimatione habeātur, in diuitijs conseruetur, ab alijsq; magis timeantur. Hinc cōstat, quod cū huius principatus antiqui Principes animaduertissent, quod terra, & habitatores eius habentes Principem sine veritate, & iustitia omni tēpore pereunt recte eos cō filio & auxilio plurimorū virorū nobiliū statuisse Principes in dicto principatu successuros debere omni tempore habere sincerā fidem, atque veram locutionem: vt omnes cuiuscunq; conditionis, & status existent possent se in illis in personis, & bonis fidare. De quibus particularē condiderunt legem incipientem. Quoniā per iniquum principem, quæ lex est altera ex usaticis Barcinone.

7. Nec prætermittēdum est, quod legitur in c. in qualibet. 23. q. 8. ubi habetur, quod perfidē magis

quā per sudores corporales Respu blicæ gubernantur. Quę etiā iuuā tur ex dispositione tex. in usati. simili modo. quo loci habetur, quod perfidē, & iustitiā, & pacē, & veritatē Principis omne regnū gubernatur. De quibus est exéplū in Romanorum imperio, qui vniuersam Rē publicā quā consecuti fuerūt summa fide gubernarūt. De quib⁹ etiam in Policerato scribitur, quod tria fecerunt eos gentiū victores sciētia, exercitatio, & fides. Vnde dicūt scribentes, quod in Imperatore cōstituēdo cōsiderari fides debeat. Nā ille qui non est fidelis, est peruersus, & inimicus, qui cū corpore nobiscū esse videtur, mēte vero, & animo cōtra nos est, & multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & euidenter inimici, vt expresse habetur in c. si inimicus. 93. distinctio. Et quod in Imperatore ante omnia fides consideranda sit probatur, in l. i. C. de condi. in horr. publi. lib. 10. & ibi Bar. & Ioan. de Platea. & facit tex. in l. i. i. prin. ibi. probatē etiam artis, & fidei. ff. de ventre inspicien. Nihil enim est, quod lumine clariori præ fulgeat in Principe, quam recta fides. l. inter claras. C. de summa Trini. & fidei. Catholi.

Et adeò verū est, Reges ad fidei obseruationem teneri, quod si ipsa fides data est violata, nō vacat ipse violās, & fidem frangens culpa & forte mortali, maxime, quando pro-

promissor in effectu non præstat promissum; cum nulla ab eius impletione sit excusatus rationabili causa, sed possit præstare, si defectus impletionis promisi in magnum damnum alteri cædit, non solum ex eo, quod caret remissa, sed quia deluditur in effectu promissionis, grauiterq; offenditur in propria fama, vel bonis, adeò, quod necesse est decoquere substantiam, fidemq; creditoribus frāgere, eo quod fides sibi data est violata, tunc non vacat culpa mortali talem non implesse promissionem; ut si verbi gratia aduocatus pollicitus est patrocinari Petro in iudicio, atque ideo Petrus non sibi parauit aliū patronū. Idem de medico polliceti medicari cuius defectu inter moritur infirm⁹. Similiter si quis fidē fecit puellæ de largiōdo ei pro dote, qua ratione cognatus id agnoscēs destitit dotare illā: harū & similiū promissionum violatores peccāt mortaliter: quia regula est, si tua culpa damnum datum est, iure te super hoc satisfacere oportet.

10. Et si prædicta vera sunt in sola pollicitatione, hoc est in simplici promissione, quid quādo Princeps fidem alicui dat ob publicā vtilitatē, vt puta, quando quis impetus de criminibus a securatur sub fide ob pacem firmandam, vel pro directione iustitiae scilicet, quādo propolanti delicta, remissio suorū

delictorū promittitur? Respōdeo, quod in hac promissione versatur bonū publicū, cum pax nihil aliud sit, quam multitudines vnitatis, in qua bonum & salus populi consistit. vt dicit Oldra. cū multis alijs in laudē pacis in consil. 94. Ergo quanto res grauior est ratione cuius fides datur, tanto fidei fractio grauius faciet peccatum.

II. Maximam plures cōsecuti fuerunt gloriam atque laudem, qui potius vitam perdere maluerunt, quam fidem ab ipsis datam frangere & violare.

Commemorat Vallerius Maximus lib. 2. cap. 4. & Gell. li. 7. cap. 18. decē milites Romanos ab Annibale seruos effectos de ipsis Annibal's licentia Romam profectos fuisse data ab ipsis prius fide quod peractis negocijs quibus ire compellebātur, ad illius exercitū redirent. Evenit, quod ex dictis decē militibus octo aliquib⁹ diebus trā factis fidē Annibali data ad impleuerunt alijs duobus libenter in urbe remanētibus, nec redire fidem datam violando volentibus. Ob quam causam Romani hos duos tanto odio prosecuti fuerunt, tatisq; contumelijs, & iniurijs effecerunt quas cum illi impatiēter ferrent, moleste egredij; tulissent se ipsos interficerunt.

Fides etiam Sexti Pompeij filij Pompeij Magni in taciturnitatem omittenda non est, qui cum

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 6.

ad triremes suas Octauianum, & Marcum Antonium qui inter se Romanum imperium diuiserant vocasset, & quidam eius capitanus Mena vocatus illis contra fidem dicti sexti Pompeij vitam ad imere voluisse, ut sic omne illorū imperium ad dictum Sextum Pompeiū deuolueretur, maluit Sextus Pópei⁹ prohibere ne fieret, quām contra fidem, totum mundum lucrari.

Præterea apud Vallerium Maximum lib. 6. cap. 5 legitur, nedū Romanos fidem frāgere noluisse, sed nec eorum inimicos vincere, si vincendo aliorum fides violarentur.

Idem Valler. Maxi. lib. 6. cap. 6. refert, quōd cum Parmenion Alexandrum persuaderet, quōd incerto negocio fidem datam frangeret, respondit ei Alexander, potius hæc Parmenioni quam Alejandro conuenire.

Item, cum Iaddo summus Iudæorum sacerdos, & Darius Persepolitum Rex se adiuicem summpere diligenter, Alexander qui cōtra Darium magnum sustinebat bellū, dicto summo sacerdoti persuasit, vt se ab amicitia Darij abstineret, & quōd suam caperet, quam sibi cum eisdem cōditionibus qui bus illam cū Dario inhierat obtulit. At Iaddo sciens, ac considerans reciprocā amicitiam inter ipsum, & Darium fidei vinculo obstrictā

esse respondit Alexandro, se suæ cupiditati minime parere potuisse: parum contra suam fidem rationem status æstimans, licet ea tunc ratio amicitiam tanti Principis postularet.

Octauianus quoque Imperator fidem obseruauit, quando suo publico edicto, cuicunque qui sibi Crocotam famosum latronem traduceret, se viginti quinque mille ducata daturum promisit. Nam cum Crocota confisus de huius Principis benignitate se ipsum eidem Imperatori tradidisset, ne dum Imperator iussit ei dari dicta viginti quinque mille ducata, sed etiam omnia sua delicta pepergit.

Et Marcus Regulus Cōsul Romanus cum captus fuisset à Cartaginensibus, Romam ab eisdē missus fuit, & promisit redire. Qui sciēs, quōd in eius reuersione Cartaginenses eum interimerent, voluit redire, & potius mori, quām fidem à se datam violare. vt in l. post limini jus. §. captiuos, ff. de capti. & post limi. reuer.

Idem commemorat Fulgos. lib. 6. & Meyer. Annal. 10. de Guidone Comite Flandriæ, qui cum in Bello à Philippo pulchro Gallorū Rege captus fuisset, ac in Flandriā profiscisci desideraret, vt vassallis persuadere posset, quōd rebus & negotijs suis consentirent, ad eam (data ac relictā prius fide se in eisdem carceribus redditurum) iter arri-

arripuit. & constat eum ob fidei obseruationem reddisse, & in eiusdem carceribus vitam cum morte commutasse.

Apud etiam Fortuni. Garc. in l. conuentionum. nu. 25 ff. de pact. aliud legitur exemplum de quodā comite qui Prouinciae praeerat, & fidem alicui dederat, cui consules assessor, ne illam fidem seruaret, respōdit Comes, tu leges me alias doceas, contrariam ego legem à si dei ratione didici.

Quare iterum exclamare non debet, graue esse fidem fallere; pr̄sertim cū in historijs legatur, deficientibus in ea multa evenire infortunia, de quibus opere præcium esse duxi hoc in loco aliqua proponere exempla.

12 Legitur apud Petrum Mexia in sua Cæsarum historia, in vita Traiani Imperatoris. cap. 2. Ceualum Daciæ Regem ob non seruatam fidem quam Traiano Imperatori dederat ne dum Regnū amississe, sed se ipsum proprijs manibus necasse. Quod & plures sancti viri in diuinis historijs attestatur, vt sunt Dionysi. Cassiodo. Sextus Aurel. Entropius, Beda, sanctus Isidor. etiam relati à dicto Mexia.

Præterea apud eosdem habetur, quod cum Imperator Adrianus Ciuitatem Hierusalem reedificasset, & eius habitationē æbreis commisisset, ipsiq; æbrei violando fidem Romanis datam rebelles se

ostendissent, graue illis infortuniū successit, quod in vna die ex illis, & pr̄sertim ex militibus quinqua ginta mille interfecti fuerunt, & in terra Iudeæ quinquaginta castra destructa, & deuastata, atque nongenta, & quinquaginta, & quinque loca combusta.

Commemorat etiam Titus Liui. in Deca. 3 lib. 10 cap. 6. Siphacem Numidiæ Regem post maximam inter ipsum, & Romanos amicitiam inhitam, fidem etiā eiusdem Romanis datam violasse, & ob hoc cælus in vna die, nedum Regnū suū amississe, sed & ipsum seruū effectum fuisse. Qui postea, ut ipse ait in Sipionis triumpho in eodem seruitutis statu visus fuit: & tandem in perpetuis vinculis dies suos clausit.

Ioannes quoq; Bocacius in tractatu de infortunijs grauissimorū virorum aliud de Seleuco Rege Asiæ & Syria nobis proponit exemplum, videlicet ipsum Seleucum, postquam Beronicam sororē Tholomei Aegypti Regis sub sua fide, & protectione accepisset, & postea illam fide violata interemisset, grauissimos labores, arduasq; calamitates sustinuisse, & tandem amissa Asia cecidendo ab equo vitam cum morte commutasse.

Item, & Titus Liuius. Deca. 3. c. 14. 15. & 16. ait victis à Cipione Cartaginēsibus illisq; sub Roma-

Practica Don Ludonici à Peguera. Cap.7.

norum iugo, sub certis fide, & conditionibus constitutis, fractis ab eisdem fide, & conditionibus senatum decreuisse, quod eorum ciuitas tanquam fidei quam suis Dijs, & hominibus dederant violatrix, & ut indigna misericordia prorsus destrueretur.

Paulus etiam Diaconus in vitis Imperatorū, & Nicephorus in fine suæ historiæ ecclesiasticæ referunt, Anastasij Imperatoris primi huius nominis antecessorem hysaurorum viribus, & armis Regnū Illo vocatum occupasse, & propterea fidem dictis hysauris dedisse, quod eis certam manutenerent mercedem. Sed cum postea succens Anastasius in Imperio fidem a suo antecessore dictis hysauris datam ad implere noluisset, ideo contra illum fuit indictum bellū, & ab hysauris per sex annos prosecutum, in quo constat, plura in terris Imperij fuisse illata damna.

Nolite ergo Reges gubernatoresq; iustitiae deficere in fide; sed datam totis sustinete viribus, & obseruate ne vobis similia continentant infortunia.

Cap.7. Quo Reges,

atque eorum consiliarij de latere instruuntur, quod quando agitur de magistratibus, & iudicū officijs, atque muneribus Reipublicæ ad eius regimen, & utilita

tem, iustitiæq; administrationē conferendis, current, probos, & idoneos omni vtilitate, & cōsan guinea voluntate se mota, atque amicitia se iuncta eligere; vt sic optima administretur, & practi cetur iustitia.

1. *E*ligendi sunt ad iudicum officia, & Reipublicæ munera illi, qui scientia, & moribus digni sunt omni vtilitate, & consanguinea voluntate se mota, atque amicitia se iuncta.
2. *E*ligi ad iudicum officia non debent qui corrupti moribus, minimeq; integri sunt.
3. Princeps qui malos iudices, & minus idoneos, ac contra Dei voluntatem eligunt culpa non carent.
4. Rex maximā curam ponere debet in prudenti atque honesta iudicum & ministeriorum electione. Et rationem vide ibi.
5. Elec̄tio personarum ad officia, & munera gubernandæ Reipublicæ, & iustitiae administrandæ antequam fiat, & confirmetur, persona eius cui honor, siue muneris administratio defertur consideranda est. Et quæ sint consideranda vide ibi.
6. Eligendus ad munera & officia administrandæ iustitiae debet esse optimæ viæ & honestæ conuersationis.
7. *E*ligens aliquem ad prouinciam gubernandam, iustitiamq; administrandam curare debet, ne sit ille talis aliqua iuris, & facili infamia notatus.
8. *E*ligi ad dignitates non debent negocian ter

- tes artes velliſſimas, & quæ dicantur
artes velliſſimæ vide ibi remiſſiue.
9. Eligi non debent ad officia & munera
iustitiae administrandæ, & Reipubli-
cæ gubernandæ, niſi qui ſint digni &
idonei.
 10. Electio personæ dignæ omiſſo digniori,
quamvis valida ſit, nec in interiori ani-
mæ iudicio poſſit iure reſcindi, non ta-
men ex hoc ſequitur, præſcientem di-
gnum, omiſſo digniori, tutum eſſe, &
immunem à peccato.
 11. Iudices eligi debent, quod ſint ſapientes.
 12. Sapientia vnde dicta, & ab ea ſep-tem cla-
riſſimi viri ſapientes appellantur.
 13. Iudices eligi debent, quod ſint potentes.
 14. Iudices eligi debent, quod ſint Deum ti-
mentes.
 15. Iudices debent eligi, qui ſciant leges tam
iuris ciuilis, quam canonici, & pro-
prias ſui regni.
 16. Eligi non debent iuuenes iniudices in qui-
bus non eſt experientia.
 17. Eligi debet in iudicem qui ſit vigil, &
ſobrius.

Vperioribus capi-
tibus à nobis ex-
plicatū eſt, & quā
iustitię administra-
tionē in Regibus
eſſe oportere, malos & facinoro-
ſos puniendo, & quod ſuū eſt cuiq;
tribuendo. Quæ cū Rex ſolus pre-
ſtare non poſſit, opus eſt, vt ſibi iu-
dices atque ministros adiūgat, qui
prudenter, & equaliterq; iustitię
officium exerceant. Quiq; optimi

sint, atque honesti. Atq; ideo tra-
ſaturus de electionibus perſona-
rum quas Principes ad rerum pu-
blicarum, iustitięq; administratio-
nem facere debent, non potui non
dolere, quod maiores noſtri quan-
do agebatur de magistratibus, &
iudicis officijs, atque muneribus
Reipublice, ad eius regimē, & vtili-
tatem, iustitięq; administratio-
nem conferendis propria vtilita-
te, atque voluntate commoti, eos
tantæ tamque difficulti curæ præ-
ponebant, qui ſecum affinitate, cō
iunctione, aut amicitia eſſent con-
iuncti: cum neque induſtria, neque
ſapientia, ad tanta tamque grauia
munera obeunda valerent, atq; il-
los prætermittiebant qui aptiſſimi
erant, quiq; ijs virtutibus, & litte-
ris maximē florebant, quibus pu-
blici administratores ornari de-
bent. Dolendum quidem eſt, vt Re-
gi illi consiliarij, ita insipiēter, &
inconsiderate, tantum ſuis animis
detimentum afferrent, tantaq; ne-
gligentia optimæ ſui Principis gu-
bernationi confulerent. Nam ex
mala, atque imprudenti iudicis
electione, quid niſi iniustaquædā
atq; insipientis negociorum iudica-
tio potest expectari? ex inconside-
rata electione gubernatoris, quid,
niſi damnum & detrimētum in Re-
publica, & conſequenter in ſubdi-
tis ſumma moleſtia? Et denique ex
impij, & iniqui Ducis electio-
ne, quid milites expectabunt, niſi
per-

perditam, atque labe factatam spē optimi, & fælicis rerum militariū euentus. Commemorat Facellius lib. 6. Dec. 2. in historia Ciciliæ Nīcephorum Focam Constantinopolitanum Imperatorem diligentius animaduertisse antiquitatem familiæ Manicelli nepotis sui, quām experientiam quæ pro rebus belli cis in illo requirebatur, & vitia quæ turpiter insequebatur, motus priuata quadā volūtate, atque affectione illum in Ducem & Capitaneum generalem cuiusdam magni exercitus in Cicilia contra Saracenos, qui ipsam Ciciliam occupuerant constituisse. Qui Manicellus cum de re militari ageret, minimeq; curaret milites veteres, & senes atque in arte expertos, vt eū in ea re bellica consulerent adhibere, effectum sanē fuit, vt in primo aditu, atque exercituum concursu vicit, ac superatus abiret. Qua labe, & tanti exercitus ruina, aperte intellexit Imperator, quanta cura, & qua diligentia eligendi faissent viri ad publica grauiaq; officia administranda. Guichardinus etiam lib. 4. in historia Italiæ refert, in eundem errorem incidisse Ludouicum Mediolani Ducem, qui cum virtutem Antonij Maria Sanceuerini Comitis Gua-yazzij, in rebus militaribus expertus fuisset, eum reliquit, & cōmotus agilitate, & pulchritudine Gua-leazij Sanceuerini dicti Antonij

fratris, in bellorum exercitijs mediocris experientiæ illum in Duce-
m totius sui exercitus elegit. Ex quo sequutum fuit, dictum Galea-
zum, vt rudem in causa, & parum circa res bellicas expertum, pri-
ma occasione, maximo cū de deco-
re suo, atque infamia, ab vrbe Ale-
xandria aufugisse: & sic eam hostes
ocupasse. Quod cum Comes Gua-
yazzij vidisset, Mediolaniq; Du-
cem fratrem suum natu minorem
atque parum in ea arte eruditum
sibi prætulisse ad Gallos defecit.
Quare Dux, hac ratione intellexit,
rei militaris scientiam præstantio-
rem esse pulchritudine Capitanei,
& Ducis belli: quātumq; inter sit,
fortes viros ad belli administra-
tionem eligere. Idem Guichardi-
nus in eadem historia refert Flo-
rentinos noluisse Ducem exerci-
tus contra Pisam eligere Renun-
tium de Marciano, quamquam
omniū suffragijs cumulatus; ideo
quòd superatus fuit apud sanctū
Regulum, & quod in inferiori mu-
nere parum periculum, aut forte
nullum de se fecisse non consti-
tit. Quæ impersonarum electione,
pro grauibus muneribus gerēdis
maximopere sunt consideranda
atque animaduertenda. Denique
Titus Liuius lib. 4. Deca. 3. narrat,
quòd cum in electionibus neuorū
consulū faciēdis in senatu, tempo-
re quo Annibal bellum ad Ciciliā
occupandam præstabat, & iuuenes
quibus

quibus electionem facere incumbebat Titum Attacilium, quem in altero consulatu suo constabat seres male gessisse nominare, & elegere voluissent, Fabius Maximus qui in senatu præsens erat, & cui⁹ neptis dicto Tito Attacilio nupserat, minime hac consanguinitate commotus id facere non permisit. Vnde electores mutando concilium, consules probatae experientiae præstantiores fortitudine, animiq; magnaminitate excellentiores elegerunt. Faxit Deus Optim. Maxim. ut singulari sua benignitate, hac labe, & ruina electionum liberemur. Nam si nostris temporibus id fieret, miserrimam ego illorum conditionem, & merito qui dem iudicarem. Itaque Deum suppliciter omnes vno consentientibus animo deprecemur, vt diuino sanctissimi spiritus lumine, cōsilia riorum mentes velit illustrare, ac eos præsertim, qui regias res solēt assiduè tractare, & quibus concessa est libera facultas diligendi gubernatores, iustitiæq; administratores: vt omni vtilitate, & consanguinea voluntate semota, atque amicitia sciuncta, quādo de electiōnibus ad officia tam rerum publicarum, quam iustitiæ administranda tractatur dignos sciētia, & moribus, & qui earum rerum vtilitatibus, suam omnem operā, curam & sapientiam solent adhibere præferant. Neque etiam corrupti mo-

ribus, minimeq; integri ad iudicū officia eligendi sunt: quia eorū iudicij prauitas omnibus infencissima esset: grauissimeq; Rex à Deo Optim. Maximo plecteretur. Nā vt ingenue testatur sanctus Isidor. 3. cap. 54. lib. 3. senten. Principes qui malos iudices, & contra diuinam voluntatem eligunt ad iustitiā populis administrandam culpa care re non debent. Nam quemadmodum propter populi peccata Principes mali sunt, sic etiam & maxima cum Principum culpa, iudices sunt deprauati. Huic autem sententiæ cōuenit mirabiliter instructio illa Agabatini Diaconis quam misit Iustiniano Imperatori, in qua hæc verba adhibuit. Cū tibi Deus, huius nostri sacerduli administracionem commisserit, opus est, vt in ea viros integros atque minime malos adhibeas. Ne vt supra diximus à Deo acerrime puniretur. Nec putet Princeps superior se exoneratum propter hoc, quod habeat alios inferiores præsidentes super Rempublicam: tenebitur enim, si minus idoneus instituatur ad gubernandum, aut si male institutos, vel male gerentes ab administratione non remouet. probatur in glo. cap. ad hæc. de officio Archi, & in cap. eos. de temporib. ordi. lib. 6. & in cap. i. de supplen. negligens 4. gen. prælat. Itaque oportet imprimis, vt Rex maximam curam ponat imprudenti atque honesta iudicū,

dicum, & ministrorum electione. Ut attestatur Vincentius Frâchis, in decisio. 438. num. 5. afferens, in electionibus faciendis curam debere esse perspicuam, & antequā quis eligatur de eius qualitate esse inquirendum. Nam quid prodest agricolis, ut agrorum suorum delectatione, atque amore capiātur, si eorum cultores agros natura per bonos, assidua negligētia, malos reddunt atque inutiles? Quid inter est mercatoribus, ut diuitiarum cupiditate ducantur, auideq; inflamentur, si eorum ministri qui libros rationum habēt, maximam earū vim sibi assumunt. Sic etiā in Principe nulli⁹ momēti erit amor atque desiderium iustitiæ, si probos ministros, integrosq; iudices non habeat, qui optime, & æque iudicent. Itaque Princeps ad iustitiā optime administrandam, viros fide dignos probos, eruditos, & expertos sui Principatus, aut regni, ac cum qualitatibus infra explanādis eligere debet, atque in eorum gubernatione assidue, ac diligēter vigilare. Etenim pro regnorū suorum incolumentate, bono subditorum regimine, rectaq; administratione, ut ad grauiora officia, & præfertim iustitiæ cultum concernentia, eos viros assumere debe, tde quorum fide, probitate, eruditio-
ne, rerum vsu, & experientia clari-
ora, illis patent argumēta: prout nobis est exemplum, in Alexādro

Seuero Imperatore, qui cum aliquem gubernatorem alicui Provinciæ præficiebat, publica voce præconis per vniuersam Prouinciam, & nomen, & authoritatem gubernatori à se tributam pronuntiari imperabat, sic, ut si male iudicasset, maleq; se in sui officij exercitio haberet, publicè acusaretur. Is autem Augustissimus Imperator, ita iudices improbos odio infensissimo prossequebatur; ut saepissime affirmaret, se digitum vñ habere, quo uno oculo priuar et eū iudicem quem furem esse videret atque sic optime iustitiam non ad ministraret, huiusmodiq; iudices, ita sibi molestos esse, ut illorum aspectu atque præsentia cholera maximam euomeret.

Atque, ut planè intelligamus quales esse debeant gubernatores atque iudices qui ad gubernandū, & iustitiam administrandam eligūtur, quidq; ante eorum electionē eligentes animaduertere, atque inquirere debeant, non alienum erit immo maxime nostro instituto cōsentaneum, ut nedum ad leges, sacrosq; canones, sed & ad locos sacræ scripturæ recurramus; in quibus Spiritus Sancti lumine mentes nostras ad huiusmodi electiōnem ducuntur.

Et primo nos scire oportet Calistratum in l. honor. §. munus. ff. de munerib. & honorib. disponere, quod quādo de honoribus siue mu-

muneribus gerendis queritur, imprimis consideranda est persona eius cui defertur honor siue muneris administratio; item origo natum, facultatesq; an sufficient iniuncto muneri, & denique lex secundum quam muneribus quisque fungi debeat.

6. Secundo eligēs debet animaduertere & per informationem inquirere, an electus vel eligendus sit optimē vite, & honeste conuersationis. Ita est tex. in ca. postquam extra. de electio.

7. Tertio curandum est, quod ante quam ad prouinciam gubernādam, vel iustitiam administrandā quis eligatur, ne ille sit aliqua iuris & facti infamia notatus. l. neque famosis. C. de dignita. lib. 12.

8. Quarto, ne etiam sint negociantes artes vilissimas: nam tales ad dignitates aspirare nō debent: immo aspirantes expelluntur. l. ne quis ex ultimis. de dignitatib. lib. 12. C. vbi videoas qui dicantur artes vilissimas exercere, facit tex. in. l. 1. C. negotiat. ne mili. dicto lib. 12.

9. Quinto vigilandum etiam est, quod eligendus ad dicta munera, & officia sit dignus, & idoneus cap. cum vintoniens. ecclesia. cap. cum dilecti. cap. cū in iure. & cap. 10. venerabilem. extra. de electio. Et licet quando agitur, de huiusmodi muneribus, & officijs conferendis electio personæ dignæ omisso di-

gniori valida sit, nec in foro iudicali, nec in interiori animæ iudicio possit iure rescindi, non tamē ex hoc sequitur, præficien tem dignum omisso digniori tutum esse, & immunē à peccato. vide Couarr. 2. part. relectio. §. 7. num. 3. Nam Princeps aut prælatus conferens digno prætermisso digniori publicum munus quod ei debitum erat, peccat respectu dignoris aduersus iustitiam distributiuam. vt idē Couar. in dicto. §. num. 6.

11. Sexto, iudices eligi debet quod sint sapientes, hoc est, quod Deum cognoscant & colant. In hoc enim hominis sapientia cōsistit, & quod omnia sciant in vniuersali, & quod sciant difficultia, & habeant de his certiorem scientiam, atque eorum reddere causas sciant, ac denique quod recte in rebus sentiant. Nam sapientia à sapio dicitur, quod est recte sentio, & qui eam profitentur ^{σοφοι} hoc est, sapientes appellantur, quo nomine illi septem clarissimi viri vocati fuerunt scilicet Thales Milesius, Solon Solaminius, Chilon Lacædemonius, Pittacus Mirilenæus, Bias Prienæus, Cleobolus Lindius, Periander Corinthius. Hoc sanè, quod debeat iudices eligi sapientes probatur ex cap. 18. Exodi. quando Iethro monuit Moysen cognatum suum, quod prouideret de omni plebe viros sapientes qui iudicarent populum omni tempore. Quibus cōcordat

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 7.

cordat Sap. cap. 6. vbi Rex sapiēs populi stabilimentum appellatur. Et ibidē Regibus, & omnibus qui populis pr̄funt iubetur, quōd diligant sapientiam, eiusq; lumen, vt in perpetuum regnent: quia vt vbi dicitur, melior est sapientia, quam vires: & vir prudens quam fortis. Ecclesias. cap. 10 quoq; habetur, quōd iudex sapiens iudicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit, & Rex insipiēs perdet populū suum, & ciuitates in habitabuntur per sensum prudentium, quod est dicere, sapiente iudicem utilem esse, insipientē vero perniciosum.

Atque ideo Rex Salomō, cum vidisset se populum Dei fore iudicaturum petijt à Deo sapientiā, vt inter bonum & malum discernere posset dum causas coram eo contendentes diceret. Et sic factū fuit, quōd Deus dedit illi cor sapiens & intelligens.

Seleucus etiam Imperator tanta fuit æquitate, vt nullas vñquam sancit leges, nullam constitutionē sacrauit sine viginti iuris peritissimis, & doctissimis, ac sapientissimis viris: nec in vlla re iudicium ferret, quin prius iret per sententias singulorū, & scriberetur quid quisque dixisset. Et cū de iure aut negotijs tractabat, solos adhibebat doctos, & disertos, si de re militari milites veteres & senes: & sic ex Platonis sententia dicitur, be-

tas fore Respublicas, si cas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earū rectores studere sapientiæ contigisset.

Septimo debent animaduerte-re Principes in iudicū electione, quōd eligant viros potentes, & nō pusillanimes animo, & corde, immo tales quōd procedere audeant ad punitionem militum, diuitum, & aliorum quorumcumq; magnatum, si id eorum delicta postulaue-rint. Hoc sanē admonet Spiritus sanctus Ecclesiasti. cap. 7. ibi. Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates; ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua.

Et adeo sunt querendi poten-tes pr̄sertim animo, & corde, vt existimetur, eorum iudicium Cupiditate, Timore, Odio, & Amore peruertere nō posse. Hæc autem qua tuor scilicet Cupiditas, Timor, Odiū, & Amor valde à iudicibus aliena esse debent. vt supra cap. 2. late explicauimus. Quare opus est, quōd iudex potens sit, vt ijsfa-cile resistat.

Octavo curare debent Reges, quōd in iudices eligant viros Deū timentes vt Paralipo. capit. 19. vbi legitur, Iosaphat Regem Iudæorū constituisse iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca, & præcipiens iudici- bus, videte ait, quid faciatis, non enim

enim hominis exercetis iudiciū, sed Domini; & quodcunque iudicaueritis in vos redundabit: sit timor Domini vobiscum: & cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniqüitas nec exceptio personarum, nec cupido munerum. In Hierusalem quoque constituit Iosaphat leuitas, & sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius, præcepitq; eis dicens, sic agetis in timore Dñi fideliter & corde perfeito omnē causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis inter cognationem, & cognationem vbicunq; quæstio est de lege, de mandato, de ceremonijs, de iustificationibus, ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super vestros: sic ergo agentes non peccabitis. Idem probatur Exodi cap. 18. ibi. Prouide de omni plebe viros sapientes & timentes Deum. Timor enim Domini initium est sapientiæ. Debet iudices, maximopere Deum timere qui suo tempore eorum ne dum iusticias, sed etiam in iustitias iudicabit. vt Psal. 74.

15. Nono ad iudicium officium eligendi sunt homines qui sciant leges tam iuris civilis communis, quam proprias & peculiares sui regni, ac illius usus & consuetudi-

nes quibus iudicandum est: ac etiā quod negotiorum experientiam habeant, ut leges generales quas sciunt casibus particularibus accommodare sciant: alioquin esset imitari medicos qui profitentes se tenere medicinæ scientiam ægrotos occidunt. Hinc deducitur, iuuenes in quibus non est experientia (quæ in iudice requiritur) ad iudicis officium idoneos non esse: speciosum enim est canititi judicium, ut inquit Spiritus sanctus Ecclesiæ. cap. 25. Et Arist. lib. 3. Topico. cap. 2. docet, iuuenes ad ea quæ prudentiam requirunt studere minime debere; sed vacare in illis rebus in quibus cor, & animi agilitas requiritur.

17 Tandem Decimo iuxta Arist. lib. 5. Politicor. minister vigil, & sobrius eligendus est. Nam nō de facili potest inuadi qui est sobri^o, sed qui æbrius. Neque qui est vigil, sed qui est dormiens. Qua propter Princeps eiusq; iudices ne in uasibiles sint, æbrietatem & somnum debent euitare.

Cap. 8. Quo Reges & Principes monentur, quod omnia quæ agunt, prudenter ac cū consilio agant, & quod in rebus, quæ in consilio tractantur obseruent secretum: ut sic optima administretur iustitia.

1. **C**onsilium quid sit.

D

Consi-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 8.

2. Consilium quancunque vim exercituum armatorum vincere potest.
3. Consilium plures continet virtutes, ut ibi.
4. Consilium tres debet obtinere proprietates, & quas, vide ibi.
5. Fortuna, consilium centum virale prudens & sapiens vincere & superare solet.
6. Consilium firmum, & stabile esse debet.
7. Consilium iustum esse debet.
8. Consiliarij tres debent habere proprietates, & quas, vide ibi.
9. Consiliarij plures esse debent, vt ratio eius quod conuenit viuationi, & magis certa reddatur.
10. Consiliarij animum integrum, & in corruptum habere debent, & quare.
11. Consiliarij constantem & firmam stabilitatem habere debent.
12. Consiliarij, eorum quae in consilio tractantur, & illis commissa fuerint debent obseruare secretum.
13. Loqui duabus tantum occasionibus homines debent.
14. Silentium Aegyptij tanquam Deum adorarunt, & Deum Harpocratem appellarunt.
15. Silentium plurimi à Carthaginensibus, & ab alijs plurimis viris grauiissimis aestimatum.
16. Loquendi Lacedæmoniorum modus maxime à Plutarco laudatus.
17. Secretum earum rerum quae circa res bellicas deliberantur, valde est seruandum.
18. Cathalani plurimi silentium atque secretum earum rerum quae in concilio Regio geruntur aestimarunt.
19. Consiliarij Regij detegentes ea quae in consilio geruntur, & secreto seruanda sunt, non modo puniuntur poenis geennalibus, sed etiam temporibus.

X plurimorū sententijs infertur anima gubernationis, optimeq; administrationis consiliū esse. Scire igitur imprimis nos oportet, consilium attestante Cicerone lib. 1. de inventione rationem bene constitutam esse eius quod fieri debet, aut non fieri. Tanti autem ponderis est in omnibus rebus, vt dicat Euripides in Hecuba, consilium quamcunque vim exercituum armatorum vincere posse, quasi vere affirmet, multo utilius esse in militia prudens Ducum consilium, quam militum multitudo. Si autem in bello tantam consiliū sapiens vim habet, quanto maiorem in paccata Republica habebit, in qua fortiora arma, & firmiora scuta non sunt, quibus defenda tur, periculis liberetur, atque in optimo & trāquillo statu cōseruetur? in illa si quidem consiliū nihil aliud plane est, quam lux clarissima omnium dubitationum,

ma-

magister omnium rerum, quæ in ea fiunt, tutela periculorum, exilium calamitatum, socius prudentiæ, Dux Sapientiæ, medium quo pax consequitur, ac pater omnium solatiorum. Itaque cum se se offert occasio qua summum bonum consequi, aut malum auertere debemus, tunc aperte apparet, quam optimum sit prudens consilium. Nam si dubitatur utrum res honestæ sint, & plane constat eas esse honestas, consilium decernit, ut acquirantur, ubi vero turpes, ut fugiantur.

4. Aegidius Romanus cum de consilio loqueretur libr. 3. part. 2. cap. 16. inquit, consilium debere tres obtinere proprietates. Prima est, ut sit bene expertum, prudenter animaduertendo, quod consulendum sit, ut sic, quod melius & utilius fuerit eligatur. Refert hoc Herodotus Halicarnassæus lib. 7. cum inquit, inuenio optimum consilium maximum esse thesaurum. Nam et si aliquid possit euenire contra quod consulitur, tamen non ideo consilium reprobum est, quod aduer-

sa fortuna illud superauerit. Nam ut refert Plaut⁹ in Comædia quædam sua, fortuna solet vincere atque superare consilium centum virale prudens & sapiens.

6. Secunda proprietas est, quod consilium firmum & stabile sit; tale autem erit, si bene expertum

fuerit. Nam cum certo scimus, quod illud interest rei propositæ, potius mutatur illud quod consulitur, quam consiliarij suam

7. opinionem mutent. Tertia est, ut consilium iustum sit; tale autem erit, quotiescumque, quæ honesta sunt rebus utilibus anteponentur. Nam ut refert Cicero in Paradoxo primo, solum illud bonum est appellandum, quod iustum, & honestum est, illudq; probat excellenti quadam inductione ex Romuli factis de prompta, Nummæ Pompilij, Bruti, Mucij Scæuolæ, Horatij Coelitis, Decij, Caij Fabricij, Martij Curij, Caij, Catonis, & vltimi Scipionis Africani qui Carthaginē superauit; qui ob solam virtutem ad res præclare gerendas sunt excitati: cum semper honestum, & iustum, voluptatibus iucundissimis, & diuitijs fructuosis anteponerent. Atque ut

prædictæ consiliorum proprietates melius intelligantur, oportet scire, in uno quoque consiliarum tres alias requiri, ut optime officio suo fungatur. Iuxta nota-
ta per Bar. in tracta. de regimi-
ciuita. q. 2. num. 9. Ac primum, consiliarius debet habere optimū & perfectū iudiciū, ut probe intel-
ligat, ac separare sciāt, atque dis-
cernat, bonum à malo, iustum, ab iniusto, & licitum, ab illicito. ut
affirmat iure consul. in. l. i. ff. de

9. iusti & iure. Quod melius efficietur, quando plures sunt in consilio ; cum tunc ratio eius quod conuenit viuationi , & magis certa reddatur. ut in. l. hac consultissima. in fi. C. quicunque testamen facere pos. Quam ob causam, Regij huius Principatus Cathaloniæ consilij conclusiones & sententiæ laudatissimæ sunt, quod pendeant ex sententia plurimorum Regiorum consiliariorum, optimi iudicij, & doctrinæ, & non infimi nominis , quos Dominus Rex honorificentissimè in prædicto concilio cōseruat. Itaque, cum causa multorum sententijs approbatur , illam prælucere , atque præualere nulli dubium esse debet. Multorum enim consilium, difficilius quam paucorum perficitur ; & difficilius etiam deletur. argu. l. iurisiurandi. C. de testib. Publicæ igitur vtilitati, & vt Respublica sit optime administrata , vna omniumq; maxime necessaria res est , vt quam plurimos consiliarios habeat, qui prudentes sint. Nam quemadmodum impossibile quidem est, vt aliquis magis duobus oculis videat, quam plures pluribus : sic etiam vix fieri potest, vt pauciores melius Reipublicæ consulant, quam plures consiliarij: integrum enim est iudicium quod plurimorum sententijs confirmatur. Hoc ita sentiūt Plato in Thea-

ge Homeris. lib. 10. Illiadæ. Aristotel. libr. 3. cap. 12. Politi. Et Alexand. Seuerus de quo Lampridius scribit , quod ut potius publicæ vtilitati prospiceret, sex decim maximæ authoritatis , iudicij, consilij , & eruditionis, elegit viros : eosq; iuris consultos, senes, principesq; non modo litteris, sed etiam virtute, qui prius in Republica in vna quaque re, aliorum consilium inquirerent. Iij autem fuerunt, Vlpianus, Paulus, Sabinus, Veneleius, Tryphonius, Proclus, Celsus, Metianus, Calistratus , Florentinus , Hermogenes, Martianus, Alphenus, Africianus, Pomponius, & Modestinus. Et Sparcianus in vita Adriani refert, quod cum in aliqua re iudicium ferret , amicorum suorum consilium fugere curabat ; & tantum adhibebat iure consultos , quos senatus approbatos habebat , & inter omnes præcipue Iulium Celsum , Saluium , Julianum , Meratium , & Priscum.

Secundario requiritur in optimo consiliario animus integer, & incorruptus; ex quo altera nascitur vtilitas. Nam certum , & exploratum est , quod cum integrū habeat animum, magis publicæ vtilitati consulet & prospiciet, quam propriæ, & iustitiam atque vtilitatem Reipublicæ sinceritate quadam conquerere iudicabitur.

text.

text. in l. i. §. penul. C. de ca-
du. tollen.

- ii. Tertio consiliarius constantem
& firmam stabilitatem habere de-
bet. Nam cum consiliarius optimum
consilium quod circa aliquam rem constanter tueatur af-
fert, nemo illum à suo honesto
consilio declinare poterit: cum
voluntas, & deliberatio eius qui
alicui iustum consulit semper con-
stans sit, atque perpetua. I. iusti-
tia. ff. de iusti. & iure. His tribus
proprietatibus altera adiungitur,
quæ grauissima planè est, vt sci-
licet consiliarius eorum quæ in
consilio tractantur & illi commis-
sa fuerint secretum obseruet. Nā
si consiliarius quæ in consilio ge-
runtur in lucem profert, vix sa-
ne efficietur, quod dicti conciliij
decreta in effectum deducan-
tur, cui ideo multum dignitatis
detrahitur, & assertur sic ciuibus
ocasio, vt decreta ipsa interrum-
pant. Itaque Isocrates in oratio-
ne. i. ad Dæmoni. aperte decla-
rat, quantum nimia loquacitas
detrimentum afferat, & quantæ
13. utilitatis sit tacere. Quin etiam,
duabus occasionibus tantummo-
do loqui, magis quam tacere lau-
datur ab eo, prima, cum is qui
loquitur certum esse affirmare po-
test illud quod loquitur. Secun-
da vero, cum necessitate cogi-
tur, vt quidquid intellexerit lo-

quatur, ijs vero duabus occasio-
bus sublatis, semper prudentissi-
mum esse silere affirmat. Quod
quidem ingenue fatetur Ouidi.
libr. 2. de Arte Aman. inquiens,
summam omnium virtutum esse
præstare silentia rebus, quæ libe-
re proferri non possunt, & sum-
mum esse vitium prædicare ea quæ
rationis impulsu silentio sunt in-
volumenda. Quam ob causam, Se-
neca in lib. de quatuor virtuti-
bus dixit, sapientem virum &
iustum solitum non esse patefa-
cere ea quæ secreto sit, immo quæ
tacenda sunt tacet, & quæ dicen-
da loquitur. Hanc sententiam ap-
probat Zenon Stoicus, vt in eius
vita refert Diogen. Laert. cum
aliquando interrogatus fuisset, cur
natura nobis duas aures dedisset,
& unam tantummodo linguam:
Respondit, hoc ipsum naturam
fecisse, vt intelligeremus, virum
prudentem plura audire, & pau-
ca loqui debere. Nam vt refert
Plutarcus in vita Phocion. & Sto-
beus in sermone 33 & Calen. lib.
5. de pulsuum differentia. noster
sermo similis esse debet puræ &
integræ pecuniae, quæ magis præ-
cio, quam pondere estimanda est.
Itaque vulgo fertur, nihil diffi-
cilius esse, quam rudem & insi-
pientem virum cognoscere, si ta-
men ipse tacuerit.

HÆC omnia optime quidem

Ægyptij intellexerunt , qui tanti silentium æstimarunt , vt illud tanquam Deum adorarunt: Deumq; Harpocratem appella- runt; quem digito labijs clausis imposito pinxerunt. vt affirmant Politian. cap. 83. Micellaneo. Erasmus in Adagio, Reddidit Harpo- cratem. Alciat. in Emblema. Cum tacet. ex Catul. in Epigram. in Gellium. Harpocrates autem di- catus, vt refert Leonicellus lib. 2. cap. 98. quia digito cum labijs co- iuncto ab utero matris natus fuit. Cartaginenses etiam , vt attestatur Alexand. ab Alexandre lib. 4. cap. 11. plurimi fecerunt silen- tium. Nam cum de re quadā graui consilium erant habituri , non eodem loco quo ceteræ ordinariæ & leuiores res, sed cautiōri & magis occulto illud præstabant, con- gregatis tantum triginta tribus illustrioribus, & maiori fidei con- siliarijs , vt hac laudatissima cæ- remonia demonstrarent quāto si- lentium in rebus grauioribus ac ijs præsertim de quibus ibi age- retur seruandum esset. Hanc sen- tentiam secutus fuit Cælius Me- tellus ciuis romanus de quo Cæ- lius Rodiginus libr. 13. capit. 5. scribit, quod cum à familiari quo- dam suo rogatus fuisset, quod si- bi detegeret quid super re qua- dam graui in concilio decretum fuerat , respondit, quod ab opti-

mo & probo consiliario erat spe- ctandum inquiens, si hæc mea su- bucula quam indutus suum rem in senatu nostro propositam sci- ret, ipsem illam in ardentissi- mo igne comburerem. Pari etiam ratione laudandus est Michael de Tamarit in hoc Regio Catha- loniæ consilio, collega meus, qui cum à Præside seu Prorege cau- te interrogatus fuisset quid sen- tiret in quadam causa quæ in di- cto concilio ventilabatur , vt hac ratione, in tempestiuē votum di- cti de Tamarit detegeret, respon- dit ei, suo tempore , & loco scies quod modo scire non potes, qua- si diceret, hoc propalari non pos- se nisi cum causa regiorum con- liariorum suffragijs decidetur. Præterea Zeno Eleates plurimi etiam fecit silentium , si quidem vt refert Clemens Alexandrinus lib. 4. contextorum , cum à Tyranno quodam quam plurimis tormentis vexaretur , vt denun- tiaret ei quasdam res , quas ipse Zeno probe nouerat , non modo tacendo tormenta illa patienter tulit , sed etiam linguam suam proprijs dentibus abscidit, eam- que spuit tyranno. De hoc silen- tio grauiter quidem sapientes, & Philosophi Lacædemonij sense- runt, qui solum maxima necessi- tate coacti loquebantur , atque tunc tanta sententiarum grauita- te,

te, pondereq; verborum, vt multis prodeesse, neminique nocere videbantur. Itaque non immrito Plutarcus in vita Licurgi eos plurimum commendat, ijs verbis, Cum equidem animaduerto modum, & prudentiam loquendi Lacedæmoniorum, minor maximopere eorum grauitatem, atque prudentiam, qui paucissimis verbis summas atque per illustres sententias amplectuntur: Hoc etiam Antigonus Macedoniae Rex optime intellexit, qui Philippo in conspectu multorum interroganti, quando exercitus in hostes iturus esset, respondit, tu forsitan solus audire debes strepitum buccinarum? vt his verbis significaret, per exiguum esse sui filij prudentiam, quod coram omnibus petivisset, quod occultum esse oportebat. Nam in bello nihil est conuenientius, quam caute decreta, & deliberationes Principum atque Ducum obseruae. Nam vt Vegetius lib. 3. de re militari. an notat cap. 6. nihil magis tutum, in bello quam ut in eo agenda ante quam fiant non denuntietur.

17 Quamobrem veteres solebant suis in legionibus depictum Minotaurum afferre, qui medium atque infimam partem corporis Tauri habebat, & alteram atque supremam hominis, vt inde omnes intelligerent, quod quemadmodum Cretenses in occultiori lo-

co laberinti quod Dedalus construxerat monstruum illud quod Pasiphas Regis Minois vxor cuius meminit Virgilius in. 5. Eneidorum clauerunt, sic etiam & sapientes Duces in intimis suis præcordijs oculta rerum militarium sua consilia conseruare debent: Qui de hac re plura legere voluerit legat Alciatum in Emblemate. Limine quod cæco. Hignum in libr. Fabularum in capit. 39. 40. 41. & 42. Palephatum lib. 1. cap. 3. de non credendis fabulosis narrationibus. Isocra. in oratione. 5. de Elena, & Diodor. Sicul. libr. 5. suæ Bibliothecæ. 18 Cathalani etiam plurimi aestimarent silentium, eo quod, in curijs Montiflioni Anni. 1510. celebratis per Regem Ferdinandum Secundum legem tulerunt atque constitucionem quæ incipit. Encarames statuim, & est cap. 20. nunc collocata in noua cōpilatione sub titulo. De la electio nombre y exames dels Doctors del Real cōsell. & ibi est constitutio. 4. vt Doctores Regij consilij in principio singulorum mensium iuramento affimarēt, se habituros esse silentiū minimeq; denuntiaturos sentētias, & opiniones vountium super rebus quæ in Regio concilio agerentur: sicutq; obseruatur, vt prīcipio singulorū mensiū prædicti Doctores supra quatuor sancta Euāgelia apud præsidem hoc præstent iuramen-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 9.

19. tum Ex quo illud infertur, quod illi consiliarij qui intempestivè de nuntiant ea quæ in consilijs cauteretur grauissimè puniantur non modo poenis geennalibus propter peccatum mortale quod committunt detegendo secretum, quod iuris naturalis est; sed etiam puniantur poenis temporalibus ab illis, sub quorum imperio constituti fuerint. Et quo ad temporales poenas pertinet, scribit Valler. Maximus lib. 1. cap. 1. nunquam inter Romanos quenquam fuisse repertum qui detegeret ea quæ in senatu agebantur, præter Quintum Fabium Maximum, qui cum in sua prædia aliquando profisceretur, atque in itinere Publum Crassum reperisset, qui Romam è prædijs suis veniebat, eidem quidquid in senatu de bello punico actum fuerat patefecit, cum sibi falsò persuaderet ipsum Publiū Crassum alterum ex senatoribus esse: ob quod à senatu, quamuis ignorans peccasset punitus fuit. Ammianus etiā Marcellinus scribit, lib. 21. quod ij solum apud Perfas in consilio admittebantur, qui tacere solebant, & per eosdem pœnam capitalem contra secreta consilijs propalantes esse impositam. Itaque Didacus à Simancas Episcopus Samoræ lib. 7. cap. 14. collecta. Reipublicæ, optimè dixit, eos qui patefaciunt ea quæ in consilijs secreto tractantur, non mo-

do muneribus priuari debere, sed etiam poenis grauissimis puniri. Quare Regijs consiliarijs plurimum conuenit, ut diligenter silentium obseruent, non modo quod de iure naturali sit, & quod ad eius obseruationem iuramentum præstiterint, sed etiam quod ad auctoritatem Regij consilij, & statutus, atque iustitiae integritatem, & denique publicam utilitatem pertinet.

Cap. 9. Quo Reges

& eorum iudices instruuntur, quod leges obseruent, ad habendam Rempublicam quam regunt quietam, & tranquillam: & in ea optimam administrent, & practicent iustitiam.

1. *R*eipublicæ quies, & tranquillitas in legum obseruatione consistit.
2. *L*egis diffinitio de prompta a Marcellio Facinio ex Dialogo Minoæ Platonis.
3. *L*eges præcepta quædam sunt communia ad bene, beatæq; viuendum necessaria.
4. *L*eges admonitiones & præcepta quædam generalia litteratorum hominum esse existimantur, quibus crima vel per accidens vel per ignorantiam, in Republica perpetrata puniuntur.
5. *P*ax, acribus, & diligentibus vitiorum animaduerzionibus conseruantur.
6. *L*audes maiores in eum iudicem conferenda sunt:

dæ sunt, qui pro dispositione legis nefariorum audatiam comprimit, quam qui in eosdem leuiter tantum animaduertit.

7. *Iniuria alium afficiens maiori vituperatione dignus est, quam qui sibi illa tam patienter sustinet.*
8. *Romani non solum armis universum orbem Republicæ suæ subjicerunt, sed et legibus eam conseruare procurarunt.*
9. *Animus iudicis in sola veritate defixus ab omni perturbatione purus, ac liber esse oportet.*
10. *Index semper debet summa affabilitate, et liberalitate esse praeditus erga illos qui à recto veritatis tramite non deviant, et nihil contra legum decreta, et statuta committere debet.*

1.

Nter cetera quib⁹ Republicæ quies, & tranquilitas florere solet, est legū integra obseruatio: quæ ut cunque sint semper illis parere decet: tum omnium maxime quibus ciuitas decoratur, ac sincere conseruatur. Has Aristot. in proemio Rethori. ad Alexan. appellat certam, & absolutam deliberalitionem cum communī ciuitatis consensu, quæ præcipit qua ratione, quæquæ ritte gerenda, &
2.

administranda sint. Marsilius Facinus ex dialogo Minoꝝ Platonis hanc deproprompsit diffinitionem, Lex est summa iusita, in natura ratio administrandi; quæ dirigere per

oportunos ac veros tramites, & quasi manuducere solet res bene gestas ad omnium præstantiorem finem, & scopum: atque ita, vt iubent eos omnes grauiter esse plectendos, qui eas religiose non collut: maximis vero præmijs affici, fœliciterq; cohonestari, qui eisdē fœliciter obtemperant teste Cicerone. 2. de oratore. Legibus proposita sunt supplicia vicijs, præmia virtutibus. Bieſſius autem li.

4. inquit, leges sunt præcepta quædam communia ad bene, beateq; viuendum necessaria, quibus semper per auscultari decet, cū propter æquitatem ac communem utilitatem, tum etiam quod sancire, ac institute sint ab his quorum authoritas in præceptione, ac imperio plurimum valet: non aliunde enim florere solent Republicæ, quam si legum urget authoritas, & è contra, vbi non est summa legū authoritas ibi est semper plurimum tyrannidis. Nostri iurisconsulti leges admonitiones, & præcepta quædam generalia litteratorum hominum esse existimarent, quibus crimina, vel per accidens, vel per ignorantiam in Republica perpetrata puniuntur, vt videre est in l. 1. ff. de legib. Quod Gratianus approbat in c. causa vero. distinct.
4. vbi inquit, causam constitutio- nis legum esse humanam coherere audaciam, & noscendi facultatem refrenare. vt boni inter malos quiete

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 9.

quiete viuant, non quia Per leges nemo cōpellatur benefacere, sed quia per illas malefacere prohibetur. ita glo. in c. factæ. distinc. 4. in verbo coherceatur. & est tex. in. c. ad fidem. 23. q. 5. Aut sunt deliberationes quædam quæ honesta iubent, & in honesta prohibit. vt in. l. nam & Demosthenes. ff. de legib. Itaque leges iustè, piè, ac sanctæ colendæ, & obseruandæ sunt. Vocantur etiam in. l. 1. C. quib. vt indig. sacra Philosophia, quod diuinis legibus maxime cōgruere videntur, ac præsertim sacri canones, vt eleganter obseruat Ponsini bius in versi. Præterea. col. 4. in tracta. veneficarum & excellentiæ iuris. Zasius etiam in oratione quadam habita in doctoratum Francisci Pauli, & in repitio. super. l. 2. 2. ff. de origi. iur. Areti. in cap. qualiter, & quādo. 2. de accusationib. Nam si leges, à Republica abrogētur, & omnino tollantur, pax vbi quiescet & fouebitur? cum in pace conseruanda nihil vtilius, ac virtuti congruentius reperiri possit, quam' acres, & diligentes vitiorū animaduersiones. vt inquit tex. in l. nemo. C. de episco. audien. vbi Paul. de Castr. inquit, nihil Deo gratius, nihil laudabilius esse, nullum piaculum maius, nullum sacrificiū melius exhiberi posse, quam illud quod suppicio & punitione illius, qui in republica nefarius ac sceleratus est: nam si hi non punie-

bantur, probi parum, aut minime defendi possent. Ecquis bonus à malorū præditionibus, & insidijs defendere ac tueri poterit, vbi dis crimen inter bonorum ac malorū statum & differentia reperietur. Vnde non minus acute, quam sapienter scribit Isocrates in Pancayrico, perniciem communem totius Reipublicæ prouenire ex in animaduersione malorum. Merito igitur Aristo. lib. 2. Ethicor. supplicia malorum cum medicinis comparat: quæ non solum sibi emolumento & saluti sunt, quod eorum prauis consilijs & perditissimis moribus medicinam afferat, sed etiam & bonis conducunt, & utilitatem præstant, quod eos ab eorum contagionibus, & prauitatis liberet ac subsidio sint. Quātū igitur sit in legibus authoritatís, quantum ponderis, & momenti, ad totius Reipublicæ fœlicitatem, tum etiam quantum secum necessitatis importet, declarat maximus ille tantus philosophiæ naturalis interpres Plinius lib. 7: cap. 3. quo in loco declarat, omnibus animalibus homine dempto a natura tributum esse, vt se vitâ, corpusq; tueantur, declinentq; ea quæ eis nocitura videntur, omniaq; quæ sunt ad viuendum necessaria inquirat, ac ita simul atque orta sunt ad se diligendum applicat, & in se conseruando student, vt se semper salua in suo genere cōser uare

uare nitantur. Leo enim in Leonem non sœuit nec færocitate vtitur. Serps in serpentem morsu nō irruit. Pisces in mari (dum eiusdē speciei sint) se ipsos non absorbēt nec deglutiunt; quid plura, immo inter se ita animata sunt sibiq; ita indulgent, ac alia alijs opem ferre conantur, vt nullos casus refor mident, nullos impetus timeant, pro sui defensione ac conseruatio ne, ita pro pugnat, vt vulnera excipere non defugiant. Solus homo hanc pacis obseruationem, & vitæ societatem subterfugere videtur. Immo vero licet hanc incolumem vitam, & sui conseruati cem transfigere ac degere statuerent, sine legis hac violatione. Ar duum tamen ac difficilimum illis videretur, & naturæ suæ grauissimum propter primi parentis lapsum, quo factum est, vt pro pagatione quadam non solum naturæ vires abstulerit, sed etiam & pro cliuiiores ad malum quam ad bonum nos semper effecerit, vt ita necesse sit vt vi, & autoritate legum improbi acerrimè puniātur, vt eorum poena ac supplicio boni se ipsos tueri ac defendere imposterum valeant. Recte igitur sensuit diuinus ille Plato in dialogo protagonas vbi dixit maiores laudes in eum iudicem conferendas esse qui pro dispositione legis nefariorum audatiam cōprimit, ac de eis graue supplicium sumit,

quām qui in eosdem leuiter tan tum animaduertit. Sic etiam maiori vituperatione dignus habetur is qui iniuria alium afficit, quām qui eandem ab eo sibi illatam patienter sustinet. Quod animaduertens Flavius Iosephus in proemio iudaicarum antiquitatū inquit, statutum est à Deo, vt qui secundum leges iudicia exercēt, & eas sanctissime colūt, grauiterq; violare formidant, præscriptus sit ac destinatus locus in cælo, vbi cum beatis sempiterno 8. ævo fruātur. Et si forte cui dubiū est, quantum Reipublicæ saluti conducat, vt sanctis legibus se semper sustineat & gubernetur, quantumq; illarum debita obser uatio valeat, proponite vobis ante oculos, & prodeant in medium prisci illi ac fœlicissimi Romani, qui non solum armis vniuersum orbem Reipublicæ suæ subiucere conati sunt, verum etiam & legibus eandem ita conseruarunt, vt omnem operam suam, & studium in eis posuerunt, & collocarunt. Quo factum est, vt Tyberius Cæsar, vt testatur Nicepho in sua historia hoc vnum Reipublicæ Romanæ præfectis animaduertere, & studium suum eo adhibere voluit, vt si forte, & in consulto aliquid contra leges à se statutum fuisset, id ipsum præter eius mentem euenisse putarent. Atque ita nullatenus earum rerū quas præ ciperet

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 9.

ciperet rationem haberent, sed tantum id quod rite sanctæq; leges disposerent. Dion. etiam Cassius lib. 53. scribit, quod Augustus Cæsar inter cetera recte gubernandi præcepta quæ suis subditis primo imponenda sensuit, eaq; præceteris obseruanda, & summo studio colenda curauit, fuisse legum integrum obseruationem, earundemq; immutabilitatem, ita, ut nulla ratione liceret eis aliquid ab illis detrahere, nec alio modo eas violare; etiam si ob aliquam sui mutationem meliores longe fuisse, & in meliorem conditionē cōuerti posse eis videretur. Immo etiam licet aliquo modo easdem pernicioſas viderent, ne dum semel iam sancitas dissoluere permitterent. Quod approbat Gratianus in c. erit autē lex. distinc. 4. In ipsa autē constitutione inquit, ista cōsideranda sunt, quod cum leges institutæ fuerint, nō erit liberum iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsis. Diodorus quoque Siculus lib. 2 inquit, Ἀ̄gypti Reges tanta animi solicitudine eas semper conseruasse, vt etiā illis obstringi, & eisdem obedire libere voluerunt, ac si priuati homines extitissent. Quod quidem libere semper, & plane præstarūt ob id tantum, & hac spe fræti, vt inde maximam laudem & gloriā reportarent Stoyci etiam, vt scribit Thucidides lib. 1. non optimū

iudicem, sed iniquum eum esse habendum putarunt, qui iuris æquabilitatem inter omnes proportione non tuetur; quiq; præmio autenīæ quam supplicio procliuior 9. esset. Animus itaque iudicis in sola veritate defixus ab omni perturbatione purus ac liber esse oportet, male verum examinat omnis corruptus iudex. Conuenit itaque præfecto ac gubernatori mirum immodum delictorum animaduersionem charā semper habere ita, vt pro dispositione legis sententiam proferat, & reo pœnā irroget; contra vero maxima humanitate in eos vtatur, qui huiusmodi crimina non perpetrāt. Accedit præterea vt sit semper iudex summa affabilitate, & liberalitate prædictus erga illos qui à recto virtutis tramite non deviant: vt sic ab improbis semper vereatur, à bonis autem studioſe, & ex animo diligatur. Atque ita cōcludo, hoc semper iudicibus esse obseruandum, & quasi in sinu perpetuo gestandum, vt nihil contra legum decreta, & Reipublicæ statuta temere committant. Ex quibus plane infertur, Reges, eorumq; iudices, ob Reipublicæ salutem secundum leges, & prout ipse disponunt iudicare debere. Et adeo hæc vera esse existimamus, quod potius tenentur secundum leges iudicia ferre, quam secundum conscientiam, & propriam eorum

rum scientiam. ut latius in sequenti cap. explicabitur.

Cap. 10. Quo ostenditur, iudices secundum leges iudicare debere, & non secundum conscientiam & propriam eorum scientiam.

1. **I**udices secundum leges iudicare debent.
2. Prudentiae suæ quando quis innitatur.
3. Index quando cognoscit causas, & negotia secundum leges, dicitur tunc illa cognoscere tanquam iudex, & non tanquam priuatus.
4. Index dum iudicat gerit personam publicam.
5. Index non secundum conscientiam & scientiam propriam statuere debet, sed secundum allegata & probata.
6. Index quid debeat & possit facere quando videat probationem fieri aduersus ea quæ ipse certo nouit, ut quia interfuit.
7. Iudices in hoc Principatu Cathalonie in introitu officij iurant se seruatores leges dicti Principatus.

1. **V**dicem habere in mandatis, quod secundum leges iudicet constat, in l. nemo iudex. C. de senten. & interlocutionib. omni. iudi. ibi in verbis, cum non exemplis, sed legibus iudicandum est. Atque ideo in l. omnes. C. si con-

ius vel utili. publi. monentur ab Imperatore iudices cuiuscunq; maioris vel minoris administrationis vniuersæ suæ Reipublicæ, vt nullum rescriptum, nullā præmaticam sanctionem, nullam sacram annotationem quæ generali iuri, & utilitati publicæ aduersa esse videatur, indisceptione cuiuslibet litigij patientur proferri, sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas. Confirmantur hæc ex tex. in. l. sed licet. ff. de officio præsid. iuncta ibi glo. vbi habetur, non esse spectandum quid factum sit, sed quid fieri debeat secundum leges. probatur idē in cap. 1. extr. de constitutionib. quo in loco præcipitur, canonū statuta esse seruanda, & neminem in actionibus vel iudicijs ecclesiasticis suo sensu, sed eorum autoritate ducendum esse. Approbat tex. in cap. ne innitaris. eo. tit. ibi ne innitaris prudētiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, patruum decretis præponit. Confirmat hoc quoque tex. in. c. pura. 3. q. 9. &. §. quia vero in authen. de iudi. & etiam in. §. ius iurandum. in auth. de defensorib. ciuita. colla. 3. ibi ius iurandum, vero præbens, quod omnia secundum legem ac ius agat. Nam quādo iudex cognoscit causas, & negotia secundum leges, dicitur tunc, illa cognoscere tanquam iudex

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 10

iudex, & non tanquam priuatus: quia nec ea quæ tanquam priuatus cognosceret pro iudicio sufficerent. c. de manifesta. 2. q. 1. cap. si sacerdos. de officio ordinarij.

4. Gerit enim personam publicam dū iudicat. l. 1. §. ius publicum. ff. de
5. iusti. & iure. Qui neque secundum conscientiam seu scientiam propriam statuet, sed secundum allegata & probata. glo. in. §. pubertatē ad versi. Ex abitu. quib. mod. tute. fini. glo. in cap. dilecto. in verbo recusastis. de testib. glo. i cap. 1. de officio ordi. glo. in. l. illicitas: §. veritas. ff. de officio presid. Debet ergo iudicare secundum allegata & probata, & vt leges iubēt. ita etiam probatur in. c. iudicet.

3. q. 7. in versi. Bonus. Vbi legitur, quod bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit; & proposito domesticę voluntatis: sed iuxta leges, & iura pronuntiat; statutis iuris obtemperat, non indulget proprię voluntati; nihil paratum & meditatum domo defert, sed sicut audit, ita iudicat; & sicut se habet negocij natura decernit: obsequitur legibus, non aduersatur: examinat causę merita, nō mutat. Facit etiam tex. in. c. sub mouere. 11. q. 3. l. rem non nouam. C. de iudi.

Quod etiā docuit nos Deus exēplo suo, qui quāvis omnia noscet & nouerit antequam fiant, tamen voluit formula judiciali negotia quę puniret discutere. Descēdam

inquit, & videbo. Genes. II. & 18. vide tex. in. c. Deus omnipotens.

6. 2. q. 1. Quod si iudex videat probationem fieri aduersus ea quę ipse certo nouit, puta quia inter fuit, & conscientię puritate tactus noluit iudicium exequi pro ea falsa probatione; bene quidem faciet, si se a iudicando obſtineat si possit, at si non possit, vt quia solus iudex, debet commonere reos: & si nihil proficiat debet exactis iudicare glo. in dicto. §. pubertatem autem. in verbo ex habitu. insti. quib. mod. tutela fini. tex. in dicto cap. si sacerdos. de officio ordi. c. si placuit. c. si tantum. 6. q. 2. iudicandū ergo est secundū leges vt Aeschines contra Ctesiphōtem scribit, iudices iurare iuxta leges se iudicaturos. Quod obſeruatur in hoc Principatu Cathalonię in quo primo Rex, deinde omnes alij illius iudices & ministri in introitu officij, & regiminis iurant se seruatuos constitutiones Cathalonię, vsaticos Barcinone, ac alia iura patrię, vt in consti. 1. & 3. titu. de obſeruar constitutiones. Hæc eadē legum obſeruatio tā in Gallia quā in Imperio, vt referūt scribentes iure iurando promittitur. Atque etiam Demosthenes in prima oratione contra Aristogito. & rursus eandem secundo aduersus eundem inquit, qui res iudicant, conseruare leges, & earum robur defendere debent, quarum ope

ope adiuti, boni in Ciuitate incolumes sunt: sin autem finetis eas exolescere, dissoluetur status Reipublicæ: & vt quisque est improbis simus, ita plurimum poterit. Cicero. etiam pro Cluentio, & hoc ipsum & partes alias iudicis concludit his verbis. Est sapientis iudicis, meminisse hominem cogitare, sibi tantum esse permisum, quantum commisum sit & creditum: & non solum sibi potestatem datam, verum etiam fidem habitam esse, meminisse: posse quem oderit absoluere. Quem non oderit condēnare: & semper non quæ velit ipse, sed quid lex, & religio cogat cogitare.

Discite ergo iudices seculi quæ in iudicando tenere debeatis affectum, quam societatem, quam sobrietatem, quam sinceritatem, qui iudicat voluntati suæ obtemperare non oportet, sed tenere quod legum est. Oportet vt iudices legibus subijciantur, atque obtemperent. Sunt enim aliqui tanta audacia, aut certe sui iudicij confidentia, qui & corrigere, & verte-re, & interpretari leges volunt, sic prorsus, vt sibi ipsis satisfaciāt, qui illud aliquando efficiunt tanta interpretationum subtilitate, & acumine, vt & legis, & legislatoris intimum sensum omnino mutant, & tanto doctiores haberi volunt, ac iurisperitores, quanto obscuriores sunt, ac minus intelli-

gūtur, & falsa quadam specie eruditio-nis, quæ ex nouitate nascitur animos illorum qui tales legunt interpretationes obsecant. Quare iudices gravissime peccant, qui intimos legum sensus fugiendo suam priuatamq; opinionem sequuntur. Nam vt sapienter docet Aristoteles. Politicor. lib. 2. cap. 7. & D. Thom. I. 2. q. 95. articul. I. ad. 2. multo melius est, vt iudices secundum leges iudicent, & illas sequantur, quam vt ab illis fugiat atque discedant. Leges enim & considerate, & multo tempore consilio, atque auctoritate prudentissimorum virorum conduntur: iudices vero non semper ita prudentes sunt, neque illis tatum otij suppetit, vt possint omnia attente, & suo tempore animaduertere. Sapientius enim, ac graviori consilio res perpenduntur cum quiete, ac paulatim, & multo cum sententijs exhibitis contéplantur, quam si nostra tantummodo sententia commoti atque perturbato quodam animorum sensu perpendantur. Lex semper eadem est, atque immutabilis; iudices vero sæpiissime mutantur; & eorum quisque iudicat secundum suam naturam, & statum & denique quot homines tot sententiae. Cumq; lex nihil expectet præter substantiam aut naturam rei quam imperat, aut vetat, & cum libera sit consideret negotia, omnibus aliquarum personarum

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 10.

narum amore, odio, passione, atq; affectu reiectis (quę iudices in rebus priuatis obcæcāt) nulli plane iniuria assertur, cum iudex ex lege iudicat; omnes enim grauiissime attinguntur atque labefactantur, quando leges non seruantur. Quas ob causas oportet quidē, vt iudices legem tanquam normam & regulam certissimam optimorum iudiciorum habeant: & eos moneo, vt cogitent tantum sibi a Regibus esse commissum, quantū a legibus permisum, & creditum: neque sibi soli iurisdicundi potestatem sed ita fidem creditā arbitrentur, vt non quod ipsi velint, sed quod lex & religio concedat exequantur: ne ve quisquam eorum se putet esse solum, nec sibi quodcumq; concupierit iam licare, sed habere in concilio leges, religionem, æquitatem, & fidem maximiq; debere vnumquemq; suę ipsius mentis, quam à Deo acceperit conscientiam aestimare: quæ si optimorum semper consiliorum, factorumq; testis sibi fuerit, facilime omnes quorumvis periculorum procellas deuitabit. Nec non etiam moneo Reges & Principes supremos, quòd prudentes, & considerati sint in suarum legum dispensatione, & quòd ita impenrent, vt in suis tribunalibus, & extra tribunalia sæuerissimi videantur. Cōclusionem quòd iudex debeat iudicare secundum alle-

gata & probata nō secundum priuatam eius scientiam. Vide plenisime tractatam apud Tyberium Decian. in tracta. criminali. lib. 2. cap. 14. tomo. 1. per totum. Vide etiam Sanct. Thom. 2. 2. q. 67. artic. 2. vbi disputata hac quæstione in vtramque partem, sic eam resoluit, quòd iudicare pertinet ad iudicem secūdum quod fungitur publica potestate. Et ideo informari debet in iudicando, non secundum id, quod ipse nouit, tanquam priuata persona, sed secundum id quod sibi innotescit tanquam personæ publicæ. Hoc autem innotescit sibi, & in communi, & in particulari, in communi quidem per leges publicas, vel humanas, contra quas nullas probationes admittere debet; in particulari autem negocio aliquo per instrumenta, & testes, & alia huiusmodi legitima documenta, quæ debet se qui iudicando, magis quam id quod ipse nouit tanquam priuata persona, ex quo tamen ad hoc adiuuari potest, vt distractius discutiat probationes inductas, vt possit earum defectum inuestigare. Quod si eas non possit de iure repellere, debet eas in iudicando sequi. Hæc

Sanctus Tho-

mas.

C A P.

Cap. II. Quo Principes instruuntur, quod in honoribus & gratiarum distributione magis moueri debet propter virtutem, & vera merita, quam propter importunitatem petetum; Et quod in predictis, suos iustitiae ministros merita habentes debent omnibus alijs preferre & anteponere.

1. *Principes ad gratias & beneficia conferenda magis moueri debent propter virtutem, & vera merita, quam propter petentiū importunitatem.*
2. *Nobilitas absque virtute, & meritis, parum prodeesse videtur.*
3. *Regnum magis debetur virtuti, & merita habenti, quam generi, & potestia.*
4. *Princeps ministros suos valde honorare debet, & in gratiarum distributione alijs preferre: ut omnia quae ipsi iustitiae debetur in suo statu & auctoritate conseruentur. et num. 6.*
5. *Princeps iustus seruitium ullum absque præmio, & delictū sine supplicio & punitione omittere debet.*

NT ER alia quae Principes animadtere debent, suiq; iudicij lance pondere ad iustitiā distributiā præcipue administrādam illud sane est, quod ne ad gratias, & beneficia cōferenda, tā propter negociationē, & importunitatē petentiū, quam propter virtutem, veraq; merita moueantur, &

incitetur. Quidam enim sunt (etsi pauci) qui fidelius seruire, meliusq; mereri norunt & sciunt, quam importunis ac molestis petitionibus exorare, quiq; multa memorialia præbere, ministrumq; datarium subsequi, & iustū, ac debitū suorū laborū præmium auellere erubescunt. Alij vero, & nō pauci sunt) qui importunis negociationibus ea quibus sunt indigni consequuntur, & suppliciū promerētes præmijs honorātur; fructuq; alio rū qui gratissima præbuerūt seruitia fruuntur. Itaque, Christian⁹ quisq; Princeps in huiusmodi iustitia oculos suos locatos fixosq; habere debet, vt sic vnicuique q̄ suū est, summa cum æquitate tribuere valeat, possitq; facile intelligere se nō teneri ad libitū, suiq; animi affectum dignitates & diuitias distribuere, sed ratione in meritis ac seruitijs sibi aut Reipublicæ cuius ipse est caput præstitis fū data. Ideoq; Isocrates oratio 1. ad Nicoclem inquit, pluris existimā eos, q̄ ad te beneficia petituri accēdūt, si eis digni sūt, quam illos qui vt tibi placeat dona & munera ad te offerēda deferunt. Nā cū bonos & virtute cōdecoratos honorifica ueris, ab alijs sūmā laudē & gloriā consequeris. Hinc est, quod Princeps ad munera & beneficia distri buēda, potius ad cuiusque merita & virtutes, quam ad eorum diuitias, illustremq; eorum sanguinem

nem & prosapiam animaduerte-
re debet. Diuiti enim adminicu-
lari eo solum, quia diues est, nihil
aliud videtur, quam ei occasionē
præbere ut sui ipsius obliuiscatur,
& quod ad plures quoquomo-
do diuitias ut puta per usurariam
prauitatem, & alios illicitos con-
tractus appetitu insaciabili quasi
eius sumnum bonum acquiren-
das procedat. Equites vero mili-
taresq; viros honoribus afficere
solum, quia sui maiores magnani-
mi potentesq; fuerunt, suisq;
virtutibus, & egregijs factis nobili-
tatis fundamēta suę familię ijece-
runt, cum illi vitijs inuoluti sint,
talibusq; parentibus filij indigni,
est sane virtutem honestissimam
in honestare, parentesq; ipsos qui
eam maximi habuerunt confun-
dere. Verum cum ingratiarum be-
neficiarūq; distributione, potius
ad vnius cuiusque virtutem, & me-
rita, quam ad opes sanguinisq; no-
bilitatem attendi debeat. Cumq;
opera & præclara gesta, meritaq;
propria diuitijs, & inanibus pro-
genitorum ostentationibus ante
ponantur, & cuiq; quod suum est
tribuitur, & qui inopes sunt igno-
biliq; sanguine nati, spe nobilita-
tis & dignitatis animantur, atque
laudis & præmij stimulo & incé-
tiuo, admirabilia seruitia Principi
suo, suæq; Reipublicę præstandū
2. inflammantur. Hinc sit, quod cum
nobilitas absque virtute & meri-

tis parum prodesse videatur, im-
mo sine illis in tenebricoso loco
posita esse reputetur, ij qui ex cla-
ro sanguine nascuntur maiores suos
virtutibus & meritis condecora-
tos enixe imitare curant, suæq; fa-
miliae antiquum nitorem conser-
uare, ne quod ab illis hereditarūt,
ipsi deperdāt. Vnde aliorum spes,
iustusq; aliorum metus, & verecū-
dia, Reipublicę salus & conserua-
tio est. Verissima namq; est senten-
tia illa Boecij. lib. 3. de consolatio.
vbi inquit, necessitatem nobili-
bus impositā, ut suos maiores imi-
tentur, ne ab egregia illa virtute
ac magnanimitate paterna sibi ab
illis successa degenerēt, esse illud
quod, præstantius & excellentius
3. in ipsa nobilitate ponderatur. Ad
cuius rei probationem non ab in-
stituto nostro alienum est, illud
Alexandri Magni exemplū, qui cū
Sydoniorū Regnum perturbatū
reperisset, ab omnibus rogatus
fuit, ut aliquem eis præficeret Re-
gem, qui summa cū iustitia & æqui-
tate in ipso Regno regeret, & gu-
bernaret; & omnibus expectanti-
bus variaq; ac falsa iudicia facie-
tibus quoniam eis Regem con-
stitueret, is tandem hominē quen-
dam Abdolemnū nomine (a deo
inopem, vt suarū manuum labore
hortum colendo vitam misere sibi
pararet) regem eis constituit.
Erat autē is Abdolemnus vir tā-
ta

ta prudentia eruditus, & tam optimæ conscientiæ vt regnum illud summa cum iustitia, & prudeutia multos annos gubernauit ; suisq; posteris ac successoribus tranquillum cunctisq; sedatis discordijs, post obitū reliquit. Cumq; postea Alexandrum interrogarent , cur electionem illam fecisset, illumq; virum inopem tot illustribus vi- ris ante posuisset, eum sic respon- disse fertur , ne arbitrari possit Regnum dandum esse generi, aut potentie, sed virtuti , & merita ac seruitia habenti.

Hinc merito infertur , quod 4. quando huiusmodi virtus merita & seruitia reperiuntur in magistra tibus & ministris eiusdem Princi- pis qui pro eo Rempublicam regunt , iustitiamq; in ea admini- strat, debet Princeps multum eos honorare, & tam in honore, quam in gratiarum beneficiorumq; di- stributione omnibus alijs præferre. Nam Princeps qui suos conciliarios administratoresq; iustitiae honorat, bene de illis sentiendo, ac iudicando, omnia quæ ipsi iustitiæ debentur in suo statu, & autho- ritate cōseruat. Vbi vero eos par- vi facit, conferendo gratias & be- neficia personis indignis & nō be- nemerentibus, & ipsis dignis merē- tibus potius supplicium, quam ho- norē & præmium, nihil aliud est, quam virtutē iniuria afficere: ma- ximumq; dānum Reipublicæ in-

ferre : & adhuc perniciosius est, quando beneficia bonis subtrahū- tur, vt malis conferantur. Iustissi- mum quidem est, & rationi cōsen- taneum, quod seruiens remunere- tur, illiusq; seruitia comp̄sentur, & quod ille qui seruitia nulla exhi- buit præmijs quoque sit destitu- tus. Videmus enim, quod quando Princeps necessitate coactus cu- rat facinorosos homines publicā pacē sui Regni perturbātes perse qui, eosq; punire, & tranquillū sta- tū suo in Regno cōstituere, ac ibi- dem leges & constitutiones statue- re & præscribere , vtitur semper ad huiusmodi omnia facienda pri- mū suis ministris & conciliarijs tā quam viris peritioribus, semperq; iustitiae virtutisq; actus exercenti- bus. Quo fit, vt cum ad labores, ad pericula, ad delinquentes compri- mendū, & contra eos bellandū, ad regimen, custodiā, & patriæ defen- sionē, ad conseruationē & sustenta- tionē regalarum sint ipsi delecti, atque electi, rationi igitur consonū est, vt etiam ad honores, præ- mia, & beneficia quæ huiusmodi laboribus debentur primo vocen- tur, atque alijs præferantur. Non 5. enim debet iustus Princeps serui- tium yllum absque præmio, & de- licium sine supplicio, & punitione omittere. Nam præmium & pœna duo sunt pondera optime librata quæ Reipublicæ horologium mi- ro artificio compositum & ordi-

natum tenent, sine quibus iusta cum ratione Rempublicam necesarior ad ordinationem & confusionem deuenire debere omnes Philosophi magniq; sapientes testatur. Itaque Cicer.lib.3.de natu. Deor.in hęc inquit verba. Nec dominus,nec Respublica stare potest, si in ea nec recte factis præmia extent villa , nec supplitia peccatis. Cui sententiæ adstipulatur Demosthenes in oratio. cōtra Leptinem dicens, leges quibus Ciuitas ornatur,custoditur,ac florere solet , eas maxime esse , quæ bonos præmiari , malos vero punire iubent. Nam si omnes male agere formidine pœnarum odissent , & omnes spe præmij & beneficij bene agerent , quid Ciuitati deesset, ne omnium florētissima existeret: bonorum enim præmiū honos publicus est, qui eos alijs præfert, ex mortalibus immortales reddens. Ideoq; non desunt viri sapientes qui sentiunt,debere Principē semper secum habere index quoddā seu repertorium rerum inditionibus suis gestarum,& præcipue virorum eximiorum,qui sibi seruitia exhibuerunt,vt hac cura & vigilantia , intelligent omnes posse se pro seruitijs remunerationem & præmiū sperare; & hac spe,multi ad seruiendum insitentur , qui alias seruire minime curarent.

6. Multum in se continet vtilitatis,vt præmia & beneficia Regijs

consiliarijs, ministrisq; fidelibus, optimeq; ministrantibus conferātur:quia ijs præmijs & beneficijs, nedum ipsi ministri , sed & magistratus ab ipso Principe maximo afficiūtur honore. Ipse senex sum, & experientia quæ omnium rerū magistra est percepī , hoc ita esse censiendū Multis enim vice regibus in hac prouincia ministraui, quos cum viderim plurimi regios consiliarios, & alios iustitiæ ministros aestimasse, cognitum tunc sane fuit,ipsam iustitiam in suo proprio ac vero statu permāssisse,sem perq; formidatam & veneratam fuisse. Et e contra,cum magni præsides eos deiijecerunt ac cōtempserunt, eorum seruitijs minime compensando,publicèq; cum eis male segerendo, vt melius negocia sua peragerent, quod facilimē potentissimi Regis Assueri exemplo demonstratur; vt Esther cap. 6. qui cum quandam noctem in somnem duceret , iussit sibi afferri & legi annales rerum in suo Regno successarum,inter quas reperit Mardochēum iudæum sibi præstantissimum quoddam seruitium exhibuisse,nunciauerat enim ei , ac patefecerat quandam coniurationē, quam in se ipsum intendebant, qui cum petijsset , quid honoris & præmij Mardochæus ex illo seruitio consecutus esset , sibiq; esset responsum , quod nihil omnino , iussit eum honorari , & super

super omnes sui regni Principes extolli, ut hoc modo nobis aperte commostrareret exhibentes Principi vel Reipublicæ seruitia præmio & remuneratione dignos esse. Romani etiam ciuibus qui primum magistratus nobiliores quales potissimum erant Dictatoris, cōfusilis, aut prætoris consecuti fuerant, eosq; laudabiliter administrauerant præmia præstantissima erogabant, amplissimos eis cōcedendo triumphos. Boni Principis enim est, seruitia à vassallis sibi exhibita ac præstata recognoscere. Nam licet vassalli naturali affectu, ad suo Principi seruendum moueantur, in his tamen rebus propria utilitas atque spes præmij suorum laborum maxime operantur. Quibus sublatis, & animo perturbatur, exanimatur cor, & vires prorsus debilitantur atq; deficiunt. Romani nulla re alia magis suam Rempublicam nobilitarunt, cunctisq; alijs excelsior & potentiorem reddiderunt, quam præmijs honorificentissimis, ac maximis quæ illis qui eorum erant digni largiebantur. Ducibus enim ac Capitaneis qui inimicos suos fortissime debellauerant triumphos amplissimos concedere solebant. Militibus vero senio confectis talia præmia erogabant, ut suam senectutem honorifice traducere, suamq; familiam commode sustentare po-

terant. Permitrat Deus, quod senes huius temporis qui multis ab hinc annis in seruitio suæ Regiae Magestatis vacauibus, & ad hoc in senectute totis viribus seruire, & regalias suas summo amore custodire curamus similibus præmijs gaudeamus.

Cap. 12. De Proces- su via ordinaria, & per inquisi- tionem coram Domino Rege, vel eius locumtenente generali, aut alio quocunque iudice ordi- nario.

1. *Inquisitionis remedium quamvis de iure extra ordinarium sit, tamen de consuetudine effectum fuit ordinarium.*
2. *Inquisitio delicti est informatio officio & authoritate iudicis facta.*
3. *Inquisitio duplex est, alia generalis alia specialis.*
4. *Judici ante omnia debet constare de delicto.*
5. *Delictum quando dicatur cōstatre quoad effectum procedendi.*
6. *Inquisitio delicti debet esset certa, specifica, & clara, continens in se omnes delicti qualitates, & circumstan- tias.*
7. *Inquisitio factenda est cum temporis ex- pressione.*
8. *In inquisitione non est necessaria dici expressio. Sed limita ut ibi.*
9. *Dies delicti in inquisitione apponēt- bet*

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

- bet, quando ab inquisito illum appo-
ni instaretur.
- 10 In inquisitione non est necessum apponi
locum, & tempus, quando delicta ha-
bēt tractum successuum, & in quibus
locis, & tempus est incertus.

NT facile sit iudici-
bus processum via
ordinaria, & per
inquisitionē absq;
nullitatū vicio in-
struere, & formare, atque quid in
in ea compositione salua conscienc-
tia, & iuxta iuris ordinem obser-
uandum sit, existimauit huius pro-
cessus tractationem quindecim se-
quentibus. §§. expedire.

In quorum primo de præuen-
tione inquisitionis tanquam illius
principiū & fundamentū agetur.

In Secundo, de Testibus in offen-
sam recipiendis.

In Tertio, de Prouidēda captu-
ra reorum.

In Quarto, de Citatione ad fi-
nes banni.

In Quinto, de Exigenda à reo
capto depositione.

In Sexto, de Publicatione in-
quisitionis, & termino dando reo
ad se defendendum.

In Septimo, de Recipiendis &
examinādis testibus, qui in reorū
defensionem exhibentur.

In Octavo, de Questione an-
cta publicatione processus, & re-
ceptis testibus in defensam possint

iterum recipi testes in offensam.

In Nono, de Tortura, & de his
quæ iudex considerare debet ante
quam deueniat ad illius condem-
nationem.

In Decimo, de Appellatione seu
supplicatione interponenda à pro-
visione seu sententia tormentorū.

In Undecimo, de his quæ præ-
uenienda atque animaduertenda
sunt antequam ad executionē tor-
turæ deueniatur.

In Duodecimo, de Forma exe-
quendi torturam.

In Decimo tertio, de danda di-
latione reis in tortura confessis,
& qui extra locū torturæ confes-
sionem suam ratificarunt ad se cō-
tra dictam confessionem defen-
dendum, & de forma procedendi
contra eos vsq; ad sentētiām dif-
finitiuam inclusiue.

In Decimo quarto, de Diuersis
sententiarum formis, diuersas pœ-
nas continentibus.

In Decimo quinto, de Varijs
formis relaxandi reos à carceri-
bus, in quibus detinētur, & de for-
ma decernendi executionem con-
tra principalem, & fideiussores
qui non parēdo promissis in pœ-
nam inciderunt.

Et antequā ad explicationem
primi. §. cōdecēdamus præmitte-
re nos oportet, quod quilibet pru-
dēs iudex ad pcedēdū in crima-
libus inhoc Principatu Cathalo-
niæ ante omnia scire debet, quod
quām-

quāvis accusationis remediū de iure cōmuni tam ciuili, quām canonicō ordinariū esse reputetur, inquisitionis vero extraordinariū. ut testatur Alciat. in cap. 1. nu. 14. de officio ordinariū Hieroni. in Apostil. ad Angel. de Malefi. in verbo, hēc est quēdam inquisitio post nu. 80. Bossi. in titu. de inquisi. nu. 17. Clar. in §. fin. q. 3. versi. Debes autē scire. & Prosper. Farina. de inquisitio. q. 1. nu. 7. quia tamen hodie extat generalis consuetudo, quōd iudex in quo cunq; delicto etiā nemine acusante potest ex officio procedere vtrūque remediū ordinariū censeri nos fateri oportet. Attestatur de hac consuetudine Alberi. in. l. ea quidem. col. 2. versi. de consuetudine tamē. C. de accusationib. vbi etiam Bald. nu. 44. Gandin. in tracta. maleficio. ī rubri. quomo. de malefi. cognos. per inquisitio. col. 1. num. 6. versi. Sed hoc. Faber in. § 1. col. 2. versi. Satis potest dici. insti. de publi. iudi. Ioann. Anna. in cap. felicis. col. 2. de pœnis-lib. 6. Boss. in titu. de inquisitio. nu. 8. Antoni. Gomez. varia. resolutio. tomo. 3. titu. de delictis. cap. 1. nu. 49. in fi. & nu. 10. Et testantur de cōmuni. Iuli. Cl. in pract. q. 3. versi. Sed certe quid quid sit de iure. vbi multos adducit concordantes. Decian. in cōsi. 18. nu. 195. & seqq. lib. 1. Quæ consuetudo etiā locū obtinet in præfeti Principatu Cathalonię in quo

in delictis proceditur per inquisitionē, & in quo remediū hoc adeò fuit de consuetudine effectum ordinariū, quōd in Cathalonia processus criminalis non dicitur processus partis, sed fisci; cuius nomine, vel eo instantे fit in dicto processu præuentio super quæ postea inquiritur. Et etiā fisci procuratore instantē, petente, vel supplicante, inquisitio facta reo capto publicatur ad se defendendum, eiusq; defensiones postea publicātur, & tandem ad ipsius fisci instantiam, & petitionē ipse reus ponitur ad relationē, eiq; ad sententiā assignatur.
 2. Est autē inquisitio delicti informationis iudicis officio, & autoritate facta ita. Iodo. in practi. crimi. titu. de inquisitio. cap. 8. num. 1. & seqq. Idē videtur concludere Iul. Clar. in practi. q. 3. versi. Et aduerte. & q. 11. in princip. vbi dicit, inquirere nihil aliud esse, quā informationes super delicto sumere. & sentit idem Prosper. Farina. de inquisitio. q. 1. nu. 3. Ludou. vero de Mirāda inquisitionē diffinit, quōd sit investigatio criminis, siue peccatoris oculti, congruo & debito ordine à iudice facta, hæc in ordine suo iudiciario. q. 5. arti. 1. conclusio. vnica.

3. Et omisla Doctorum varietate, ac multiplice distinctione dico, in quæ inquisitionē aliam esse generalē quæ scilicet in certo delinquente per iudicem fit ad generaliter inqui-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

rendum quisnam delictum commisserit de super generales informationes assumendo. Aliam vero specialem quæ sit per iudicem contra particularem personā de cuius delicto iam curia notitiam habuit. Hijs enim duobus modis contra delinquentes per inquisitionem proceditur teste Innocēt. in cap. 1. lo. 1. num. 5. de electio. vbi tenet quod ita seruat totus mundus. Vide Doctores in cap. inquisitionis. vbi Ana. num. 4. & Felin. num. 5. extr. de accusatio- nib. Tiraquel. de pœnis tempe ran. caus. 53. num. 3. sequitur lul. Clar. in practi. q. 5. versi. Poterit igitur, & q. 20. in princip. & q. 50. versi. Item quia. vbi ex hoc infert, quod generalis inquisitio sit ad inuestigandum delinquentem, specialis vero ad puniendum, & condemnandum, ita etiam dicit Bossi. in titu. de Inquisitio. num. 2. & eandem distinctionem approbat Menochi. in tracta. de præsumptio. lib. 1. q. 88. num. 7. & 8. vbi alios adducit concordantes. De quibus etiam vide late Prosp. Farinace. de inquisitio. q. 1. & Ludouicum de Miranda nouissime in lucem proditū in suo ordine iudicario. q. 5. cum suis articulis, vbi in tertio articulo, in con clusio. vnica. determinat genera lem inquisitionem etiam de certo delictorum genere, sed contra incertas personas, nulla in parti-

culari nominata, aut expressa, licitam esse, & vtroq; iure fieri præceptam, & omnes iudices ad eam faciendam ex iniuncto sibi officio teneri, probatur, ex cap. 1. de officio. ordi. & cap. qualiter & quando. lo. 2. de accusatio. & in cap. Romana. de censib. lib. 6. Idem habetur in Concilio Triden. Ses sio. 25. & specialiter pro religiosis. cap. 1. & 2. probatur etiam iure Cæsareo in l. congruit. ff. de officio præsid. Et tenet hanc eandem conclusionem Soto in lib. quem inscripsit de secreto. mem bro. 2. q. 6. conclu. 2. Et hoc ita esse verum decreuit Regium cōlum tribus aulis congregatis me etiam præsente in facto in effrana tæ multitudinis in Regno cuden tium monetam falsam, & optimā atque probam tondentium, qui cum incerti sint, & difficiliter inueniri possint, ob tam graue facinus totam regni pacem & contra stationem perturbant. Fuit ideo resolutum quod recepta prius informatione tanti, & tam extensi per totam prouinciam criminis procederetur generaliter ad inquirendum & inuestigandum delinquentes. Nam quamuis hæc generalis inquisitio aliquid prodesse non videatur, cum per ipsam iudex neminem punire possit, nec specialiter aduersus quempiam procedere absq; reclamante infa mia, nihilominus tamen, huiusmo di

di generalis inquisitio vtilissima est, & valde proficia, cum ex ea quandoque contra certas & determinatas personas infamia resul-tet, aut aliqua exoriantur pecu-liaria indicia, quibus habitis, sta-tim iudex potest atque debet, spe-cialiter inquirere, & ad particularem & specialem inquisitionem procedere, & ad delinquentis de-bitam punitionem.

4. Secundo ipse prudens iudex sci-re ac animaduertere debet, quod antequam iudex procedat ad aliquem actum debet ei constare de delicto ad effectum procedendi. Dicit enim Iul. Clar. in practi. q. 4. in princi. esse vulgarem & tri-tam conclusionem, quod ante omnia debet constare iudici de deli-cto, quod probatur ex tex. in. l. 1. §. item illud ff. ad Sylleni. l. ne-cessario §. 1. eod. titu. l. Neratius. §. si. ff. ad leg. Aquil. l. 1. §. si quis vltro. ff. de quaestioneb. l. Diuus Traianus. ff. de mili. testamen. l. si is qui rem pignori. l. 2. §. si tu Titium ff. de fur. l. si quis legatum §. ceterum. ff. ad leg. Cornel. de fal. l. eius qui delatorem. versic. Nec enim ff. de iure fisci. Et adeo hoc verum est, quod etiam si reus conserteretur delictum aliquid co-misisse non potest condemnari, ni si de ipso delicto aliter quam ex eius confessione appareat. ita Mar-sil. in practi. crimi. §. postquam num. 48. Grammati consil. 6. post-

num. 5. Iulius Clar. in practi. q. 55. versi. Potest etiam. ubi dicit, aliquando fuisse repertum, reum qui confessus fuerat delictum no-deliquisse.

Et ut sciatur, quomodo dic-a-tur constare de delicto quoad ef-fectum inquirendi, seu proceden-di existimo, fore & esse distingue-dum, quod quaedam sunt delicta facti permanentis quorum scili-cet certa remanent vestigia, puta, homicidij, ipsum cadaver, vulne-ris in facie alicuius, ipsa cicatrix, Incendij, locus combustus, & similia. In huiusmodi enim delictis, prius quam iudex inquirat contra delinquentem tenetur inquirere de veritate delicti. Statim enim quod ad iudicis notitiam perue-nit delictum fuisse commissum, pu-ta hominem fuisse imperfectum, de-bet iudex ipse accedere ad eius ca-dauer visendum, & inspeciendum, vel mittere algutzirium cum no-tario, qui cadaver ipsum inspi-ciatur, & vulnera describat, & ita saepius practicari vidi in Regio concilio. Hancq; dicit esse com-munem practicam Blan. in practi. crimi. fol. 3. num. 6. Iodo. in pra-ti. cap. 75. num. 3. & ita obserua-ri tenet Bossi. in titu. de delict. num. 2. Ioan. de Amicis. consil. 131. num. 7. qui fatetur, hanc esse totius orbis communem practi-cam. De quibus, & de forma in-quirendi de delicto vide late Iul.

Clas.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

Clar. in practi. crimi. q. 4. ver-
si. Quando vero. Alia vero sunt
delicta in quibus non requiritur
alii inuestigatio super veritate
delicti, sed immediate potest pro-
cedi contra delinquentem, & sunt
illa quæ animo committuntur: ut
est hæresis, vel illa quæ licet factio
committantur, eius tamen facti
nulla solent remanere vestigia, ut
est adulterium, & alij coitus, qui
sine fractura committuntur, fur-
tū pariter sine fractura, percus-
siones quæ fiunt alapa, vel baculo
sine liuore, iniuriæ verbales, vel
similia. In istis criminibus non re-
quiritur ad procedendum alia in-
uestigatio delicti, sed statim por-
recta quærela potest, & debet iu-
dex inquirere contra delinquentem,
assumēdo contra eum infor-
mationes, & alia facere prout ne-
gocij qualitas requiret. vide de
his etiam Prof. Farinac. in titu. de
inquisitio. q. 1. num: 6.

6. Tertio curare debet iudex, ut
inquisitio delicti, quam facit sit
certa, specifica, & clara continens
in se omnes delicti qualitates, &
circumstantias taliter, ut reo de-
fensio non tollatur. tex.est in l. libel-
lorum. ff. de accusationib. per
quem tex. not. Doctores quod a-
ctio criminalis proponi debet cer-
ta & clara, ut reus possit se melius
iniudicio defendere. Non debet
inquisitio esse obscura, generalis,
& incerta, ut puta inquirere quod

Titius sit solitus committere fur-
ta, homicidia, blasphemias, & simi-
lia delicta. Hæc enim inquisitio
nullius est momenti; quia hoc mo-
do facta, propter delictorum in-
certitudinem reus suas defensio-
nes præparare non potest. Atque
ita in ipsa inquisitione dici debet,
quod Titius commissit tale furtū
in tanta quantitate contra tales,
tali loco, & tali mense, vel anno,
commissi delicti; alias erit nulla,
& inepta tex.est in dicta. 1. libello
rum. ff. de accusationib. & in cap.
fi. §. libellorum. 2. q. 8. quæ iura li-
cet loquantur in libello accusa-
tionis, tamen idem erit in libello
inquisitionis: cum ut dixi hodie
inquisitio successerit loco accusa-
tionis. 1. pen. ff. de publi. iudi. 1. con-
gruit. ff. de officio præsid. Et quod
in inquisitione requiratur expres-
sio temporis tenet Bar. in l. 2. §. si
publico. num. 12. ff. ad leg. Iul. de
adulter. & esse communem opinio-
nem dixit Bossi. in titu. de inquisi-
tio. nu. 90. 91. Et seruari hanc op-
inionem per totum mundum de
consuetudine, dixit Angel. in l. ea
quidem. num. 3. de accusationib.
C. quos & alios refert Clar. in pra-
cti. q. 31. versi. Quod de anno præ-
senti. Tandem vide Farinace. de
inquisitio. q. 1. num. 12. vbi plures
concordantes tam veteres, quam
modernos allegat.

8. Et quamvis verum sit, non esse
necessariam expressionem diei per
text.

tex. in dicta l.libellorum ibi. Nec autem diem nec horam inuitus cōprehendet. & ibi glo. non tamen hoc esse verum, quando delictum esset solum punibile certa die, & certa hora, alia vero die, seu hora non, quia tunc talis dies tempus & hora debet inseri in libello inquisitionis; alias non potest sequi condemnatio. Ratio est, quia qualitas temporis et illius particularis diei est fundamentum inquisitionis inquirentis, ideo præcise de 10. bet probari Bart. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operis noui nunciatio. & in dicta l.libellorum num. 12. ff. de accusationib.

9. Nec etiam procedit dispositio dictæ l.libellorū. ibi in dicto ver- si. Nec autem diem, nec horam quando ab inquisito peteretur, & instaretur apponi diem ex quo intendit se defendere, & probare tali die se alibi fuisse. In isto enim easu, in inquisitione particularis delicti, dies exprimēdus est. Bar. in l. is qui reus. col. 6. num. 10. ver- si. Sed quæro an in accusatione. ff. de publi. iudi. & in dicta l.libellorum. num. 13. ff. de accusatio. & in l. 2. §. si quis Ephesi. in fi. num. 6. vbi etiam Ias. num. 1. hanc dicit communē opinionem. ff. de eo q̄ certo loco. Marian. Socin. in cap. qualiter & quando. lo. 2. in. q. 36. de accusationib. Boss. attestatur de communi in ti. de inquisi. num. 92. & per Clar. in practi. q. 12. ver-

si. Dux etiam, & Farinace. de inquisitio. q. 1. num. 20. vbi plures alios recenset. Quod tamen intelligo procedere nisi iudex ignoret diē commissi delicti, quia tunc non tenetur illum exprimere, & inquisitio sustinetur, etiam quod reus illum exprimi petat per id quod in simili de accusatore tradunt Angel. Salicet. & alij relati per Clar. dicta. q. 12. sub eodem versi. Dux etiam in fi.

Scias tamē quod prædicta procedunt in delictis quæ temporis momento committuntur, secus in his quæ habent tractum successuum, & in quibus locus & tempus est incertū, & indeterminatū, & in his inquam delictis non est necesse in inquisitione apponere locum & tempus, ut per Bart. in dicta l.libellorum. num. 10. in fi. ver- si. Si vero illud, & nu. 16. de accusationib. Purpura. in l. edita. num. 54. versi. Quinto in delictis. C. de ædendo. Angel. de malefi. in verbo. hæc est quædam inquisitio. num. 65. Menoch. & alij per eum relati in consil. 100. num. 89. & seq. lib. 1. vbi propterea infert ad cri- men hæresis, & læsæ Magestatis, quod in eius inquisitione minime exprimendus sit locus & tempus commissi criminis, ut in specie de crimine hæresis scripsierunt An- gel. de malefi. in dicto verbo. hæc est quædam inquisitio. num. 64. Purpur. in dicta l. ædita. num. 54. versi.

versi. Quarto limitetis. C. de eden. & in crimen læse magestatis hoc idem scripsit Bar. per illum tex. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo. super dicto crimine. in priñ. Et eam etiam pluribus comprobat Tiber. Decian. consil. 18. num. 72. & seqq. lib. 1. & Cephal. consil. 304. num. 115. lib. 3.

Et quia supra dictū fuit, inquisitiones criminū fieri in hoc Principatu instantे fisci procuratore regię curię, nunc nos scire oportet, hunc fisci procuratorē in Cathalonia plures habere modos & formas procedendi & inquirendi de delictis; quæ formæ variantur secundum varietatem factorum. Nam si delictum est ordinarium, & non comprehendens sub aliqua regalia, inquiritur super illo per processum via ordinaria, ut supra ostensum est. Si vero est de comprehensis sub aliqua regalia ut puta vsaticorū authoritate & roga- tu, Moneta, camini & stratæ, simili modo, iudicium in curia datū, & aliorum eisdem applicabilium, proceditur respectiue secundum formam dictorum vsaticorum.

Quorum processuum formam & praxim inferius inserere decreui, ut cuncti iudices facile ad recte prouidendum, & practicandum inducantur.

Deuenio nunc ad. §. 1. processus via ordinaria.

§. 1. De præuentione inquisitionis.

1. *Processus criminalis in Cathalonia dicatur fisci processus, & non partis.*
2. *Præuentio inquisitionis est illius principium & fundamentum, siue quo, inquisitio esset nulla.*
3. *Præventionis forma.*

Ste processus inchoari debet per præventionem factam à fisci procuratore quæ resultare solet, vel ex diffamatione, vel querela partis, vel denuntiatione, vel huiusmodi: quia vt dixi in Cathalonia proceditur per inquisitionem, in qua ideo processus criminalis est fisci processus, qui principaliter agit ad vindictam publicam, & non propter hoc impeditur pars læsa, & priuata, quo minus veniat ad causam: immo eius querela, deducções, & supplicationes ad fiscum ad iuuandū admittuntur, & habetur ratio interesse illius. Nam quamvis iudices in graibus criminibus puniendis non debeant sine accusatore procedere prout iure canonico & ciuili cautum est, vt patet in c. si quis potestatem. 22. q. 4. & in l. illicitas. ff. de officio præsid. & in l. rescripto. ff. de munerib. & honorib. tamen fallit hoc, quando infamia, aut clamorosa insinuatio vel

vel indicia præcedunt: quia tunc non est opus accusatore, cum hæc vim etiā accusatoris habeat, & facultatem præbeat procedendi cōtra ipsum via inquisitionis. Et præcipue, cum hoc remedium procedendi per inquisitionem de generali consuetudine, & in hoc regno fuerit effectum ordinarium.

2. Et etiam fit ista præuentio, ut sit principium & fundamentum inquisitionis, sine quo ipsa inquisitio stare non potest: immo esset nulla. Quemadmodum enim ædificium sine fundamento sustineri non potest, ita nec ipsa inquisitio sine præventione. Nam in quocūq; casu, in quo iudex, siue de iure cōmuni, siue statutario, siue ex consuetudine potest procedere ex officio, & sic per viam inquisitionis, prout regulariter in omnibus casibus procedit in Cathalonia nunquam debet, nec potest à se ipso procedere ad inquirendum, siue assumendas informationes, vel in ditia specialiter contra aliquem, nisi aliquid præcedat, quod aperiat viam inquisitioni, scilicet, vel diffamatio, vel querela partis, vel denuntiatio, vel huiusmodi: aliter processus esset ipso iure nullus; etiam si delictum fuisset deinde plene probatum. ut testatur Iul. Clar. in practi. q. 5. versicu. Scias etiam circa medium. Quod quidē fuit à iure introductum, ad refrenandam malitiam, & proteruita-

tem iudicum; quia possent multos indebite vexare, si daretur eis facultas procedendi ex obrupto cōtra omnes ad sui libitum. Et ideo statutum est, vt prius aliquid præcedat, quod iudicem ad procedendum inducat, & quodammodo ex necessitate officij sui impellat, puta fama, vel clamor, vel querela partis, vel denunciatio officialis. Et hæc procedunt de plano in casibus in quibus præcedit diffamatio rei decrimine pro quo iudex contra eum procedere intendit, prout colligi videtur ex verbis cap. qualiter & quando de accusationib.

3. Sed pone, quòd sumus in casu delicti commissi, de quo non est contra aliquem porrecta querela, vel denuntiatio, vel aliter aperta via iudicii ad specialiter inquirendum, dic quòd tunc iudex statim ex officio inquirit, generaliter interrogando testes quos putat de negocio informatos in genere, an sciant quis delictum commiserit neminem nominando. Et si dicant se nescire, tunc interrogare debet eos super diffamacione etiam neminem nominādo, sed in genere interrogando contra quem illius delicti fama laboret. Et si ex eorum dictis resultet probatio famæ contra aliquem, tunc specialiter contra eum inquirere debet, & ad vñteriora contra eum procedere. Tunc enim illa inquisitio

sitio generalis trāsit in specialem. Nam eo casu, nominatio criminosi aperit viam iudici ad inquirēdum contra illum nominatum, id est, ad alias informationes con-

tra eum assumendas. Et incohabit inquisitionem per sequentem præventionem, quam supra diximus tanquam fundamentum totius in quisitionis necessariam esse.

Forma præventionis sequens est. *Ad auditum fisci procuratoris Regiae curiae, vel si est curia ordinary debes dicere Vicarij, vel Baiuli fama publica referente, & alias peruenit, quod. N. & N. Deū nō timentes, nec regiā correctionē nō dubitarūt, diebus elapsis, videlicet die Mercurij qua cōputabatur. 17. Februarij. anni presentis. 1603. una cum alijs ingredi domū Ioānis N. presentis Cui-tatis sit am in vico. t. & à dicta domo furto substrahere plures ve-stes, & alia furtā, criminā, & delicta una cum alijs suis socijs com-misserunt, & perpetrarunt, ideoq; instantie fisci procuratore Regiae curiae, fuit processum ad inquirendū de predictis, in modū sequentē.*

Vt. N.

Et facta hac præventione, in-cohatoq; proceſſu per viā inqui-sitionis, in modum præcedentem, sequitur, quod testes superdicta præventione recipiantur seruatis his quæ in sequēti. §. proponūtur.

§, 2. De testibus in offensam recipiendis.

1. **T**estes in offensam recipiendi sunt in iudicis præsencia. Fallit in uno casu. vt ibi.
2. Iudex debet exigere à testibus iuramen-tum in initio depositionis, vide ibi formam.
3. Testium attestations recipienda sunt per scribas mandati, vel eorum sub-stitutos habiles & sufficiētes, & in

curijs ordinariorū per notarios exa-minatos & approbatos.

4. Notarius in criminalibus debet esse æta-tis. 25. annorum completorum.
5. Testes qui in offensam reorum recipiuntur debent esse cogniti per iudicem vel alium hominē bonæ famæ & op-nionis.
6. Testes qui in reorum defensionem reci-piuntur, debent eorum depositiones manu propria subscribere, & si scri-bere nesciunt manu alterius.
7. Testes in offensam siue masculi, siue fæ-minæ sint debent esse ætatis quatuor-decim annorum.
8. Testium dicta siue ad offensam, siue ad defensam tendant debent sub poena falsi, & priuationis officij per scri-bam continuari.

Iudex

9. *Iudex inquirendo ex officio nō debet recipere interrogatoria ab ipso reo inquisito ad interrogandos testes qui in offendam recipiuntur.*
10. *Frater in testem contra fratrem in criminalibus non est admittendus.*
11. *Personæ quæ invitæ ad ferendum testimonium non coguntur, limita ut ibi.*
12. *Mulieres prægnates an cogi possint ad testificandum in criminalibus.*
13. *Testes interrogandi sunt secundum iuris ordinem, & sic interrogati, veritatem dicere debent.*
14. *Iudex quando dicatur interrogare secundum iuris ordinem. & quid in socio contra consilium.*
15. *Testis interrogatus non secundum iuris ordinem non tenetur iudici obedire.*
16. *Testes interrogari debent de omnibus totius negotij circumstantijs.*

Ostea iudex procedere debet ad receptionem testimoniū in quorum receptione duo-decim potissimum obseruare debet, & sunt quæ sequuntur.

1. Primū est, quod ipsi testes coram eo examinentur. l. 3. §. diuus. ff. de testib. & in l. solam. C. de testib. ibi in glo. alia quoque est glo. in l. iubem⁹. i. C. de libera. cau. & pbatur in quā plurib⁹ alijs iurib⁹ de quibus videndus est Paz. in sua praxi. tom. i. part. i. in 8. temp. nu. 98. auth. apud eloquentissimum. C. de fide instrumen. vbi patet, in

criminalibus testes apud iudices representandos esse. Et ratio est, quia probatio eisdem iudicibus fieri debet, & non notarijs. vt habetur in l. quinquaginta. ff. de proba. & in l. si quando. C. de testib. De hac re vide Couarru. lib. 2. varia. cap. 13. num. 10. Dum enim sit sermo cum ipso iudice, nullus magis quam ipse scire poterit quanta sit testibus fides adhibenda. Et ideo cum res haec sit tanti momenti, nullatenus debet à iudicibus prætermitti; immo oportet, iudices per se ipsos testes examinare, quod & pro generali regula tradit Bald. in cap. si quis testim. extra. de testib. & latissime prosequitur Couarr. vbi supra. Et ita nos in Regio concilio practicare solemus. Sed hoc fallit, quando aliqui testes recipiendi essent extra locum in quo Regium concilium residet in causis regaliæ, vel euocationis causæ ad Regium concilium: quia illi testes extra dictū locum residentes possunt inquirendo recipi per aliquem Algutarium, seu Commissarium Regiæ curiæ habentem memoriale regaliæ, seu litteras euocationis causæ: & hoc iure utimur. Et huius limitationis ratio esse potest, quod regalia sit in personam Regis. Ergo potest Rex, & quilibet Princeps siue secularis, siue ecclesiasticus in causis criminalibus receptionem testimoniū alteri committere,

re. Et hæc est communis opinio, vt testatur Nunius de los Corregidores. fol. 211. versi. Decimo faliit. & Iul. Clar. q. 26. versi. vnum scias. in practi. Verum quamvis testes in longinquis partibus essent, & eo casu eorum examina committi possent dictis Alguasirijs & Commissarijs vt dictum est, si tamen sub esset aliqua causa propter quam iudex velit testem videre & examinare, non attēditur distantia loci, neque committitur alteri eius examen, sed citatur vt veniat personaliter ad deponendum. Et ita apud nos seruatur, seruariq; ait Caraui. super ritu. 87. magnæ curiæ. nu. 5. Idem Iul. Clar. in practi. q. 26. in prin. circa fi.

2. Secundo, quod in initio examinationis testium, iudex exigat ab ipsis testibus iuramentum sub hac forma, quod testis manu dextera cruci vel Dei Euangelijs super posita iurat coram iudice per Deū, & crucem ipsam, & per sancta quatuor Dei Euāgelia, quod dicet veritatem, de his quæ sciet, & fuerit interrogatus. Vide huius iuramenti formam in auth. sed iudex, iuncta glo. & in. l. præsbyteri. C. de episcopis & cleri. & apud Siman. de catholi. institutio. cap. 64. nu. 8. Et præstito iuramento in supra dicta forma, debent testes ab ipso iudice admoneri, quod veritatem attestetur. Et pro hoc curabit ipse iudex illos secrete, & sigillatim, &

ad inuincem separatos examinare, ita vt si fieri possit, neuter sciat quod alter deponat; quod maxime a Doctoribus commendatur, & præcipue quando aliqua subvertiretur subornationis suspicio; quo quidem casu, maximopere curandum esset ne unus alterius depositionem intelligeret, nec quod testis iam examinatus cum ceteris vlo modo loquatur.

3. Tertio, quod dictorum testium depositiones in Regia curia recipiantur, & continentur per scribas mandati, vel eorum substitutos notarios habiles & sufficiētes iuxta dispositionem tex. in constitutio. 39 Regis Ferdi. 2. in secūda curia Barcinone anni. 1493. collocata sub titu. de notaris. cap. 6. In alijs vero curijs ordinariorū per notarios examinatos & approbatos iuxta tex. in constitu. 12. Regis Philippi in curia Barcinone anni. 1564. nunc collocata sub titu. de examen de Aduocats. cap. 10.

4. Quarto, quod notarius qui illos recipit sit ætatis. 25. annorum completorum, iuxta dictam constitutionem. 12. dicti Regis Philippi.

5. Quinto, quod dicti testes sint cogniti per iudicem, vel per aliquem alium hominem bonæ famæ, & opinionis iuxta cap. curiæ. 13. curiarū Barcinonæ anni. 1599. & ita ex tunc solent iudices Regiæ curiæ in receptione testium sic

6. sic facere scribere Ioānes. t. testis cognitus à Petro. t. vel à nobili. t. Sexto, quòd postquā receptæ fuerint eorū depositiones ipsimēt testes illas manu propria si scribe re sciunt firmēt, & subscribant, & si scribere nesciūt manu alterius: & in vtroq; casu scilicet siue fir met ipse, vel alius dictā depositio nē semper ipsa eidē testi legenda est. ita probatur in eod. cap. 13. in actis curiæ Barcinonæ anni. 1599.
7. Septimo, quòd minores qua tuordecim annis tā masculi quām fæminæ nō recipiātur in testes cū iuramēto; cū illis prohibeatur, ne donec dictā ætatē cōpleuerint te stimoniū ferant, vt expresse in vfa 10. tico. Negun hom. sub titu. de testi monis. Bene verū est, quòd iudex potest illos sine iuramēto examinare ad informādū animū suū. Et ita debet cōtinuari p scribā causæ hoc est, quòd dicat. N. ætatis 12. annorū testis deponēs sine iuramēto ad informādū animū iudicis &c.
8. Octauo, quòd p scribam causæ sub poena falsi, & priuationis offi cij dictorū testiū attestationscri bāt, & cōtinuēt siue tēdant ad offē sam, siue ad defensionē. vt in cap. 15. in actis curiæ anni. 1599.
9. Nono, animaduertere etiā de bet iudex, ne inquirēdo ex officio recipiat interrogatoria ab ipso reo inquisito ad interrogādos te stes qui ī offensā recipiunt. Nā in terrogatoria ab ipso reo inquisito non sunt testibus danda qui ad in-

formationē curiæ recipiunt parte absente, ideo quòd reus nō est admittēdus ad aliquid faciēdum nisi psonaliter cōpareat. attestat̄ Iul. Clar. in practi. q. 23. versi. Itē que ro. Quod etiam obtinet locū post litē cōtestatā; quamuis de iure cō muni forte posset dici cōtrariū p tex. in. l. si postulauerit. §. quæstio ni. ff. ad leg. Iul. de adul. Sed de cō suetudine cōtrariū seruat̄, & etiā in Regio cōcilio, scilicet, quòd nō dant interrogatoria p inquisitum etiam post litē cōtestatam. Atque ita etiā seruari de stylo omniū cu riarum attestatur Foller. in pract. crimi. fol 252. num. 32.

Decimo, quòd caueat in causis criminalib⁹ ne admittat fratrē cō tra fratrē: quia is in causa crima li cōtra fratrē testificari non cogit; & hoc est apud omnes in dubi tatū. vt dicit Alberi. de testib. i. 2. parte. in princi. nu. 1. vbi etiā post nu. 3. dicit, hanc esse cōmunem sen tentiam. Neque etiam cōpellendi sunt clerici. vide Iul. Clar. i. prac. q. 24. versi. Scias tamen.

II. Debes tamē scire, quòd alię sūt psonæ quæ inuitæ ad testimoniū ferendū nō cogunt & enumerant, in. l. Iulia. ff. de testib. vt gener aduersus socrū, & ē cōtra priuign⁹ ad uersus vitricū, & ē cōuerso agnati aduersus agnatos, affines aduers⁹ affines, collaterales vſq; ad tertiu gradum, liberi cōtra patronos & eorū liberos, & ē cōuerso vxor cō tra virū. Iste enim personę nō pos

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

sunt per iudicē cogi, vt se examinari sināt. Sed hæc existimo non obtinere verū, quādo aliter veritas haberī nō potest eo enim casu priuilegiati possunt cogi ad testimoniū perhibendū. secundū Specul in tit. de testib. versi. Nūquid frater. Foller. in prac. crimi. part. 2. Rubr. capiat informationē. nu. 40. & Iul. Clar. in prac. cri. q. 24. versi. Scias tamē. Quod sine dubio procedit de iure canonico, vt in cap. 1. & in cap. peruenit. ext. de testib. cogen. secundū Alberi. in. l. inuiti. de testi & est decisio capel. Tolosa. sub nu. 354. Debet tamen iudex iuxta Clari. sententiā. in dicto versi. Scias tamē. quantū fieri potest abstinere, ab examinandis testibus qui de iure cōtra reū non possunt cōpellī ad testificandū. Et vbi occurreret casus, quādo veritas aliter haberī non posset, & delictum esset atrox posset cōculere. Principem: prout ita factū fuisse attestatur in causa quorundā fratrū imputatorū de quodā incendio in qua inquit, senatū Mediolianni permisisse, quādo contra ipsos examinaretur eorū mater, & quādo super eius dicto ambo fuerunt capti, & interrogati, & cū fuisset cōfessi delictum fuerunt suspensi.

12. Et quia modernus iudex posset dubitare quomodo se habere debet erga mulieres pregnātes res pōdentes se non teneri ad testificandū in criminalibus, circa hæc sciāt, quādo quāuis Bal. & Florian.

in dict. l. inuiti. ff. de testib. attestētur, pregnantē mulierē nō esse co gendā ad testificandū. pro quibus facit tex. in. l. 2. §. si vero propter. ff. si quis cautionib. illud tamen intelligendū est, quoad mulieris prēgnantis cōparitionē: scilicet quād nō est cōpellenda mulier prēgnās personaliter in iudicio cōparere. iuxta Bar. in dicto. §. si vero propter. sed iudex d̄bet mittere actua riū, vt iuret & deponat per. l. ad egregias. ff. de iure iurā. Et adhuc hoc sublimitatur in casu, in quo iter non sit longū, & non sit periculū: quia quādo iter non est longū, neque est periculū tenentur mulieres prēgnātes venire ad testificādū. per Foller. in practi. par. 2. Rubri. capiat informationē. n. 40. i. fi.

Vndecimo curare debet iudex quādo quādo testes interrogat, illos interroget secūdum iuris ordinē; vt sic interrogati palam veritatem dicere teneantur; quam dicere tenetur non solū in foro fori, verū etiā in foro cōscientiæ. pba tur, ex D. Tho. 2. 2. q. 70. arti. 1. vbi expresse resoluit, quādo requiritur testimoniu alicuius subditi authoritate superioris cui in ijs quę ad iustitiā pertinēt obedire tenetur, nō est dubiū quād teneatur testimoniu ferre in ijs in quibus secūdum ordinē iuris testimonium ab eo exigitur puta in manifestis, & in ijs de quibus infamia præcessit. Et nedum ipse testis interrogatus legitimate & iuridice tene tur

etur dicere veritatē, sed etiam reus accusatus interrogatus secundū iuris ordinē eandē iudici expone-re debet, & nolētes illā confiteri, vel eā mēdacrē negāt mortaliter peccant, tanquā contra debitū iustitiæ venientes. c. quisquis. II. q. 3. vbi habetur, quōd qui veritatē oc-cultat, & qui mendaciū prodit v-terq; reus est. Vnusquique enim tenetur obedire maioribus iusta præcipiētib⁹; quia vt inquit Paul. ad Romanos. 13. omnis anima po-testatibus sublimioribus subdita sit. Nec enim est potestas nisi a Deo, quæ autē à Deo sunt, ordina-ta sunt, & qui potestati resistit Dei ordinationi resistit. Vnde palā fit, iudicē interrogando secundū iuri-s ordinē iusta præcipere, & con-sequenter testē teneri veritatem dicere. Vide Tho. in loco citato: & in q. 69. arti. I. in eod. volu.

14 Et dicitur iudex interrogare legitimate, & iuridice, ac secundū iuri-s ordinem, quādo interrogat de manifestis, vel de his quorū præ-cessit infamia. vt per Tho. vbi su pra. In quibus certum est, quōd cū tā reus, quām testis teneātur dice-re veritatē, vt dictū est, bene sequi-tur, quōd eā negando peccat mor-taliter, non solū contra charitatē, verū etiā & cōtra iustitiā ita, quōd tenētur ad restitutionē cuiuslibet dāni, inde sub securi. ita Ludo. de Miran. in ordi. iudici. q. 22. arti. I. cōclu. I. Quod eadē ratione locū

obtinet in eo qui sciēs aliquā rem dolo vel fraude se subducit, ne in-testē vocetur à iudice: quia si eius testimoniū necessariū est p̄ximo ita vt in eo tota ipsius iustitia cōsi-stat, præterquā quōd mortaliter peccat, contra charitatē peccat, & facit etiā contra iustitiā, & tenetur ad restitutionē de dānis inde sub-secutis; quia népe in hoc proximo suo cōtra iustitiā dānu infert, quæ iustitia si lāsa est restitutionē po-stulat. Et secus esset, si neque vo-ca-tus, neque interrogat⁹ taceat quis ea quæ necessaria sunt proximo, etiā ad liberandū ipsum ab iniusta morte, seu ab aliqua pœna infamiae, vel quouis aliquo nocumēto, tunc enim quamuis delinquat & grauiter, non tamē obnoxius erit restituti: quia in eo nō facit cō tra iustitiā, sed tantū contra chari-tatē. Vide de his Sot. lib. 5. de iusti-tia & iure. q. 7. arti. I. & de secre-mēbro. 2. q. 7. dubio. 3. & Ludo. de Miran. dict. q. 22. arti. I. conclu. I.

Et nō solū prædicta vera sunt in quocūq; teste à iudice iuridice in-terrogato, verū etiā in socio crimi-nis, qui contra consocium inte-stem recipitur, qui etiam interro-gatus secundum iuris ordinem & testimonium ferre, ac in eo verita tem dicere tenetur. Dicuntur au-tē socij criminis interrogari secū-dū iuris ordinē duobus præcipue cōcurrentibus. Primum est, quōd interrogentur in casibus à iure

expressis, id est, in criminibus exceptis, ut sunt crimina hæresis, læse Magestatis, latrocinij, falsæ monetæ, & alia per quæ Reipublicæ pax perturbatur, & bonum publicum læditur, de quibus sit méto in l. si. in glo. si. C. de accusatio. de quibus dixi in meis decisionibus criminalibus cap. 5. & dicā infra latius in. §. 5. Secundū est, quòd dicta interrogatio in dictis casibus fiat generatim, & non nominatim an sit illi, aut illi, cū cōtra aliquos in individuo non extet aliqua infamia, sed an sint aliqui. Et si respondeat, quòd fuerūt aliqui, tunc iudex potest & debet illū interrogare quòd manifestet, & nominet illos. Et tūc ita iuridice interrogatus tenetur deponere & veritatē dicere.

Et adeò testes interrogati secundū iuris ordinem tenentur testimoniū ferre & veritatē dicere, quòd licet velint se excusare dicendo, ipsos verbo & iuramento promisſe non reuelare, & secretū obseruaturos, nihilominus si à iudice legitime & iuridice interrogantur, non obstante promissione & iuramento tenendi secretū, debent ac tenentur deponere & veritatē dicere. Nam cum iudex iuste & legitime interrogat testem cum ius habeat illum interrogandi, iure etiam tenetur & compellitur ipse testis testimonium ferre, & veritatem propalare. Neque illud face-

re erit contra fidelitatem, vel cōtra iuramentum: quia nullum actum infidelitatis committit, etiā si tradita sibi fuerint sub iuramento: ex tali enim secreti commisso, & ex tali iuramento, nulla nascitur seu nasci potest obligatio tenendi illa secreto: quia esset contra aliud ius, & contra aliud debitum, & ius iuri præiudicare non debet. Non enim fides secreti & iuramentum vim habent obligandi contra ius, aut præiudicium possunt parare iudici, quo minus possit compellere sibi subditos ad ferendum & præstandum tale testimonium, cum id fuerit necessarium, & secundum ius & via atque ratione à iure præscripta petitum. Sed cum quis reuelat illud, quod reuelare non tenetur cum promisserit verbo, vel iuramento se obseruaturum secreto, & à iudice non compellitur, peccat mortaliter contra virtutem fidelitatis, & committit actum vitiij fraudulentiae, siue infidelitatis, quod est contrā ius naturale. Vide Thom. 2. 2. q. 70. arti. 1. per totum.

E cōtrario nūc dicamus, quòd si iudex interrogat testē non iuridice, neque seruato iuris ordine, puta quia interrogat de occultis absq; eo quòd præcedat infamia, vel non præcedentibus indicijs cōtra Petrum, vel loānem, vel in criminibus exceptis non interrogando generatim socios contra cōfios

cios, non tenetur testis in his casibus iudici obedire, aut super ea re testimonium ferre. probat hoc S. Thom. in dicta. 2. 2. q. 70. arti. 1. Sequitur idem. Ludoui. de Mirā. in ordine judicario. q. 22. articu. 1. conclusione. 2. vbi ad hoc probandum vtitur hac ratione, quia vnuſquisque tenetur consulere bono, & famæ sui proximi eius crima celando, quando iure non compellitur ad faciendum cōtrarium; sed quandiu crimina sunt occulta, & nulla de eis præcessit infamia, nullo iure quis à iudice cōpellitur, nec compelli potest, vt super ea re testimoniū ferat. Atq; ita in tali casu, null⁹ tenetur veritatē dicere, nec iudici obedire.

Sed quero hic, quomodo se habebit testis si ignorat an ipse iudice per iudicē interrogetur, an stante in dicta ignorātia teneatur illi obedire? Respōdeo distinguēdo, q; aut testis est in dubio an ipse interrogetur secūdū iuris ordinē, aut sub est illi iusta & legitima causa dubitandi iuste ne interroget iudex, et primo casu, quando est in dubio, dico testē teneri iudici obedire ferēdo testimoniū, & veritatē dicēdo: quia pro iudice & illius iustitia in dubio præsumendū est. In secūndo vero casu, quādo adest aliqua iusta causa dubitandi dico, quōd testis hoc modo dubitās nō tenetur testimoniū ferre aduersus reū, immo celare tenetur eius cri-

mē quāuis sit eiusdē conscius. Et est ratio, quia quando iudex requirit à subdito medio iuramēto aliquid secretū, & dubitat subditus ex tante illi iusta & probabili causa dubitandi iuste ne an iniuste interrogetur, inclinare debet subditus in eā partē, vbi minus est periculi. Si quidē in non obediēdo minus est periculi, cū maius periculū sit, quōd reus puniatur iniuste, & cōtra ius, quām quōd in tali casu iudici non obediatur. His facit tex. in l. semper in dubijs. & in l. semper in obscuris. ff. de regul. iu. quib⁹ cauetur, in dubijs benigniora & quāe minima sunt esse præferenda. In dubijs enim semper tuitor pars eligēda est, & dicitur tuitor pars illa in qua minus est periculi. Vide hæc omnia erudite tradita ac doctē explicata per Ludo. de Miran. in ordine indici. q. 22. arti. 3 cōclu. 2. & ante eū per Domini. de Soto. de secreto. mēbro. 3. q. 2. vbi plura ad hoc propositum dicit notatu dignissima. Nec ideo existimes necessum esse quōd iudices manifestent testibus quo iure eos interrogent, ad hoc vt ipsi teneantur illis obedire: quia hoc vergeret in graue damnum totius gubernationis & Reipublicæ. Sed poterit testis quando adest aliqua iusta dubitandi causa (an scilicet iudex procedat secundum iuris ordinem, & periculum graue imminaret alicuius tertiae

personæ) exigere à iudicè sui præcepti rationem, humiliter rationes illi proponendo, quas habet dubitādi. vide de his late Sotum. dicto membro 3. de secreto. q. 2.

A prædictis tamen excipiēdus est casus, quando crimina de quibus sit inquisitio sunt eius conditionis quòd vergunt in perniciem publicam, vt hæresis, crimen læsæ magestatis, proditio Ciuitatis & alia his similia & eius generis: quia in his, quamvis testis dubitet an ipse à iudice interrogetur secundum iuris ordinem & habeat probabiles causas dubitandi, tenetur iudici parere, & testimonium ferre. Et ratio est eadem quam supra adduxi nempe, quòd in re dubia illa pars eligenda est, vbi minus est periculi. Et quidem minus periculi est, quòd priuata persona forsitan iniuste occidatur, quam quòd tota Respublica graue aliquod patiatur damnum.

16. Duo decimo expeditissimū iudico, quòd cum iudex (vt tenetur per se ipsum) testes examinauerit, eosdem interroget de omnibus totius negotij circumstantijs, & qualitatibus, nempe quo loco tale delictum fuerit commissum, quibus astantibus, quo tempore, mane, an sero, die, an nocte, quòd si nocte, an fuerit luna eo tempore, vel forsitan fuerit lucerna, qua testis hoc, aut illud videre atque discernere potuerit. Præterea nimium oportet,

tet, iudices inquirere & experiri, an testes concordeat in persona, loco, & tempore, & reliquis circumstantijs, & an rationem reddant eorum quæ dicuntur ab ipsis, aliter enim non concludunt. vt testatur glo. in l. si cum exceptione. ff. quod met. cau. Nam speciale est in causis criminalibus, vt teneantur testes etiam non interrogati reddere causam scientiæ alias non probant neque faciunt indicium. ita dixit Innocē. in cap. cum causam. de testib. quem omnes Doctores sequuntur teste Marfil. consil. 50. num. 10. Et hæc est communis opinio, vt ait Bald. in consil. 182. num. 2. lib. 4. Tandem oportet etiam testes interrogari qua ueste erat induita persona contra quam vel pro qua testificatur. Et si aliquod est patratum homicidium inquirere oportet, quibus armis, quibus auxilijs, & cetera his similia, quod tunc vel maxime conuenit, quando testis qui super re aliqua testificatur nō fuerit multum fide dignus, aut multum probatæ opinionis, vt inde experiri possit iudex an testes vacillent, sint leues, aut discordes, atque vt ex ipsorum verbis eos ipse iudex capere possit. vt fecisse legitur Daniel. cap. 13. contra iniquos senes falsum contra Suffannam testificantes. Ex quibus aperte deducitur, iudices in examinatione testimoniū debere esse dilig-

diligētissimos. vt habetur etiam.
Deuteronom. cap. 19. vbi dicitur. iudices teneri diligentissime p̄scrutari, an testes falsum dicant. His facit quod Eleuterius Papa ad Galliæ prouincias scripsit, oportere iudicantem cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere. habetur in. c. iudicā tem. 3. q. 5.

¶. 3. De prouidenda captura reorum.

1. Captura reorū, indicijs & p̄sumptionibus, quantum cūque leuibus prouideri potest.
2. Captura an contra aliquem prouidenda sit, relinquitur iudicis arbitrio. Et qualiter sit dictum arbitrium regulandum vide ibi.
3. Indicia & suspitiones quæ p̄cedere debeant ad capturam sunt inscriptis redigenda, exceptis tribus casibus vt ibi.
4. Captura ex sola partis quærela non est contra aliquem etiam quōd sit vilis persona decernenda, fallit in uno caſu. vt ibi.
5. Capturæ prouidendæ forma.
6. Captura an prouideri possit contra mulieres, doctores, & clericos. Responde cum Iulio Claro in. q. 28. versi. Quæro igitur. in practi.
7. Clerici an a iudice seculari capi possint.
8. Delinquentes capi possunt de mandato.
9. Alguaziri & alij officiales capere

possunt in fraganti criminē.

10 Priuata persona capere potest delinquētem, quādo delictum vergit in perniciem Reipublicæ, & reperitur in fraganti criminē.

11 Reus captus non est in carcere obscuro constituendus.

12 Iudex non debet iudicare ad capturam eum qui non sit sibi subditus.

13 Confugiens ad Ecclesiam non est ibi interim quōd causa deciditur inter iudicem ecclesiasticum, & secularem, an immunitate gaudere debeat vinculis constringendus.

14 Reus qui se occultat, & capi non potest instanti fisci procuratore potest ad fines banni citari.

Eceptis testibus in reorum offēsionē, si ex eorum depositionibus resultant merita sufficientia ad capturam, debet eam iudex in continentि prouidere.

Et intelligo merita sufficien-

1. tia, quando p̄cedunt indicia, quantumcunque levia sint: quia ad capturam quodlibet leue indicium, & quælibet leuis p̄sumptio sufficiens est. ita Ioan. Marc. Monticel. in practi. crimi. regu. 12. num. 3. vbi inquit, quōd antequam ad capturam deueniatur, requiritur, vt subsint aliqua indicia; licet levia, ibique alios adducit concordantes, vbi etiam testatur hanc esse communem opinionem, de qua per bona Cosa.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

- in commu. opinionib. par. 2. pag.
8. at ergo. col. 1. versi. 2. incipienti
captura. Bossi. in titu. de captura
nu. 1. & 2. vbi dixit, ex leui causa
iudicem posse aliquem detinere.
2. Sunt & alij qui tenuerunt solā
suspicionem & solam diffamatio-
nem sufficere ad capturam; quos
late refert Prosper. Farinace. de
carcerib. & carcera. q. 27. num.
118. & 119. usque ad num. 123. ad
quem breuitatis causa te remitto.
Sed quid quid sit, credo verius,
quod an deueniendum sit ad ca-
pturam, & quādo, & quibus indi-
cijs, aut informationibus: præce-
dentibus, esse iudicis arbitrio re-
linquendum, ut est expressus tex.
& capitalis in. l. 1. C. de custo. &
exhibitio. reor. cuius text verba
hæc sunt. *De custodia reorum pro con-
sulem existimare debere utrum in carcere
recipienda sit persona, an militi traden-
da, vel fideiussoribus cōmittenda, vel etiā
sibi. Hoc autem vel pro criminis quod ob-
ijcitur qualitate, vel propter honorem,
aut propter amplissimas facultates, vel
pro innocētia personæ, vel pro dignitate
eius qui accusatur facere solet.* Hanc
regulam plures sentiunt, quam se
quitur Clar. in practi. §. fi. q. 28.
versi. Scias autem vbi pariter va-
rijs opinionibus relatis cōcludit,
quod hæc materia capturæ est
quasi iudici arbitraria, qui pro-
pterea poterit inspecta qualitate
personæ, & delicti, decernere ca-
pturam reorum, & eandem sequi-
- tur Farinace. de carceribus & car-
cerat. dicta. q. 27. num. 126. Bona-
cos in communib. opinionib. par.
1. pag. 6. versi. Captura ad hoc ut
committatur. & ante fuit de men-
te Parid. de Put. in tracta. sindicat.
in verbo captura. cap. 1. incipiente
an iudex. num. 12.
- Sed ne tibi persuadeas hoc ar-
bitriū debere esse ita liberum, ut
non debeat iudex illum regulare
secundum leges, vel Doctorum
considerationes. Non enim debet
esse ita liberum, ut cogites iudicē
posse aliquem facere de facto, &
ex abrupto, atque ex propria ser-
vice capere: quia curare debet, ut
antequam deueniat ad capturam,
vel præcedant indicia, vel saltem
qualis qualis informatio, ut ita sē
tit Farinace. in loco citato. num.
123. & hanc dicit esse communem
opinionem Blan. de indicij. num.
6. & eam putat esse veriorem Iul.
Clar. in practi. dicta. q. 28. versi.
Scias autem. circa mediū. & Bos-
si. in tit. de captura. num. 3. & hāc
fatetur esse communem practicā
& iuridicam Xuarez in suo volu-
mine allegatio. fol. 685. nu. 5. Qua-
re habita ea informatione quæ iu-
dici sufficiens videbitur, poterit
tunc iudex arbitrari inspecta qua-
litate personæ, & delicti, an sit de-
cernenda contra reum captura:
Nam aliter procedendum est con-
tra nobilē, & contra diuitē qui nō
præsumitur velle aufegere, quam
contra

contra pauperem, & vilem personam: & ideo fortiora indicia debent haberi ad carcerandum personam nobilem & insignem, quam pauperem, & aliter etiam procedendum est, in delictis occultis, quam in publicis: quia minora indicia sufficiunt ad decernendum capturam in crimen occulto, quam in publico. De his omnibus videntur Paz in sua practica. tom. I. part. 5. cap. 3 §. 2. per totum. & Antonius Goinez. tomo. 3. vari. cap. 9. num. 8.

3. Tamen scire nos oportet, quod haec informatio quae praecedere debet, ut iudex capturam arbitretur non debet esse extra iudicialis inscriptis non redacta, siue simus iniquocunq; delicto, siue graui, siue enormi, & contra quascunque personas, siue nobiles, siue etiam viles, & pauperes, sed semper indica praecedentia prae sumptiones, seu suspitiones, aut leues, aut graves debent inscriptis redigi, & esse in actis, & apud acta, exceptis tamē tribus casibus, in quibus ex sola informatione extra iudiciali solent saepius iudices concedere mandata de capiendo. Primus est, quando delictum est graue & enorme, secundus est, quando imputatus suspectus est de fuga, & sic sit periculum quod fugiat, eo interim quod recipiuntur in actis informationes. Tertio, quando iudex est securus quod post captu-

ram factam venient testes ad se examinandum, hoc enim casu, no erit inconueniens dicere, quod bene poterit iudex capi facere reum suspectum de fuga ex sola extra iudiciali informatione. prout recte aduertit Clar. in practi. dicta. q. 28. versi. Scias autem per Salice. in l. 2. num. 2. C. de custod. reor. dicente, quod ex informatione habita à iudice à pluribus personis no in figura iudicij poterit idem iudex deuenire ad capturam. Vide de his late Prosper. Farinac. de carcerib. & carcerat. q. 27. num. 125. & num. 130. & 131.

4. Animaduertere tamen debent iudices ne ex sola quarela partis decernant contra querelatum capturam, etiam quod sit vilis persona: quia porrecta accusatione, & quarela, statim absque alia informatione iudex deberet capi facere reum accusatum, esset in facultate cuiuscunq; vilis personæ carcerari facere quemlibet probum, & insignem virum. ita probat Foller. in practi. crimi. versi. Studeat se ornare. num. 58. ubi monet iudices, ut non sint faciles ad capturam eorum qui per accusatores deferuntur, sed conetur summatim inuestigare an vera sint ea quae delata fuerunt, & an factum ita se habeat prout in accusatione & quarela dictum est, & an crime sit commissum ab accusato, vel falem sit suspicio. Verum hanc do-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

Etinam vno tantum casu limitari posse arbitratus sū; scilicet, quòd possit quis ex sola quærela partis carcerari, quando ipse accusans seu quærelans probat summarie quærelatum esse suspectum de fuga, præstetq; cautionem, seu si diues sit se obligauerit de reficiendo expensas, damna, & interesse in casu non verificatae quærelæ. At non præstita tali cautione seu obligatione, reoq; non existente suspecto de fuga, capturas concedere ex sola partis quærela, & periculose est, & cōtra omnem iuris æquitatem.

Ex quibus omnibus deducitur, quòd regulariter præcedentibus indicij vel aliquali informatione, iudex arbitrari debet, an deuenié dum sit ad capturam, & quando, & si per depositiones testium vel aliqua alia præcedente informatione resultant indicia vel merita sufficientia ad decernendum capturam, iudex tunc eām prouidere debet sub forma sequenti.

12. Februa. 1603. Vis a inquisitio ne & illius meritis attentis prouidet, quòd. N. capiatur & carceribus regijs mancipetur.

Attamen, quando hæc prouisio facienda est contra Regium officialem, obseruat Regium concilium, ne fiat nisi prius lecto processu, & facto verbo in eodem Regio concilio. Atque ita iudex in dicto casu sic prouisionem faciet.

5. *12. Februa. 1603. Facto verbo in Regio concilio ac lecto processu prouidet, quòd. N. bainlus loci. t. capiatur & regijs carceribus mancipetur.*

6. Sed solet dubitari per cap. mulieres. de iudicijs in. 6. an hæc prouisio de capiatur fieri, & exequi possit contra mulieres: cum in eo tex. expresse caueatur eas nō posse personaliter detineri. & dicit Iul. Clar. in practi. cap. 28. versi. Quæro igitur. esse communē opinionem per Boer. in repetitione. l. cōsentaneum. num. 144. C. quomodo & quan. iudex. Sed intellige hoc procedere in mulieribus honestis, secus autem in meritribus, & vilibus. Hodie tamen, quid quid sit de iure, de consuetudine contrarium seruatur: quia in distincte mulieres capiuntur pro delictis & carcerantur, sed ponuntur in carceribus separatis à carceribus virorum. Et ita seruatur apud nos, attestaturq; de communi consuetudine Imo. in cap. 2. num. 16. de pignorib. quem refert Maria. de citationib. arti. 5. q. 17. versi. 16: & Gram. decisio. 33. num. II. Idem attestatur Blan. in practi. crimi. fol. 4. num. 27. Aduerte tamen, iudicē in hoc debere esse valde circumspectum, quia si mulier sit nobilis vel honestæ conditionis non debet illam cum de decore ad se cōduci facere, neque statim in carcerem coniçere, sed poterit ei dare

dare domum alicuius nobilis, & honestæ matronæ sub idonea fide iussione: & vidi, cum quadam muliere nobili fuisse ita in Regio concilio practicatum: quia delictum illius non erat atrox. Atque ita vera est hæc doctrina, nisi delictum sit atrox, nam eo casu mulier in carcerem detrudenda est, vel in monasterium, vel in prætorio in aliquo cubiculo sub honesta custodia, & fidei iussione retinenda arbitrio iudicis, inspecta qualitate delicti & personæ. In hoc tamen Principatu, si delictum est tale, propter quod reus non solet relaxari fidei iussori, mulieres carcerantur, sicut viri carcerari solent: & ita semper obseruari vidi.

7. Eadem etiam dubitatio fieri potest, quando clericus pro delictis venit capiendus, an scilicet, a iudice seculari capi & detineri possit. Not. pro hoc regulam, quod clerici non possunt a iudicibus laicis detineri, nisi in casibus quibus ab eis puniri possunt quorum plures recenset Aufrer, in tracta de potesta. secul. super eccles. pers. Bouadilla, in sua politi. cap. 18. lib. 2. tomo. I. Ludoui. Roma. in sing. 419. Bene verum est, quod si clericus inueniatur infraganti criminе poterit a familia iudicis secularis, non quidem ut puniatur, sed ut tradatur iudici ecclesiastico. Felin. in cap. si vero. num. 4. de senten. excommu. qui dicit esse

communem opinionem quem etiā refert Villalob. in sua collectanea communi. opinio. in littera. C. num. 77. & Vinius. commu. opinio. in verbo. Iudex laicus. In hoc tamen regno statutum est, quod in casibus in quibus procedendum sit per processum regaliæ contra ecclesiasticas personas in sacris ordinibus constitutas, vel religiosas, aut beneficia ecclesiastica obtinētes, officiales regij requirere debet ecclesiasticos iudices quod tales processatos capiant, & casu quo in illorum renitentiam vel in fragantia criminis ab officialibus regijs capiantur, nō debent in communibus carceribus mancipari, sed honeste in aliqua domo deferti, aqua infra spacium viginti quatuor horarum tradendi sunt iudicibus ecclesiasticis ad quos spectet. extat hoc in capitulis concessis per Regem Ferdinandum secundum. in curijs Montiflioni. anni. 1510. brachio ecclesiastico. quæ capitula postea confirmata fuerunt a Carolo Imperatore in curijs. 1534. in cap. I. & per eundem. in cap. curiæ. II. curiarum anni. 1542. Et hæc de plano procedunt, quando verè scitur, delinquētem esse ecclesiasticum. At quando dubitatur an captus sit persona ecclesiastica vel non, tunc, cum nemmo nascatur clericus, & allegatio clericatus sit facti, vidi pluries obseruari in Regio concilio, quod in conti-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

continēti quo titulus sui clericatus allegatur & ostenditur, ac per suum ordinarium petitur, sit conclusio, quod ille talis tradatur suo ordinario eum petēti. Pariter etiā ut inquit Clar. in prac. cap. 28. versi. Si vero, capi potest clericus delinquens a familia iudicis laici, vel a quocunque laico vbi verissimiliter esset suspectus de fuga; ut Episcopo suo cōsignetur. Nam & in hoc casu publice interest ut talis delinquens capiatur, ne crimē impunitum remaneat.

8. Alia quoque forma possunt capi rei & regijs carceribus mancipari in hoc regno, scilicet de mandato: Quod mandatum iuxta constitutio. Reg. Ferdi. 2. in 3. curia Barcinone anni. 1503. cap. 33. tantum tribuitur personis sequētibus, Domino Regi, locum tenēti generali, Vicecācellario, & suo casu Regenti regiam cancellariā, & alteri ex iudicibus regiē curię, & denique Gubernatori Catalonie, ac etiam vicegerenti generalis gubernatoris. Et ipse vidi plures ista mādata de capiēdis reis verbotenus facta & absq; alia pruisione à p̄adictis fuisse practicata.

9. In dubitationem quoque iudicis practicantis venire potest, quod cū omnis in carceratio fieri nō debeat nisi auctoritate publica, & de expresso mandato iudicis publicam auctoritatem habentis

& p̄emissa summaria informa-
tione vt late ex superioribus pro-
batū extitit, an alguazirij, basto-
nerij, regijs portarij, & alijs officia-
les possint quem piam fugientem
vel in fraganti delicto repertum
apprehendere, & in carcerem de-
trudere absque expresso iuditij
mandato? Respondeo, hoc facere
licitum esse dictis regijs officiali-
bus, & in hoc omnes concordant
ac communi praxi receptum est.
Quod fit ex tacito iudicis consen-
su & publicam auctoritatem ha-
bentis pro meliori & faciliori exe-
cutione iustitiae, ne delinquentes
& criminosi fugiant, & iudicium
euadant, quod in magnum verge-
ret damnum atque detrimentum
totius Reipublicæ. Possunt igitur
in dictis casibus capere ad hoc, vt
captum suo proprio iudicii repre-
sentent & tradant. Hæc conclu-
sio secundum aliquorum senten-
tiā extēditur ad ipsas personas
priuatas & offensas, hoc est ad il-
los quorum interest, quod reos
ipsi capere possint ne effugiant.
Et Ludoui de Miran. in q. 16. ar-
ticu. 6. conclusio. 2. constanter te-
net, id esse intelligendum in casu,
quo talis captura esset necessaria
ad propriam ipsorum defensio-
nem, vel bonorum suorum recu-
perationem. Nam in tali casu in-
quit, vnumquemque posse se de-
fendere, atque bona sua recupera-
re, eum detinendo, etiā cum dāno
&

& periculo eius, qui ea sibi vi, & iniuste auferre voluit. Et secus esse, si huiusmodi captura non esset necessaria ad propriam defensionem, seu bonorum recuperationem, sed tantummodo tenderet ad vindictam & punitionem, quia tunc talis capture fieri non posset a persona priuata: alias enim esset iniusta, iniuriosa, & illicita. Vide te Antoni Gomez. tomo. 3. varia. cap. 9. num. 6.

10. Intellige tamen haec de persona priuata obtinere verum, nisi delictum esset publicum, & quod vergeret in perniciem publicam, & delinquens fugeret vel reperi- retur infraganti delicto: quia qui libet de populo potest illum cape re, tenere, & apprehendere, & ad id ipsum in carcerare, ut iudici suo tradat. Et ratio est, nam sicut in praefato delicto publico, & quod vergit in perniciem publicam qui libet de populo tenetur reum accusare, vel ipsum iudici denuntiare, ita eundem fugientem, seu infraganti delicto compertum licite potest capere; ut iudici suo tradat, & adhuc effectum ipsum in carcerare. Paria enim esse vi dentur, & vtrumq; videtur ad id tendere, & reum accusare propter bonum Reipublicæ, & eundem propter idem Reipublicæ bonum tenere atque carceribus mancipare. Quod & præterea fieri posse videtur ex præsumpta iudi-

cum voluntate. Curare etiam debet iudex praetor, quod quando rei capiuntur, & ad manus & posse illis perueniunt, ne illi antequam damnentur, in carcere obfuro & tenebricoso constituantur. Ratio est, quia carcer non ad poenam, sed ad custodiā constitutus est. Atque ita interim dum reorum causa deciduntur hoc solum debet attendi, & nihil amplius desiderandum habetur expresse in A. I. C. de custo. reor. ubi habentur haec verba.

Interea dum causa deciditur custodia talis sit, ut excruciatio desit, & tamen reus maneat subfide custodia. Ex quo tex. plures inferunt Doctores quod iudex constituens reum non dum damnatum in obfuro & tenebricoso carcere, & qui eum sine causa ibi manicis, & catheris affigit, seu inedia afficit, ita ut poena intereat, praeterquam quod mortaliter peccat, si tamen de facto reus moriatur, ipse iudex manebit irregularis. ita tenet Nauarro. in. c. statuimus. 15. q. 3. num. 39. & Couar. in clemen. si furiosus. 2. par. §. 5. num. 7. Nam quamvis carceres, & catheras, & vincula, & manicas opus sit habere, ne criminosi fugiant, & iudicium euadant, ubi tamen simile non adest periculum, omnino contra rationem est tali poena plecti, & multari reos causa non dum examinata, & expedita, atque discussa.

Intelli-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

12. Animaduertere quoque debet iudex ne ad capturam iudicet eū qui non sit sibi subditus & suæ iurisdictionis: quia defectus iurisdictionis semper facit iudicium ex genere suo peccatum mortale. Iudex enim qui sine authoritate, & potestate iudicat, veluti quod alius num est usurpat. Ex quibus sequitur vera & firma conclusio, quod iudex qui nullam habens autoritatem, seu alienam usurpans iudicat eū qui nō est sibi subiectus regulariter mortaliter peccat. Probatur hæc conclusio, quia in eo causa duplex simul irrogatur iniuria vna ei quem sine authoritate cum non sit suus iudex ad capturam iudicat. Altera vero ei, cuius iurisdictionem eo iudicio aufert, ac veluti furto surripit, & usurpat. Cui ideo possemus dicere cum Paulo ad Roma. 14. Tu qui es, qui alienum seruum iudicas? in qua potestate hoc facis? quare in alienam messem mitis falso? Quare exprædictis infertur, iudices tam seculares, quam ecclesiastici suam iurisdictionem contra ius usque adeò pro trahentes & extendere & dilatare conantes ut seculares in spirituales causas, & ecclesiastici in temporales sine authoritate & potestate falso mittant, præterquam quod mortaliter peccat, postquam alienam iurisdictionem in reorum præiudicium usurpat, ipsorum etiam iudicium est ipso iure nul-

lum: cum id facere, sit sibi omni iure prohibitum.

13. Cauet etiam iudex ne delinquentem qui ad ecclesiam confugit, ibi detinere, aut vinculis constringere faciat interim quod causa deciditur inter iudices ecclesiasticum, & secularem, an ille confugiens debeat gaudere ecclesiastica immunitate: quia iudex contra rium faciens procul dubio peccat mortaliter. Quod apud omnes receptissimum est. probatur hæc decisio in l. præsenti, in versi. Nec in ipsis ecclesijs. C. de his qui ad ecclesias confugiunt, & in c. definiuit. 17. q. 4.

14. Tandem quæro, quid si facta prouisione de capiatur reus se occultat taliter, quod non possit capi? Respondeo, quod tunc erit in facultate fisci procuratoris petere illū ad fines banni citari ut compareat ad dandum rationē de his super quibus impetratur. Quæ vidreas, & Formam in dicta citatione seruandam in §. sequenti.

§. 4. De citatione ad fines banni, & illius forma.

1. Princeps non potest procedere contra aliquem non citatum, ad illum condemnandum in aliqua poena, etiam quod essemus in notorijs.
2. Citationis omisso reddit iudicium omnino nullum.
3. Citantur rei, ut per citationem vocentur ad

ad dandum rationem de his de quibus impetuntur.

4. *Citatio in criminalibus debet fieri de speciali iudicis commissione, alias es- set nulla.*
5. *Causa non est inserenda in citatione quae fit reis, ut compareant reddituri rationem de his de quibus impetuntur.*
6. *Citationes reorum in criminalibus fieri solent cum poena; & adjicitur poena perpetui exilij.*
7. *Citatio in criminalibus ubi, & quomodo fieri debeat præsertim in Cathalo- nia.*
8. *Supplicationis offerendæ per fisci pro- curatorem forma, qua petitur, reum latitantem citari ad fines banni.*
9. *Præconitzacio qua quis citatur, quod in- tra decem compareat redditurus ra- tionem de his de quibus impetratur ad fines banni.*
10. *Supplicationis offerendæ per fisci pro- curatorem forma, qua accusatur con- tumacia aduersus legitime citatum voce præconia, & non comparen- tem.*
11. *Provisionis facienda forma, quando pro- uidetur, quod quis banniatur, a Prin- cipatu Cathalonie, & Comitatuum Rossilionis & Ceritanie, imperpe- tium.*
12. *Præconitzationis forma, quod quis pro- pter contumaciam, in non comparen- do banniatur.*
13. *Vice gerens generalis gubernatoris Ca- thalonie tantum potest bannire a Principatu Cathalonie, & non a Co- mitatibus Rossilionis & Ceritanie.*

B. Freus in vim su- pra dictæ prouisio- nis de capiatur per iustitiæ familiā ca- pi non possit, quia se latitando occultat, iudex instan- te fisci procuratore potest ad ulte- riora contra illum procedere. Et si iudex æstimauerit iuxta delicti grauitatem, & delinquentis quali- tatem esse contra dictum reum ab sentem procedendum, imprimis & ante omnia curabit de rei seu delinquentis occultatione infor- mationem recipere, in qua conclu- datur, quod ipse delinquens non reperitur, vel quod incedit latitādo per ecclesiæ & varia loca se- creta, sic quod difficile est eū ca- pere, & recepta dicta informatio- ne, iudex petet fisci procuratore faciet illum citare, quia nedum or- 1. dinarius, & inferior, sed & ipse Princeps de ordinaria potestate non possunt procedere contra ali- quem non citatum, ad illum in ali- qua poena condemnandum, prout fatetur esse communem opinionē Corcet. in reportorio Abbatis in verbo. Princeps vel Papa: Socin. inter concilia Curtij senioris con- fil. 20. num. 4. & sequen. Quod adeo verum est, quāuis delictum sit notorium: quia etiam in noto- rijs quoad sententiam ferendam necessaria est citatio. ut dicit com- muniter teneri Areti. in cōsil. 163. num. 7. quem refert Bossius in titul.

- 34
- titu. de denuntiatio. num. 9. in fi. & in titu. quomodo proceda. in crimi. noto. post nu. 6. Et hæc ideo obtinent locum, ne postea sententia ferenda & alia procedimenta sint ipso iure nulla iuxta glo. in. l. si accusatoribus in glo. fi. C. de accusationib. Et hæc est communis theorica. vt testatur Rolland. cōsil. 68. num. 14. lib. 2.
2. Omissio enim hujus citationis utroque iure scilicet canonico & ciuili iudicium redderet omnino nullum. Et ea est ratio, quia hæc citatio est de iure naturali, & de essentia & substantia iudicij, ideo quod omnis processuum institutio ab ipsa citatione exordium sumit: quæ secundum Doctores omnes est fundamentum principium & caput totius ordinis iudicarij. Et adeò existimat Ludo. de Miran. in ordine iudicario. q. 14. arti. 4. in secunda conclusione hoc esse verum, quod asserit, quod quando in aliquo iure disponitur, quod in aliqua certa causa procedi debeat & possit, & processus valeat non seruato iuris ordine, & quod procedatur in ea simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, intelligi debet de alio iudicij ordine, non autem de citatione: cum hæc sit de iure naturali, & adeò necessaria, & de essentia & substantia iudicij: vt nulla ratione nulla lege, aut dispensatione tolli, aut prætermitti possit.
3. Fit autem dicta citatio, vt per eam reus vocetur ad dandum rationem de his de quibus impetratur: & ad se defendendum: cum citare diuino, naturali canonico, atque ciuili iure iam olim à multis seculis introductum esse constet. vt Genes. 3. vbi legimus, Dominum Deum priusquam de peccato in obedientiæ Adam punire, ipsum ad se se vocasse, Adam vbi es. Atque ipsius audiuisse admissi criminis ex purgationem. Huic seruit cap. Deus omnipotēs. 2. q. 1. vbi inquit, Deum noluisse prius punire sodomorum enormia mala quam inuestigatione, ac fidelibus testibus factus certior ipsorum opera aperto iudicio cōprobasset. clemen. pastoralis. cum ibidem nota. de senten. & re iudi. in extrauagan. rem non nouam aggredimur. iuncta ibi glo. de do lo, & contuma. probatur etiam in. l. de vno quoque. ff. de re iudi. l. nam ita diuus. ff. de adoptionib. l. tres denuntiationes. C. quomo. & quan. iudex. l. si quando. C. de testib.
4. Et quamuis in causis ciuilibus valeat citatio sine speciali iudicis commissione, secus tamen est in criminalibus, in quibus debet fieri de speciali cōmissione iudicis: alias enim esset nulla. vt dicit Rip: in cap. 1. num. 86. de iudi. quem refert Practi. Conrradi. fol. 267. nu. 5. Blanc. de indicijs. num. 334. & ita

ita seruari de consuetudine dicit Bal. in. l. fi. num. 4. C. de exhiben. reis. Quæ consuetudo etiam viget in hoc Regno Cathaloniæ, vt infra hoc eodem. §. in ipsa citatio- nis forma clarius ostendetur.

5. Et scire debes, quod in hac ci- tatione non est exprimenda causa propter quam reus citatur, nec in seredus totus inquisitionis tenor: quia sufficit dicere, quod compa- reat responsurus cuidam accusa- tionis contra eum instantे fisci pro curatore formatæ. Vide Iul. Clar. in practi. quæst. 31. versicu. Quæro nunc, & versi. Quæro nunquid.

6. Præterea scias, quod istæ cita- tiones solent fieri cum poena, & adiicitur in ipsa citatione poena secundum consuetudinem vel le- ges seu statutū Prouinciæ ad per- sonaliter comparandum coram iu- dice infra terminum præfixum ad se excusandum à delictis qui- bus impetratur. Nam in quibus- dam prouincijs rei absentes in ipsa citatione monentur, quod compareant coram iudice infra tot dies ad se excusandum à non nullis delictis, sub poena con- fiscationis bonorum, in alijs sub poena confessatorum criminum, & in alijs perpetui exilij, trire- mium, vel ultimi supplicij, si de- licti qualitas id expostulet. testa- tur de his Prosper. Farina. de in- quisitio. quæst. II. num. 44. Apud nos tamen, poena quæ reis citatis

non comparentibus infra tempus præfixū imponitur, est poena per petui exilij à toto Principatu & Comitatibus Russilionis & Ceri- taniæ. Et imponitur hæc poena iux- ta constitutiones Regis Petri. 3. curiæ Perpiniani anni. 1351. cap. 28. quæ collocata est sub titu. de bâdejaments quo tex. expresse dis- ponitur, quod quoties contigerit aliquæ pro crimiue citari debere, debet fieri dicta citatio cū cōmi- natione exilij, id est, quod si infra terminū præfixum reus impetratus nō cōparuerit, ille talis bāniatur. Et si dicto termino elapsō, dictus reus non cōparuerit, & ab impu- tatis delictis se defendere & ex- purgare neglexerit, tunc proce- ditur ad declarationem incursus poenarum in monitorio seu cita- tione contentarum, præcedenti- bus prius tribus denuntiationi- bus, seu intimis accusationis con- tumaciæ. iuxta. tex. in. l. tres de- nuntiationes. C. quomo & quan. iudex. de quibus infra informa hu- ius processus latius videre poter- ris atque intelligere.

7. Et si dubitetur circa huius cita- tione formā, hoc est, an ipsa cita- tio debeat personaliter intimari, an autē sufficiat citatio ad domū vel fieri debeat per publicum præco- nium tubæ sonitu? Respondeo, lo- quendo de iure cōmuni, quod ali- qui dixerunt, quod ad hoc ut quis posset tanquam contumax ban-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap 12.

niri non sufficit citatio ad domū: quia ex ea solum modo inducitur facta contumacia, sed requiriatur, quod sit verus contumax, & sic quod fuerit personaliter citatus. Et hanc opinionē dicit esse cōmu-
nē Maran. in suo Specu fol. mihi.
106. nu. 9. prout illū refert Rolan.
consil. 47. num. 18. lib. 2. Alij vero
dixerūt sufficere in criminalibus
dictā citationē intimari ad domū.
vt Alex. in l. 4. §. p̄iætor ait. nu.
3. in si. ff. de dam. infec. qui ibi di-
cit, hanc esse communem opinio-
nem, & eum refert Boer. in repe-
titio. l. consentaneum. num. 104.
C. quomodo. & quan. iudex: Et
hoc etiam de generali consuetudi-
ne obseruari dicit Gandin. de ma-
leficijs in rubri. de citationib. nu.
4. Ita etiā obseruari in practi. atte-
statur Blan. in practi. crimi. fol. 11.
nu. 24. Et quod talis citatio ad do-
mum sufficiat ad hoc, vt quis pos-
sit bāniri dicit seruari de cōsuetu-
dine Alberi. in l. 1. nu. 22. C. de hæ-
redib. instituēd. & in. 4. par. statu-
to. quē. s̄t. intelligēdo de domo in
qua habitat, & in qua sedem cōsti-
tuit. sed quidquid sit de iure com-

*Excellentissime Domine
locumtenens generalis.*

8. *Q*via. N. prouisus de capiatur pro criminibus & delictis per
eum commissis, & perpetratis, (ut in praesenti processu est vide-
dere) latitat, & capi non potest per regios officiales, ut constat in-
formatione inde recepta qua exhibetur, id circa, & alias, fisci
procu-

muni Romanorum, in hoc tamen
Principatu Cathaloniæ aliā habe-
mus formā secundū quā rei absen-
tes citandi sunt traditā per supra
citatā constitutionē Regis Petri.
3. curiæ Perpiniani anni. 1351. cap.
28. qua constitutione disponitur,
quod dicta citatio fiat edicto, siue
proclamatione publica, voce p̄æ
conaria tubæ sonitu, & etiā, quod
dicti rei non comparentes, & pro
pter eorū cōtumaciā alio publico
p̄æconio bāniantur. Et hæc for-
ma in dicto hoc Principatu omni-
no seruāda est, ac practicari solet.

Et vt iuxta supra scriptā theo-
ricā, & cōstitutionē, ac huius Prin-
cipatus Cathaloniæ practicam &
consuetudinē scias ordinare pro-
cessum contra reū absentē citatū
ad fines banni, & nō cōparentem,
vtere formis infra scriptis, quib⁹
totus iste processus ordinatur.

Recepta vt dixi informatione
de delinquentis occultatione, fisi-
ci procurator debet in continenti
petere dictū reum ad fines banni
voce p̄æconia citari, & pro his
offerre sequentem supplicatio-
nem.

De processu via ordinaria & per inquisitionem 50
procurator Regiae curiae supplicat Excellentia vestra quatenus
dignetur, eundem. N. citari ad fines banni: & pro his de soli-
tis, & stillatis praconis prouideri: iuribus fisci semper saluis,
officio vestra Excellentia implorato. Qua licet, &c.

Altissimus, &c.

N. fisci aduocatus.

Cui supplicationi sit decretatio sequens:
Remittatur relatori causa qui super supplicatis debite prouideat.

*Prouisa per Regentem Cancellarium
die 20: Februarij. 1602.*

N. Scribam mandati.

Prouisio iudicis — Recepta dictis die & anno, facto verbo in
Regio concilio, prouidet, quod dictus. N. citetur ad fines banni,
ut supplicatur, quod infra dies decem compareat ad dandum ra-
tionem de his de quibus impetratur, & pro his fiant & expedian-
tur praconia, & alia prouisiones necessarie & oportuna iuxta
Regiae curiae stylum.

N.

Postea in vim supra dictae prouisionis expeditur preconium publi-
candum per loca solita quod est tenoris sequentis.

9. *A* RA hojats tothom generalment, queus notifican y fan
a saber de part del Excellentissim Señor Don Iuan Te-
res per la gracia de Deu, y de la sancta Sede Apostoli-
ca Archebisbe de Tarragona, Conseller, Lloctinent y Capita ge-
neral de la S. C. y Real Magestat en lo Principat de Cathaluña
y Comtats de Rossello y Cerdanya, que com. N. sia estat deuant
sa Excellentia per lo procurador fiscal de la Regia cort impedit
y accusat de alguns crims y delictes per ell cometos y perpetrats,
y perço se sia occultat, y absentat, per tant sa Excellentia vo-
lent procebir contra aquell conforme es disposat per constitu-

G 2 tions

Práctica Don Ludouici á Peguera. Cap. 12

tions de Cathaluña , y usatges de Barcelona, inseguiri la pruissio feta paraula en lo Sacre Real consell per lo magnific h y y amat conceller de dita Real Magestat misser. N. Doctor del Real concell iutge de la Regia cort, instant y humilment suppli-
cant lo dit procurador fiscal de la Regia cort. Ab tenor y veu
de la present publica crida, cita y amonest a al dit. N. que dins
deu dias primer vinents del dia de la present publica crida en
auant immediadament compiadors, comparega y haja compare-
gut personalment deuant de sa Excellentia y Real concell en la
present Ciutat de Barcelona per a respondre y dar raho, a les co-
ses de les quals per lo dit procurador fiscal es estat impedit , y
acusat ; ab comminatio , que sino compareixer a dins lo dit ter-
mini com es dit , sera bandejat , y procehit contra ell, segons
que per dites constitutions y usatges esta disposit , y de justitia se-
ra trobat effer fabedor : sa absentia en res no obstant , mas con-
tumacia exigint. E per que les dites coses sien à tothom mani-
festes , y delles nos puga ignorantia allegar , mana sa Excellen-
cia effer feta y publicada la present publica crida per los llochs
acotiamats de la present Ciutat de Barcelona , y altres Ciutats ,
viles y llochs de dits Principat y Comptats abont menester sia.

Lo Archebisbe.

Vt. N. Regens.

Vt. N. fisci aduocat^o.

Vt. N. Regens Thesaurar.

Vt. N. Iudex.

N. mandati Scriba.

Infirmarum et obligatio-
num xiiij. fol. CCX.

Publicato

Publicato modo prædicto præconio procereta facit relationem sequentem quæ etiam in processu inserenda est.

A. 10. de Agost. t 6 o 2. fonch publicada la present crida per tots los llochs acostumats de la present ciutat de Barcelona ab veu de dues trompetas per mi Pere Jnigo corredor y trompeta de sa Magestat.

Postea lapsis decem diebus, terminus dicti præconij pro parte fisci procuratoris fieri debet sequens supplicatio.

*Excellentissime Domine
locumtenens generalis.*

*10 A*ccusat contumaciam fisci procurator Regia curia aduersus & contra: N. legitime voce præconia citatum, & non comparentem, & ideo exhibendo dictum præconium, & illius publicationem quæ inserantur supplicat ad ulteriora procedi, & in omnibus iustitia complementum fieri & ministrari. Quæ licet, &c.

*Altissimus.
N. fisci aduocat.*

Per scribam mandati fit decretatio sequens.

Remittatur relatori causa qui super supplicatis debite prouideat.

Prouisio iudicis — Recepta dicto die, admissa contumacia si & inquantū, inserantur seu cōsuantur exhibita & intimetur.

N.

Forma intimæ — Quæ fuerunt intimata, & notificata dicto eodem die dicto. N. dimitendo scedula intimationis, in eius domo, eius uxori inter primam, & secundam horas post meridiem per N. regium portarium sic referentem,

Scire tamen debes, quod quando reus non habet domum in

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

ciuitate, neque habet certam sedem, fieri tunc debent intimæ
in valuis curiæ. Et hoc iure ytimur.

Postmodum facienda est alia supplicatio elapsis tribus die-
bus supradictæ intimæ tenoris sequentis.

*Excellentissime Domine locum-
tenens generalis.*

*I*Terum fisci procurator Regie curia accusat contumaciam
aduersus, & contra. N. legitimè voce praconia citatum, & non
comparentem, supplicat ideo ad vleriora in causa procedi, & in
omnibus iustitiam administrari iuribus fisci semper saluis. offi-
cio &c. Quæ licet &c.

Altissimus, &c.

N. fisci aduocatus.

Decretatio — — Remittatur vt supra.

Quæ fuerunt intimata. &c. dic, vt supra.

Demum pro parte eiusdem fisci procuratoris est alia supplicatio fa-
cienda tenoris sequentis.

*Excellentissime Dñe locum-
tenens generalis.*

*I*Terum & tertio, fisci procurator Regie curia accusat contu-
maciam aduersus, & contra. N. legitimè voce praconia cita-
tum & non comparentem, supplicat ipsum banniri, attento quod
infra tempus præfixum comparere non curauit, & de praconiis
solitis & stillatis prouideri, iuribus fisci semper saluis Regio officio
humiliter implorato. Quæ licet. &c.

Altissimus, &c.

N. fisci aduocatus.

Decretatio — — Remittatur relatori causæ dic vt supra.

Prouisio iudicis — Recepta dicto die facto verbo in Regio con-
cilio, prouidet, quod. N. banniatur à presenti Principatu Catha-
lonia,

De processu via ordinaria & per inquisitionem 52
loniae, & Comitaribus Russilionis & Ceritania imperpetuum, &
pro his fiant & expediantur praeconia necessaria, & oportuna iuxta
Regia curia stylum.

N. Iudex.

Et vigore dictæ prouisionis fit & publicatur per loca solita præco-
nium sequens.

II. **A**RA hojats tothom generalment, queus notifican y san-
ta saber de part del Excellentissim Señor Don Juan Teres
per la gracia de Deus y de la sancta Sede Apostolica Ar-
chebisbe de Tarragona, Conseller, Lloctinent y Capita general de la
S. C. y Real Magestat en lo Principat de Cathaluña y Comtats
de Rossello y Cerdanya, que com. N. instant lo procurador fiscal de
la Regia cort sia estat ab veu de publica crida citat, y amonestat,
que dins deu dies les hores inmediadament següents, los quals son ja
passats, comparegues, y bagues comparegut personalment deuant sa
Excellentia y Real concell, per a respondre, y dar raho, a les coses de
les quals per lo dit procurador fiscal es estat deuant sa Excellentia
acusat, è impedit, com mes llargament en dita crida se conte.
E com dins lo dit termini a ell presfigit no baja curat de comparer
y perçolisen stades legitimament accusades les contumacies, per
tant, sa Excellentia volent degudament procehir contra dit. N.
conforme constitutions de Cathaluña, y usatges de Barcelona, in-
seguint la prouisió per lo magnific y amat conceller de dita real
Magestat misser. N. jutge de la Regia cort a. 2. de Febrer. 1603.
fera paraula en lo Sacre Real còcell feta al peu de una supplicatio a
sa Excellentia per lo dit procurador fiscal de la Regia cort presen-
tada, ab tenor y veu de la present publica crida, instant y suplicant
ho lo dit procurador fiscal, bandeja per imperpetuament, y per
bandejat vot hauer y tenir lo dit. N. de tots los dits Principat
de Cathalunya, y Comtats de Rossello y Cerdanya, manant a
tots y qualsevol personnes de qualsevol stament, grau, o condicio sien,

G 4 que

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

que aquell tinguen per bandejat de dits Principat y Comtats, y que nol acullen, nil sostengan, ni li donen consell, fauor, y ajuda, amagadament, ni manifesta. E si lo contrari sera fet, sera procehit contra dellos y bens llurs, segons que per dites constitutions, y usatges est a disposat, y altrament de justicia sera trobat fahedor. E per que les dites coses sian a tothom manifestas, y ningun puga dellas ignorantia allegar, manafa Excellentia la present publica crida efer feta y publicada per los llochs acostumats de la present Ciutat de Barcelona y de altres ciutats, viles y llochs de dits Principat y Comtats abont menester sia.

Lo Archebisbe.

Vt. N. Regens.

Vt. N. fisci aduocat⁹.

Vt. N. Regens Thesaurar.

Vt. N. Iudex.

N. Scriba mandati.

Relatio curritoris seu proceret. A. 3. de Juliol. 1602. fonch publicada la present crida per tots los llochs acostumats de la present ciutat de Barcelona ab veu de dues trompetes per mi Pere. t. corredor y trompeta de sa Magestat.

- Et pro complemento materiae
12. huius. §. adhuc te oportet scire,
quod si iste processus fit coram vi-
ce gerente generalis gubernato-
ris procedente vice regia, dictus
vice gerens tantum potest banni-
re à toto Principatu Cathaloniæ,
& non à Comitatibus Russillionis
& Ceritaniæ : quia dicti Comita-
tus non sunt de illius districtu, &
extra territorium suum ius dicen-
ti impune nō paretur. Idemq, ius
statutum est in ordinarijs Regijs,

& in Baronibus, qui solum extra
suum territorium & districtum
bannire possunt.

*§. 5. De exigenda à
reo capto depositione.*

1. *Iudex curare debet, ne rei cum alijs
conuersentur ante exactam ab eis
depositionem.*
2. *Depositio recipienda à reis non debet
soli tabellioni per iudicem committi.*
3. *Minori. 25. annis in iudicio criminali
dan-*

- dandus est curator, ne alias processus contra eum formatus esset ipso iure nullus.
4. Depositio recepta à minore. 25. annis est ei in praesentia sui cursoris legenda.
 5. Intimæ quæ sunt minoribus. 25. annis presentari etiam debent eorum cursoribus.
 6. Iuramentum de veritate dicenda non est deferendum reo in facto suo proprio, sed tantum in alieno ut testis.
 7. Reus interrogari debet tantum de eo dilecto de quo infamatus existit, vel in dictia, aut semiplena probatio præcedunt.
 8. Reus non tenetur respondere iudicii interroganti illum non præcedente aliqua diff. matiore.
 9. Lex non est obligatoria nisi quatenus derivatur a lege diuina.
 10. Reus qui per iudicem compellitur respondere interrogationi factæ non secundum iuris ordinem potest appellare, vel alio quo potuerit modo se defendere.
 11. Reus quomodo intelliget, an per iudicem legitime, & iuridice interrogetur.
 12. Reus quando de iusticia iudicis ad ipsum interrogandum dubitat, non tenetur ei in conscientia respondere, neque veritatem dicere.
 13. Reus ad hoc ut veritatem dicere teneatur, debet iudex ei statum processus, & quod ipse iuridice procedit notificare.
 14. Reus iuridice à iudice interrogatus, an teneatur ei respondere, & veritatem confiteri sub poena peccati mortalis? magna est hic controuersia. ubi viideas per totum numerum, & in fine resolutionem.
 15. Iudex curare debet ne suis interrogatoribus auferat reo defensiones.
 16. Iudex cauere debet, ne de socijs interroget reum.
 17. Dictum socij in culpantibus aliquem interrogati in casu in quo interrogari non poterat non facit indicium ad torturam. Quod verum est, etiam quod interrogetur ut testis.
 18. Socius criminis in criminibus regulariter non recipitur in testem, nec ei recepto creditur, etiam quod perseueraret usque ad mortem.
 19. Mentiri licet morti proximus non presumatur, tamen nec morti proximus presumitur esse sanctus Ioannes Baptista, & sic non semper presumitur dicere verum.
 20. Dictum socij criminis non probat, neque facit indicium ad torturam: etiam quod plures essent socij criminis contra eandem personam deponentes.
 21. Socius criminis in criminibus exceptis potest de consocijs interrogari, & quid prebet, & quæ dicantur criminia excepta. vide late ibi.
 22. Socius criminis, quando interrogatur de consocijs in criminibus exceptis est interrogandus in genere, non in specie, & quomodo hæc practicentur vide ibi.
 23. Socius criminis potest interrogari de consocijs specialiter quando in individuo præcedunt indicia seu infamia

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

- contra Petrum, vel Ioannem.
24. *Socius criminis debet deponere contra consocium cum iuramento.*
25. *Socius criminis recusans propalare consocios in casibus in quibus potest de illis interrogari potest ad illud compelli per torturam. Et quid obseruetur in Regio concilio. vide ibi.*
26. *Reus dum ab eo exigitur depositio recusans respondere iudici affirmando vel negando, qualiter compellatur. vide ibi.*
27. *Reus interrogatus per iudicem, si petit dilationem ad respondendum, an sit ei dilatio concedenda. vide ibi.*
- 81

V C usque diximus de reo absente citato ad fines banni, & non comparente, super est nunc, ut de reo capto & de exigen da ab eo depositione dicamus.

Capto itaq; reo, aut illo comparente, si iudici appareat contra illum esse ad vleriora procedendum, curabit ab eo exigere depositionem, & in isto actu obseruabit sequentia.

1. Et imprimis curabit iudex vt melius ab ipso reo veritatem indagare possit, ne ipse reus in quantum fieri possit ante receptam ab eo confessionem cum alijs conuersetur, ne instructus ab alijs, ad veritatem negādam inducatur. Posset enim hoc in magnum iustitiæ damnum & detrimētum vergere.

2. Animaduertere quoque debet iudex, ne confessionem seu depositionem à reis recipiendam soli tabellioni committat; cum de iure dicta confessio & depositio coram ipso iudice vna cum tabellione fieri debeat. iuxta glo. in l. iube mus, in verbo aliud iudicium. C. de liberali. cau. vbi Doctores hoc ita concludunt, & pro generali regula tradunt. Et quidquid rei coram ipsis iudice & tabellione dixerint circa delicta de quibus interrogantur, in scriptis redigi debet. vt habetur in l. i. ff. de custodia reor. in prin. & vide Paz. tom. 1. par. 5. cap. 3. §. 4. num. 1.

3. Præmissis igitur supradictis, volens ipse iudex iam à reo in carceribus detento confessionem seu depositionem exigere, faciet dictum reum coram se & suo tabellione intus eosdem carceres comparere. Et reo præsentato, suscipiet interrogare illum, primo de eius ætate ad effectū quod si ipse dixerit se minorem esse. 25. annis, vel alias ex aspectu talem esse constiterit, assignetur ei curator, qui illum minorē defendat: alias processus contradictum minorē, nullo prius ei dato curatore formatus esset ipso iure nullus. l. clarū. C. de authori. præstan. vbi dicitur, minorem. 25. annis legitimam personam standi in iudicio nō habere, & proinde confessio minoris absque curatore quāvis spōte facta,

facta ipso iure nulla est. h. cum & minores. C. si aduers. rem iudi. & est communis opinio, ut dicit Bos si. intitu. si aduer. rem iudi. num. 22. Roland. consil. 3^r. num. 2. lib. 1. Idem Plaça. lib. 1. delictor. cap. 32. & lul. Clar. in practi. q. 50. in prin. & ita apud nos receptum est, & praxis obseruat.

Et nominato per iudicem aliquo in curatorem, in continenti cōtinuabitur assignatio hoc modo, quod in principio depositionis, & antequam procedatur ad interrogandum reum minorem de delicto vel delictis per ipsum iudicē, detur curatori iuramentum, & inserantur per notarium seu scribā causæ hæc verba. Et quia. N. interrogatus, asserit se esse minorem. 25. annis fuit illi per magnificum. N. iudicem pruisum de curatore de persona. N. qui iurauit de bene & legaliter se in defensione illius rei minoris habendo, & alia quæ insimilibus fieri solita sunt faciendo.

4. Quo facto, & in continent, atque in præsentia curatoris assignati, exacto etiam prius à reo iuramento, quod dicet veritatem omnimodam quam sciet super curiæ præuentis, & denuntiatis, &c. adhibito notario, procedet iudex ad illum interrogandum & examinandum. Et completa illius depositione faciet illam eidem in præsentia eiusdem curatoris legere; ut sic in fine depositionis per scribam causæ scribi & cōtinuari va-

leant, hæc verba. Fuit sibi leclum, & perseveravit presente. N. iudice, & N. eius curatore.

5. Curabit deinde iudex vna cū scriba causæ, quod omnes intimæ quæ postea in discursu causæ sūt, ne dum dicto reo minori, sed etiā eius curatori præsententur, & ita obseruat Regia audientia, ne alias forsitan ex hac omissione nullitas committeretur in tali processu.
6. In maioribus vero non opus est hac curatoris solemnitate, sed ad uertere debet iudex ne à reo, siue maior, siue minor sit, exigat iuramentum de veritate dicenda in fato suo proprio, sed in alieno tantum ut testis: quia nemo cogitur ad detegendam propriam turpitudinem. I. alias. ff. de iure iuran. prout est communis regula teste Decio in l. fin. post num. 6. C. de eden. Et sic satis esse dicitur simplex interpositio fidei prout est de consuetudine in hoc regno. Et dicit Marc. in decisio. 674. idem obseruari in Regno Franciæ. Est & alia ratio scilicet ut vitetur occasio periurij: quia videmus reos quamvis iurent nunquam solere fateri delicta. ut quotidie experientia docet, & tamen communis est conclusio, quod ubi subest probabilis suspicio periurij, nūquam est deferendum iuramentum. Et hæc praxim ipse magis laudo & approbo, per rationes supra addatas, quamvis de iure communis in

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

contrarium sit magis communis opinio, quod scilicet sit reo defensandum iuramentum de veritate dicenda, ut tenuit Bar. in. l. inter omnes. §. recte. in fi. ff. de fur. qui in hoc communiter ab omnibus approbatur, ut dicit Augusti. ad Angel. de malefi. in verbo. comparuerunt, & confitentur totum. post num. 13. Bertrand. consil. 321. num. 3. in fi. lib. 3. in prima parte. Marsil. in. l. quæstionis habendæ. num. 72. ff. de quæstionib. practil. Córra. fol. 280. in prin. & Gomes. in cap. 1. delictor. num. 65.

7. Præterea aduertere debet iudex, quod reum interroget tam de eo delicto de quo est infamatus, vel indicia, aut semiplena probatio præcedunt. Et non de alijs de quibus contra reum aliqua non est diffamatio. Quinimo secundum aliquos non præcedente diffamatione, vel aliquo quod sit loco diffamationis reus non tenetur respondere, & veritatem dicere. ita don Antoni. de Padilla in. l. trāfigere. num. 5. C. de transactionib. Areti. in cap. qualiter & quando. lo. 2. §. debet. col. 4. versi. in foro autē. de accusationib. & Iul. Clar. in practi. q. 45. versi. Sed pone in fin. Et probatur ex Diuo Thom. 2. 2. q. 69. arti 1. Nam cum in tali casu iudex ius non habet interrogandi, nec reus sibi subditus iure tenebitur eidem respondere: quia unus quisque ius habet se, & sua

omnia tuendi, nisi ad contrarium à iure compellatur. At quando iudex interrogat præter iuris ordinem, nullo iure reus cogitur siue compellitur interroganti responde. Igirur ex his constat, licet tum esse reo in tali casu, se, & sua omnia tueri, vel appellando, vel celando veritatem: metiri autem non licet. Nulla enim lex est obligatoria nisi quatenus deriuatur à lege diuina, quæ iuxta Thom. 2. 2. q. 93. articu. 3. est prima omnium agendorum regula à qua omnia diriguntur, & gubernantur, sicuti, & à primo mobili mouentur omnia naturaliter mobilia, at iudex testante Aristotele. §. Ethicorum cap. 3. est veluti quedam lex viua, quæ per legē æternam, atque rationem & per ius debet dirigi & gubernari. Ergo, quando ipse præcipit aliquid, quod est contra ius, non erit ei parendum, neque eius præceptum erit obligatoriū, cum non reguletur per primam regulam, nec fit secundum legem diuinam, sed contra ipsam. Atque ita ex his constat, reum in isto casu non teneri iudici parere, aut illi veritatem dicere.

Vnde in prædicto casu, si iudex opprimit reum quod ei veritatē dicat, poterit reus postquam non legitimè interrogatur, vel quia forte iudex qui interrogat non est iudex competens tacere, & nolle loqui: & si cogatur, debet appella-

re & allegare, quod per iniuriam interrogatur, seu alio quoquis modo quo potuerit, debet se defendere absque eo quod de patrato a se crimine vehementer suspicione generet probatur hoc ex Diuo Tho. 2. 2. q. 66. arti. 1. vbi hac vtitur ratione, quod quilibet habet vitæ suæ, famæ, & honoris, & bonorum exteriorum possessiōnem, quare si iniuste, siue per iniuriam hoc iure priuetur, appellare optime potest, allegando iniuriam quæ sibi irrogatur, pro eo quod in iustè, & præter ius interrogatur.

II. Sed merito dubitari potest, quomodo, & quando intelliget reus an iustè, legitimè, & iuridicè per iudicem interrogetur? Huius difficultatis ratione dubitarunt Doctores an necessarium sit, quod iudex reo notificet infamiam indicia, aut semiplenam probationē esse contra ipsum, ut ita intelligat se legitimè interrogari, an vero teneatur ipse reus statim iudici fidem adhibere, & credere quod iuridicè interrogatur. Circa hanc difficultatem duæ fuerunt opinio nes. Nam quidam existimarunt, non esse necessum, ut iudex notificet reo statum processus, & se proceedere, & interrogare eum iuridicè, atque legitimè, nempe, præcedente infamia, semiplena probatiōne, & manifestis indicijs: quia præsumptio stat pro iudicibus, semperq; debet pro ipsis præsu-

mi, quod legitimè & iuridicè interrogant, quandiu contrarium non constiterit. Et huius opinionis fundamentum est communis practica. Alij vero sunt, qui censie runt, reum non teneri respondere & veritatem dicere antequam aliquiliter sibi constent processus, acta, & iudicem iustè & legitimè interrogare. Et huius opinionis sunt. Caieta. 2. 2. q. 69. arti. 2. quā etiam tenet Soto. de iusti. & iure. lib. 5. q. 6. arti. 2. & de secreto. mē bro. 2. q. 7. conclusio. 3. & Nauar. in sua summa cap. 25 num. 33 quos etiam sequitur Bernard. Diaz in sua praxi crimi. cap. 126. vbi Salzedo qui pro hac parte plures allegat Doctores; & nouissimè tennent eandem opinionem Aragon. 2. 2. q. 69. artic. 2. & D. Segura de Aualos in suo directo. 2. par. cap. 14. num. 30. & Ludo. de Miran. in ordine iudiciar. q. 18. artic. 7. in prin. & in conclusio. 1. Et hanc ultimam opinionem existimo tutiorē. Nam certum est, quod quando reus de iustitia iudicis ad ipsū interrogandum dubitat, non tene tur in conscientia ei respondere, aut veritatē dicere, neque in foro, & iudicio exteriori ad id potest aut debet compelli. Quare dico, quod licet in dicto casu non sit mentiendum, poterit tamen reus sic iniuste a iudice interrogatus verborum subterfugio vti, nec pro iudice in tali casu præsumendum

dum est quandiu non constat rationabiliter quod iudex ipse legitime procedit. Vnde fit, quod in foro exteriori ad hoc ut reus teneatur veritatē dicere, debet iudex ei statum processus, & quod ipse procedit iuridicē notificare. Quod probatur, nā qui bona sua, famam, honorem atque vitam, iure possidet, nullo astringitur iure illa dimittere quoad vsque alienū ius sibi innotescat. Sed in proposito casu, reus iure omnia ista possidet, ergo quo usque per statum processus sibi constet, atque innotescat ius quo iudex potest illum interrogare, non tenetur se ipsum reus prodere, aut veritatem dicere. Confirmatur hoc alia ratione, quia quemadmodum nemo tenetur legi ante eius promulgationem obedire, ita neque iudici parere antequam sibi constet ipsum in talibus esse sibi iudicem, & in eum lege ac iuridicē agere. Quare, vt vitetur maximus iudicium abusus qui sine delectu, & nullo circa hoc respectu adhibito, miseris quandoque excruciant homines, & iniuria eos compellunt veritatem dicere & confiteri, digna 14 res est, quod rei siue subditi cum modestia, atque verborum temperantia iure à iudicibus exigere possint, vt ostendant sibi huiusmodi ius quod contra ipsos habent. Sicq; iudicibus cōsulerem, quod in isto casu, iubeant suis tabellio-

nibus, quod legant reo duo testimonia summariae informationis suppressis testiū nominibus, quibus lectis, poterit tunc iudex reo dicere. vide infamiam quæ cōtrate præcedit, & quid de te testes loquuntur, dic ergo veritatem in his de quibus circa hæc interrogaberis. Vide Paz. in practi. tomo. 5. parte. 5. cap. 3. num. 14. & Salzedo in sua praxi criminali. cap. 126 in fi.

A prædictis excipienda sunt crimina quæ in publicam perniciem vergunt, vt sunt hæresis, crimen læsæ Magestatis, & proditio Ciuitatis: in quibus necessum non est, vt reis à iudicib⁹ ius suū quod habent ipsos interrogandi reueletur. Non enim tanta infamia, aut tanta solēnitas in his criminibus, quanta in priuatis ad reos, vel testes interrogandum requiritur. Nam in horum criminum inquisitione procedi potest simpliciter, & de plano, & absque strepitu & figura iudicij. vt habetur in cap. fi. de hæreti. lib. 6. & in extrauagan. ad reprimendum: quæ de læsa Magestatis criminе meininit.

Ex prædictis à contrario infero notabilem & singularem conclusionem, quod quotiescumque reus iuridicē interrogatur à iudice, tenetur ipse reus eidem veritatem dicere atque fateri. Hæc conclusio probatur ex Diuo Tho. 2. 2. quæst. 69. arti. 1. vbi dicit, quod

ex

ex debito iustitiae tenetur accusatus iudici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam iuris exigit; quia ad debitum iustitiae pertinet, quod aliquis obediatur suo superiori in his ad quem ius prælationis se extendit, & tamen iudex respectu eius qui iudicatur superior est. Vnde resolutus, quod qui confiteri veritatē nolit, quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negat mortaliter peccat; tanquam contra debitum iustitiae faciens. Hæc tamen conclusio sic à Diuo Thoma confirmata, maximo pere à multis alijs Doctoribus & sane non infirmi nominis controvèrtitur. Nam ex Panormitano in cap. 2. de confessi. habetur, quod quamvis iudex iuste, atque legitime reum interroget, quia nempe præcessit infamia, indicia, aut semiplena probatio, ipse reus interrogatus de patrato à se crimine, si ex sua confessione poenam aliquā temporalem timet, & maxime si est poena capititis non tenetur veritatem dicere, immo vero potest ipsam licite negare. Hanc eadem Panormitani sententiam sequitur Sylvestris in sua summa. in verbo. confessio delicti. quæst. 1. & religiosissimus pater frater Franciscus de Alcocer Franciscanæ familiæ in sua summa. in prima editione cap. 26. vbi pro hac sententia citat Nauarr. in cap. inter verba. Corolario. 64. nu. 734. & nu.

746. quibus etiam adhærit Petrus de Nauarra in sua summa de restitutio. cap. 4. Et credo quod prædicti Doctores ad id mouentur sequentibus fundamentis. Primo quia quando timetur poena temporalis & maxime, si ipsa sit poena capititis, nemo tenetur se ipsum damnare, & contra se ipsum arma ministrare, & multo minus se ipsum occidere: quia nemo est Dominus membrorum suorum. l. liber homo. vbi Bart. & alij. ff. ad legem. A quil. in specie concludit Roma. in singula. 129. incipien. tu scis, quod in causa criminali in princi. Marsil. in practi. §. attingam. nu. 2. & latius in rubri. de fidei usso. rib. num. 140. & sequen. in. 29. quæst. Iodo. in practi. crimi. cap. 20. num. 4. & 6. vbi etiam de principali carcerato, qui licet possit se obligare sub poena confessi criminis, amissionis beneficij, seu gratiæ exilij subeundi, aut similiū, non potest tamen se ad poenam capititis, aut alicuius membra abscessionem obligare. Antoni. Gomes. variar. resolu. tom. 3. cap. 9. rubri. de captura reorū. num. 8. ad med. versi. Confirmatur. & est glo. in cap. cum homo. in verbo suppli- cium. 23. quæst. 5. quam glo. fre-quentissime omnium consensu re- cepta esse testatur Couar. variar. resolutio. cap. 8. num. 8. Clar. in practi. §. si. quæst. 46. versicu. Sed nunquid poterit. Vide Farinace. de

de carcerib. & carcera. q. 33. num.
49. vbi infinitos allegat concordan tes. Sed qui interrogatus a iu dice quamvis iuridicē de crīmīne cui corespōdet pōena capitīs veritatem diceret, sc̄ ipsum veluti dānaret, cōtra sc̄ ipsū arma ministra ret, & quodammodo se ipsum occideret, & actiuē ad suum homici diūm concurreret, & sic esset dominus membrorum suorum; cum sine sua confessione talis reus ne quiret occidi. Ergo null⁹ reus, ob uitandum dictum periculū amis sionis suā vitā non tenetur confiteri veritatem, licet à iudice iuridicē interrogetur.

Secundo probatur ex Chryso stomo Homil. 31. ad Hebr. & habetur. in. c. quis aliquando. distin ctio 1. vbi Chrysost. cum alloque retur peccatorem, inquit; Non tibi dico vt te prodas, neque vt apud alios te accuses, sed reuela Domino viam tuam, &c. Quibus verbis insinuare visus est. D. Chrysostomus non teneri quempiam ad reuelandum crimen suum; & semetipsum accusandum, nisi in confessionis sacramento. Sed qui à iudice etiam iuridicē interroga tus de veritate dicenda candem confiteretur semetipsum prode ret, & accusaret, idq; extra sacra mentum confessionis. Ergo nullus tenetur id facere. Et sic licitū est in tali casu veritatem negare.

Tertio idem probatur ex his

quæ supra in. §. 2. atullimus, vbi dixi, in causis criminalibus fratrē contra fratrem, in testem non esse admittendum, neque tandem con sanguineum cōtra consanguineū, vt ibi aperte satis comprobatum extat, præcipue ex. l. 4. ff. de te stib. Ergo multo minus in propo sito casu tenebitur reus contra se ipsum testificari: maxime quando timer pōnam temporalem, & quod illa esset capitalis. Nemo enim magis consanguineus est, quam ipse sibi.

Quarto probat intētum, quod natura dedit hominibus inclina tionem se ipsos conseruandi, & consequenter semetipcos quoquo modo tuendi & defendendi siue mentiendo, siue negando veritatē: maxime quando sciretur, quod veritatem confitendo mors in cū secutura esset, quod quidem durissimum esset. Vnde sit, quod in dicto casu nullus reus tenetur veritatem propalare: quia dicitur Ma thæi. 10. Iugum Domini suave est, & onus eius leue, & tamen si reus in dicto casu teneretur veritatem iudici confiteri non quidem iugū suave & leue esset, sed durissimū atque grauissimum.

Quinto, ad idem facit, quod omne peccatum mortale, est contra charitatem. vt ex Diuo Tho vbi supra. At, quod reus mentiatur excusando se à peccato sibi im posito non contrariatur charitati neque

neque quantum ad dilectionem Dei, neque quantū ad proximi dilectionem, ergo videtur licitum esse absq; incursu peccati mortalis in dicto casu veritatē negare. Prædictis & alijs rationibus videatur quòd prædicti Doctores possunt suā sententiā & opinionē tueri, atque defendere. Salua tamē eo rum pace, & dictorū fundamētorū in contrariū est rei veritas: et quid in hac parte tenēdū sit modo ostēdam. Scitote igitur, verissimā atque iuridicā esse conclusionem, quod quotiescunq; reus iuridice interrogatur à iudice tenetur eidē veritatē dicere, atque fateri, nec ipsam potest negare, aut celare, etiā si sciat propter suam cōfessionem statim debere mori. iuxta Diuum Thom. 2. 2. q. 69. arti. 1. quem supra citauimus. Et fatetur hanc esse communem Ludoui. de Miran. in ordi. iudiciar. q. 18. artic. 1. conclusio. 1. Et probo hanc conclusionem ex multis & efficacissi mis rationibus. Et primo ex ratione Diui Thomae, quia iustitiae virtus sub mortali obligat subditum obedire suo superiori in omnibus ad quæ ius prælationis suæ se extendit: quia iustitia est quædam virtus moralis cunctis ad salutem necessaria, ita, vt omnes obligat ad illius observationē sub reatu peccati mortalis: de qua & eius excellentia plura dixi. supra. in cap. 3. Sed ius prælatio-

nis aliquando se extendit ad hoc vt pōsit interrogare subditum de criminе quod commisit, scilicet quando interrogat secundum formam iuris: ipsa enim obligat atque compellit subditum ad patrendum, & obediendum suo superiori siue prælato in omnibus quæ non sunt contra iustitiam ipsam. Nam obedientia est inter partes iustitiae potissima, cum iuxta doctrinam Diui Pauli ad Roman. 13. oporteat, quòd omnis anima potestatibus sublimiorib⁹ subdita sit. Qua etiam ratione dicit idem Paulus, quòd qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: nā non est potestas nisi a Deo. Et cum iudex in aliquibus casibus ius habet interrogandi reum de patrato à se crimine, nempe, quando præcedit infamia, indicia, aut semiplena probatio, concluditur ergo, quòd nisi subditus in tali casu ei obediat, & veritatē fateatur mortaliter peccat, non solum dicendo mendacium, verum etiam & veritatē celando, et occultando.

Secundo prædicta corroborātur, nā fieri nullaten⁹ potest, quòd iudex ius habeat ad præcipiendum, & subditus etiam ius habeat ad non obediendum sibi: cum hæc duo sint correlativa, & mūtuose cōsequātur. Nā certū est, quòd ex iure quod habent superiores ad præcipiendum aliquid colligitur

obligatio quam habent inferiores & subditi ad parentum & obediē dū illis. Ex hac enim ratione colligunt Doctores omnes necessitatē sacramentalis confessionis ex illo Ioannis. 2. Quorū remiseritis peccata remittuntur eis. &c. Si quidē fieri non posset, quod Apostoli, & alij sacerdotes ius haberent absoluendi peccata à fidelibus commissa, quin etiam tenerentur ijdem fideles ea ipsi sacramentaliter confiteri, sed in proposito iudex ut supponitur ius habet ad interrogandum reum de veritate & de criminе à se cōmissō. Ergo & reus ipse tenetur eodem iure veritatem eidem confiteri, quod si non faciat, aut si celet peccabit mortaliter. Quod á Paulo insinuatum reperitur ad Roma. 13. vbi postquam egit de iudicium potestate, & postquam dixit, quod qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, statim subdit, qui autem potestati resistunt, ipsi sibi damnationem adquirunt: quod est dicere, quod mortaliter peccant, quia solum propter peccatum mortale quispiam sibi damnationem adquirit, qui ideo non est absoluendus antequam de plano eam fateatur. Et ratio est, quia perseverans actualiter in peccato, & nolēs ab eo exire non debet absolui. vide. Soto. de secret. mēbro. 2. quēst. 7. conclu. 3. Intellige tamen prædicta nō procedere neque locū obti-

nere in alijs præceptis quæ iudex iuridicē facere non potest, & ex quorum inobedientia nulla iudicii & iustitiae infamia irrogatur: ut puta, quando iudex præcipiteret subdito existenti in carcere ut nō fugiat, & quando iubet delinquētē, ut corā eo cōpareat: quia præceptis istis tanquā duris & rigurosis subditi obedire non tenentur. Nam quāuis citati per iudicē non cōpareant, & existentes in carcere non obstante præcepto de non fugiendo fugiant, nulli faciunt iniuriā: quia iudex ius non habet imponendi iuridice huiusmodi præcepta de personaliter cōparendo, siue de nō fugiēdo. Essent enim hū iusmodi præcepta nimis rigida & dura, & nimium contra inclinatio- nē naturæ, qua cuncti propriā vi- tā tueri desiderāt. Atque ita dicta nostra conclusio sic explicata te- nenda & obseruanda est, quando reus in iudicio legitimē & iuridicē à iudice interrogatur: eo enim casu, si reus veritatem negat, aut celat iudicii & iustitiae resistit: & consequenter mortaliter peccat, & sic sibi damnationem adquirit. Vi de de his late Sot. in relectio. de se creto. mēbro. 2. quēf. 2. & latius. q. 7. conclusi. 1. & lib. 5. de iusti. & iur. q. 6. arti. 2. cōclu. 2. Et nō obstat su- pra adducta in contrarium funda- menta. Primo enim fundamento sic respōdeo, quod reus in casu pro- posito veritatem dicendo non se ipsum

ipsum condemnat aut contra se ipsum arma administrat, & multo minus se ipsum occidit, immo ea quæ iudici ius tribuunt ad illū interrogandum sunt illa quæ ipsum reum condemnant, & contra ipsum arma administrant, & quæ illum occidunt.

Ad secūdum quod Chrysostomi authoritatem continet Respōdeo, dictum argumentum procedere, quando iudex ius non habet percontandi reum: in quo casu, cū reus non auctoritate publica, & iure, ac legitime compellatur ad suū manifestandū crimen, nō tene tur sua spōte semetipsum pdere. Sed sat est, quòd adeat confessariū cui tanqñā Deo cuius vices gerit peccatū suū consiteatur. Attamen quando quis interrogatur iuridice, & iuris seruato ordine, tūc cōfītendo veritatē nō ipse semetipsum prodit, sed infamia, indicia, siue testes (quorum testimonio interrogatur) ipsum prodūt.

Nec officit tertium fundamen tum desumptū, ex l. 4. ff. de testib. Nam non est idē ius compellendi testimoniū, vt ferat testimonium aduersus consanguineū, atque est cōpellendi reum, vt veritatem dicat & cōfītetur: lex enim illa locum habet, quando sunt alij testes qui aduersus eos dicere possunt testimoniū. Nos autem loquimur, quādo reus à iudice post alias probatiōnes interrogatur vt veritas ple-

nus elūscat, vt hinc ipse reus ordinariā poenam subire debeat. Quo quidē casu dicim⁹, quòd nisi veritatē fateat mortaliter peccat.

Minus etiā obstat quartū fundamentū, quia quāvis durū & graue videatur nimis, quòd reus legitime interrogatus cōtra se veritatē dicat, cū tamen id ad pacem & tranquilitatē totius Reipublicæ spectat, cōueniēs est, immo ncessarium ut ita fiat: ad quod natura ipsa magis quā ad aliud inclinamur. Periret prorsus Respublica, si in ea crimina impunita remaneret, quod fieret, si reus in casu nostro & similibus respondere non teneretur. Atq, hinc in magnā totius Reipublicæ perniciē innumerabilia mala resultarent & nascerentur. Quare expedit potius, quòd membra patientur, quam quòd totū corpus intereat aut pereat.

Tandē neq; obstat Quintū argumentū, cui respondeo, illum facere contra charitatem Dei, & cōtra charitatem proximi, & cōtra iustitiam qui legitime interrogatus veritatē nō cōfītetur, & ipsam negat. Facit contra charitatem Dei; quia eius est iudicium, & quia ipsū nō obediēdo maiori qui illū reprēsentat quodāmodo spernit. iuxta illud Lucæ. cap. 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Facit etiā cōtra charitatē proximi tum ex parte iudicis cui

- debitum negat, tum ex parte accusatoris qui punitur si improbatione deficiat, aut saltē infamat.
15. Carabit etiam summopere iudex, ne interrogationibus quas facit auferat reo suas defensiones, puta, si reus cōfiteatur aliquē percussione, aut vulnerasse, nō debet cū interrogare, an ille ex tali percussione, aut vulnerere decesserit, neque ab eo extorquere huiusmodi confessionē, quod reprobat Signoro. in consil. 163. nu. 5. dicens, hoc esse plusquam diabolicū. Nā fiscus satis habet intentionē fundatā, ex quo ille vulneratus, seu percussus mortus est. Et hoc iudicē sufficere debet absque eo quod velit q̄ huiusmodi confessionē tollere reo facultatē pbādi, quod nō decesserit ex percussione, seu vulnerere, quae esset magna ipsius defensio.
16. Caucat præterea iudex ne interroget reū de socijs ut puta, quādō reus deponens cōfitetur dese delictū, nō debet ipse iudex interrogare illū de socijs: quia voteris iuris authoritas non finit dese cōfessos de aliorū cōscientia interrogari. Nemo enim de pprio criminē cōfidentē super cōscientia aliena scrutādus est. l. si. C. de accusationib. l. repeti. ff. de quæstionib. cap. i. extr. de confessi. c. nemini. 15. q. 3. Et hui⁹ cōclusionis vera est ratio, quia tam ex lege naturali, quam divina vñusq; tenetur sui amici secretū celare: quā ratio 17. nē scripsi in meis criminalib. decisionib. cap. 5. nu. 1. vol. I. vbi pluribus Doctorū, & Sacræ scripturæ authoritatib⁹ hoc axioma cōpba ui. Et pp̄terea si iudex interrogat reū de cōsocijs in casu inquit interrogare nō tenetur peccat. vt late dixi in dicto cap. 5. nu. 23.
- Et adeo hæc vera sunt, quod licet interrogatus in casu, in quo de iure interrogari non debebat aliquē nominet, nō facit indicium ad torturā cōtra dictū inculpatū nominatū. ita Prosper. Farin. de indicij & tortū. q. 43. nu. 4. vbi plusquam 30. Doctores allegat idē sentientes. vide etiā Iul. Clar. in præcti. q. 21. versi. Successivè quæro. Et ipse idē censui in dicta decisio. 5 nu. 2. & 3. & decisio. 37. nu. 2. ver si. Quod ideo fit. Prædicta quoque procedunt etiā, quod socius criminis examinaretur vt testis: quia ad huc nō pbat. nec facit indicium. ita Grāma. in deci. 28. n. 23. ad sp. Joan. Marc. Montisellian. regu. crimi. 4. nu. 5. Rōlan. consil. 57. in n. 23. in volv. 4. Riminal. inter cōsili. matri monialib⁹ diversorū. cōsili. 80. num. 45. Mascalde pbatio. conclusio. 131. nu. 8. lib. 3. vbi post Iaso. Parisi. & Fulgos. quos allegat inferendo dicit, quod confessio illius, qui cū aliqua adulteriū cōmisit nō probat adulteriū etiā quod sit facta p̄ modū testificationis: quia reuera socius criminis est, cui fides nō adhibetur. In criminalibus autē generale

nerale est, quod soci⁹ criminis nō recipitur in testē, nec ei recepto creditur, prout bene probat tex. in. l. quoniam liberi. C. de testib. ibi. Si socij & participes criminis nō dicātur. vbi Salycet. nu. 3. & in cap. personas. extra de testib. ibi. morbo consimili laborantes, & in cap. veniēs. ext. codē. ibi. eo quod ille qui eodē erat infect⁹ crimine inde cōtra cū testificari non posset, nulliq; dese confessio aduersus aliū in eodē crimen sit credendū. & in cap. i. de confessis. ibi, de rea tu proprio confitentis periculosa confessio non est aduersus quēlibet admittēda. & in. c. nemini. 15. q. 3. ibi. Nemini præterquā de criminis lēsae Magestatis dese cōfessio credi potest super crimen alienū quoniam eius, atque omnis rei professio periculosa est, & admitti aduersus quēlibet nō debet. Et per ista verba plures Doctores idē firmarunt relati per Farinace. de indicijs, & tortu. q. 43. num. 8. vbi per eum duplex assignatur ratio. Prima est, quæ desumitur ex tex. in. l. fi. C. de accusationib. ne scilicet rei forte veniam sperātes à Principe fauore, seu priuilegio alterius illum nominent, & quandoque etiam fortasse odio, inimicitia, alioque respectu, ut eodem nominatus pereat supplicio. Secunda ratio est, quia eo ipso, quod quis se sociū criminis dicit; infamis, & criminosus efficitur, &

ideo à testimonio repellitur. l. 3. §. lex Iulia. ff. de testib. cap. præte rea. ext. de testib. cogend. l. infa mem. ff. de publi. iudi.

Ex quibus infero Salyceti opinionē in. l. fi. num. 6. C. de accusationib. & nouissime Ludouici de Miran. in ordine iudiciario. q. 13. arti. 7. conclusio. 2. afferentium, quando delicta sunt talia quæ verrissimiliter nō possunt sine socijs committi, nec ita vt conuenit plene probari, posse socium vt testē de consocijs interrogari damnam ad esse: quia hoc exceptis ijs de quibus infamia seu indicia præcesserunt, aut ijs quibus bono publico lēditur, vt exemplis infra latius demonstrabitur iuri naturali & diuino contrarium esset, quibus iuribus astringimur ad non detegendum præter iuris ordinem proprium vel alterius crimen, & secretum. Si enim illorum opinio vera esset, sequeret, quod testis corruptus posset de corrūpente interrogari, & mandatarius de mandante de quibus constare non potest, nisi dictus testis corruptus de corrumpente & mandatarius de mandante interrogantur, & tamen hoc fieri non permittitur: quia iuri naturali repugnaret, quo præcipitur, ne alterius crima detegantur nisi cum iuridice a iudice socij interrogantur, hoc est, quando infamia vel indicia contra aliquem

præcedunt: solum enim permit-
titur in criminibus exceptis ob-
pacis publicæ perturbationem ut
supra dixi, & infra exemplis la-
tius ostendam.

19. Nec ei crederetur etiam quod
innominatione socij perseveraret
vsque ad mortem: quia licet mor-
ti proximus, vel moribundus me-
tiri non præsumatur, nec imme-
mor salutis eternæ, tex. in. l. fi. C.
ad leg. lul. repetūdar. c. sancimus.
1. q. 7. glo. in. l. i. C. de fal. cauf. ad-
iec. lega. tamen nec morti prox-
imus præsumitur esse sanctus Ioā-
nes Baptista, & Euangelista. Et sic
non semper præsumitur dicere
verum. Grammati. decisio. 42. sub
num. 9. & decisio. 56. num. 12. Mar-
sil. consil. 5. num. 5. Menochi. con-
sil. 39. num. 70. lib. 1. & de arbitrar.
lib. 2. casu. 89. num. 30. Quatenus
enim quis præsumitur dicere ve-
rum in articulo mortis, id nō pro-
cedit vbi agitur de tertij præaudi-
cio. Bar. in. l. si quis. §. si quis mori-
ēs. ff. ad Sillania. Menochi. dicto
cōsilio. 39. nu. 44. & 68. vol 1. Cæ-
phal. consil. 276. nu. 34. lib. 2.

20. Et hæc regula, quod dictū so-
cij criminis non probet neque fa-
ciat indicū ad torturā obtinet lo-
cū, etiā quod plures essent socij cri-
minis cōtra eandē personā depo-
nentes secundū Bald. in. l. quoniā
liberi. nu. 2. C. d̄ testib. vbi expres-
se dixit, quod si ex quatuor qui in
rixa interuenerunt tres volūt de-

ponere, quod ille alter fuit culpa-
bilis non creditur ipsis dese con-
fessis in aliū per. l. fi. C. de accusa-
tionib. & hanc Bal. doctrinā com-
muniter sequuti sunt plures alij
Doctores relati p. Prosper. Farin.
de indicij & tortu. q. 43. nu. 10. Et
ratio est, quia vbi testes laborāt ta-
li defectu, qui nō diminuat de eo-
rū fide, sed ex toto reddat eos in-
habiles p̄t est soci⁹ criminis qui
in testē à iure nō admittitur, vt su-
pra ostēsum est, tunc numerus nō
supplet in habilitatē, nec supplet
p̄bationē: quia quod nihil est sup-
plementū non recipit. l. sed si ma-
nente. ff. de præcario. Quod etiam
verū esse existimamus; quāvis co-
rū dictū esset adminiculatū. vt te-
statur Menoch. de arbitrarijs lib.
2. casu. 474. nu. 25. & 26. quos pa-
riter refert, & sequitur Mascard.
de p̄bationib. li. 3. cōclu. 1311. post
nu. 13. versi. Secus autē in casibus
nō exceptis. Et est ratio quia vbi
testis in totū repellitur, & nō ad-
mittitur à iure, adminicula nō red-
dūt eū habile, & admittendū p̄ ea
quæ modo supra dixi. & scrip-
rūt Bal. in. l. falsas. nu. 3. C. de fur.
Angel. in. l. si quis ex argētarijs. §.
cogētur. nu. 6. ff. de edēdo Marsil.
singula. 554. Aymon. consil. 9. nu.
12. Nata. cōsilio. 298. nu. 10. lib. 2. Ro-
lan. consil. 98. num. 34. vol. 4.

21. Prædicta omnia vt dixi p̄cedūt
in delictis communibus, & nor-
exceptis: vt intelligas secus eff.
in cri-

in criminibus à iure exceptis in quibus ius statuit, posse de se confessos, de alijs socijs & complicibus interrogari, vt probat notabilis glo. in. l. fi. in verbo. conscientia. Et ideo iudex quando exigit à reo depositionem animaduertet, an illud delictum de quo agit sit de criminibus exceptis, & si sit tale, tunc absque difficultate poterit reum de consocijs, & complicibus interrogare, & eorum dictū in his casibus faciet contra socios per eum inculpatos indicium ad torturam. sicuti post Bart. & alios quos allegat affirmauit Paris de Put. in tracta. de sindica. in verbo. tortus. cap. 1. incipien. an stetur dicto torti. post nu:23. Gaddin. in titu. de quæstionib. & tor-
men. num. 17. Angel. de malefi. in verbo. quod fama publica præcc
den. num. 106. versi. Decimo quæ-
ro. Boer. decisio. 319. versi. Sed in casibus, Antoni. Gomez. variar. re
sol. tom. 3. cap. 12. rubri. de proba.
delictor. post num. 17. Iul. Clar. in
practi. crimi. §. fi. q. 21. versi. Dictū
socij post princi. Et tandem vide
Prosper. Farinace. de indicij &
tortu. q. 43. num. 56. vbi infinitos
concordantes allegat.

Quæ autem dicantur crimina excepta in quibus de se confessus potest de socijs, & complicibus interrogari, mox infra intelliges. Sed in summa crimina excepta dicuntur illa quæ Reipublicæ pe-

stifera sunt, multitudinemq; & bonum publicum laedunt, & in quibus non solum socius potest de consocijs interrogari, sed qui-
cunq; etiā non vocatus proferre se in testē tenetur, vt bono publi-
prouideatur, & punitia malis ho-
minibus purgetur. argu. tex. in l.
congruit. ff. de officio presid. vide
quæ circa hęc late dixi in decisio.
crimi. cap. 5. num. 24. cum sequē.
vbi pluribus probauit, quod in ca-
bus à iure exceptis, & in quibus
reus potest de consocijs interro-
gari, interrogatus etiam tenetur
in foro conscientiæ reuelare so-
cios, & complices, & non reue-
lando peccat. Atque ita in isto ca-
su debent confessarij reum peni-
nitētē monere, vt eos reuelet: ali-
ter dicuntur absoluere impeni-
tentem contra ius diuinum, & hu-
manum. c. penitentia. distin. 3. ca.
peccati venia. de regul. iur. in 6.
c. legatur. 14. q. 2. cum alijs ibi
per me allegatis.

Et vt intelligas in specie quæ
sint ista crimina excepta, atque
eis sic cognitis, scias in quibus ca-
sibus exigendo à reis depositio-
nes, & confessiones possis illos in-
terrogare de consocijs, & compli-
cibus, dic, quod crimina excepta,
in specie dicuntur sequentia.

Primum est crimē laesæ Mage-
statis diuinæ, in quo dese confes-
sus potest de consocijs interroga-
ri, & interrogatus facit indicium

si aliquem nominat: cum in hoc crimen admittatur in testē tex. in cap. in fidei fauorem; de hæreti. in. 6. & in cap. litteras. de præsumptionib. Et per ista iura ita voluerunt plures Doctores relati per Farinace. de indicijs & tortu. quæst. 43. num. 58.

Secūdum est, crimen læsæ Magestatis humanæ. cap. 1. de confessis. vbi ad litteram dicitur, quòd de se confessi super aliorum conscientijs interrogari non debent excepto criminæ læsæ Magestatis, facit tex. in. l. quisquis. in fi. C. ad leg. Iul. mag. & tex. in. c. nemini. 15. quæst. 3. ibi quod nemini præterquam de crimen læsæ Magestatis de se confessio credi potest super crimē alienum. vide Angel. de malefi. in verbo, quòd fama publica præcedente num. 31. versic. Idem in crimen læsæ Magestatis. Vbi reddit rationem, quia tale crimen non potest vñus solus committere. Vide plenius quę ipse dixi in dicta decisio. 5. num. 16.

Tertium crimen est, crimen conspirationis, in quo socius coniurationis, & conspirationis pariter in testē admittitur. probat tex. in cap. fi. & ibi glos. extra. de testib. cogend. qui loquitur in cōiuratione facta cōtra Episcopum Rauenanten. item facit tex. in. c. si quis cū militibus. in fi. 5. quæst. 1. vbi loquitur de factione, & coniuratione inita, vel contra princi-

pem, vel contra eius consiliarios; vide quoque Alexan. in consil. 13. num. 14. volu. 6. vbi generaliter dicit, quòd ad probandam conspi rationem contra aliquem possunt admitti testes, & participes crimi nis, etiam quòd præcium pro hoc receperissent & iurascent non reue lare, per tex. in dicto cap. fi. de te stib. cogend. & quòd conspiratio dici potest omnis conuenticula, vel coniuratio multorum ad actū illicitum per tex. in cap. coniura tionum, cum quatuor sequētibus capitulis. 11. quæst. 1. Vnde appa ret Alex. loqui generaliter in om ni conspiratione facta etiam contra aliud, quam contra Principē. Vide etiam Ioan. Mar. Monticel. regu. crimi. 4. num. 18. in prin. iun cto. versicu. 10. vbi alios adducit concordantes, & loquitur in cri mine coniurationis, conspiratio nis, rebellionis, & subuersionis sta tus. Vide etiam late Farinace. de indicijs & tortu. q. 43. num. 61. & 62. Tiber. Decian. in consil. 18. nu. 61 & seq. lib. 1. & tenent idem plu res ab eis relati. Et ipse posui hūc casum in dicta decisio. 5. num. 20.

Quartum crimen est, crimen falsæ monetæ, quod cum sub læsæ Magestatis crimen claudatur, vt in. l. si quis nummos. C. de fal mone. & regulariter non soleat ni si cum pluribus fabricari, ideo de se confessus poterit etiam de alijs interrogari, & torqueri. tex. in. l. 1. C.

1. C. de falsa mone. ibi facti consciens per tormenta illico proditu*ri Salycet.* in l. fi. post num. 7. C. de accusationib. & in l. quoniam liberi. post num. 5. C. de testib. & vide me ipsum in dicta decisio. 5. num. 18. Bossi. in titu. de indicijs, & considera. ante tortur. num. 145 versi. In falsificatorib⁹ monetam. Grammati. consil. 21. num. 3. in fi. & decisio. 28. post nu. 10. Anton. Gomez varia. resolu. tomo 3. cap. 12. rubri. de probatio. delict. num. 16. Menoch. de arbitra. lib. 2. casu. 474. num. 35. Mascard. de probationi. lib. 1. conclusio. 466. num. 8. & lib. 3. conclu. 1311. num. 32. & Tiber. Decian. in tracta. crimi. lib. 7. cap. 24. num 9. par. 2.

Quintum crimen est, latrociniij crimen. Latrones enim, & publicarum viarum grassatores de consocijs interrogari possunt, & torqueri, cum crimē tale sit, quod non soleat nisi à pluribus cōmiti. probat expresse tex. in l. prouinciarum. C. de férijs. ibi nec differatur sceleratorum proditio consiliorum, quæ per latronum tormēta querenda est, & tex. in l. si diuus ff. de custo. reor. ibi. vt irrenarche, cum appræhenderint latrones interrogent eos de socijs, & receptatoribus. Et per ista iura hoc idem affirmarunt plures Doctores relativi per Farinace. de indicijs & tortu. quæst. 43. num. 64. & ipse latè in dicta decisio. 5. nu. 14. hunc cō-

probaui casum.

Sextum crimen est, assassinij crimen, in quo assassinus propter immanitatem criminis potest de mandatoribus interrogari. Bald. in l. non ideo minus, & ibi glo. C. de accusatio. Paris. de Put. de sindica. in verbo. tortus cap. 1. an stetur dicto torti post num. 25. versi. Et dicit Bald. Angel. de malefi. in verbo. Et Sempronium mandato rem, & num. 3. versi. Et bene nota. Boer. in decisio. 319. num. 2. versi. Item etiam in crimine assassinamenti. Marsill. in l. is qui cum telo. num. 74. C. de siccari. Menochi. de arbitr. lib. 2. casu. 474. num. 32. Gabriel. lib. 6. conclusio. 1. num. 25. Mascar. de probatio. lib. 3. conclusio. 1311. num. 3. Farinace. de indicijs & tortu. quæst. 43. num. 65. vbi plures adfert concordantes. Et dicit ita communiter à Doctoribus fuisse receptum.

Septimum crimen est, de maleficiis, & Mathematicis, quod cum sit delictum cuius extirpatio spectat ad omnium salutem possunt de consocijs interrogari, & torqueri per tex. in l. fi. in fi. C. de malefi. & mathe. Salicet. in l. fi. nu. 8. C. de accusationib. vide quæ circa hæc dixi in dicta decisio. 5. num. 15. vide etiam plures concordan tes citatos per Farinace. de indicijs & tortu. quæst. 43. num. 67.

Alia etiam sunt crimina quæ iuxta multorum sententiam ex-

ceptuata quoque dicuntur, & in quibus socius potest de conscijs interrogari, quæ cumulavit Prosper. Farinace. de indicij & tortu. quæst. 43. num. 56. usque in 22. finem quæstionis, vbi de hac re lō gam iustituit disputationem, vide ibi per eum.

Permittitur etiā interrogatio socij criminis adducti in testem, quādo proceditur in iudicio per accusationem: quia ille socius criminis etiam quod solus viderit tenetur adductus in testem contra consocium testimonium ferre. ita Soto de iusti. & iure. quæst. 7. arti. 1. lib. 5. Ratio est, quia cum proceditur per accusationem, accusator tenetur poena talionis: hoc est tenetur subire eandem poenam si nō probauerit, quam reus debuit pati, si ipse accusator probasset. Quæ res ad id inuenta est, ne facile quis profiliat ad accusationem cum sciat inultam sibi accusacionem non futuram. ita probatur in 1. si cui crimen. ff. de accusatio. & in. l. fi. C. eod. titu. cap. super his. extra. de accusatio. & in. c. quis quis. & in. c. qui crimen. 2. q. 8. Igitur cum socius ab accusatore producitur seu ducitur in teste, tenetur ipse etiam quod solus viderit dicere veritatē quam sciet, ne tacendo inferat dānum accusatori, qui ad probandum sub dicta talionis poena lege constringitur. Ex septem enim præceptis secun-

dæ tabulæ decalogi colligitur lex generalis, & naturalis de non nocendo proximo aliquo modo, vt Exodi. 20.

Et ne iudex dubitet qualiter facienda sit interrogatio de socijs, fautoribus vel receptatoribus in dictis criminibus exceptis, illum scire oportet, quod dicta interrogatio fieri debet in genere, interrogando an fuerint aliqui socij in illo delicto, non autem in specie seu individuo de Cayo, vel Sempronio, ita Salicet. in. l. fi. col. penul. versi. Quarto nunc de modo. C. de accusationib. Ruin. in consi. 7. num. 14. versi. Nec etiam frater vol. 5. & Blan. in tracta. de indicij num. 381. aliter enim esset potius suggerere, quam interrogare contra tex. in. l. 1. §. qui quæstionem. ff. de quæstionib. & ibi communiter Doctores. Idem quoque sentit Martinus ab Spil. in manuali, cap. 18. de octauo præcepto. num. 58. Et si reus interrogatus generaliter, an habuerit socios in illo delicto respondet quod sic, tunc iudex potest & debet illum reinterrogare, quod manifestet & nominet illos, & in dicto casu reus, tanquam secundum iuris ordinem interrogatus tenetur illos propalare, & manifestare. Nam si socius criminis ex se tantum etiam non interrogatus tenetur prodere consocios in criminibus exceptis, maximē quando videt, aut credit

credit illos præteriorum non penitere, immo esse paratos ad noua cum magno damno publico, aut priuato committenda, multo maiori ratione in dictis criminibus poterit iudex reinterrogare, quod consocios quos respondendo interrogationi generaliter facit dicit in delicto interuenisse nominet & propalet.

Poterit etiam iudex interrogare reum de consocijs specialiter, quando ex processu apparet delictum fuisse commissum cum socijs contra quos in individuo præcedunt indicia, seu infamia, hoc est contra Petrum vel Ioannem: quia in hoc casu dictus criminis socius 24 potest per iudicem interrogari de Petro vel Ioanne consocijs suis, ita sentiunt Salycet. in l. fi. col. penul. versi. Quarto nunc de modo, C. de accusationib. Ruyn. in consil. 7. num. 14. vol. 5. & Blan. in tracta de indicij. num. 381. Idq; obtinet locum nedum in delictis, verū etiam in non exceptis, quando ut dixi contra aliquos specialiter indicia vel infamia præcedunt. ita Farinace. de indicij & tortu. q. 43 num. 132. & indictio casu dictus reus tenetur contra illos suum testimonium ferre. Nā cum testimonium 25 alicuius subditi requiritur auctoritate superioris cui in his quæ ad iustitiam pertinent obedire tenetur, non est dubium quin teneatur testimonium ferre in ijs in quibus

secundum iuris ordinem testimoniū ab eo exigitur; puta in manifestis, & in his de quibus infamia præcessit. ita sanct. Thom. 2. 2. q. 70. artic. 1. in versi. Respondeo. & resoluit idem Domini. de Soto. de iusti. & iur. q. 7. arti. 1. Et adeo hæc sunt vera secundum Thom. 2. 2. q. 69. artic. 1. quod nisi fecerit, peccat mortaliter tanquam veniens contra debitum iustitiæ: immo & contra se secundum iuris ordinem interrogatus tenetur in foro conscientiæ sua grauia delicta secreta confiteri, ita Nauar. in manuali. cap. 18. de octavo præcepto. num. 57.

Præterea, quādo iudex interroget reū de cōsocijs in casib⁹, ī quibus potest, debet obseruare quod exigat ab eo iuramentū: quia criminis socius debet contra cōsocium deponere cum iuramento. iuxta tradita ab Hippolit. in practi. §. diligenter. num. 62. cum multis sequētibus cuius opinionem approbat Iul. Clar. in practi. q. 21. versi. Quæro nūquid: quia licet quo ad se ipsum sit reus, dum tamē depo nit contra alium fungitur vice testis: & ideo non adhiberetur ei fides, nisi cum iuramento.

Sed quæro, quid si reus interrogatus per iudicem de consocijs in casibus in quibus potest illum interrogare dictus reus non vult ei respondere, neque socios propalare, an ipse iudex poterit illum

com-

compellere per torturam? Respō
deo, quod sic, dum tamen præ-
cedat contra eum præsumptio,
vel indicium, quod interuenerunt
cum eo socij quos bene cognouit.
ita glo. in l. fi. C. de accusatio. Sa-
lycet. in dict. l. fi. num. 9. & 10. &
Antoni. Gomez. de delict. cap.
11. num. 17. in fin. Sed aduerte
quod in Regio concilio non solet
fieri hæc compulsion per tortu-
ram reis recusantibus manifesta-
re & propalare consocios, nisi
quando sunt testibus, vel pro-
pria confessione conuicti & mor-
te condemnati: tunc enim post la-
tam mortis sententiam ante illius
executionem solent in caput alio-
rum sociorum, fautorum, vel
receptatorum torqueri. Et hæc
practica videtur mihi desumpta
ex. l. qui vltimo. ff. de pœnis.
ibi. Sæpe etiam ideo seruari so-
lent post damnationem, vt ex
his in alios quæstio habeatur. Cu-
ius legis intellectus restringitur
ad casus exceptos. iuxta Salyce-
ti mentem in dicta l. fi. num. 4. C.
de accusa.

26 Vlterius quæro, quid si quan-
do iudex examinat reum exigen-
do ab eo depositionem ipse reus
nolit respondere interrogationi-
bus sibi per eum factis præcise
affirmando vel negando, sed vel
omnino nihil respondeat, vel per
verba dubia puta non scio, non
recordor? Respondeo, quod hoc

casu iudex potest & debet pone-
re illum ad torturam, & coge-
re vt respondeat affirmatiuē, vel
negatiuē, ita dicit Bald. in l.
accusationem. post num. 11. ver-
sicul. Super hoc melius. C. qui
accusare non poss. Et vt dicit ibi
Bald. talis tortura non datur reo
ad eruendam veritatem: quia ad
hoc necesse esset vt præcederent
indicia ad torturam sufficientia,
vt infra suo congruo loco latius
dicam, sed datur ad extorquen-
dam responsonem. Quam Baldi
opinionem incontingentia facti
approbavit concilium Neapolitanum
vt testatur Capici. in de-
cisione. 145. Vide quoque Fol-
ler. in practi. criminal. foli. 308.
numer. 4. Sed in hoc Regio con-
cilio vidi hoc ita practicari, quod
quando reus respondendo iudi-
ci dicit, non scio, non recordor,
tunc per notarium dicta ver-
ba dubia scribuntur & conti-
nuantur, & valent pro deposi-
tione.

At quando reus nihil omnino
respondeat, solent tunc iudices
illos ligaminibus, ferris, & astri-
ctioribus carceribus illos com-
pellere, & fateor me non vidisse,
aliquem fuisse per torturam com-
pulsum ad respondendum: quam
uis mihi videatur illud posse fieri
per supra dicta, & quod di-
cta praxis sit optima & lauda-
bilis.

Sed

27. Sed pone, quod accusatus vult respondere, petit tamen dilationem ad respondentem, an velit cedere, vel contendere, quæro, nunquid sit illi dilatio concedenda prout etiam conceditur in causis ciuilibus? Huic quæsto responder Alex. in l. xii. in prin. num. 6. ff. de eden. dices, dilationem esse concedendam, & hoc ita concludi à magis communiter Doctoribus. Sed Bak. in l. cuin fallsum. num. 2. ff. de acquir. hæredi. contrarium tenuit sententiam, quod immo super facto proprio non debeat dari reo terminus ad deliberandum. Et eandem opinionem dicit esse communem August. ad Angel. de maleficiis. in verbo comparuerunt dicti inquisiti, & consententur totum. num. 6. prout illum refert practi. Confradi. fol. 28. num. 2. Et hæc opinio est quæ servatur de consuetudine: maxime apud nos. Nam reus statim cogitur respondere, qui ut testatur Salydet. in auth. auferatur. Iudic. 6. C. de litis contentia. & ibidem Paul. de Castri. num. 5. & II secundum practicam mundi in criminalibus non est dandum tempus reo ad deliberandum.

P. 6. De publicacione inquisitionis, & termino dare reo ad se defendendum.

I. Inquisitio infra quod tempus sit rei publicanda.

2. Inquisitio reo publicatur ut se defendat: quia nemo non dato illi termino ad se defendendum debet condemnari.
 3. Defensio reis confessis & conuictis non est deneganda, etiam quod essent in atrocissimis delictis.
 4. Defensio neque excommunicato, neque etiam diabulo si esset in iudicio deneganda est.
 5. Defensio a reo renuntiari non potest, & si renuntiatur, renuntiatio nulla est, etiam quod iuramento esset validata.
 6. Iudex potest defendendi modum ex causa restringere, & terminum arbitrio suo rei ad se defendendum assignare.
 7. Inquisitionis publicandæ forma.
 8. Notarius satisfactus in suo condecenti salario copiam inquisitionis post illum publicationē tradere debet illum petenti. Fallit, quando reus petit illum sibi tantum communicari solutis duobus regalij, ut ibi.
 9. Inquisitio reo admisso pro paupere communicari debet, nullo per notarium exacto salario.
 10. Inquisitio pauperum aduocatis communica est eadem die, qua fit prouisio sub poena libri contenta.
- S. Primo, inquisitione reis in carcerebus detentis publicari debe re intra quinque dies post elapsos viginti quinque dies computandos a die carcerationis ipsorum reorum datos ad fortificandum, & instruendum inquisi-

quisitionis processum. Et hoc plane procedit in causis ordinarijs ex tex. in cap. 5. Regis Ferdinandi. 2. in prima curia Barcino-
næ. Sed aduerte quod dicti quinq;
dies quod est tempus publicandæ in
quisitionis post elapsos dictos vi-
ginti quinq; dies non currunt ni-
si à die quo protestatur de lapsu
temporis. ita Platea. in. l. iudices. nu.
4. de anno. & tribu. lib. 10. C. Mar-
fil. Monterd. in decisi. 35. num. 83.
vbi multos citat. late Michael Fer-
rer. in. 3. par. obser. cap. 75. incipiē.
cancellarius. Sec' vero in causis re-
galiarū in quibus tempus publicādi
inquisitionē est iudici arbitrariū
qui in dictis causis, vel circa earū
publicationē debet se prudēter ha-
bere, ne ppter nimiā dilationem
eius conscientia oneretur.

2. Et quia ut diximus exacta à reo
depositione iudex debet deuenire
ad inquisitionis publicationem,
scias etiam, quod dicta publica-
tio facienda est cum præfinitio-
ne termini & licentia aduocati,
& procuratoris ad reum se de-
fendendum, prout est communis
practica quæ etiam apud nos ser-
uatur, quod eodem contextu per
iudices publicatur reo proces-
sus offensiūus, & eius copia eidem
decernitur vna cum termino ad
faciendum suas defensiones. de
qua practica attestatur Iuli. Clar.
in practi. crimina. q. 48. in prin.
& q. 49. etiam in prin. Ratio au-

tem quarere oportebatur inquisi-
tio cum termino ad se defenden-
dum est, quia nemo debet con-
demnari nisi prius dato termino
ad faciendum suas defensiones
etiam si fuerit delictum sponte
confessus. & ita practicari per
totum mundum attestatur Saly-
cet. in. l. 2. post num. 7. C. de cu-
sto. reo. & Marian. in cap. qualiter
& quando. post numer. 232. de
accusationib. Bossi. in titu. de sen-
ten. num. 1. Iul. Clar. & alij per
eum relati in practic. q. 49. ver-
sic. Igitur. Quæ ratio fundata est
in omni iure diuino, naturali, ca-
nonico, & Ciuali. De iure diuino
probatur Genes. cap. 3. vbi cū pri-
mi patres peccassent Dei præceptū
transgrediēdo vocavit Deus Adā,
& dixit ei, vbi es, quis enim indi-
cauit tibi, quod nudus es, nisi
quod ex ligno de quo præceperā
tibi ne comederes comedisti, ut
sic ostenderet concedendam esse
reis defensionem antequā ipsi con-
demnentur. Et pariter probatur
in eodem cap. ibi in verbis. Et di-
xit Dominus Deus ad mulierem
Quare hoc fecisti. De iure natu-
rali probatur ex Prospero Fari-
naceo, & ex multis per eum ibi
allegatis. de indicijs, & tortura.
q. 39. num. 1. & num. 18. usque ad
numer. 23. vbi etiam infert Princ-
ipem ea ratione dictam defen-
sionem tollere non posse: quia re-
pugnaret omni æquitati, iuri natu-
rali,

rali, ac diuino. probat hoc etiam tex. in clemen. pastoralis. de senten. & re iudi. ibi cum illa Imperatori tollere non licuerit, probatur etiam in cap. i. de causa posses sio. & proprie. in si. ibi. Nec nos cōtra inauditam partē aliquid possumus diffinire. Et etiam de iure canonico habetis tex. in cap. cum inter. extra de exceptionib. & in dicto cap. pastoralis, & in cap. qua liter & quando. lo. 2. ext. de accusatiōni. perque iura apparet expōnenda esse reis capitula de quibus fuerit inquirendum; vt facultatē habeant defendendi se. De iure tādem ciuili probatur per tex. in. l. desertorem. §. si ad diem. ff. de remili. ibi. Si ad diem commeatus, quis nō veniat, perinde in cum sta tuendum est, ac si emansisset, vel deseruisset pro numero téporis, facta prius copia docēdi num forte casibus quibusdam detentus sit propter quos venia dignus esse vi deatur. Et sic ex hoc tex. bene probatur, quòd non potest miles tan quam desertor condemnari, nisi prius ipsi data copia, & commoditate suas defensiones & excusatio nes ad ducēdi. probatur etiā per tex. in. l. vnius. §. cognitum. ff. de quæstionib. vbi statuit iuris consul. de criminibus præsidem opor tere ante diem palam facere cu stodias se auditum, ne hi qui de fendendi sunt subitis accusatorū criminibus opprimantur: quam-

uis defensionem quocunque tem porē postulante reo negari non o portet, adeò vt propterea differā tur & proferantur. Et generaliter in omnibus causis fiscalibus habe mus alium tex. in. l. defensionis fa cultas danda est his, quibus ali quam inquietudinē fiscus insert. Et sic ex prædictis patet, defensio nem non esse reis denegandam; quæ cum concedatur à iure, non debet à iudice denegari, qui si de negaret iniuriam faceret legi bus, volēs meliorem videri quam ipse leges. vt interminis dixit Ro lan. in consil. 12. num. 97. lib. 3.

Et prædicta vera sunt, & locū obtinet, quāvis rei confessi, & cōuicti essent, & nullaten⁹ petissent defensiones sibi dari. vt testantur Pute. & Marsil. relati per Bossi. in titu. de confess. post num. 6. versic. Contrarium tenet. & alios refert Foller. in practi. crimi. in verbo. et si confitebuntur. prima part. tertiae partis. num. 64. in discursu per totum, vbi præsertim ex An gelo de Malefi. in verbo qui iudex dictis inquisitis, &c. in prin. dixit, quòd practica omnium cri minalistarum est, quòd detur ter minus prædictus siue petatur, siue non. Idem testatur Clar. in pra eti. §. fi. q. 49. sub versi. Sed nun quid. vbi refert ita seruari in pro uincia Mediolani. Idemq: seruari in hac prouincia Cathaloniæ, & in Regio concilio fateor me sem per

per vidisse non obstantibus Bossij rationibus per eum adductis in titu. de confess. num. 6.7.&.8. quibus conatur defendere absurdū esse, reo confessio dilationem non petenti eam illi dare: cum eius confessio faciat notorie constare de maleficio. Quin nimo ipsem et Bos si. confunditur per ea quæ dixit in titu. de confess. num. 14. vbi facit conclusionem, quòd etiam reo confessio non petenti dandus est terminus ~~confessionis~~. Quare tu iudex prudenter te in hoc habeas, quòd siue reus conuictus, siue etiā confessus sit, nunquam illum condemnnes nisi eidem ex officio, & nō petenti concessio termino ad se defendendum & allegandum quidquid velit.

Obtinentq; etiam eadem locum licet essemus in atrocissimis delictis in quibus minime est deneganda defensio, nec inditorum copia cum termino competenti ad purgandum indicia. ita Carer. in practi. crimi. in secundo tracta tu. de indicij & tortu. §. circa quintum. num. 16. vbi allegat Grāmati. voto. 34. in fi. & Marsil. in practi. in. §. diligenter. sub num. 157. & præsertim num. 175. dicentes, quòd in enormibus crimini bus seruandæ sunt eademiuris solemnitates quæ in alijs seruantur. Idem Grammati. voto. 30. num. 2. iuncto num. 31. Vbi loquens in criminis veneni, & parricidij, & sic

in enormissimo criminis, ad huc concludit reum esse admittendū ad suas defensiones faciendas cum termino. Ioan. Mar. Montis. reg. crimi. 14. num. 3. vbi quòd nullibi in iure contrarium reperitur. Concordat Bossi. in titu. de indicij & considerationib. ante tortu. num. 77. vbi generaliter loquitur etiam quòd quis sit delatus maxi mi delicti. Quare licet crima hæresis, læsæ Magestatis, assassinii atrocissima sint, tamen in eis non denegatur defensio. vt de criminis hæresis testatur Bal. in consil. 95. volu. I. Bossi. in titu. de indicij & consider. ante tortu. num. 78. pro pefi. & in titu. de hære. num. 9. de crimi. læsæ Magest. scripsit Gigas. de crimi. læsæ Magest. lib. 1. titu. qualiter in crimi. læsæ Magestatis. proced. q. 19. num. 3. & de criminis assassinij probat Carer. in practi. in. 2. tracta. de indicij & tortur. dicto. §. circa quintum. num. 16.

4. Prædicta præterea adeò vera esse existimantur, quòd neque excommunicato, neque etiam diabulo si esset in iudicio denegandæ sunt defensiones. de excommunicato est tex. in cap. cum inter. & ibi glo. ext. de exceptionib. Menochi. de arbitra. lib. I. q. 77. num. 4. de diabulo loquitur Marsi. in. l: vnius. §. cognitum. num. 77. in fi. ff. de quæstionib. Vanti. in tracta. de nulli. in titu. de nulli. ex defectu

fectu citationis & vnde ac quib.
mod. post num. 3.

Tandem in prædictorum confirmationem dicimus, reum dictis defensionibus renuntiare non posse, & si renuntiat, renuntiatio non valet. arg. tex. in. l. non tantum. & ibi glo. in versic. acquiescit. ff. de appella. & expresse hoc voluit glo. in. l. pactum inter hæredes. in verbo cum liceat. in versic. Item pactum ne quis se defendat. post medium ipsius glo. ff. de pact. quæ glo. ut testantur Duenyas. in reg. 190. in. 4. limitatio. & Iul. Clar. in practi. §. fin. q. 49. ver. si. Quæro nunc. & Farinace. de indicijs & tortu. q. 39. num. 51. a Doctoribus communiter approbatur. Et eam etiam glo. sequuti sunt Bart. in. l. custodias num. 3. ff. de publi. iudi. & in. l. quidam sunt servi poenæ. ff. de poenis. & in dicta. l. non tantum. ff. de appellationib. Imo. in dicta. l. custodias. num. 3. ff. de publi. iudi. & in cap. cum venisset. nu. 7. extr. de testib. & in. l. vnica. nu. 61. C. de confess. Ias. in. l. si quis in conscribendo. num. 18. C. de pact. Marsil. in practica. §. examinata. nu. 1. in prin. & num. 11. in fi. & in. l. vnius. §. cognitum. nu. 88. ff. de quæstionib. quibus in locis & ratione & alios adducit concordantes. & Menochi. de arbitrar. lib. 1. q. 7. num. 9. Et dicit Bal. in. l. vnica. nu. 24. C. de confess. in tatum hoc esse verū,

quod nec talis renuntiatio valceret etiā quod iuramento esset vallata. Et probatur hac ratione, quoniam per ea tollitur defensio, quæ status est personæ, & est de iure naturali. vt in clemen. pastoralis de re iudi. & per consequēs est publici iuris, ideo iuramento non confirmatur. arg. cap. si diligēti. de foro competen. Ex quo enim dictū iuramentū tollit defensionē dicitur esse contra bonos mores naturales, & ideo non est obligatoriū. vt in regu. nō est obligatorium. de reg. iur. in. 6. Probatur etiam alia ratione, quod nemo est dominus membrorū suorum, ac per consequens nō potest sibi ipsi tollere defensiones legitimas sibi competentes: quia occideret se ipsum, & sic peccaret. Sed iuramentū quod venit in dispensandū salutis æternæ non valet: nec est servadū. vt in cap. quāuis pactum, cū similib. de pact. in. 6. Ergo, &c.

Et quāuis Bal. in. l. raptore in. 4. notabili. num. 4. ff. de episco. & cleri. per glo. in. l. l. ff. de furib. Balnear. quem sequutus est Angel. de malefi. in verbo. qui iudex dictis inquisitis & cuilibet eorū. num. 5. scripsit originaliter prædicta nō pcedere, quādo reus renūtiaret suis defensionib. adiecta causa, quia scilicet certo sit nullā sibi competere defensionē: existimans hoc modo renuntiationē conceptam valere. Tamen contrarium est rei veritas: vt supra ostensum est. Im-

Practica Don Luudoici à Peguera. Cap 12.

mo fatentur scribentes malefacer iudices inducendo reos ad renuntiandum suis defensionibus sub prætextu, quod defensione carent: & propterea consulitur iudicibus, quod caueant à tali inductione, ne super eos, & eorum filios conuertatur si inique egerint. Vide de his Angel. in. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio-nib. lul. Clar. in practi. §. fi. q. 49. versi. Quero nunc. in fin. & Prosper. Farinace. de indicijs & tortu. q. 39. num. 56. vbi concordan tes allegat. Quare tutius est, quod iudices in omni casu, siue rei confessi fuerint delicta, siue simus in atrocissimis delictis, siue quavis clausula adiecta fieret renuntiatio assignent dictis reis terminū ad suas dandū defensiones.

6. Sed scias, quod quamvis ex prædictis appareat, iudicem non posse reo tollere suas defensiones potest tamen defendendi modum ex causa restringere, & terminum arbitrio suo reis ad se defendendum assignare. & ita practicari solet in toto hoc Principatu Cathaloniae.

7. Forma autem publicandi reo inquisitionem, & dandi terminum ad se defendendum hæc est, quod fisci procurator offerat scedulam tenoris sequentis.

Cum per merita praesentis inquisitionis & alias costet de intentione fisci procuratoris Regia

curia aduersus, et contra N. id circo, petit dictus fisci procurator prædictū. N. debite puniri, et si opus fuerit de tormentis prouideri, & exhibet & producit regias praconizationes petes in seris seu consuētudinibus, & iustitiam fieri et ministrari & protestatur.

N. fisci aduocatus.

Debes hic aduertere, quod supra dicta petitio fit in causis ordinarijs, & eadem facienda est in causis regaliarum, & in causis quæ cum qualitate ad Regium concilium euocatae fuerunt, nisi quod in causis euocatis & regaliarū dicta petitio est facienda in forma supplicationis. Et vtroq; seu quo uis modo fiat, prouisio iudicis debet fieri ut sequitur.

Die 28. Augusti. 1602. habitæ praesenti inquisitione p[ro]publicata concedit copiā de eadē & licentiā aduocati & procuratoris, & terminū ad dandū suas defensiones hinc ad diē Jouis proximā, & inserantur seu consuātur producta & intimetur.

N. Iudex.

8. Facta dicta prouisione & ea reo intimata, si ipse reus petit scribæ causæ copiā inquisitionis sibi dari, ipse scriba cause tenet ei dictā copiā tradere satisfact⁹ tamē in suo cōdecēti salario, & hoc siue reus pauper siue diues sit iuxta text.

in

in cap. 5. Regis Philippi in curia Montifsoni anni. 1553. quæ constitutio innoua compilatione est collocata sub titu. de communicatio de processos. cap. 5. At si dictus reus nolit dictam copiam, sed tantum processum sibi communicari, debet in dicto casu scriba causæ dictum processum communicare ^{10.} receptis tantum per eum duobus regalijs predicta communicatio, vt in dicto capit. 5. Idem probatur in capit. 46. curiæ anni. 1547. quod incipit declarant, & nunc est cap. 4. sub titu. de communicatio de processos. innoua compilatio. Intellige tamen dicta duo regalia exigenda esse à personis quæ pro pauperibus admissæ non sunt. vt in dicto, cap. 4. dicto titu. de communi. de processos, in dicta noua compilatione, & etiam probatur in constitutione. 56. curiæ anni. 1599. vbi notarijs contra facientibus imponitur poena decem librarū.

9. Secus vero à pauperibus scilicet ab his qui in eleemosyna carceris recepti fuerunt à quibus nō licet notario processus quicquam predicta communicatione exigere sub poena priuationis officij. vt in eo. cap. 4.

Extende etiam, quod neque licet dicto scribæ causæ ab alijs pauperibus non receptis in dicta eleemosyna predicta communicatione dicta duo regalia exigere

si & vbi prouisum sit eos esse pauperes. cap. 38. Regis Ferdinan. in 3. curia Barcinonæ anni. 1503. nunc sub titu. de communi. de processos. cap. 1. & probantur pre dicta omnia per nouissimam constitutionem supra allegatam curiæ anni. 1599. cap. 56.

Præterea etiam predictis pauperibus statutum est, quod publicata illis inquisitione, & facta provisione seu iussione scribæ causæ quod dictam inquisitionem alteri ex pauperum aduocatis, seu alteri eorū communicet, teneatur dictus scriba causæ illa eadē die dictæ iussioni parere, sub irremissibili poena duodecimi librarū monetæ Barcinonæ p. qualibet vice dictæ piæ pauperū eleemosynæ ap plicandarū. probat tex. in cap. 18. curiæ anni. 1564. nunc in titu. de communicatio de processos. ca. 6.

§. 7. De recipiendis, & examinandis testibus qui in reorū defensionem exhibetur.

1. *Provisionis faciendæ in calce articulorum, qui in reorum defensionem offeruntur forma.*
Testes qui in reorum defensionem producuntur recipiendi sunt in iudicis præsentia. Limita nisi testes essent aliquo iusto impedimentoo impediti.
2. *Testes deponentes super negatiua in determinata & improbabili sunt suspecti de falso. fallit. vt ibi.*
3. *Testes deponentes super negatiua in determinata & improbabili sunt suspecti de falso. fallit. vt ibi.*

Deractis supradictis, scilicet publi-
cata inquisitione, & habita copia il-
lius, seu processu
dictę inquisitionis communicato,
rei vel eorū procuratores & acto-
res cōmuniter solent defensiones
per articulos iudici offerre. Atq;
ita scies, quod quando iudici arti-
culi defensionū offeruntur, debet
ipse iudex in calce dictorum arti-
culorum sic prouidere.

1. *Die 29. Augusti 1602. mini-
stratis testibus paratus est illos
recipere, & intimetur.*

Et si in & cum dictis articulis
fit exhibitio aliquorum instrumen-
torum debet sic prouidere.

29. *Augusti 1602. ministratis
testibus paratus est illos recipi-
re: & inserantur producta, seu
cōsuantur exhibita. et intimet.*

N. Iudex.

2. Oblatis ergo defensionum ar-
ticulis, & facta dicta prouisione,
ministrantur pro parte rei testes,
in quorum receptione iudex obseruabit sequētia. Primo quod illi
testes recipiantur in sua præsen-
tia: quia testes qui ad defensam de-
ponunt ut plurimū recipuntur ab
ipsis iudicibus, ideo quod eo casu,
maior est fraudis suspicio, adeo,
quod nec notarius etiam iudice
præsente potest interrogare illos.
ita in constitutio. 4. Regis Philip-

pi. Quæ etiam obtinent locum,
quamuis testes essent in longin-
quis partibus: quia nō attenditur
distantia loci, neque committitur
alteri eius examen, sed citatur, vt
veniat personaliter ad deponēdū.
& ita obseruat Rēgium cōcilium.
Obseruariq; attestatur Caraui. su-
per ritu. 87. magnæ curiæ num. 5.
vide quoque Iul. Clar. in practi. q.
26. in prin.

Nec refert, quod testis esset e-
gregia persona quia dispositio. 1.
ad egregias s. de iure iuran. vt sci-
licet personæ egregiæ examinen-
tur in earū domibus non habet lo-
cū in causis criminalibus: sed de-
bent venire ad deponendū coram
iudice, si ita ei videatur. Et ita ser-
uari attestatur Caraui. super ritu.
142. magnæ curiæ. num. 1. & Iul.
Clar. in practi. dicta. q. 26. in ver-
si. Et aduerte. A prædictis tamen
excipiuntur testes qui aliquo iu-
sto impedimento essent impediti
puta honeste mulieres, infirmi,
aut debilitati: nam eo casu, non co-
gūtur ad iudicē venire, sed ad eas
accedit ipse iudex, vel mittit nota-
riū. Et ita obseruari vidi in Regio
concilio. Atque ita obseruari atte-
statur Caraui. in ritu. 155. magnæ
curiæ. num. 2. & alijs sequentib.

3. Secundo iudex in hac testium
receptione debet esse valde cau-
sus, quando ipsi testes deponunt
super negatiua, maxime quando
ipsa negatiua est indeterminata,
& in-

& improbabilis: quia testes super ea deponentes sunt suspecti de falso: negatiua enim simplex, & inde terminata est improbabilis, vt dicit glo. in. c. bonæ. i. in verbo per rerū naturā. de electio. quā dicit cōmuniter approbatā Parīs. i cap. quoniā cōtra. nu. 8. de proba. & eā dē dicit cōmunē Hercul. deprobā. nega. nu. 127. Quod fallit, quando ipsa cohartat loco & tēpore: quia tunc æque probatur vt affirmatiua, quādo scilicet testes deponunt ipsam negatiuā, & reddunt rationē quōd non potuisset esse, vel fieri, quin ipsi testes vidissent, vel sci vissent. ita dixit glo. in. §. si vero absunt. in verbo. & vidisse. in auth. de hāred. & falcid. collatio: i. Et hanc esse verā & receptā sententiā attestatur Simācas. de hāret. cap. 26. num. 4. & Iul. Clar. in practi. q. 52. versi. Scias autem.

Et quia testes deponentes super negatiua incontinenti sunt sus pecti de falso, ideo iudices debet aperire oculos ne ob illorū teme merariam assertionem veritas obrūbetur. Atque ita multoties vi di plures testes super negatiua de ponentes fuisse per iudices Regiæ curiæ vt suspectos de falso deten tos, & Regijs carceribus mancipa tos. Facile enim testes ignorantes in reorum defensionem ad peribendum falso testimonium inducuntur hoc falso motiuo, quōd liberare reū à supplicio est actus

meritorius. Et propterea quando iudex vedit testes in offensam receptos loqui affirmatiuē de veritate facti, & testes qui in defensam producuntur deponendo super negatiua etiam cohartata loco & tempore impugnare & omnino destruere depositiones testiū offensiui processus, debet in hoc confli ctu, in hacq; perplexitate inspice re & cōsiderare rei naturam, qualitatem facti, & omnium testim vtriusque processus tam offensiui, quam defensiui conditionem: vt sic dicernere possit quibus maior fides danda sit, & an illa negatiua sit falsa, vel non.

§. 8. In quo queritur,

an facta publicatione proces sus criminalis, & etiā receptis iam testibus in defensam possint iterū recipi testes in offensam, possitq; iudex de nouo su per eodem facto contra reum inquirere, & processum inquisitionis fortificare.

I. *Iudex publicata inquisitione, & sic publicatis attestacionibus an possit iterū in offensam contra eundē reum, & super eodem facto testes recipere.*

NON abs redubita ri posset an iudex publicata inquisitione reo ad se de fendendum, & sic publicatis attestacionibus possit iterum in offensam cōtra eundem

reum, & super eodē factō testes recipere. Nā nō nulli in hac sunt sentētia, quōd quādo proceditur parte instāte non possunt in criminalibus post publicatas attestations neque in offendam, neque in defensam recipi testes. Et hāc dicit esse cōmūnē opinionē Areti. in cap. cū claimor. col. 2. versi. Nunc autē maturius. de testib. prout illū refert Bossi. in titu. de publi. procu. nu. 3. Quod etiam existimāt procedere nō modo super eisdē capitulis, sed neque etiā super directo cōtrarijs prout attestatur Bossi. hanc esse communem Doctorum sententiā in loco præallegato num. 5.

Attamen sunt alij sentientes, iudicē posse ex officio testes ad rei offendam recipere etiā post publicatas attestations, &c hanc dicit esse communem opinionem Areti. in cap. fraternitatis. num. 36. de testib. quem refert Villalob. in sua collectanea communi. opinio. in littera. T. num. 86. Quinimo (secondum eum) potest ipse iudex ex officio examinare facere testes etiā ad offendam publicatis attestacionibus ad inueniēdum maleficiū. Verum accommodando prædicta ad practicam quæ vbiue obseruatūr, & præcipue in hoc Regno dico, quōd aut loquimur quando accusator comparet in iudicio, nam eo casu, si delictum est tale pro quo non potest procedi nisi ad quārelam partis nullo modo iu-

dex debet pro accusatore probatiōnes aliquas inducere, neque ante publicatas attestations, neque post. Quod quidē in hoc Regno verificari potest in causis criminalibus ordinarijs contra milites, contra quos criminaliter absque partis instantia procedi non potest per speciale priuilegium brachio militari concessum. Si vero delictum est tale pro quo potest etiā procedi ex officio, vt sunt omnia delicta in Cathalonia, in quibus vt supra ostēsum est proceditur per inquisitionem, tunc iudex instantē fisco potest ad inueniēdū delictū, & delinquentem, etiam attestatiōnibus publicatis de nouo inquirere. Et ita obseruat communis praxis in hoc Regno. Et postea hāc quæ de nouo inquiruntur, etiam reo publicātur; vt de illis se defendere possit. Et fit hāc publicatio sub forma sequenti.

Super nouiter actitatis datis defensionibus supplicat fisci procurator Regia curia iustitiam fieri & ministrari.

N. fisci aduocatus.

Prouisio iudicis.

Die. 17. Septembris. 1602. habetis nouiter actitatis pro publicatis concedit terminū ad dandū suas defensiones, usq; ad diē Luna exclusiue, & intimetur.

N. Iudex.

Et

De proceſſu via ordinaria & per inquisitionem. 68

Et quando defensiones datur per reum ad nouiter actitatis satisfaciē dum iudex in calce articulorum seu defensionum debet sequentem face re prouisionem.

Die 20. Septembris 1602. ministratis testibus paratus est illos recipere.

N. Iudex.

Deinde per scribam causæ defensiones sub hac formâ, & in modum sequentem continuantur.

Die 26. Septembris 1602. Barcinone. Per magnificum N. V. f. D. iudicem Regiae curia super articulis oblatis pro parte N. fuerunt receptæ sequentes defensiones.

Antonius. N. testis citatus productus qui iurauit, &c. Et primo fuit interrogatus super primo articulo, &c. Et eodem modo proceder per alios articulos.

Postea publicantur defensiones, & si sumus in Regio concilio fit publicatio in forma sequenti. Scilicet, quod ex parte fisci procuratoris fit sequens scedula.

Habitis defensionibus si quæ data sunt pro publicatis petit fisci procurator Regiae curia ad relationem assignari, & iustitiam fieri.

N. fisci aduocatus.

Aduerte quod supra dicta scedula in causis regaliæ, seu euocationis causæ debet fieri cum supplicatione. Et utroque modo fiat per iudicem est facienda prouisio sequens.

Die 16. Marcij 1603. habitis defensionibus pro publicatis assignat ad relationem in Regio concilio ad diem presentem cum sequenti continuatione, & intimetur.

N. Iudex.

Scias tamen quod apud ordinarios qui solum habent unū iudicē vel assessorē non assignatur ad relationē; sed statim quo petitur defensiones haberis p publicatis, si mul etiā petit ad sētētiā assignari.

Præterea si pro parte rei prætēditur, aduocatos audiendos esse

21. Marcij. 1603. facto verbo in Regio concilio assignat ad audiētiū aduocatos ad diē proximā, vel ad diē. N. hora cōciliij, & intimetur.

N. Index.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12

Peractis omnibus supra dictis, deueniendum est ad sententiam; vt sic liti criminali finis imponatur. In qua quidem re distinguendum est, quod aut ex meritis processus non constat plene, nec semi plene, quod ille reus de cuius causa agitur commisserit delictum de quo impetus fuit, neque apparēt indicia quibus contra eum possit deueniri ad torturam, & in isto casu ille talis reus meritis processus attentis est absoluendus. Et forma huius absolutionis iuxta consuetudinem, & practicam Regij concilij est quæ sequitur.

Die. 26. Februarij. 1603. meritis processus attentis, & alias insequendo conclusionem in Regio concilio factam prouidet, quod. N. tradatur sub sacramento & homagio ad requisitionem dierum ad pœnam viginti quinque librarum.

Nota, quod hæc forma traditionis sacramenti & homagij est in vsu p carceratis pauperibus qui à notorio manuleutam, seu fideiunctionem idoneam pro aliqua quantitate præstare non possunt. Nam pro illis qui non sunt ita miserabiles sit multoties prouisio sub hac forma.

Die. 26. Februar. 1603. meritis processus attentis, & alias insequendo conclusionem in Regio concilio factam prouidet,

quod. N. iradatur idonea manuleuta ad requisitionem dierum ad pœnam. 30, vel ceturum librarum. Aduerte tamen quod hæc forma hodie vix est in vsu.

Aut non constat plene, quod ille reus commisserit delictum, bene tamen sunt contra illum indicia sufficientia ad torturam, & in hoc casu sententia ferenda debet esse tormentorum. Aut meritis processus constat plene de delicto, & delinquentे, vel quia est conuictus testibus, vel propria eius confessione alijs probationibus admiculata, & eo casu sententia ferenda debet esse diffinitivè condemnatoria.

Sed posito quod probationes non sufficiant ad condemnandum, sed solum sint indicia ad torquendum, & quod ideo tormentorum sententia ferenda sit, vt veritas ab ore reorum eruatur, ideo oportunitum erit, vt de tortura, & de his quæ iudex antequam ad eam deueniat considerare debet tractem⁹, de quibus plene videoas in. §. sequenti.

§. 9. De tortura, & de his quæ iudex considerare debet antequam deueniat ad illius condemnationem.

1. T Orqueri quis non debet, nisi prius constet de delicto.
2. T tormentis quis subiici non debet nisi pro de-

delictis pro quibus mereatur poena corporalis id est ultra relegationem.

3. Poenæ ultra relegationem quæ dicantur.
4. Tortura infligi non debet nisi in subsidium, id est, quando aliae probationes haberi non possunt.
5. Tormentorum poena, quamvis arbitrii sit, nihilominus tamen cauere debet iudex ne ad illam praetextu arbitrij procedat, sine aliquo indicio. Quod non solum obtinet locum in minoribus delictis, verum etiam in maioribus, & in atrocissimis.
6. Indicia ad hoc ut sufficient ad torquendum debent esse plene & perfecte in sua specie probata.
7. Dictum unius testis de visu sufficiens est ad torturam, quando testis est omni exceptione maior.
8. Iudicis arbitrio relinquitur torquere reum ex uno vel pluribus indicijs.
9. Torqueri regulariter potest omnis ille qui non reperitur prohibitus. Ab hac regula excipiuntur Doctores, personæ constitutæ indignate, milites id est equites, nobiles, minores quatuordecim annis, senes decrepitæ etatis, & mulieres prægnantes.
10. Sententiæ tormentorum forma.
11. Sententia tormentorum vicegerentis generalis gubernatoris siue procedat vice regia, siue via ordinaria, cum suo solum assessore est expedienda per modum sententiæ, & non per modum prouisionis absque insertione illius clausulæ, seu illorum verborum sacro sanctis Euangelij coram se positis. etc.

I. Mprimis antequam iudex ponat aliquem ad torturam considerare debet, quod constet ei de delicto. iuxta ea quæ tradidit Iul. Clar. in pract. q. 4. & 55. versi. Potest etiam iusti enim iudices & qui considerate procedunt, neminem ponunt ad torturam, nisi prius de delicto ipso appareat. Et ideo miratur Iul. Clar. quod senatus Mediolani iussit torqueri quedam Symeonem Hæbreum qui delatus fuerat quod puellam christianam vitiasset, & deinde ad occultandum scelus morti tradidisset licet decaduere non constaret. Et qualiter constare debeat de delicto dixi supra in prin. præludij, num. 5. Secundo iudex antequam deniat ad torturam considerabit an delictum tale sit pro quo quis sit tormentis subjiciendus, scilicet, quod pro eo ingeratur poena corporalis. Nam ubi non ingeritur nisi poena pecuniaria, vel alia corporis non afflictiva, non est ad torturam procedendum. Torturæ enim ratio solum in illis casibus habenda est pro quibus venit imponenda ultra relegationem, non infra. vt refert Grammati consil. & voto. 15. & vide Foller. in practi. in rubri. rei indurati torqueantur. num. 12. Et poenæ ultra relegationem dicuntur illæ quæ sunt de mero imperio, vt est poena mor

3. tis ciuilis quæ adimit libertatem: quia seruitus quoad actus ciuiles morti se equiparatur; vt est quando quis libertate priuatur, puta, quia damnatur in metallū, vel in opus metalli, vel in opus publicum imperpetuum, vt est hodie condemnatio ad triremes, vel quando imponitur poena abscisionis membra. vt dixi de his late in meis decisionib. criminalib. decisio. 16. numer. 2. &. 3. Et ideo cum tortura sit grauis afflictio, certe non debet maior poena inferri reo non conuicto, nec condemnato, quam esset inferenda ex ipsa condemnatione vbi esset de crimine conuictus, vel confessus. Vbi vero poena corporalis imponitur solet in distincte ad torturam procedi. Et hoc est quod maximopere iudex animaduertere debet antequā ad torturam procedat.

4. Tertio curabit etiam videre an delictum probari possit aliter quam per torturam: quia regulariter ad torturam deueniri non debet nisi in subsidium, quando scilicet aliæ probations haberi non possunt. Et ita cōcludere Doctores attestatur Practi. Conradi. fol. 289. post num. 6. Atque etiā ita obseruari de consuetudine factentur Angel. in l. fi. post num. 4. C. de quæstionib. Boer. decisio. 163. num. 1. Quare si aliter constet, de delicto, reus torqueri non debet. Et hanc dicit esse cōmunem

opinionem Marsil. in l. l. in prin. num. 7. ff. de quæstionib. & vide Iul. Clar. in practi. q. 64. versi. Debet etiam iudex. Fatuus enim esset iudex qui torqueret aliquem contra quem esset plene probatum, vt dicit Alberi. in cubri. C. de quæstionib. num. 9.

5. Quarto quamvis verum sit, arbitrio iudicis relinquimus an quis sit tormentis subiisciendus, vt est tex. capitalis & expressus. in l. de minore. versi. Plurimum. ff. de quæstionib. tex. in l. 3. §. eiusdem quoque ff. de testib. tex. in l. 1. §. expilatores. ff. de effractorib. & expilatorib. & utrobiq; communes Doctores, nihilominus tamen cauere debent iudices ne procedant ad torturam prætextu arbitrij sine aliquo indicio: quia licet iudex ex suo arbitrio possit ad tormenta procedere intellige hoc verum, si aliquod habeat indicium per quod eius animus moueat, quod ille qui in culpatur de crimine sit torquendus, sed non alias. Nam arbitrium non supplet defectum indicij vbi nullū est indicium, & facti quæstio in arbitrio iudicantis est, non autem iuris authoritas. l. ordine. §. 1. ff ad municipa. cum alijs per Gandin. allegatis. Vide late Prosper. Farinace. de indicij & tortu. q. 37. num. 71. 72. &. 73. vbi infinitos allegat concordantes. Atque ita recte sentit Iul. Cl. in practi. q. 64. versi. Dixi etiam.

Iudi-

Iudicem saltem debere habere vnum indicium per quod moueat animus ipsius quod accusatus sit culpabilis maleficij de quo imputatur. Et aduerte, quod hoc indicium non debet inferri à remotis, sed saltem à semiplena probatione. ut probat Farinace. de indicijs & tortu. q. 37. num. 232. Et probatio semiplena dicitur illa per quam rei gestæ fides aliqua fit iudicii, non tamen tanta, ut iure eam debeat sequi in sententia dicenda: quæ quatuor modis inducitur. Primo per depositionem vnius testis de visu. Secundo, per comparationem litterarum. Tertio, per scripturā priuatam. Quarto, per presumptionem non vrgentem, ut bene declarat Mascard. in q. 4. num. 11. 15. 16. 17. & quæstio. II. num. 1.

Ex prædictis ergo habemus, quod indicia debent præcedere torturam, quod non solum obtinet verum in minoribus delictis, verum etiam in maioribus, & atrocissimis, immo etiam in crimen læsa Magestatis. prout etiam eo casu attestatur esse communem opinionē Brun. de indicijs & tortu. fol. 93. num. 6. quem refert practi. Conrra. fol. 300. in prin. & lul. Clar. in practi. q. 64. versi. Dixi etiam.

6. Et aduerte etiam, quod indicia ad hoc ut sufficient ad torquendum debent esse legitimè probata. ut aperte probat Clar. in pract.

q. 22. in princ. vbi ponit exemplū in teste qui deponit de visu de ipso delicto, affirmans, quod ex quo est de visu facit indicium ad torturam. Et ita dicit procedere glo. in l. si quis. in verbo cōuictus. C. ad leg. lul. Mag. quæ videtur velle, quod per vnum testem reus dicitur conuictus saltem semiple 7. ne: & sic, quod dictum vnius testis sit sufficiens ad torturam. Quā glo. dicit communiter approbatā Boer. decisio. 163. num. 3. Intellige tamen hoc esse verū, quando vnuis testis de visu est integer, & omni exceptione maior: quia alijs non faceret indicium ad torturā. ut dicit Bart. in l. maritus. num. 1. ff. de quæstionib. & ita cōcludunt omnes. ut dicit Ioan. de Amicis. cōsil. 37. num. 6 Marsillis consil. 101. num. 37. vide ad idem tradita per me in decisionib. criminalib. cap. 17. num. 1.

8. Nec opus est, quod plura sint indicia: quia iudicii arbitarium est torquere reum ex vno vel pluribus indicijs: quia si indicia erunt generalia & remota ad torturam, non deueniet nisi sint plura. ut plene probat Farinace. de indicijs & tortu. q. 37. num. 43. Sequitur si sint proxima, & delictū maxime inferentia. Sic enim arbitrio iudicis hoc præcipue remitti censerunt Bart. in l. fi. num. 6. ff. de quæstionib. & Angel. de maleficij. in verbo. fama publica. nu-

Practica Don Luudoici à Peguera. Cap. 12.

13. & Marsil. in practi. §. diligēter.
num. 177.

9. Quinto considerabit iudex an
persona rei de qua tractatur sit
persona talis, quod tormentis sub-
ijci possit & debeat. Nam quam-
uis generalis sit conclusio, quod
regulariter omnis ille torqueri
possit qui non reperitur prohibi-
tus. ut dicit esse communem An-
toni. Gomez. in cap. 13. delictor.
nu. 3. tamē ab hac regula excipiun-
tur plures personæ quæ ob carum
qualitatem, & conditionem mini-
me torqueri possunt. Quales pri-
mo sunt Doctores ut tenet Paris
de Pu. de sindica. fol. 238. post nu.
9. Et ita communiter teneri atte-
statur Practi. Carer. fol. 145. post
num. 180. versic. Excipiuntur. Et
hoc de consuetudine obseruari fa-
tetur Iacob. de Belui. in practi. cri-
mina. in rubri. de quæstionib. nu.
17. Duenyas in regu. 190. in. 4. am-
pliatio. Bossi. in tit. de indicijs.
num. III. & hoc iure etiam in hoc
Principatu vtimur. Secundo exci-
piuntur personæ constitutæ indi-
gnitate pro ut dicit esse commu-
nem opinionē Bossi. in tit. de tor-
tu. testium. num. 7. & Iul. Clar. in
practi. q. 64. versic. Item quæro.
Tertio milites qui etiam de iure
subijci tormentis non possunt. ut
in. I. milites. C. de quæstionib.
Quod intelligo in militibus qui
hodierno tempore equites appel-
lantur, & ita declarauit Iul. Clar.

in dicta. q. 64. versi. Quatro etiam.
Et idem in capitaneis & ductori-
bus militum qui etiam torqueri
non possunt, secus vero in militi-
bus priuatis: quia illi quotidie tor-
quentur. de quibus in loco citato
idem Iul. Clar. testatur. Quarto,
nobiles etiam de iure non torquē-
tur. I. nullus. C. ad ad legem Iul.
magenta. Et ita obseruatur in hoc
Principatu Cathaloniæ: quamvis
secus sit in multis alijs Regnis. Et
propterea in hoc puto seruandam
esse consuetudinem prouinciæ in
qua processus agitatur. Quinto,
excipiuntur etiam minores qua-
tuordecim annorum qui etiā tor-
queri non possunt. prout dicit hāc
esse receptam sententiam Plaça
lib. I. delictor. cap. 32. num. 12. Et
dicit tex. in. I. I. §. impubes. ff. ad
Sylleni. quod ita solet v̄su obser-
uari. ut scilicet non torqueantur,
sed terreantur tantum, & habena,
aut ferula, seu virgis cedantur, re-
fert Anani in cap. I. num. 10. de de-
lict. puer. & Antoni. Gomez. cap.
I. delictor. num. 67. Quod dicit es-
se indubitatum Igne. in. I. excipiū-
tur. num. 49. ff. ad Syllani. In hoc
vero Principatu cōmuniter tales
impuberis solent duci ad Hospi-
tale quod dicitur de la misericor-
dia, ut ibi laborēt, & virgis, atque
flagellis corrigantur. Sexto, nec
senes de crepitæ æratis tormentis
subijci debet. ut colligitur ex tex.
in. I. 3. §. ignoscitur. ff. ad Syllani.
& est

& est communis opinio. vt testatur Paul. Grilan. de diuers. criminib. lib. 3. in. 6. q. num. 5. prout illū refert Viuius in lib. communi. opinio. in verbo. senex ætatis. Septimo, excipiuntur quoque mulieres pregnantes, vt dicit tex. in. l. prægnantis. ss. de pœnis. Et testatur Iul. Clar. quod nec post partum æditum, nisi elapsis quadraginta diebus purgationis. Et etiam idē obseruari in mulieribus lactatib⁹.

Et prædictis consideratis ac rete perpensis, si iudex videt esse ad torturam procedendum curabit, quod fisci procurator petat ad sententiam assignari, quod faciet sub forma sequenti.

Ad sententiam assignari, et

illam ferri, & exequi, & iustitiam fieri, & administrari petit & supplicar fisci procurator.

N. fisci aduocatus.

Prouisio iudicis.

Die. 30. Martij. 1603. assignat ad sententiam ad diem presentem & intimetur.

N. Iudex.

Et facta dicta prouisione intimataq; reo, & eius curatori, si minor est, ac continuata in processu relatione portarij qui dictam prouisionem intimauit, deuenitur eadem die ad sententiam tormentorum proferendam: quę in modum sequentem ordinanda est.

In nomine Domini nostri Iesu Christi, & eius Beatisissimae matris Mariae nominibus humiliter inuocatis.

10. *Excellētissimus Dominus Don Ioannes Teres miseratione diuina Archiepiscopus Tarracona Consiliarius Locumtenens & Capitaneus generalis. S.C. & R. Magestatis in Principatu Cathalonie, & Comitatibus Ruscilionis & Ceritania, visa fisci procuratoris præventione contra. N. delatum & inculpatum, quod die. 8. Augusti proxime defluxi noctu, & hora captata &c. narrabis factum, et postea cōtinuabis. Visa petitione dicti fisci procuratoris. Visa inquisitionis publicatione cum licentia aduocati, & procuratoris, & termino defensionum, visa defensionum publicatione, et assignatione ad relationem, ipsaq; assignatione facta per. N. Regis consilij Doctorem præsentis causa relatorem, & conclusione inde secuta, visa assignatione ad sententiam ad presentem diem, & horam facta ad quam ad cautelā cū præsenti assignat. sacro sanctis Euāgelys*

coram

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

coram sua Excellentia positis, & illis reuerenter inspectis sua Excellentia dictam insequendo conclusionem pronuntiat, sententiat, & declarat, & dictum. N. condemnat, quod subiiciatur quæstionibus & tormentis: ut veritas ab eius ore habeatur.

publicetur.

N. Regens.

Vt N. fisci aduocatus.

Vt N. Iudex.

Et publicata dicta sententia coram Regente cancellariam eius lata debet continuari subsequenti forma.

Lata per. N. Regentem Cancellariam, & lecta per. N. scribam mandati die. 30. Aprilis. 1603 in aula palatij sua Excellentia præsente & instanti fisci procuratore, & præsentibus. N. et. N. et alijs.

Aduerte tamen circa prædictam sententiam quod apud ordinarios & inferiores iudices præcipiè habentes tantum vnum assessorum, non est assignandum ad relationem, sed sufficit, quod assignetur ad sententiam, ut supra dictum est. Et sic omnia illa verba, visa assignatione ad relationem, ipsaq; assignatione facta per. N. Regij concilij Doctorem præsentis causæ relatorem, & conclusione inde secuta, & illa verba quib⁹ dicitur, dictam insequendo conclusionem, non sunt in sententia dicti ordinarij habentis tantum vnum assessorem, ac de vnius voto, & concilio sententiam proferentis inserenda.

Præterea debes scire respectu Vicegerentis generalis gubernatoris qui in hac Ciuitate, & in quibusdam alijs locis præsentis Principatus iudicat in criminalibus per proceres quod illius tormentorū

torum declaratio siue procedat vice regia, siue via ordinaria, cum suo tantum assessore est expedientia per modum sententiæ, & non per modum prouisionis absque infertione illius clausulæ, seu illorū verborū sacro sanctis Euangelijs corā se positis &c. prout in ueni ita à maioribus nostris fuisse obseruatū, & præcipue præsidente Don Petro à Cardona vice regia, ī causa criminali quam tunc fisci procurator & pars ducebant contra coniuges Thomasos qui fuerunt condemnati quod torquerentur ut veritas ab illorum ore haberetur ad relationem Hieronymi Planes Doctoris Regij concilij criminalis die. 14. Iunij. 1579. in qua declaratione non interfuerunt proceres ciuitatis Barcinonæ, ea ratione; quia in causa diffinitiuē nō fuit declaratum.

An autem à dicta tormentorū sententia seu prouisione liceat reo

con-

condemnato appellare, vide in. §. sequenti.

§. 10. De appellatio ne à prouisione seu sententia tormentorum.

1. *Supplicare licet in forma à sententia
seu prouisione tormentorum lata
per Locumtenentem generalem de cō
cilio Regij concilij nouæ tertiae aulæ
ad vnam aulam ex alijs Regiæ audiē
tiæ ciuilis.*
2. *Appellare licet à sententijs criminali
bus diffinitiuis, & prouisionibus tor
mentorum latis per iudices ordinarios
ad eosdem mutato assessore.*
3. *Appellare & supplicare à sententijs
criminalibus diffinitiuis, & prouisio
nibus tormentorum qui non possunt.*
4. *Supplicatio vel appellatio à sententia
criminali diffinitiua interponenda et
introducenda est intra dies tres cōmu
numerandos à puncto publicationis
sententiae & illius intimæ reo factæ
& præsentate.*
5. *Supplicationis faciendæ à sententia seu
prouisione tormentorum forma.*
6. *Appellatione seu supplicatione interpo
lata à sententijs seu prouisione tortu
ræ supercedendum est in eius execu
tione, donec per iudicem ad quem, pri
mittiua sententia confirmetur. Et idē
est pendente termino ad appellan
dum vel supplicandum.*

Lata iam supra dicta tor
mentorum sententia du
bitari posset primo, si
reus condemnatus & tormentis

submissus vult ab ea sententia
appellare vel supplicare an pos
sit: & casu quo possit, infra quod
tempus id facere ei licebit, & qua
forma. Præterea an inter posita di
cta appellatione seu supplicatio
ne super cedendum sit ab execu
tione torturæ?

Ad primum igitur dico, quòd
in hoc Principatu vsque ad curias
nouissimè editas, anni scilicet.
1599. non appellabatur in crimi
nalibus, immo frustra appellatio
nes interponebantur: quia eis non
attentis iudices ad vltiora pro
cedebant. Sed aduenerunt dictæ
curiæ, & in eis expresse negocia
criminalia circa modum & for
mam supplicandi & appellandi
à sententijs & declarationibus cri
minalibus redacta fuerunt ad in
star causarum ciuilium, vt in cap.
15. in actis curiæ dictarum curia
rum anni. 1599. quo cauet, licere
quibusunque condemnatis à sen
tentijis diffinitiuis, & declarationi
bus tormentorum per Excellen
tissimum Locumtenentem gene
ralem de consilio Regij concilij
nouæ tertiae aulæ latis, & factis
supplicare in forma ad vnam au
lam ex alijs Regiæ audientiæ ciui
lis prout & quemadmodum à sen
tentijis regijs causarum ciuilium
supplicari solet.

2. Præterea etiam in cap. 16. in eis
dem actis curiæ prædictarum cu
riarum disponitur licere quibus
cunque

cunque condemnatis per regios officiales ordinarios, vel per Barones, ab illorum definitiis sententijs criminalibus & prouisionibus tormentorum appellare ad eosdem mutato tamen assessore qui iu primitiua sententia non intervenisset, nec consuluisset. Ex quibus ergo patet, regulariter à sententijs diffinitiis criminalibus, & à prouisione tormentorum, tam latis in Regio concilio, quam apud ordinarios & barones licitū esse supplicare, & appellare; singula singulis referendo. Et antequam essent dicta nouissima iura, idem erat dispositum periura ciuilia ut patet in l. 2. C. de appella. recipie. cuius verba sunt hæc. Ante sententiam appellari potest, si quæstionem in ciuili negocio habendam iudex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges iudex hæc faciet, & per istum tex. sic expresse affirmarunt Bart. Bald. Angel. Alberi. & communiter Doctores ibi. Facit glo. ordinaria in l. pen. in verbo discussore versi. Sed fallit in casu. C. quorum appellatio. non recipiuntur, & est alia glo. in l. 2. in verbo causa, & ibi communiter Doctores. C. de episcopali audien. vide quoque Farinace. de indicijs & tortura. q. 38. num. 10. & alios plures per eum ibi relatios.

3. Verum aduerte, quod à predicta regula excipiuntur latrones, vel viarum publicarum grassato-

res, homicidē, insidiosi, & proditionis, crimen læsæ Magestatis committentes tam in primo quam in secundo capite, fabricatores falsæ monetæ, & committentes crimen sodomiæ, atque omnes alij qui crimina commisserunt propterque de iure appellations non recipiuntur. probantur hæc omnia in dicto cap. 15. in actis curiæ dictarum curiarum.

4. Ad secundum deueniendo, in quo dubitauimus infra quod tempus liceret appellare, vel supplicare, dico, quod siue supplicetur à sententia ideo quod lata fuit in Regio concilio, siue appelletur ideo quod fuisse lata per ordinarium, vel baronem, semper interponenda & introducenda est inter dies tres connumerandos à puncto publicationis sententiæ, & illius intimæ reo factæ & præsentatæ. Et tuc causa supplicationis sic interposita committi debet per Regentem cancellariam vni ex Doctoribus aliarum regiarum aulicium ciuilium, scilicet illius aule sibi magis bene visæ. Et Doctor cui dicta causa committitur teneatur illam cum conclusione in illa aula facienda, & ex eisdem actis expedire: à cuius sententia postea siue reuocatoria sit siue confirmatoria nō licet amplius supplicare.

Forma autem supplicandi à dicta sententia, & à prouisione tormentorum est tenoris sequentis.

Excel-

In Excellentissime Domine

Locum tenens generalis.

s. *S*uppletur hæc pars. N. sententiam seu prouisionem in eius odium latam in qua fuit condemnatus, quod torqueatur ad eruendam veritatem ab eius ore, ad relationem magnifici. N. iudicis Regia curia in melius commutari, & praesentem supplicationis causam committi mandare alicui ex magnificis Regijs cōciliarijs alterius aula Regia Audientie ciuilis, qui bene supplicatum declareret. officio, etc. quæ licet, etc.

Altissimus etc.

N.

Committatur magnifico. N. qui super supplicatis debite prouideat

*Prouisa per Regentem Cancellariam
die. 18. Nouembris. 1602. Barcinone.*

N. Scriba mandati.

Prouisio iudicis. *Recepta dicta die inseratur in processu,
& intimetur.*

N. Index.

Et dicta prouisio intimatur fisci Procuratori.

Tadēm iudex dictæ causæ supplicationis iudicat illam causam ex eisdem actis, præcedente solum assignatione ad sententiam.

6. Ad tertium quo dubitauimus an interposita appellatione, seu supplicatione, super cedendum sit ab executione torturæ? Respōdeo, super cedēdū esse. Et ita obseruat Regiū conciliū: in quo decreta executione pūisionis seu sententiæ torturæ à quibus fuit supplicatū, non sit executio, quin prius per iudicē ad quē primittiua sententia cōfirmetur. Et refert Guido Papæ decisi. 74. ita fuisse decisum in curia Delphinali. Vbi dicit, quod de sty

lo curiarūtā parlamenti superioris, quam inferioris, sup cedēt ab executione torturæ. Quē refert Marc. decisio. 907. nu. 4. Et dicit Caravii. sup ritu. 959. magnæ curiæ. nu. 14. in fi. quod ita seruatur & practicatur quotidie. Idem etiam semper vidisse seruari in magna curia vicariæ attestatur Grāmati. super cap. Regni. fol. 133. num. 4. in fi.

Et prædicta confirmantur, nā licet alias g appellationē ab interlocutoria non sint ligatæ manus iudicis quin possit ante inhibitio nem suam exequi sententiam, & in causa procedere, vt in cap. non solum de appella. in. 6. Guido Papæ

K deci-

Praetica Don Ludonici à Peguera. Cap. 12.

decisio. 436. num. 9. Lācelo. in tracta. de atētatis. cap. 12. limitatio-
ne. 1. num. 1. & sequen. vbi latē de
materia. Quia tamē hæc cōclusio
fallit vbi agitur de dāno irrepara-
bili vt pluribus cōprobat idē Lā-
celot. ibidē nu. 92. & sequen. ideo
interposita appellatione à decre-
to torturæ cū per eā irreparabile
sine dubio inferatur damnum, iu-
dicem debere super cedere etiam
antequam sit inhibitus. in specie
dixerunt Bald. in rubri. commina-
tio epistol. & in. l. generaliter. §.
sed iuramento. col. 2. versi. Quid
si est talis. C. de reb. credi. Angel.
de malefi. in verbo. quòd fama
publica. num. 100. versi. Aduertas
tamen. Iaf. in. l. 1. num. 73. versi. Se-
cundo adde. ff. de officio eius cui
mun. est iuris.

Et non solum prædicta obti-
nent verum, vt post interpositam
appellationem super cedendum
sit ab executione torturæ, verum
etiam licet non esset interposita
appellatio, sed penderet adhuc
tempus ad appellandum: quia pē
dēte termino ad appellandū nihil
innouari potest. ita Francis. Mar.
in decisio. 907. Lancelo. de atten-
ta. penden. termi. ad appellan.
cap. 11. num. 33. Et facit generalis
regula, quòd sicut appellatione
pendente nihil est innouandum.
ita etiam pendente tempore ad ap-
pellandum de qua in dicto cap.
non solum. de appella. in. 6. glo. in.

1. ex iudiciorum. ff. de accusationi.
item glo. in. l. 1. ff. nihil. innoua. ap-
pella. penden. Capici. decisio. 167.
num. 2. Couarru. practicar. quæ-
stion. cap. 23. num. 2. versi. Tertia
interpretatio.

Sed demus, quòd non fuisset à
decreto seu sententia tormentorū
appellatum, vel si fuisset appellatum,
quòd sentētia iudicis primitiui
sit confirmata, & quòd pro-
pterea dicta iudicis primitiui sen-
tentia sit exequenda, oportune
hic quæritur, an aliqua sint præue-
nienda, & animaduertenda, ante-
quam ad illius executionem deue-
niatur? Respondeo, plura ante di-
ctam executionem per iudicem
esse præuenienda & animaduer-
tenda de quibus infra. §. sequen-
tidere est.

*§. 11. De his quæ præ
uenienda atque animaduerten-
da sunt antequam deueniatur
ad executionem torturæ.*

1. *R* Eus torquendus, venire debet in ipsa
executione iejunus, vel saltem quòd
steterit per nouem vel decem horas
iejunus.
2. *P*ersonæ quæ requirantur in tortura.
3. *I*udex curare debet, ne torqueri faciat
reum modis exquisitis, immo seruare
debet consuetudinem prouinciae in
qua ius dicit.
4. *I*udex curare debet antequam reo tortu-
ram inferat, quòd in loco ybi exerci-
tium

- tiū fiet habeat omnes res quæ ad tortu
rā necessariae sunt prout sunt lumen,
vinum, ignis, & instrumēta torturæ.
5. Tortura incobāda est à magis suspectis,
& ubi omnes aequaliter suspecti sunt,
tunc, si sunt masculi, & foemina, à
foemina tanquā atimidiōri, & si om-
nes sunt masculi à minori debiliōri.

1. Mprimis & ante-
quam iudex deueniat ad torquendū
reum curabit pro-
uidere & præpa-
rare quod ipse reus sit in ipsa exe-
cutione ieiunus si fieri potest. Et
ita ut plurimū in casibus occurrē-
tibus obseruat regium concilium,
vel saltē non debet illū torquere
quin prius steterit per nouem vel
decē horas sine cibo, & potu, pro-
ut cōmuniter seruari testat Mar-
sil. in. l. i. in prin. ff. de quæstionib.
nu. 81. & reddit rationē, ne scilicet
vertatur torquendo s̄t̄omachus,
& vomēdo patiatur: & sic nō pos-
sit examinari. refert & sequitur.
Ioan. Marc. Mōtisel. regu. 10. in fi.
nu. 42. & alios adducit concordā-
tes. Testatur idem Iul. Clar. in pra-
cti. q. 64. versic. Decreta tortura:
ubi dicit, iudicem debere animad-
uertere priusquam reo tortura in-
feratur ne aliquid eo die comedē-
rit, aut biberit, & intelligit eodē
die scilicet per decem horas ante
quam torqueatur, Idem Paris de
Put. in tracta. de sindicat. in ver-
bo. tortura. lo. 3. cap. 4. incipiente

de repetitione. num. II. Sed Prof-
per. Farinace. de indicij & tortu-
ra credit sufficere expectare ad
plus per horas octo: quia eo tēpo-
re, est pfecta digestio, & stomach⁹
requirit aliū pastū.
2. Secundo iudex antequā ad di-
ctā executionē deueniat debet ani-
maduertere & præparare, quod in
loco in quo tortura reo inferenda
est ad sint personæ sequentes. Pri-
mo ipsem iudex, Algutzirius re-
gius, seu baiulus vel vicarius (a-
pud ordinarios) fisci procurator,
chirurgus, scriba causæ, & mini-
stri torturæ. Dixi itaque, quod iu-
dex debet esse præsens torturæ,
vel semper oculos habere ad reū,
& sic videre quomodo se habeat,
& an deficiat nec ne, & si videt
illum deficiēt, debet statim mā-
dere illum deponi; alias, si hanc
non adhibuerit diligentiam, pos-
toq; reo in tortura illum relin-
quit solum in manibus custodum
ut plurimū crudeliū, & ob id de-
ficiēt in tormētis reus tortus mo-
riatur, credo hunc iudicē non esse
immunem, à poena saltē extraor-
dinaria pro modo culpæ: ex eo
quod nō assistit torturæ prout as-
sistere debet. secundū Meno. de ar-
bitrar. lib. 2. casu. 340. nu. 13 versi.
In dubio credo esse præsumendū.
Et circa idē Prof. Fari. de indicij
& tortu. q. 37. nu. 145. circa med.
admonet iudices quod assistat s̄p
torturæ, et si assistere nolūt timo-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

re poenæ legalis , assistant saltem
ne adueniente morte rei subeant
calūnias, & vociferationes popu-
larium, & vulgarium, qui aliquan-
do defacto propter huiusmodi ca-
sus armata manu contra officia-
les etiam innocentes insurgunt.

3. Tertio curabit iudex , ne tor-
queri faciat reū modis exquisitis,
& nō cōsuetis: immo debet iudex
in hac materia seruare cōsuetudi-
nē prouinciae in qua ius dicit. ita
Iul. Clar. in prac. q. 64. versi. Item
debet iudex. & versi. Iudex autē.
Farinace. de indicijs & tortu. q. 38.
nu. 55. 56. & 57. Atque ita, quād oiu-
dex torsit reū iuxta modū solitū,
in loco solito, & per ministros soli-
tos; nō est in eo præsumēdus dol⁹
aut excessus, vt p Paris de Put. in
tracta. sindica. verbo tortura. lo. I.
cap. 12. nu. 1. & 2. prope fi. & nu. 6.
versi. Quod si non excessit modū
cōsuetū. & versi. Vbi torqueat in
loco solito. Sequitur Menochi. ca-
su. 340. nu. 13. de arbitra. Et cōtra
quād iudex non seruauit solitū mo-
dū tunc dolus præsumitur, vt per
eundē Paridē de Pu. ibi nu. 3. in fi.
versi. Quād si iudex excessit mo-
dū consuetū. Facit quod dicit Bar.
in l. quæstionis modū. num. 1. ff. de
quæstionib. vbi inquit, quād iudex
excedēt modū intorquēdo cōsue-
tū, & qui adhiberi debet iuxta qua-
litatē psonę tenetur in sindicatu.
Cuius opinio in hoc communiter
approbat. vt dicit Marsil. i pract.

crimi. §. expedita. num. 89. in fi. Et
ppter ea iudex se caute habere de-
bet, quantum fieri possit, ne casus
mōrtis in tortura cōtingat. Atq;
vt sēper apparere possit, an inter-
uenerit aliquis excessus ex parte
iudicis est bonū cōsiliū , quād no-
tarius adhibitus ad torturā ponat
in actis processus qualitatē, & quā
titatē torturæ omnia particulari-
ter describēdo , prout cōmuniter
fit, & seruatur teste Anto. Gomez.
cap. 13. delictor. post num. 6. versi.
Si vero iudex.

4. Quarto, iudex antequā reo tor-
turā inferat curabit, quād in loco
vbi exercitium fiet habeat omnes
res quæ pro obseruantia Regij cō-
ciliij haberī solent , & necessariæ
ad torturā sūt, prout sunt vinū, lu-
mē, ignis, & instrumenta torturæ.

5. Quinto, si plures sunt torquen-
di animaduertere debet iudex,
quād torturā incipiat ab eis qui
magis suspecti sunt. Et vbi omnes
essent æqualiter suspecti, tūc si est
masculus & fœmina, incipiendum
est à fœmina tāquā atimidor, sed
si sunt omnes masculi incipiendū
est à minori debiliori , & timidio-
ri, ita colligitur ex tex. in. l. vii. viii.
in prin. ff. de quæstionib. Et hunc
ordinem in tortura inferēda. atte-
statur Maran. in suo Speculo fol.
2. num. 13. & Iul. Clar. in practi. q.
64. versi. Quāro si plures.

Prædictis omnibus cōsideratis,
præuētis & præparatis, volēs iam
iudex

iudex exequi torturam curabit
vti forma in sequenti. §. descripta.

§. 12. De forma exe- quendi torturam.

1. *T*orquendi modi in Regio concilio Cathaloniae communiter tres sunt. & qui vide ibi.
2. Torturam incobadi et exequendi forma.
3. Iuramentum pro actu torturæ a reo exigendum non est; quamuis torquendus minor esset.
4. Curator pro actu torturæ minori assignandus non est, immo assignatus repelli debet: ne in dicto actu assistat.
5. Reus vincens in tortura videtur purgasse indicia contra se existentia: & ideo venit relaxandus.
6. Probationes & indicia superuenientia contra eum qui vicit in tortura nihil operat.
7. Confessioni rei consentis in tortura delictum incontinenti non est standum, sed opus est, quod reus illam ratificet apud acta.
8. Ratificatio confessionis factæ in tortura, an incontinenti ducto reo extra locum torturæ facienda sit.
9. Reus confessus delictum, in tortura, &

Die. xvi. Aprilis. M. DCiij. Barcinonæ. Essent personalmēt constituits los Magnifichs misser Iuan Magarola en dretts Doctor jutge de la Regia Cort, y relador de la present causa, mossen Juan de Encōtra canaller. Alguatzir ordinari de sa Magestat en Barcelona populat, mossen Melchior Llargues procurador fiscal de la regia cort. Mossen Antoni Fort chirurgia juntament ab mi Philip Soler scriua de la present causa, y notari publich ciuteda de Barcelona, y los misatges de la cort del Veguer en lo terrat dels carcers reals dela present Ciutat à si y effecte de fer la tortura en la persona

K 3 de. N

ductus extra locum torturæ ad ratificandum, si negat & renunciat illam confessionem, queritur, quid faciendum sit? vide ibi late.

1.

Ixi supra iudicem in hac materia torturæ debere seruare cōsuetudinē pūnciæ in qua ius dicit, ne erret in modo exequēdi. Scias igit, quod in hoc Principatu tres sūt modi torquēdi reos, quib⁹ regiū cōciliū frequenter vtitur, à quo omnes alij inferiores iudices exēplū accipere debet. Prim⁹ modulus dicitur del garrot. Secundus de la Roda, et Tertius de la touallola, qui tantum practicatur cum hominibus fractis siue potrosoſ: de quibus & de forma exequendi istos modos infra explicabitur.

2. Nunc ad executionē veniendo, iudex imprimis & ante omnia debet. extrahere reū a loco in quo capt⁹ detinetur, & eo mutato in alio loco scriba causæ incipiet scribere, & continuare actum torturæ in modum sequentem.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

de. N. lo qual de manament de dit magnificj jutge y relador fonch
manat a les guardes de dits carcers aportar ab una cadena al coll,
lo qual aportat y assegut en un banch en lo qual terrat hauia pa, vi
y llum, y altres coses necessaries a obs y pera dita tortura per lo dit
magnificj alguatz ir fonch exortat desta manera. — Vos. N. sa
Excellencia y Real consell vist vostron proces y merits de aquell,
vos han condemnat en que sian atormentat.

Ethoc sic per notarium conti-
nuato, incōtinenti iudex monebit
illū, quòd dicat veritatē de his et.
de quibus impetratur, & quòd no-

3. lit personā suā macerare. Et de-
bet esse caut⁹ ne pro isto actu exi-
gat à reo iuramentū, neque ei as-
signet curatorē. vt dicit Angel. in
verbo cōparent inquisiti & confi-
4. tetur totū: immo si dicto reo vt mi-
nori. 25. annis datus fuisset cura-
tor, permettere nō debet quòd di-
ctus curator in dicto actu assistat,
quamuis reus minor sit. 25. annis.

Et facta iterū dicta exortatio-
ne quæ bis fieri solet, & ipso reo
negāte, ponendus tunc reus est in
loco torturæ, & pannis seu raupis
expoliatur, & proceditur ad que-
stionē, siue tormētum del garrot,
ad quod subeundū ponitur reus
& ligatur more solito. Et in conti-
nēti quo ligatus est exortat iterū
per iudicē antequā torquere inci-
piat, quòd velit dicere veritatem
si nolit suas macerare carnes, &
eo negāte, mādat ipse iudex mini-
stris quod tēdant funes, & ita inci-
pit tortura semper relatore exor-
tate ne velit ipse reus personā suā
macerare. Et tūc scriba omnia ver-

ba relatoris, ac rei torti scribat,
quām veloci possit calamo, suspi-
ria etiā, voces, vociferationes, vlu-
latus, ac etiā interualla quibus ta-
cēt continuare in actis debet. Et
postea mādat iudex laxari funes.
Et iterū reus exortatur, quòd ve-
lit dicere veritatem, & eo negāte, iu-
dex iubet ministros quòd iterum
tendant funes, & postea laxantur
& denuo reus per iudicem exor-
tatur, & eo negante, iterum mi-
nistri cōstringunt illū, & postea la-
xātur funes, & datur volta al gar-
rot: & tūc vltimo & eo persecuerā-
te in negatiua laxantur funes. Et
hæc est prima species torturæ. Et
omnes istæ funicē laxationes, & iu-
dicis interrogaciones, & respon-
tiones rei cōtinuari debēt per scri-
bam causæ.

Et incontinēti fit transitus ad
aliam speciem torturæ scilicet de
la Roda in qua more solito reus
ponitur ligatus, & eo ligato exor-
tatur, quòd dicat veritatem, & eo
negāte, eleuatur in altū, & postea
descenditur, & iterum exortatur,
sed eo negante, iterum eleuatur.
Et ad pedes imponitur pondus v-
nius quintalis, & postea descédi-

tur, & super additur mediū quin-
tale, & iterū eleuatur. Et aduerte,
quòd in dictis eleuationibus deti-
netur iuxta arbitriū chirurgi, &
iudicis, & reo perseverāte in nega-
tiua soluitur funibus, & est finita
tortura.

Tertius vero modus torquen-
di quo utimur dicitur del Potro:
vt supra dictum est. Et iste modus
exercet & practicatur in homi-
nibus fractis siue potrosos. Atque
ita reus qui hoc modo venit tor-
quēdus ligatur forma solita, & li-
gatus exortatur per iudicē ne ve-
lit suā personam macerare, & eo
negante, ponitur la touallola sub-
tus os & nares, & eo iterum negan-
te, chirurgus infūdit paulatim a-
quam ab raig prim in eius os &
nares. Et hoc fit ter per spacium
bene visum, ita vt reus non pere-
clitetur de vita; quæ nisi attente
& cum consideratione fierent, fa-
cile posset reus suffocari: nimirū
ergo, si videatur multum conue-
niens & necessaria chirurgi præ-
sentia & assistentia.

50 Illata iam reo tortura. Aut reus
negavit se delictum commisisse,
aut confessus fuit delictum, quæ-
ro nunc in primo casu, id est si ne-
gauit se delictum commisisse, &
nihil fateatur, quid faciendum sit?
Respondeo, quòd tunc reus dici-
tur purgasse indicia contra se exi-
stentia; quasi puram veritatem di-
xisse videatur, & ita seruatur. vt

dicit Alberi. in rubr. C. de quæ-
stionib. num. 9. Dicit etiam Albe-
ri. in l. edictum. num. 2. ff. de quæ-
stionib. communiter per totum
orbem ita seruari, quem refert
Boer. decisio. 163. num. 12. & Gram-
mati. decisio. 8. post num. 9. & de-
cisio. 96. num. 2. Debetq; hoc ca-
su iudex facere scribi in actis qua-
liter tortura fuit modo consueto
adhibita, & quòd reus persistit in
negatiua. Et licet Marsil. in l. re-
peti. num. 24. ff. de quæstionib. &
in practi. crimi. §. quoniam num.
49. dicat in dicto hoc casu esse cō-
munem practicā, & obseruationē,
quòd reus est fideiussori relaxan-
dus, tamē Antoni. Gomez. cap. 13.
delictor. nu. 18. tenet, quòd immo-
reus sit diffinitiuē absoluēdus. Et
est ratio, quia per torturā dicitur
purgasse omnia indicia contra se
existētia. Et ita etiā practicari atte-
statur Carrer. in pract. crimi. fol.
171. nu. 202. quē refert Siman. de
hæreti. cap. 63. nu. 36. Quod etiam
obseruat regium cōciliū in quo
facta relatione per iudicē qui reū
torsit, fit cōclusio, quòd ille reus,
attento quòd vicit in tortura rela-
laxetur, & per eūdem iudicem fit
prouisio in forma sequenti.

*Die. 25. Aprilis. 1603. in sequēdo
conclusionē in Regio concilio, fa-
ctam prouidet, quòd N. attento
quod vicit in tortura relaxe-
tur à carceribus.*

6. Et adeo hæc vera esse existimamus, quod quamvis postea contra dictum tortum relaxatum (ideo quod vicit in tortura) superuenient noua indicia, & nouæ probationes quibus constaret de illius delicto nō potest iterum ille reus modo prædicto relaxatus iterum capi & puniri pro modo delicti: quia ut supra dictum est, ille talis qui per torturam omnia indicia contra se existentia purgavit venit diffinitive absoluendus. Quod etiam firmat Nicolaus Boeri. in dicta decisio. 163. num. 12. ubi dicit, quod adeo indicia per torturam sunt purgata, quod dicta tortura repeti nō potest: etiam quod essent plura vehementissima indicia vel probationes ex quibus posset esse condemnatio, ita etiam tenet Salyce. in. l. ea quidem. C. de accusationib. & in l. si quis adulterij. C. ad leg. l. l. de adulter. & in l. si quis. C. ad leg. l. l. mag. in ultima questione, ubi subdit, quod debet dari abolitio hoc est circondi processus, vel absolui ab instantia. Quod dictum ab Alexander in. l. vnius. §. quoniam. ff. de questionib. plurimum commendatur: quia ex quo reus nihil confessus est censetur purgatus quasi pura veritatem dixisse videatur. vt in dicta l. edictum. & ibi glos. allegans Tullium in Topicis licet aliqui intelligant, quando contra tortum præcederent solum indi-

cia, & nō plene probationes: quia tunc tortura non purgaret à pluribus probationibus quod videtur innuere glo. in. l. i. C. de questionib. in versi. Inuidiosa. circa med. Attainen Alberi. & Boer. in præfatis locis attestantur glosam illam loqui de tortura testium, & & non criminosi: & sic ad rem nostram minime facere. Ut etiam factetur Grammati. in decisio. 8. nu. 9. & secundum hanc opinionem fuit conclusum in Regio concilio die. 5. Aprilis. 1585. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ contra Ludouicam Castellona delatam de nece perpetrata in personam viri sui, quæ præcedentibus legitimis & sufficiētibus indicijs fuit ad eruēdam veritatem ab eius ore submissa tormentis: & quia vicit in tortura, fuit à carceribus relaxata. Et quamvis postea homicidæ fuissent capti & confessi se demandato eiusdem Castellona homicidium prædictum commisisse, & perpetrasse, ob quod fuerunt laqueo per colum suspensi: & sic superuenerunt contra dictam Castellona nouæ probationes, quarum vigore fisci procurator Regiæ curiæ fecit iterum illam capere, vt pro dicto delicto legitimam subiret pœnam, & fuit conclusum illā fore & esse relaxandam attento quod pro dicto delicto fuerat torta, & vicerat in tortura, vt in supra citata cōclusione ostēsum est.

Aut

7. Aut reus in tortura confessus fuit delictum, & hic est secundus casus circa quem dubitari possét, an in continentis standum sit illius cōfessioni? Cui dubitationi respō dendo dico, quòd adhuc non est standum tali confessioni factæ in tortura, nisi reus in illa perseueret, & eam ratificet extra tormenta ad bancum iuris. prout dicit Boer. esse communem opinionem in decisio. 163. num. 18. & ita seruari de consuetudine attestatur Bar. in. l. 1. in vltimis verbis. ff. de custo. reor. Panor. in cap. cum in contemplatione. num. 7. de reg. iur. Et aduerte, quia nō sufficit quòd tortus tacite perseveret in cōfessione illam non reuocando, sed opus est, quòd illam ratificet apud acta. vt probat Clar. per alios in practi. q. 64. versi. Ceterum.
8. Sed quæro, an statim facienda sit dicta ratificatio, vel an post torturam spectandum sit aliquod tempus? Respondeo, quosdam tenere non statim dictam ratificationem fieri debere, sed esse spaciū vnius diei spectādum; ideo quòd metus tormentorum durare præsumitur. Et hanc dicit esse communem doctrinam & practicam Antoni. Gomez. cap. 13. delictor. num. 24. & vide quæ dicit Clar. in practi. in dict. q. 64. versi. Et circa hāc. Sed apud nos hoc non seruatur, immo incontinenti illata tortura, rei ducentur extra locum, & aspectum torturæ ad ratificandum confessionem in tortura factam, iuxta tradita per Ioan. Andr. in cap. cum in contemplatione. de reg. iur. quem refert August. ad Angel. de malefi. in verbo. fama publica. post nu. 137. & ibi ab eo exigitur iuramentum in forma reorum, & si est minor vocatur suus curator, vel datur illi ad istum actum, & legitur sibi depositio facta intortura, & interrogatur, an perseveret in ea, & eo perseverante, dicitur ratificasse cōfessionem factam in dicta tortura.
9. Sed ponamus, quòd reus qui confessus est delictum in tormentis, & deinde ductus ad ratificandam huiusmodi confessionem extra tormenta reuocat illam, & negat se delictum commississe, quæritur, si iste casus contingat quid faciendum sit? Respondeo, attento quòd illa confessio facit cōtra eum indicium potest denuo dictus reus torqueri, & cogi ad perseverandum in ipsa confessione. ita dixit Bart. in. l. nullius. §. reus in vltimis verbis. ff. de quæstionib. & ita tenent communiter Doctores. vt dicit Blanc. de indicij. nu. 219. Hanc etiam esse communem opinionem attestatur. Bossi. in titu. de tortu. num. 34. vbi etiam subdit, quòd ita vbiique practicatur. Et eandem sententiam dicit esse usu receptam Siman. de hæreti. cap. 63. num. 43.

Aduerte tamen ad ea quæ circa hoc recte notat Iul. Clar. in dicta. q. 64. versic. Ulterius quæro. Scilicet, quod diximus reum interrogata tortura cogendum esse, ut in confessione facta in tortura perseveret intelligendum est, ut scilicet possit de nouo torqueri, tanquam si unum nouem indicium superuenisset, non autem, ut tam diu torquendus sit donec in ipsa confessione perseveret; quod notwithstanding est contra eos qui reum in tormentis confessum die noctuq; torquendo fatigant donec perseveret; quia non possunt hoc facere; immo illos grauiter reprehendit Augustin. ad Angel. de malefici. in verbo comparuerunt & confitentur totum. post nu. 10. Atque ita circa hoc not. praxim, quod si reus iterum positus in tormentis confiteatur, & deinde iterum in ratificatione iterum neget, prout refert de facto contigit. Paris de Puteo. de syndica. fol. 482. cap. 6. post. num. 1. non ideo est procedendum in infinitum, sed credo sufficere quod tormenta repeatantur usque ad tertiam torturam. Et ubi deinde ductus ad ratificandum semper negaret, absoluendus est reb⁹ statibus. vide super his Prosper. Farina. de indicis & tortu. nu. 92. cum pluribus sequentibus qui late materiam hanc examinat.

Sed diximus supra, quod si reus tortus ductus extra locum tor-

turæ ratificat confessionem in tortura factam, quod est standum illius confessioni, queritur modo an in hoc casu iudex debeat ei statuere aliquem breuem terminum, puta duorum vel trium dierum ad producendum & allegandum omnes suas defensiones quas facere posset contra suam confessionem? vide de his infra in. §. sequenti.

§. 13. De danda dilatione reis in tortura confessis, & qui extra locum torturæ confirmationem suam ratificarūt ad se contradictam confessionem defendēdum, & de forma procedendi contra eos usque ad sententiam diffinitiūam inclusiue.

1. *Iudex reo in tortura confesso, & qui extra locum torturæ confessionem ratificauit dare debet dilationem ad dandum suas defensiones contra suam ratificatam confessionem. Et de forma dandi dictam dilationem, & iudicis prouisionis. vide ibidem.*
2. *Sententiae diffinitiūae forma in processu via ordinaria.*

V M reus confessionem in tortura factam post ratificationem ex intervallo reuocare posse, & probando errorem ipse veniat absoluēdus prout in facti contin-

De processu via ordinaria & per inquisitionem.

78

I. gentia iudicatum fuisse per Concilium Neapol. testatur Grammati, super constitutionibus Regni fol. 23 num. 23, consequenter sequitur, quod iudex reo in tortura confessus, & suam confessionem extra locum torturæ ratificant tenetur aliquem terminum sibi benevolum concedere ad suas dan dum defensiones contra suam ratificatam cōfessionem. Et ita etiā obseruatur in regio concilio in quo prædicta confessio ratificata publicatur reo, instante fisci procuratore. Et sit publicatio in forma sequenti.

Super nouiter actitatis, datis defensionibus postulat fisci procurator Regiae curiae institutiā ministrari.

N. fisci aduocatus.

Prouisio iudicis.

Die 24. Aprilis. 1603. habitis nouiter actitatis pro publicatis, concedit terminum ad dan dum defensiones hinc ad diem Sabbati proximam. & intimeretur.

N. Iudex.

Postea dictus fisci procurator debet facere aliam scedulam &

Iesu Christi & eius intactæ Virginis Matris nominibus humiliter inuocatis.

2. *Excellētissimus Dominus Don Ioannes Teres miseratione diuina Archiepiscopus Tarracona Consiliarius Locumtenens & Capita-*

petere ut sequitur.

Habitis defensionibus pro publicatis, petit fisci procurator ad relationem assignari, et iustitiā fieri & ministrari.

N. fisci aduocatus.

Prouisio iudicis.

28. Aprilis. 1603. habitis defensionibus pro publicatis, assignat ad relationem in Regio cōcilio ad diem præsentem cum sequentium continuatione, & intimetur.

N. Iudex.

Deinde fisci procurator petere debet ad sententiam assignari. Et faciet sub sequenti forma.

Ad sententiam assignari, & illam ferri & exequi petit fisci procurator Regiae curiae, & iustitiam fieri, & ministrari.

N. fisci aduocatus.

Prouisio iudicis.

Die 1. Maij. 1603. assignat ad sententiam ad diem præsentem.

Sequitur nunc forma diffiniti uæ sententiæ faciendæ in proces su facto via ordinaria.

Capita.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

Capitaneus generalis pro S.C. & R. Magestate in Principatu Cathalonie & Comitatibus Ruscilonis & Ceruania. Visa imprimis præventione fisci procuratoris contra N. francigenam delatum & in culpatum quod die. 5. Ianuarij, anni. 1600. noctu & hora captata una cum alijs latronibus fuit ingressus domum de. N. sitam in praesenti Ciuitate in vico dicto de Moncada, & ab illa furto substraxit plures pecunia quantitates auri & argenti. Visa inquisitione contra dictum. N. formata, & ipsius ac testium dictis & depositionibus. Visa inquisitionis publicatione cum licentia aduocati & procuratoris, & termino defensionum, visa defensionum publicatione, & assignatione facta ad relationem in Regio concilio. Visa sententiatorum dicti. N. visa illius de positione in tortura facta in qua postea extra torturam perseverauit. Visa nouiter actitatorum publicatione, et termino defensionum rursus praefixo, visa alia defensionum publicatione, & assignatione ad relationem, factaq; relatione per. N: Regij concilij Doctorem, & conclusione inde secura. visa assignatione ad sententiam ad presentem diem & horam, ad quam nunc denuo ad cautelam assignat, sacro sanctis Euangelijs coram positis, & illis reverenter inspectis dictam in sequendo conclusionem sua Excellentia sententiat, pronuntiat, & declarat in modum sequentem.

Et quia p merita praesentis inquisitionis, & alias legitimè constat, de intentione fisci procuratoris aduersus dictum. N. propterea et alias sua Excellentia sententiat pronuntiat. & declarat, & dictum. N. condemnat quod fustigetur palam & publice per loca solita praesentis Ciuitatis Barcinona, & bulletur iuxta formam noua constitutionis, & ad seruitium regiarum triremium remigando ad desennium, ut ei cedat in pœnam, cateris vero in exemplum.

Publicetur.

N. Regens.

Vt. N. fisci aduocatus.

Vt. N. Iudex.

Lata & publicata fuit huiusmodi sententia per. N. Regente Cancellaria in Palacio Regio sedetem, & de eius mandato lecta per. N. scribam

*Scribam mandati, instate. N. fisci procuratore Regie curiae. 13. Mar-
cij. 1603. præsentibus protestibus. N. et. N. etc.*

I. Aduerte, quod si pars condemnata vult ab hac sententia supplicare: quia lata fuit in Regio cōcilio, vel appellare quando lata fuisset per iudicem ordinarium inferiorem poterit hoc facere iuxta formam cap. 15. & 16. in actis curiæ editorum in prima curia Barcinone celebrata per Dominum nostrum Regem Philippum nunc fœliciter regnantem in anno. 1599. Et infra quod tempus id facere licet, & an supplicatione, vel appellatione pendente supercedendum sit ab executione sententiæ, & qua forma sit supplicandum, vel appellandum dixi supra in. §. 11. vbi videas.

Et quia dicta sententia tantum continet formam condemnandi ad fustigationem, & bullationem, & etiam ad seruiendum in Regijs tremibus remigando ad defennium, & videamus plures alias esse pœnas quibus criminosi iuxta delictorum qualitatem coerceri solent, ideo hic plures sententiæ formas diuersas pœnas pro modo delictorum continentis inserere decreui, ut iudices omnes earum exemplo in occurrentibus casibus sententias suas ordinare valeant. de quibus omnibus vide in. §. sequenti.

**§. 14. De diuersis sen-
tentiarum formis diuersas pœ-
nas continentibus.**

1. *FVstigationis pœna licet capitalis non sit, tamen per eam grauis infertur infamia.*
2. *Fustigationis pœna quibus imponi soleat.*
3. *Fustigationis pœna debet moderate exerceri.*
4. *Fustigationis sententiæ forma.*
5. *Furcæ pœna est mortis naturalis.*
6. *Furcæ suppicio qui delinquentes tradantur.*
7. *Furcæ pœna in Principatu Cathaloniæ tantum exerceatur in plebeis, & non in militibus, neque in ciuibus honoratis, neque in Doctoribus.*
8. *Furcæ sententiæ forma.*
9. *Amputationis capitis pœna, quādo proprie dicatur, & est ordinaria in baronibus & militibus.*
10. *Amputationis capitis sententiæ forma.*
11. *Forma sententiæ pœna, quod quis iugulatur & cadaver in partes scindatur.*
12. *Forma sententiæ quod quis nudus vehatur curru.*
13. *Forma sententiæ quod quis raptetur per terram.*
14. *Forma sententiæ seruendi in Regijs tremibus remigando.*
15. *Forma sententiæ relegationis in insulam.*
16. *Forma sententiæ clauandi manum.*

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

De poena fustigationis seu verberationis, & de forma sententiæ huius poenæ.

ASVS quibus dñe iure cōmuni poena fustigationis, & verberum imponit videri possunt apud Gandinum in titu. de pen. reor. nu. 56. & Calici. in Margarit. fisci. rubri. de poena verbera. Est autem hæc poena multum frequens apud nos; quæ licet capitalis non sit secundum Bart. in. l. transigere. C. de transactionib. & Maran. in suo Specul. fol. 28. nu. 5. vbi testatur de cōmuni prout eos refert Clar. in practi. q. 70. versi. Est etiam poena. in si. & Prosper. Farina. de delict. & poen. q. 19. nu. 29. non potest tamen negari quin corporalis sit, & quod per eam nō inferatur grauis infamia cum non nisi pro turpibus & infamatorijs delictis irrogari hæc poena soleat. arg. tex. in. l. ictus fustum. ff. de his qui notan. infam. Et dicit Farnace. vbi supra, quod hæc poena magis infamat, quam poena mitræ. Et hodie hæc pœna apud nos imponi solet furibus, incisoribus bursarum, vagabūdis, latronibus publicis ad mortem condemnatis, qui propter immanitatem criminis, paulo antequam mortis sententia in eos exequatur fustigantur, & ab eisdem auriculæ ampu-

tantur, & deinde morti tradūtur. Solent etiam quandoque fustigari blasphemantes, & similes facinorosi, viles, & infames personæ. A militibus vero, cum non subijcantur plebeiorum poenis hæc poena prorsus aliena est. vt in. l. 1. & 3. ff. de priuileg. vetera. & in. l. milites. C. de quæstionib. & ibi glo. in verbo. poenis. & in. l. decuriones, eod. tit. & in. l. decurionem. & l. honor. C. de poen. Additur etiam furibus & bursarum incisoribus per constitutio- nem Cathaloniæ alia poena vltra fustigationem, quod Marca seu sigillum ciuitatis vel loci in quo deliquerunt & in quo fustigantur imprimatur in eorum spatulis; vt si in eodem genere mali perseuerent, & alibi denuo depræhendātur dijudicari possint, quod sunt consueti: vt sic poena illis augeri valeat.

3. Aduerte tamen quod hæc poena fustigationis debet moderate exerceri: ne condemnatus ex flagellis moriatur. Et maximè si post flagellationem ille reus esset condemnatus ad aliam poenam, puta ad seruitium regiarum triremium vt testatur Calici. in loco supra citato. num. 2.

4. Forma autem sententiæ huius poenæ sequens est.

*Excellentissimus Dominus
Locum tenet generalis etc, visa
impri-*

De processu via ordinaria & per inquisitionem.

80

imprimis, etc. dic ut in sententia supra descripta mutatis mutandis, & postea in dispositione dices. Propterea & alias sua Excellentia pronuntiat sententiat, & declarat, & dictum. N. condemnat, quod fustigetur palam & publicè per loca solita presentis ciuitatis, & quod bullatur in spatulis iuxta formam constitutionis: ut ei cedat in pœnam, ceteris vero in exemplum.

Aduerte quod supra dicta pœna bullationis tantum infligitur furibus & bursarum incisoribus, ut supra dictum est.

De pœna furcæ & illius sententiæ forna.

5. Pœna furcæ est mortis natura lis, & magis ignominiosa alijs de qua habetur in l. i. C. de bonis eorum. & in l. i. & ibi glo. ff. de seditio. & in auth. sed nouo iure. C. de seruis fugiti. & in l. liberorum. ff. de his qui notan. infamia. & in l. cum animi. §. excipitur. ff. de edili. edic. & in l. aut dannum. circa princi. ff. ad leg. Iul. pecula. & in l. capitalium. circa principi. & in. §. famosos. eiusdem legis. ff. de pœnis. Et sunt plura alia loca quibus probatur quem furcæ finge dū esse, quos etiam enumerat Calici. in Margar. fisci. in Rubri. de pœna furcæ. Apud vero nos passim

furcæ traduntur publici latrones iuxta tex. in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis. qui latrones propter criminis immanitatem solēt prius quam dicta pœna furcæ in eos exequatur fustigari, & in loco ad id destinato ab eis auriculæ amputantur, & deinde morti traduntur. Homicidæ quoque voluntarij laqueo per collū in alta furca suspenduntur. Est etiam in usu hæc pœna contra falsæ monetæ fabricatores, & monetam argenteam vel auream tondentes, contra raptores virginum, mulierum nuptiarum, & viduarum. Et contra falso mandato monetam à locis publicis extrahentes. Scias tamen, quod hæc pœna communiter est obseruata in hoc Cataloniæ Principatu in personis plebeiorū, siue hominum de pede, & non in baronibus neq; in militibus, neq; in hominibus deparatico, & generosis, quia de iure à tali pœna immunes sunt. ut in l. 3. §. qui ad hostes. ff. de re mili. & in. §. pœna. eiusdem. l. 3. & ibi glo. super verbo. torquetur. Milites enim neque tormetis, neque plebeiorum pœnis subiungi putamus inquit iuris consultus. in l. milites. C. de questionib. Et idem est dicendum de ciuib. honoratis, qui per priuilegium ciuium honoratorū, quod ipse pluries vidi pro veris militibus in omnibus & per omnia habetur: dempto, quod non habent in-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

interessentiam, neque votū in curijs generalibus Cathaloniæ. Pari ter quoque dicerem de Doctoribus in quos hæc pœna suspensiōnis furcæ practicari non solet. Neque unquam vidi aliquem Do cto rem in alta furca laqueo per collum fuisse suspensum vide. de pœna furcæ. Farinaceū de delict. & pœn. q. 19. num. II.

8. Forma autem sententiæ dispo sitiūæ huius pœnæ hæc est.

Pronuntiat, sententiat & declarat, & dictum. N. condemnat, quod est reus mortis, & quod suspeditur laqueo per col lum in alta furca taliter, quod naturaliter moriatur, & anima ab eius corpore illico separatur: ut ei cedat in pœnā, ceteris vero in exemplum.

9. De pœna amputationis capitis.

Ista pœna tunc propriè dicitur pœna capitidis, quando caput amputatur mortem corpori inferendo. l. capitalium. §. I. ff. de pœnis. & in. l. raptiores. in prin. ibi capitidis supplicio plectēdos. & in. l. vnicas. C. de raptu virgi. & in. l. si quis filio. ff. de iniusto. irritoq; fac. testamē. Debes tamē scire, quod hæc pœna in Cathalonia de generali obseruantia est ordinaria in baronibus, & militibus, quando eis ve nit mors infligenda, quod de capi

tantur prout est de iure vt in. l. de sertorem. §. pœna. & quod ibi scribit Bart. ff. de re mili. Sed ubi in predictis casibus veniret plebeius pœna mortis puniendus, non de capitaretur, sed suspenderetur in alta furca, aut alia puniretur pœna. vt restatur Calici. in Margari fisci in Rubri. de pœna capitidis trū candi. nu. 3. ubi etiam dicit, quod hæc pœna amputandi caput hono rabilior est quam suspendij: quia de capitati traduntur ecclesiasti cæ sepulturæ; & suspensi non nisi eorum corpora petantur, & conce dantur. iuxta. l. I. & l. si. ff. de cada ue. punitorum.

Huius pœnæ forma sententiæ sequens est.

Attēto meritis praesentis pro cessus & inquisitionum legitima con stat, de fisci procuratoris Regie curiae intentione contra. N. ideo & alias in sequendo con clusionem in Regio concilio fa ctam, sua Excellentia pronuntiat, sententiat, & declarat, quod dictus N. est reus mortis: eundemq; condemnat, quod amputetur ei caput in loco solito praesentis Ciuitatis taliter quod na turaliter moriatur, & anima illico ab eius corpore separetur: ut illi cedat in pœnam ceteris vero in exemplum.

De processu via ordinaria & per inquisitionem. 81

De pena quod quis iuguletur, & eius cadaver in partes scindatur.

Forma sententiae haec est.

11. Pronuntiat, sententiat & declarat, & dictum. N. condemnat, quod est reus mortis, & quod iuguletur per collum talliter, quod moriatur & anima ab illius corpore separetur, & postea illius cadaver in frustra seu partes scindatur: ut ei cedat in paenam ceteris vero in exemplum.

De poena quod quis nudus vehatur curru, & quod eius carnes forficibus igneis apprehendantur, & de alijs poenis quibus latro publicus qui caput est magnæ cohadunationis incendit per totam terram derrobando, & homicidia committendo, ac publicam pacem perturbando puniri solet.

12. Forma sententiae huius penae haec est. Pronuntiat, sententiat, & declarat, & dictum. N. condemnat, quod est reus mortis, & quod fustigetur palam, et publice, per loca solita praesentis Cui tatis. & quod illi amputetur auricula, & postea nudus vehatur curru etiam per loca solita, & quod carnes eius forficibus igneis apprehendantur, & eidem amputetur manus dextera in

platea sancti Iacobi, & alia manus sinistra amputetur et via lata, et postea in loco supplicij iuguletur per collum taliter ut naturaliter moriatur, & anima illius ab eius corpore separetur, postea eius cadaver in frusta seu partes scindatur, & post latam sententiæ subiiciatur quaestio nibus & tormentis in caput sociorum dictæ cohadunationis, & receptatorum illius, ut ei cedat in paenam ceteris vero in exemplu.

Nec putet quis, quod et si in hac sententia reus pluribus poenis puniatur, possit ex his absolute inferri aliquæ posse pro pluribus delictis, pluribus & diuersis poenis puniri: quia quamvis hec paenarum multiplicatio sic apud nos recepta sit, non hoc sit ex pluralitate delictorum, sed propter criminis atrocitatè, & vt facinorosi perterriti ab atrocitate paenarum, abstineant se ab atrocibus delictis. Et facto esse verum regulariter receptum esse plura delicta non vna, sed pluribus poenis plecti debere. I: nūquā plura. ff. de priua. delic. Sed regulā hanc intellige prout eā declarat Farinace. in titu. de delict. & poen. q. 22. vbi prædicta regulā constituit, & eā ampliationibus & limitationibus late declarat. apud quem quilibet studiosus materiā hanc videre poterit.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 15.

De pœna quod quis raptetur per terram.

13. Forma sententiæ huius pœnæ sequens est.

Pronuntiat, sententiat, et declarat, & dictum. N. condemnat, quod est reus mortis, & quod raptetur per terram, et in loco supplicij iuguletur per collum, taliter quod naturaliter moriatur: & postea eius cadaver in frusta scindatur: ut ei cedat in pœnam, ceteris vero in exemplum.

De poena seruendi in Regijs triremibus remigando,

14. Forma sententiæ sequens est.

Pronuntiat, sententiat, & declarat, & dictum. N. condemnat ad seruitium Regiarum triremium, remigando ad quinquenium, et si est imperpetuum est dicendum, condemnat ad seruitium Regiarum triremium imperpetuum: ut ei cedat in pœnam, ceteris vero in exemplum.

De pœna relegationis in insulam.

15. Forma sententiæ est.

Pronuntiat, sententiat & declarat, & dictum. N. condemnat, quod relegetur in insulam per suam Magestatem nominandam

per tempus quinque vel decem annorum, ut ei cedat in pœnam, ceteris vero in exemplum.

Aduerte, quod in hac sententiâ ponuntur illa verba, in insulam per suam Magestatem nominandam, ideo quod præses huius pruincia non habet insulas sub sua iurisdictione, neque iurisdictionem ultra territorium sibi commissum; & extra territorium ius dicenti impune, non paretur. Propterea opus est, quod in condemnatione dicatur, in insulam nominandam per suam Magestatem. Quam insulam postea Locum tenens generalis, tanquam alter nos nominare solet.

De pœna clauandi manum.

Hæc pœna in hoc Regno in usu est, & est multum arbitraria, quam iudices arbitrari solent contra illos, qui dolose inferunt aliqui vulnus, pro quo delinquens venit tantum puniendus.

Forma autem sententiæ huius pœnæ sequens est.

Pronuntiat, sententiat & declarat, & dictum. N. condemnat, quod in loco solito manus eius figatur in pellicula qua est inter policem & indicem, ubi detineatur per spacium quartæ partis unius horæ prout cum præsenti dictum. N. condemnat,

demnat. ut ei cedat in pœnam,
ceteris vero in exemplum.

Verū quid refert quòd ius statuerit pœnas, & iudices reos ad illas condemnent, si non reperiuntur executores qui illas exequantur, ponitur in facto, quòd aliquis dānatur ad mortē, vel ad membra mutilationē, & non reperitur carnifex qui illā pœnā exequatur, quę ritur, quid iudex in hoc casu facere debeat? Respondeo, iudicē posse in dicto casu capere vnū hominē vilem, puta mendicantē, & illū cōpellere ad exequendū cui dari debet salariū quinque aureorum, vel vestes, & anuli dāmnati usque ad dictā summā per l. diuus. ff. de bon. dānator. Sed demus, quòd ad id nō inuenitur homo vilis, & mē dicās, quero, quid possit & debeat facere iudex? Respōdeo, quòd potest capere vnū de carceratis, qui forte erat condēnand⁹ ad mortē, vel ad deportationē, & remittere illi pœnā, & cōpellere eū quòd hāc executionē faciat, & posset iudex illū condemnare quod sit perpetuus executor: quia censetur tunc damnatus ad opus publicū, & est seruus pœnæ. Intellige tamen hoc verum si delictum suum erat tale, quòd ad opus publicū damnari potuisset. ita hāc omnia declarat Paris in tracta. syndi. in versi. Manivoltus. vbi plura allegat. vide ibi per eum. Quod yltimum existi-

mo procedere debere in personis vilibus. Atque ita iudex in pœnis irrogandis debet semper habere respectum ad qualitatem persona rū. l. fi. ff. de iniurijs: & l. capitallum. §. non omnes. ff. de pœnis. & l. Pedius. §. l. ff. de incend. rui. naufrag. & prædictis adde Bal. & Doctor. in l. fi. §. Titius. ff. de pignorati. actio.

Præterea quæro, opus est quòd malefactor cōdemnatus ducatur ad supplicium equester cum asino, equo, vel mula, an iudex possit capere alterius asinum, equum, vel mulam pro illa exequenda sententia? Respondeo, posse hoc iudicem facere: verum debet ei dare salariū de publico. ita tenet Bart. in l. iubemus nullam nauem. in prin. C. de sacro sanct. eccles. Bal. & Alberi. in l. fi. §. Titius. ff. de pignorati. actio. & Paris. in tracta. syndi. in versi. Captura. col. pen. & in versi. An officialis possit capere.

§. 15. De relaxatione reorū à carceribus, & de formis quibus rei relaxari solent.

1. *R*ei aliquādo relaxātur à carceribus de mādato, & quādo hoc cōtingit. Et de forma pūisionis hui⁹ relaxatioñis.
2. *R*ei quandoque relaxantur à carceribus simpliciter, & absque aliqua c. uitione, & de forma pūisionis ibi.
3. *R*ei à carceribus relaxantur ob horo-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

rem feriarum Paschatis, vel Natiuitatis Domini, & de forma prouisionis.

4. Rei relaxantur à carceribus cum cautione iuratoria, & quando, ac quomodo hoc contingat, & de forma relaxationis.
5. Reirelaxatur à carceribus sub fideiussoria cautione varijs modis, de quibus ibi, & de formis prouisionum.
6. Relaxatio ad requisitionem dierum donec aliter sit prouisū operatur, quod non possit reus in carcere coniungi nisi superuenientibus nouis indicij.
7. Fideiussio ad requisitionem dierum facta, expirat spacio duorum annorum.
8. Rei relaxantur aliquando per pactum & transactionem factam cum fisco, & qua forma facienda sit prouisio.
9. Frangens fines exilij voluntariè suscepti qui poena puniatur.
10. Executio manuleutæ qua forma fieri debet.

AR II S modis rei carcerati à carceribus relaxant, quo rū relaxationē ad sequentes reducimus modos. Aut relaxantur de mandato, & hoc passim practicari solet, quando per locum tenentem generalem, vel alium qui de mandato capere potest homines incarcerantur. Extat enim Regni constitutio quæ est Regis Ferdi-

nandi. 2. in. 3. curia Barcinonæ anni. 1503. cap. 33. qua disponitur, personis enumeratis in illa constitutione licere, licentiam officialibus cōcedere, homines capiendi, & incarcerandi, absque aliqua iudicis prouisione. Et hoc modo homines capti, in libro seu reportorio carceratorum scribuntur scilicet, quod detinentur ibi de mandato, vel Locum tenētis generalis, vel alterius qui mandatum dedit. Et si isti qui hoc modo carcere ingrediuntur, postea vere culpabiles reperiuntur, & quod sunt rei qui debent inter nomina reorum describi, tunc consignantur iudicibus curiæ, vt eorum negotium inquirant, & examinent, & hoc modo extinguitur mandatum illius qui capere fecit. Verū si tales postquam mancipati fuerunt in carceribus non reperiuntur culpabiles; & sunt ex leui causa capti de mandato, nec extat materia sufficiens ad inquirendum contra eos, solent tunc de mandato relaxari. Quod hoc modo practicatur, vt qui fecit mandatum mittit quandam scedula m eius manu firmatam ad commentariensem, qua ei iubetur, quod illum hominem demandato captum, demandato etiam relaxet, Et hic est unus modus relaxandi à carceribus.

2. Aut relaxantur simpliciter, & absque aliqua cautione; quod duo bus

bus præcipue modis contigere solet. Primo, quando captus reperiatur clare, & euidenter sine culpa; quia is nulla præstita cautione, & sine expensis relaxandus venit. iuxta text. in constitutione Caroli Imperatoris. cap. 44. curiæ Montissoñi, anni. 1542. Et pro tali fit prouisio sequens

Die. 2. Ianuarij. 1603. in sequendo conclusionem in Regio concilio factam prouidet quod. N. relaxetur à carceribus in quibus nunc detinetur non solu-
tis expensis.

3. Secundo relaxantur sine cau-
tione & expensis illi qui ob honore
feriarum à carceribus liberan-
tur. Quod contingere solet in fe-
stis Paschatis, & Natalis, quando
in his temporibus pro Reges no-
stri, & Regij Senatores ad visitan-
dos carceres accedunt, qui pro
quibusdam carceratis pro leui
causa, & sine partis instantia de-
tentis, solent arbitrari quod ob
honorem feriarum relaxentur. Et
prouisio quæ predicta relaxatio-
ne fieri solet tenoris sequen-
tis.

Die. 5. Januarij. 1603. in se-
quendo conclusionem in Regia
visita factam prouidet quod.
N. ob honorem feriarū resur-
rectionis Domini nostri Iesu

Christi relaxetur.

Aduerte, quod hoc arbitrium iudices extendere non solent ad casus contentos in. l. nemo. C. de episcopā. audien. Non enim solet Regium concilium ob honorem feriarum dimittere illos, qui de casibus in illa. l. exceptua-
tis impediti in carceribus reperiū-
tur.

4. Quandoque etiam delinquen-
tes non multū grauati in proces-
su relaxari solent cum iuratoria
cauzione, & præcipue, quando nō
inueniunt fideiussores, & hoc ob-
seruat plures Regium cōcilium;
ac ipse existimo optimam esse cō-
suetudinem, ne rei qui alias essent
relaxandi, vbi fideiussores non in-
uenirent propter eorum pauper-
tatem in carceribus marecant.
Et dicuntur rei non inuenire fide-
iussores, quando post prouisio-
nem factam, (quod datis fideiussoribus relaxētur) eos non exhibēt;
immo propter fideiussorum carē-
tiam patiuntur ipsosmet per mul-
tos dies detineri in carceribus. Et
etiam constat, reos nō inuenire fideiussores per eorum iuramentū,
quo satis censemur probare diffi-
cultatem præstandi fideiussorem.
secundū glo. in. l. 1. in verbo fideiussoribus. ff. qui satis dare cogant.
quā dicit esse cōmuniciter approba-
tam Socin. consil. 79. col. 2. versi.
Tertio confirmatur lib. 2. Forma
autē prouisionis huius relaxationis

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap 12.

cum iuratoria cautione in Regio concilio sequens est.

*Die 8. Februarij. 1603. inse-
quendo conclusionē in Regio cō-
cilio factam, prouidet, quod. N.
tradatur sub sacramento & ho-
magio ad requisitionē dierū ad
pœna viginti quinqꝫ librarum.*

Huic quoque iuratoriæ cautio-
ni dimitti debet viri illustres ; cū
aliās de iure loquēdo cogi nō pos-
sint ad fideiussionē p̄fētādām in
causa criminali. vt est tex. i. l. quo-
ties. C. de dignitatib. lib. 12. Tamē
scias, quod quidquid sit ē iure, cō-
trariū seruat cōsuetudo, vt scilicet
nō modo cogātur fideiubere, sed
etiam in carcerē detrudant. Et ideo
dispositio dictæ. l. quoties. ab aula
recessit, & ī practica nō seruatur.

5. Relaxantur præterea rei à car-
ceribus cū cautione fideiussoria:
quod multis solet euenire modis.
Primo, quando pēdente processu
apparet reum non esse culpabile
delicti de quo imputatur : quia in
hoc casu, ēbet relaxari. vt est tex.
in l. t. C. de exhibitio. reorum qui
tex. licet non videatur requirere
fideiussores, sed simpliciter dicat
illū debere relaxari, nihilominus
practica obseruat, quod præste-
tur fideiulsio. Et ita in Regio con-
cilio practicatur. Atque ita serua-
ri attestatur Bossi. in tit. de senten.
nu. 61. & forma prouisionis, qua vti-
mur, hæc est, quod iudex in calce

supplicationis qua per procurato-
res reorū petitur illos sub idoneis
fideiussoribus relaxari p̄uideat.

*Recepta die. 15. Februarij. 1603.
insequendo conclusionem in Re-
gio cōcilio factā prouidet, quod
N. tradatur idonea manuleta
ad requisitionem dierum ad pœ-
nam centum librarum donec
aliter sit prouisum.*

6. Item scias, quod hæc relaxatio
operatur, quod nō potest reus ite-
rum in carceres coniisci ex ea cau-
sa, nisi superuenientibus nouis in-
dicij. Et ita obseruat Regium cō-
ciliū, obseruarique attestatur
Bossi. in titu. de senten. num. 61. &
Iul. Clar. in practi. q. 46. versi. Pa-
riter etiam.

7. Et hæc fideiussio quæ in hoc ca-
su præstari solet expirat post la-
psum duorum annorum iuxta tex.
in cap. curiæ. 2. curiarum Barcino-
ne anni. 1564. & in cap. 3. curiarū
Montissoni anni. 1585. quæ duo ca-
pitula nunc sunt collocata in no-
ua compilatione sub titu. de man-
leutas.

Secundo relaxantur fideiusso-
ribus rei qui propter eorum infir-
mitatem arrestantur in aliqua do-
momo : pro quibus fit prouisio in
sequenti forma.

*Die 30. Februarij. 1603. inse-
quendo conclusionem in Regio
concilio factam prouidet, quod.
N. tradatur idonea manu-
letae*

leut & arrestatus in aliqua domo
præsentis Ciuitatis ad pœnam
quinquaginta librarum atten-
ta eius infirmitate.

Solent & tertio relaxari sub fi-
deiussoribus cū reincidentia, pmit-
tendo se infra tot tempus redditu-
ros intus regios carceres in qui-
bus detinentur: pro quibus in hoc
casu fit prouisio sequens.

Die. 10. Januarij. 1603. in se-
quendo conclusionem in Regio cō-
cilio factam prouidet, quod. N.
tradatur idonea manuleuta cū
reincidentia per torum mēsem
Octobris proxime venturum, et
interim quandocunque fuerit
requisitus, teneatur se reponere
intus regios carceres sub pœna
ducentarum librarum.

Aduerte præterea, quod quā-
do quis relaxatur fideiussoribus
sub certa pœna, meritis inquisitio-
nis attentis, prouisio quæ pro illa
relaxatione fit habet vim absoluto-
riæ sententiæ: quæ absolutoria
de stylo fieri non solet sed in eius
locum est subrogata prouisio se-
quens.

Die. 15. Januarij. 1603. in se-
quendo conclusionem in Regio concilio
factam prouidet quod
meritis processus attentis &
aliis. N. tradatur idonea manu-
leuta ad requisitionem dierum
ad pœnam centum librarum.

Adiicitur pœna arbitrio Regij
concilij.

Est & aliis modis relaxandi à
carceribus, qui exerceatur in reos,
qui cum propter eorum grauissi-
mam infirmitatem & iuxta medi-
corum relationem pereclitentur
de vita ducuntur ad hospitale: pro
quibus solet fieri prouisio sequens.

Die. 15. Februarij. 1603. in se-
quendo conclusionem in Regio concilio
factam prouidet quod
N. portetur ad Hospitale San-
cta crucis attenta eius grauissi-
ma infirmitate.

Relaxantur etiam rei à carceri-
bus meliorando illis locum in quo
detinentur. Quod fit in forma se-
quenti.

Die. 21. Februarij. 1603. facto
verbo in Regio concilio, prouidet,
quod. N. tradatur idonea
manuleuta & arrestatus intra al-
teram ex cameris vulgo dictis
los deposadors nous regiorum
carcerum præsentis ciuitatis ad
pœnam centum librarum.

8. Tandem relaxantur à carceri-
bus plures qui voluntarie susci-
piunt bannimenta extra Regnum
vel Vicariam, aut suscipiunt re-
legationem in insulam per ali-
quod tempus. In quibus multoties
à Regio concilio audiuntur illi,
qui conuinci non possunt de cri-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

minibus pro quibus detinentur, sunt tamen de illis multum infamati, & alias malæ famæ, & conditionis, ut sic Respublica malis purgetur hominibus. iuxta l. cōgruit. ff. de officio præsid. Et forma provisionis huius relaxationis sequens est.

*Die. 1. Marcij. 1603. inse-
quendo conclusionem in Regio
concilio factam prouidet, quod.
N. relaxetur attenio bannimentu-
to per eum voluntariè suscepto
à præsenti Principatu Cathalo-
nia, per tempus quinque anno-
rum. vel si est relegatio debet di-
cere. Attentia relegatione per
eum voluntariè suscepta in in-
sulam per suam Magestatem
nominandam: per iepus quinq;
annorum.*

Scire etiam hoc in loco debes,
9. quod quando reus ita relaxatus
frangit fines huius exilij per eum
voluntariè suscepti duplicatur il-
li tempus quod super est ad admis-
plendum. iuxta tex. in. l. aut dam-
num. §. quisquis. ff. de pœnis. Et
vide multa quæ circa hæc dixi in
meis criminalibus decisionibus in
cap. 41.

Quandoque etiam Regium cō-
cilium admittit hoc exilium cum 10.
pœna quam rei sibi ipsis imponūt,
si bannimentum vel relegationem
voluntariè susceptam non serua-
uerint. Et ad id inclinare solet Re-

gium concilium, attentis conditio-
ne personæ, qualitate criminum,
& ipsiusmet rei infamia. Pro qui-
bus fit prouisio. in sequenti for-
ma.

*Die. 3. Marcij. 1603. in se-
quendo conclusionem in Regio
concilio factam prouidet, quod.
N. relaxetur: attenta relegatio
ne per eum voluntariè suscepta
ad insulam per suam Magesta-
tem nominandam, ad pœnam fu-
stigationis. vel si est alia pœna
inseres illam in prouisione.*

Nunc antequam huius. §. mate-
riam omittamus oportunum erit
quærere, quomodo, & qua forma
procedendum sit contra eos qui
in pœnas manuleutæ & fideiussio-
nis præstitæ pro reis ex carceran-
dis inciderunt, non repræsentando
illos, vel alias pœnam appositam
non soluendo? Respondeo, in hac
executione, iuxta ius & practicam
nostram procedi debere ut in se-
quenti forma.

Forma procedendi & decernendi
executionem contra principa-
lem, & eius fideiussores qui in
pœnam promissam non paren-
do promissis inciderunt.

A Nte omnia fisci procurator
Regiæ curiæ vna cum scriba
causæ & testibus debent accedere
ad domū in qua iuxta promissio-
nem in instrumento manuleutæ
fa-

factam ille reus venit requirendus; & ibi requirere debent, quod infra spacium unius diei vel duorum, vel trium. &c. N. se reponat, vel reponere habeat intus regios carceres; & de hac requisitione in illa domo facta, scriba causæ conscribet instrumentum testibus receptis. Deinde elapso termino fisci procurator curabit intelligere,

an ille reus comparuerit in dictis Regijs carceribus. Et si viderit eū non comparuisse, instabit quod à custodibus carceris recipiatur informationis in qua claudatur, quod. N. non se reposuit intus dictos carceres. Quam informationem scriba causæ recipiet, & ea recepta per fisci procuratorem fit supplicatio in forma sequenti.

*Excellētissime Domine
Locumtenens generalis.*

CVM instrumento recepto per Petrum. N. notarium ciuem Barcinone die. 26. Marci. 1603. N. qui in regijs carceribus detinebatur promisit vestra Excellētia & Regiae curiae tenere arrestum per præsentem Ciuitatem Barcinone, & requisitus, se reponere intra eosdem regios carceres intra spacium unius diei naturalis postquam fuisset requisitus sub pena centum librarum monetæ Barcinone, pro qua dedit in fideiussores. N. & N. tam principalis, quam fideiussores obligarunt personas & bona, & cuiuslibet eorum insolidum, tanquam pro debitis fiscalibus. Et cum mandato Regiae curiae fuisset dictus. N. requisitus in domo. N. sita in præsenti ciuitate in vicino dicto lariera de san Juan, die. 12. præsentis mensis Marci quatenus se reponeret intus regios carceres intra spacium unius diei prout promisserat, tamen hic hucusque facere recusauit, & recusat, prout ex informatione recepta die. N. proxime lapsa legitime constat. Id circa & alias, fisci procurator Regiae curiae exhibendo & producendo instrumenta dictarum obligationum, & requisitionis, & informationem predictam ut ecce, supplicat executionem fieri & decerni, in persona & bonis dictorum principalis & fideiussorū, & cuiuslibet eorum insolidum productis centum libris, & expensis factis, & faciendis: iuxta Regiae curiae stylum, ut in debitis fiscalibus solutum est fieri. Ita tamen ut uno soluente, reliqui liberentur,

& pro

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 12.

Et pro his fieri et expediri prouisiones et commissiones oportuna.
Qua licet, &c.

Altissimus &c.

N. fisci aduocatus.

Cui supplicationi per scribam mandati fit decretatio sequens.

Remittatur relatori causa qui super supplicatis debite prouideat

Prouisa per Regentem Cancellariam.
die. 20. Aprilis. 1603.

N. Scriba mandati.

Prouisso iudicis fit tenoris sequentis.

Recepta dictis die et anno. Visa supplicatione oblata pro parte
fisci procuratoris Regiae curiae in effectu supplicantem executio-
nē fieri contrapersonas et bona de. N. ciuis Barcinona et de N et
N fideiussorum, attento quod dictus. N. requisitus non se reposuit
in regijs carceribus, ut tenebatur et obligatus erat in vim cōtra-
ctus, et instrumenti recepti in posse. N. notarij ciuis Barcinona die.
N. In et cum quo dictus principalis promisi Excellentissimo Domi-
mino Locum tenenti generali et Regiae curiae tenere arrestum per
præsentē Ciuitatē Barcinona, et quod requisitus se reponeret intra
regios carceres ad paenam centum libraruū intra spaciū unius diei
naturalis pro quo dedit in fide iussores dictos N. et N. qui omnes tam
principalis, quam fideiussores obligarunt personas, et bona, et eoruū
cuiuslibet in solidum prout in debitibus fiscalibus; ut hac et alia latius
in dicta supplicatione, et instrumento continentur. Viso dicto instru-
mento obligationis. Visis depositionibus. N. commentariensis, et N.
custodis dictorum carcerum. Viso instrumento requisitionis in do-
mo dicti. N. ad instantiam fisci procuratoris Regiae curiae facta: visis
videndis, Attento constat dictum. N. ut decet requisitum non se
reposuisse in regijs carceribus prout facere tenebatur, et obligatus
erat, id circa et alias prouidet, quod fiat executio contra personas,
et bona

Et bona dicti N. principalis, & dictorum N. & N. fideiussorum, & eorum quemlibet insolidum prout cum debitis fiscalibus pro qualitate centum librarum monetæ Barcinona ita ut uno soluente, certi liberentur. Et pro his expediantur litteræ, prouisiones, & commissiones oportuna iuxta stylum.

N. Index siue
relator.

Et facta dicta prouisione, ad huc iuxta dispositionem cap. 54. curiarum Barcinonæ anni. 1599. illa non potest demandari executioni, quin prius Regens regiam thesaurariam misserit litteras manu propria subscriptas ad requisitum, & eius fideiussores, expensis dictorum requisiti, & fideiussorū quibus prædicti certiores quod nisi infra decem dies computandos à die præsentationis dictarū litterarum præsentauerint illum reum, aut soluerint prædictas centum libras dictis decem diebus elapsis fieri executio dictæ prouisionis. Litteræ autem missiuæ iuxta dictam constitutionem sunt tenoris sequentis.

Sapi au com la prouisio de executio contra vos, y vostres fermances esta feta per tanta qualitat: per no hauer vos. complit ab lo acte de la manleuta teniu prestada haueu promes. Per çó, ab la present vos interpello, que si dins deu dies comptadors de la presentata de la present,

no haureu complit ab lo que endit acte de manleuta haueu promes, encontinent y ab effecte pas sat aquells, dita prouisio se posara en deguda executio.

Et scias, quod hæc diligentia, iuxta formam eiusdem constitutionis continuari debent in quodam libro in regia Thesauraria retinendo, & ad id destinato.

Cap. 13. De processu Regaliæ, in vim usatice Barci- nonæ incipientis. Simili modo.

1. **R**Ex inter suos subditos præcipit pacem & treugam teneri.
2. **V**iolatores regiae protectionis debent se ponere in manu & posse Domini Regis, & cōtra eum proceditur per processum regaliæ in vim usatice Barcinonæ incipientis simili modo.
3. **P**rocessus regaliæ in vim usatice Barcinonæ incipientis simili modo forma.
4. **P**rocessus regaliæ formari non potest, quin prius constet iudici de delicto, & quod delictum sit de cibis regaliæ, & debet hoc antea declarari per iudice

5. *Indicē factō verbo in Regio concilio.*
5. *Prouisionis facienda in calce supplicationis processus regaliæ forma.*
6. *Supplicare licet à prouisione regaliæ facta, & quomodo practicandum sit vide ibi.*
7. *Processus laudamenti curiæ in vim vsatiæ Barcinonæ incipiētis simili modo.*

DI XI in superioribus fisci procuratorem Regiæ curiæ plures habere modos & formas procedendi, & inquirendi de delictis, & quod dictæ formæ varian tur secundum varietatem factorum; quia si delictum est ordinarium, & non compræhensum sub aliqua regalia, inquiritur super illo per processum via ordinaria. Si vero est de compræhensis sub aliqua regalia, ut puta usaticorum Simili modo. Authoritate & roga tu. Camini & stratæ. & Moneta. ac aliorum eisdem applicabiliū, pro ceditur respectiuè secundum formam dictorum usaticorum. Et quia supra latius dictum fuit de forma processus qui fit ac fieri debet via ordinaria, super est nunc, ut dicamus de forma processus faciendi in vim regaliarum Domini Regis.

Scias igitur, inter præcipuas regalias quas Dñs noster Rex, ut suis ossibus affixas, atque ab eo inseparabiles habet in hoc Prin-

cipatu Cathaloniæ, & in Comitatis Rusclionis & Ceritanæ hæc vnam esse, quod scilicet Rex potest inter suos subditos inimicos treugam & securitatem præcipe re teneri, & ponere, à constitutere illos sub suo emparamento, suaq; regia protectione, quam omnes post quam in ea per dictum Regem constituti sunt, ei seruare te nentur. Nam cum dicta protectio inter illos fraternitatem quādam constituat, consequens est, hominem homini insidiari nefas esse. 2. Et propterea si quis ausu temerario hanc protectionē violare præsumperit, debet ille talis cum bonis suis se reponere ī posse Regis, & cōtra eum proceditur per processum regaliæ in vim usatici Bar cinonæ incipiētis Simili modo, in quo huius regaliæ theorica depræhenditur; cuius usatici verba hæc sunt. Simili modo, firmissime obseruetur treuga, & securitas, quā præceperunt Principes inter inimicos teneri; quamvis ipsi inimici eandem treugam non autorizaverint, & emparamentum quod fecerit Princeps perse, vel nunciū suum, aut sagionem, vel per suum sigillum nemo sit ei ausus desemparare, nisi primū fatigauerit se de directo in Principem ad consuetudinem curiæ. Ecce in hoc tex. descriptam prædictæ securitatis & protectionis regaliam, in quam si quis inciderit formatur

con-

contra eum processus in forma se-
quenti.

3. Imprimis & ante omnia fisci
procurator Regiae curiae debet
hunc processum inchoare, offerere-

do Domino Regi, seu eius Locum
tenenti generali, cui per necessita-
tem regaliæ communicantur, ut
alibi explicabitur supplicatione
sub hac forma.

*Excellētissime Domine
Locum tenens generalis.*

P Rop̄ter bellum quod erat inter S.C. & R. Magestatem ex una,
& Regem Francorum ex altera, fuit factum & publicatum Re-
gium edictum in et cum quo fuit abdicata facultas incolis, & habi-
tatoribus in praesenti Principatu Cathalonie se in uicem laedendi,
occidendi, & damnificandi, tam in personis, quam in bonis, & nihil
ominus sunt constituti dicti habitatores & incolae sub protectione et
securitate regia, & usatice Barcinonæ incipientis Simili modo.
Quam securitatem violare non dubitarunt quidam filii perditio-
nis videlicet. N. & N. qui arcabussio pedrenyal, & alijs armis ar-
mati animo & proposito deliberatis die Luna 15. mensis Februarij
proxime lapsi inuaserunt, & iectu arcabusij tribus pelotis ferierunt,
& letaliter vulnerarunt. N. in capite, qui in breui obiit, & alia qua
plurima enormissima crimina & delicta commisserunt, & perpe-
trarunt, propter quod inciderunt in penas dicti usatici, & aliorum
usatiorum eidem applicabilium. Idcirco & alias supplicat fisci
procurator Regiae curiae de predictis inquire, & in vim dicti usatici,
& aliorum illi applicabilium culpabiles capi, bonaq; eorum ad ma-
nus Regiae curiae apprehendi, & subtuto poni, procedi, & enantari
secundum mentem, seriem, practicam, & stylum dicti usatici, et alio
rum eidem applicabilium, & in omnibus iustitiæ complementum fie-
ri, & ministrari. Et exhibet dictum Regium edictum cum supplica-
tione eius, supplicans inferi. Quæ licet, &c.

*Altissimus &c.
.N. fisci aduocatus.*

Huic supplicationi fieri debet decretatio sequens.
*Magnificus. N. index Regiae curiae quo citius & secretius fieri pos-
sit*

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 13.

*sit informet se de contentis in presenti querela, et seruata forma
dicti usatici, et aliorum eidem applicabilium in personam nostram
debite prouideat.*

*Prouisa per Excellentissimum Dominum
Locum tenentem generalem die. 28. Apri-
lis. 1603.*

N. Scriba mandati.

4. *Et antequā procedatur in hoc processu ad vltiora debes pro omnibus regaliarum processibus duo generaliter scire. Primū est, quod antequam contra aliquem formetur processus regalię debet iudici constare de delicto, & quod delictum sit de casibus regalię. Secundum est, quod hæc, an scilicet constet de delicto, & an delictum sit de casibus regalię, declareret & decernat ipse iudex facto verbo in Regio concilio, probantur hæc duo requisita in cap. 10. in actis curię, curiarum anni. 1599. Et his obseruatis iudex faciet prouisionem sequentem in calcę super dictæ supplicationis.*
5. *Recepta die. 25. Februarij. 1603. facto verbo in Regio cōcilio pruidet, quod aliquis ex regijs algutzirijs accedit ad omnia loca Principatus Cathalonie et Comitatus Rusclionis et Ceritaniae, et N. et N. Etsi alios quos culpabiles inuenierit capiat, et alia faciat prout iam prouisum fuit.*

*regios carceres Barcinona ad-
ducat, et alia faciat iuxta pra-
eticam et stylum dicti usatici,
et aliorum illi applicabilium,
et prohibeant, et expediantur
cōmissiones et prouisiones oportuna.*

N. Iudex:

Et si per inquisitionem postea constat contra aliquos de delicto, facienda est in processu sequens prouisio.

Die. 21. Aprilis. 1603. Aliquis ex regijs Algutzirijs accedat per omnia loca Principatus Cathalonie et Comitatus Rusclionis et Ceritaniae, et N. et N. Etsi alios quos culpabiles inuenierit capiat, et alia faciat prout iam prouisum fuit.

6. *Et scias quod volentibus vice gerente generalis gubernatoris, & alio quocunque iudice ordinario vel barone ad quem spectet, seu*

seu ipsamet parte contra quam re galia instatur, ab ista declaracione facto verbo facta supplicare , li ceat hoc illis respectiue facere. Et tunc Regens regiam cancellariā, supplicationem à dicta declara tione interpositam tenetur com mittere vni ex Doctoribus aliarū ciuilium aularū , qui prouidebit, quod intimetur fisci procuratori. Quo facto, currunt parti suppli canti decem dies computandos à die intimæ, ad dicendum & alle gandum quidquid dicere & alle garare, &c. quibus elapsis, iudex di ctæ causæ supplicationis illam ex pedire debet intra alios decē dies cum salario viginti regaliorum; & interim in omnibus super cedē dum est, ut probatur in dicto cap.

10. in actis curiæ , curiarum anni 1599.

Capto deinde reo , & eo compa rente , & se repræsentante, pro ceditur contra eum in omnibus, vt in causis ordinarijs: exceptis de fensionibus rei quæ in forma sup plicationis fieri debent , nō in for ma scedulæ: & exceptis sententijs tormentorum, & diffinitiuis quæ fiunt in primam personam Domi ni Regis, aut eius Locum tenentis generalis, vt inferius constabitur.

Et si quærvis qua forma facien dum sit laudamentum curiæ in vim dicti usatici. Simili modo? Respondeo, faciendum esse in for ma sequenti, mutatis mutandis, prout contingentia facti requi ret.

Forma processus Laudamenti curiæ
in vim dicti usatici. Simili modo.

Excellentissim
Señor.

En gran deseruey de Deu omnipotent, y de la Real Magestat, e dany dels poblats, è vassalls del present Principat de Cathaluña no han dubtat, ni dubten de quiscun dia. N.y. N. de una part, y. N. y. N. de la part altra, fer grās ajusts de bādolers delats, y enemichs de sa Magestat, gitats de pauy treua, & de altra gent armada de diuerses armes prohibides, axi de arcabussos, ballestes, scopetes parades, y ab tretes enaruades, è altres armes guerrificant, è insidianc los uns als altres, segons llargamēt est a deduit per part del procurador fiscal de la regia cort en la supplicatio en lo proces de regalia fet en virtut del usatge Simili modo, è de les coses á dit usatge applicables

per

Práctica Don Ludouici á Peguera. Cap. 12.

per lo edicte de la guerra, les quals coses totes è sengles per los demunt dits son estades perpetradas en gran deshonor y danys dela S.C. y R Magestat, les quals encontinent, lo procurador fiscal de la regia cort estimà, axi com de present estima per quiscuna de les parts, çò es per la part de N.y.N. é dels altres per ells aplegats la deshonor y injuria de mil ducats de or, y los danys à finch cents ducats de or. Y per part de dits N.y.N. la deshonor y injuria feta a sa Magestat altres mil ducats de or, y los danys à finch cents ducats de or, salua la moderacio y taxatio judicial y lloament de la regia cort: estimant mes hauer pagat de bursa fiscal les sobre dites quantitats, que hauer supportats tals è tantes injuries è deshonors, y danys. Perço y altrament lo procurador fiscal de la regia cort fermant de dret à tots y sengles prediis en may poder de vostra Excellentia, y de la regia cort per deu sous ab lo augment, ab les solites y necessaries clausules supplicant los prediis tots y sengles, y los qui foren en dites cobs dunctions sien citats personalment, è condemnats en les predites quantitats una cum undecuplo, y ab les despeses, & alias si è segons en dit usatge es contingut: e segons la práctica, vs, è obseruança de aquell, y estil de la regia cort. Axi empero, que pagant hu de quiscuna de dites parcialitats, los altres de dita parcialitat sien liberats saluo iure pluris & minoris, & iuribus fisci semper saluis. Et saluo etiam ex resfe, que en lo esdeuenidor contra tots y sengles anomenats, qui de les coses predites seran trobats culpables, procehir y entarse puga segons la serie y obseruança y práctica del dit usatge, è altres en aquell applicables. Exhibeix los processos sobre de aço fets, y lo edicte real, y per raho de la guerra publicat ut ecce, supplicant que sobre totes è sengles coses predites, sien fetes lletres, commissions necessaries y oportunes, è que justitia sia administrada. Qualicet etc

Altissimus. &c.
N. fisci Aduocat.

Fit decretatio. — Remittatur relatori causa, qui in persona sua Excellentia super supplicatis debite prouideat.

Prouisaper Excellentissimum Dñm Locū
tenentem generalem die. 30. Aprilis. 1603.
N. Scriba mandati.

Prouisio iudicis. —— Recepta dictis die, et anno, in sequendo conclusionem in Regio concilio factam prouidet, quod N. et N. citetur, quod personaliter cum eorum hauere et honore compareant, infra quindecim dies coram sua Excelletia, seu eius regia curia: in exta formam, seriem, et tenorem dicti usatici. Simili modo. Et regi edicti, et aliorum eidem applicabilium, et si tant et expediantur litterae solitae et oportuna.

N. Index.

In vim supra dictae prouisionis expediuntur litterae in forma sequenti.

DON Joan Terez per la gracia de Deu y de la santa Sede Apostolica Archebisbe de Tarragona, Conseller, Lloctinent y Capita general de la S. C. y Real Magestat en lo Principat de Cathaluña, y Comptats de Rossello y Cerdanya. Noble. N. besabeu, è ignorar no poden, que en los dias passats de manament nostre es stat publicat edicte real en los dits Principat de Cathaluña, y Comtats de Rossello y Cerdanya, per causa de la guerra q' es entre sa Magestat, y lo Rey de França, en y ab lo qual edicte tots los incolas, è habitants y poblats en los dits Principat y Comptats son salues y segurs, y son estats posats sots pau, protectio, y emparament del señor Rey, com a Señor dels dits Principat y Comtats, y en virtut del usatge de Barcelona, comensant Simili modo, è per consequent ab lo dit edicte es estada abdicada y prohibida tota via, y facultat als incolas y poblats de dits Principat y Comtats de qualsevol stat o condicio que sien de guerrificar, inuadir, duellar, desafiar, y acceptar desaximents, y altrament damnificarse. E com vos contrafahent a dits edictes, y usatge, en gran deshonor y dany de sa Magestat ab altres complices vostrers no hauem dubtat, etc. narretur factum. Per les quals coses y altres seria vist, vos hauer incidit, è incorregut en les penes dels dits edicte, è usatge, vs, y practica de aquell, hauem a venir personalment ab tot vostre hauer, y honor en mans y poder nostres, y de nostra regia cort pera fer nostra voluntat. Per tant a humil supplicatio del procurador fiscal de nostra cort feta

M parau-

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 13.

paraula en lo nostre sacre y Real concell, per lo amat nostre misser.
N. Doctor en quiscu dret y Jutge de nostra regia cort, precehint
desliberacio y conclusio en aquell feta, ab tenor de les presents instat
lo dit procurador fissdal vos amonestam, diem, iniungim, y manam
expressament, y peremptoria vos citam, que dins quinze dias del
dia que les presents vos seran presentades, a vos é en vostra habitació
en auant comptadors, que siferiat sera, lo segon dia no feriat:
lo qualterme per tres monitions, assignations y edictes, & alias á
vos peremptoriament assignam personalment, y en vostra propria
persona vingau en poder nostre, y de nostra regia cort ab tots vostros
bauers y honor per fer nostres voluntats: segons lo concell y lloament
de la regia cort. Y altrament comparegau devant nos aparellat de
subir juy, è justitia sobre totes y sengles coses sobre dites, segons de
dret, raho, y usatges de Barcelona, è constitutions de Cathaluña,
se trobara esser fahedor, com nos en è sobre totes è sengles coses sobre
dites, è cada qual de aquellas entenem cumplir justitia mitjensant:
altrament passat lo dit termini, á vos segons es dit peremptoriament
y precisa assignat, y que ab les presents assignam, prochirem en è so-
bre dites coses contra vostra persona y bens vostres segons los dits
usatges de Barcelona, y constitutions de Cathaluña disponen y re-
queren, vs, stil, y practica de aquell, segons que de justitia troba-
rem esser fahedor, vostra absentia en res no obstant, mes en contuma-
cia exigint, è de la presentacio de les presents estarem à la relatio del
portador de aquellas; qui hajurat en la real cancellaria fer verda-
dera aquella. Dada en Barcelona, a xx. de Abril. M. DCiiij.

Lo Archebisbe de Tarragona.

Vt. N. Regens.

Vt. N. Regens Thesaur.

Vt. N. fisci aduocatus.

Vt. N. Iudex.

Quibus litteris præsentatis, seu habita relatione portarij de illarum
præsentatione, ac elapsso termino in eisdem præfixo, si reus citatus non
comparuerit, fisci procurator debet contra illum contumaciam accusa-
re, & faciet in forma sequenti.

Excellen-

De processu regalia in vim usatici simili modo.

90

*Excellentissime Domine
Locum tenens generalis.*

*A*ccusat contumaciam fisci procurator regia curia contra N. et N. processatos processu regalia in vim usatici incipiētis. Simili modo et alios citatos & nō coparentes, ideo supplicat admissa dicta contumacia cōtra ipsos & quēlibet eorū procedi, et enantari, ut alias perfisci procuratore supplicatū fuit. & exhibet & pducit relationes factas sup præsentatione litterarū citatoriārū, ut ecce. Quā licet, etc.

Altissimus &c.

N. fisci aduocatus.

*Decretatio —— Remittatur relatori causa qui in personam
sua Excellentiae debite prouideat.*

*Prouisa per Excellentissimum Dominum Lo-
cum tenentem generalem die. 26. Maij. 1603.*

N. Scriba mandati.

*Prouisio iudicis. —— Recepta die. 26. Maij. 1603. admissa cō-
tumacia si & in quantum intimetur.*

N. Iudex.

Quæ intima dimittenda est in valuis Regiæ audientiæ.

*Et iterum reo non comparente, venit illius contumacia accusanda. vt
supra.*

*Sed pone, quod reus modo supra dicto citatus vult comparere, quæ-
ro quæ sit forma huius comparitionis. Respondeo, vt infra in sequenti
supplicatione.*

*Excellentissime Domine
Locum tenens generalis.*

*N*obilis. N. citatus fuit & monitus ad instantiam fisci procura-
toris regiæ curiæ, et de mandato vestra Excellentiae, in vim usa-
tici Barcinonæ incipiētis. Simili modo. ex eo, et pro eo, quia afferitur,
quod licet omnes homines præsentis Principatus Cathalonie sint sal-
vi et securi ac positi sub protectione, & emparamēto Regiæ Mage-
statis

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 13.

statis virtute edicti publicati ratione guerra, qua est inter Regiam Magestatem ex una, et Regem Francie ex altera, & quod per cōsequens, cum tali edicto fuit abdicata omnis via, et facultas incolis et populatis in dicto Principatu guerrificandi, inuadendi, duellandi, diffidandi, & diffidamenta acceptandi, et alias inter se malum et damnum faciendi. Attamen dicitur, quod nobilis. N. una cum alijs complicibus non dubitauit contra faciendo edicto prædicto, et usacico. Simili modo. In graue damnum, et deshonorem sua Regiae Magestatis gentes cohadunare, et inimicos sua Magestatis, et a pace et treuga ejectos, et alios diuersis armorum generibus armatos, tam arcabus ijs, scopetis, et ballistis tensis cum ictibus enarbatis, et cum dictis hominibus perquirere, et adduellum prouocare et guerrificare nobilem. N. et alios qui stabant ut dicitur sub protectione sua Magestatis, violando dictos usaticos, et edictum, propter quod videtur, quod dictus nobilis inciderit in pœnas dictorum usaticorum, et edicti, et aliorum usaticorum ijs applicabilium. Et ideo ex parte sua Regiae Magestatis fuit mandatum dicto nobili. N. cum litteris à Regia cancellaria emanatis, quatenus personaliter, et in propria persona compareat coram vestra Excellentia, unacum omni honore, et hauere eius infra 15. dies ad faciendum voluntates sua Magestatis iuxta consilium et laudamentum curie regie, ut latius indictis litteris continetur ad quas fit relatio. Et licet dictus. N. dicatur impetus de prædictis criminibus, tamen cum sit certo certius dictum nobilem contra edictum per vestram Excellentiam publicatum, neque contra usaticum Simili modo. et alios usaticos quicquam unquam egisse, seu commississe, cum sequendo vestigia prædecessorum suorum sua regiae Magestati, et suis editis, et mandatis usque ad vitam et sanguinem obedire, et seruire intendat, et semper eisdem obedierit. Et id quod eidem amputatur in crimen, veritate cōperta, certum erit in maximā laude ipsius, et seruitiū sua Magestatis cessisse. Dictus enim nobilis non cohadunavit gentes aliquas ad debellandum dictū. N. sed cū fuisset mandatum. N. regio commissario, quod quosdā inimicos sua Magestatis caperet ut puta. N. et N. & alios fuit dictus nobilis requisitus per dictum commissa-

commissarium quatenus ipsum assisiaret, & sibi opem præberet, &
 assisteret, ne ab aliquibus damnificaretur, & quod absque scandalo,
 & securitate posset dictos delatos, & inimicos sua Magestatis cape-
 re. Qui ut audierunt erant in villa Acrimontis, cum dictus com-
 missarius procul relicto dicto nobili una cum alijs accessisset, & cum
 paucis satis prope portas dictæ villa, credendo, quod eidem pateren-
 tur, per dictos delatos & alios homines dictæ villa fuit ita acriter
 inuasus dictus commissarius, quod ictu, quodam ballista enarbate
 fuit idem commissarius percussus, quo ictu tranfixus fuisset nisi cli-
 peo, & coracibus defensus fuisset, & duodecim homines dictum com-
 missarium assissantur fuerunt grauiter vulnerati, & unus ex eis-
 dem interfectus fuit. Sic, quod dictus nobilis à longe audiendo maxi-
 mā resistentiam qua contra dictum fidei commissariū cōmittebatur
 cum maximo periculo evasit dictum commissarum, quem obcessum
 tenebat in quadam domo extra menia dictæ villa, & eidem succur-
 sum quem potuit præbuit absque alicuius damno, & omnibus qui
 secum aderant diligenter prædixerat, ne alcui malum inferrent,
 sed dictum commissarium defenderent, & eidem assistentiam fa-
 cerent. Et licet ex predictis & alijs certum sit, dictum nobilem ab
 impetitis esse immunem, attamen ut filius obedientia, & pro obser-
 uatione dicti usatici, et contentorum in dictis litteris coram ve-
 stra Excellentia personaliter, & in propria persona comparet, &
 personam suam cum omni hauere & honore suo in manu & posse.
 Vesta Excellentia ad faciendam voluntatem sua Magestatis se-
 cundum consilium & laudamentum curia iuxta formam men-
 tem, & practicam ipsius usatici pro omnibus et singulis ad qua se-
 cundum formam, mentem, et practicam ipsius usatici teneatur
 scilicet cum feudo, seu castellania vel caslania de. N. in vicaria
 Acrimontis sita, et cum alijs suis bonis et iuribus universis, quem
 admodum hac et alias sua descripta sunt in quodam memoriale quod
 exhibet, ut ecce, protestando expresse, quod si de presenti vel in futu-
 rum apparerent aliqua bona ipsius, illa nunc protūc, et ē cōtra vuit
 habere pro redditis, et positis in manu, et posse vestra Excellentia
 & illa ponit & mutit, & nihilominus confitetur dictum feudum

seu easlamiam. N. in dicta vicia sitam, & omnia alia bona in dicto memoriali descripta nomine sua Regia Magestatis tenere & possidere donec, & quousque realiter & de facto per vestram Excellentiam seu de mandato sua Magestatis apprehensa fuerint, iurias per Dominum Deum, & eius sanc*t*a quatuor Euangelia corporaliter tacta, se ad præsens aliqua alia bona non habere, immo si in posterum apparerent ut præfertur alia bona, nunc protunc, & e contra, conficitur ea nomine sua Magestatis possidere, volens, quod vigore horum verborum naturalis & ciuilis possessio, seu quasi dictorū bonorum in suā transferatur Magestatem: quoniā dictus. N. in quantum in eo est, facit omnia & singula ad quæ facienda teneatur: iuxta dictum usaticum, & illius mentem, & practicā, & stylum Regiae curia. Supplicando humiliter vestra Excellentia quatenus ex plenitudine potestatis supplere dignetur omnē defectū, si aliquis sit, vel appearat in præsenti comparitione, supplicans vestra Excellentia ut eidē, & eius aduocato & procuratori detur copia processus inde actitati, taliter, quod suas valeat dare defensiones, & eius innocentiam docere: supplicans inquā, quod eius cōparitio, & bonorum positio, & predicta & alia necessaria ad istius actus perfectionem ordinentur latissimē per fisci aduocatū, & seu per aliū ad quem spectet taliter, quod omnia cōprehendantur, atque per dictū usaticū et illius practicam et stylum regiae curiae. Sic, quod nullus defectus in præsenti cōparitione causari posse: quoniam dictus nobilis prædicta facit et firmat sicuti est faciendū. Super his regium officium vestra Excellentia humiliter implorando. Qua licet, etc.

Altissimus. &c.

N.

Decretatio prædictæ supplicationi informa sequenti.
Remittatur relatori causa, qui exacta depositione comparentis in personam sua Excellentia super supplicatis debite prouideat.

Prouisaper Excellentissimum Dñm Locū tenentem generalem die. 30. Aprilis. 1603.

N. Scriba mandati.

Proui-

Deinde debet iudex siue relator à dicto cōparente exigere depositionē, qua recepta, faciet prouisio nē ut in forma sequenti.

Prouisio iudicis. *Recepta dicta die in sequēdo cōclu sione in Regio cōcilio factā, puidet, quod nobilis. N. tradatur idonea manuleūt & arrestatus in aliqua domo präsentis Ciuitatis ad pœnā bis mille librarum. Vel quod mācipetur in regijs carceribus & arbitrabit iuxta merita processus.*

Et reo sic capto, nō procedit ul terius ad executionē laudamēti regiae curiae; ne quis in persona & bonis veniat puniendus. *iuxta text. ī cap. 10. Reg. Ferd. 2. in. 1. curia Bar ci. in titu. de bon. dam. Et fateor de meo tēpore nō vidisse cōtra aliquē fuisse processum p̄ viā laudamēti curiae in vim huius usatici. at vbi occurret casus, quod veniat iste processus practicandus, vtere mutatis mutādis forma infra cōtēta in p̄cessu laudamenti curiae in vim usatici Authoritate & rogatu: omissa vndecupla, de qua non loquitur iste usaticus.*

Cap. 14. De processu regaliæ factæ in vim usatici Barcinonæ incipientis. Auctoritate & rogatu. 2. ei⁹ nominis.

I. *Intellectus ad usaticum authoritate et rogatu. 2. quod verbum potestas ibi intelligatur de Comite Barcinonæ*

- qui est Dominus Rex.
2. *Venientes ad potestatem, stantes, & ab ea recedentes, debet omni tēpore esse saluī & securi, atque sub eius protectione constituti.*

Heorū processus huius regaliæ continetur in usatico Barcinonæ incipiēte authoritate & rogatu. 2. huius nominis, quo expresse cauetur, omnes homines tam nobiles, quam ignobiles ad potestatē venientes, stantes, & ab eo recedentes debere esse saluos, securos, & sub regia protectione positos, tam in personis, quam in eorū bonis, & honoribus, adeo, quod nemini licet dictam securitatē, & protectionē violare sub pœnis in dicto usatico contētis. Cuius verba hæc sūt. Authoritate & rogatu omnium illorū nobiliū virorū constituerūt sepe dicti Príncipes Raymūdus, & Adalmus, vt omnes homines tam nobiles, quam ignobiles ad potestatē veniētes, vel cū eis statētes siue ab eis recedētes habuissent omni tēpore, p̄ omnes dies & noctes pacē & treugā, & fuissent securi ab omnib⁹ illorū inimicis simul cū omni honore illorū, & hauere, & cū omnibus eorū honorē tenētibus, vel ī illorū honore permanētibus, siue eorū seruitio laborātibus cū cunctis quæ habuerint, vel possederint, usque quo in domib⁹ suis sint reuersi. Et si quis aliquid eis nocuerit, vel aliquod dānū, vel forisfa-

Etum eis fecerit, ipsa die teneat se peracuidatū à potestate, & si per hoc aliquod malū præhendiderit, nullo modo ei emendatū sit, & ille qui precepta Prīcipū trāscéderit, & ad illos qui in hac defensione sūt positi, vel ad res illorū aliquod malū aliquo ingenio fecerit cūcta mala quæ fecerit, & cuncta quæ rapuerit, & cuncta quæ tulerit in vndecuplo eis restituat quib⁹ vio lentiā fecerit per distictionē potestatis, & postea emendet ad potestatē deshonorem quem ei fecit cū hauere. & sacramento: manib⁹ proprijs iurando: hæc est littera
 1. dicti vsatici. Pro cuius intellectu nos scire oportet, quòd quamuis quisque Comes possit dici potestas, vt optime colligitur in vsatico ex magnatibus, nō ideo dictus vsaticus Authoritate & rogatu intendit loqui de quocunq; Comite, sed tātum de Comite Barcino-næ tanquā supremo sive maiori; ad quē ab alijs propter suā suppre mā regaliā recurritur, & appellatur, & vi suarū regaliarū ad se ne-gicia ciuilia & criminalia euocat: qui hodie est dominus Rex.

2. Ex cuius vsatici verbis & dis-positione in summa hanc colligimus conclusionem scilicet, ad po-testatem venientes, stantes, & ab ea recedentes debere omni tempo-re esse saluos & securos, atque sub protectione constitutos, ita vt interim nemini liceat eis, tam in per-sona, quām in bonis damnum ali-

quod infere: sub pœnis ibidē cōtentis, de quibus infra dicemus; probatur hæc conclusio vt diximus ex dicto vsatico. Cui concordat tex. in alio vsatico. incipiente cum temporibus. quem fecit Do-minus Rex Alfonsus de militibus venientibus vel stātibus ad curiā. cuius vsatici verba hæc sunt. Cū temporibus prædecessorū nostro-rum, per eorum authoritatem, & constitutiones, in his casibus, quos leges nostræ non sunt amplexę vtilitati communi sit prouisum, nos eorum vestigia sequentes om-nemq; materiam seditionis tollen-tes, & securitatem omnibus militi-bus ad curiam nostram venienti-bus, vel apud nos manentibus, ex regio beneficio præstantes, hac præsentilege decernimus, ne quis ausu temerario, eos ad nos venien-tes, vel redeūtes, vel apud nos ma-nentes, capere vel percutere præ-sumat: pœnam illam in eū statuen-tes quæ cōstituta est à prædecesso-ribus nostris, per legem consuetu-dinariam, qui treugam vel securi-tatē, à Principe datā non obserua-uerint, vel in eos qui falsarij mo-netæ inuenti fuerint. Confirmat etiam eandem conclusionem tex. in cap. incipiē. A questa es la pau. in. §. axi mateix. Regis Petri. I. in curia Barcinonæ, anni. 1198. quæ constitutio collocata est sub titu-de pace & treuga. Cuius text. verba hæc sunt. *Axi mateix sots aquella matexa constitutio de pau posam tots aquells*

aquellos qui à nostra Cort vindran, despues que de casa serā exits, é lo camí comē saran, o en nostra Cort seran tro siē tornats a llurs cases ab totes llurs cases é possessions abuda empero dinumeracio de temps, que puxan esser tornats a llurs cases, si donchs per iusta, é rahonable raho é evident no seran empatxats.

Extenditur primo dicta conclusio, ut nō solum habeat locum in maribus, verum etiam in fæminis. Et hoc important illa verba dicti vsatici omnes homines, quod est commune ad masculos, & ad mulieres, ut tenet Iacob. de Monte Iudai. in dicto vsatico. Et idem esset, vbi purum esset masculinū, quia adhuc continetur & fæmininum ideo, quia à lege id est à dicto vsatico est prolatum, & loquitur in materia indifferenti, id est in tali facto, quod ad utrumque secundum pertinet, & pertinere potest. Quibus casibus, id est cum masculinum profertur à lege, & in materia indifferenti, semper masculinum continet & fæmininum; non via conceptionis, sed virtute identitatis rationis, ut nota. per Dinū. in. l. 1. ff. de verbis. significatio. & per Cyn. in. l. quicunque. C. de seruis fugiti. ideo & merito dispositiones dictorum vsaticorum intellegendæ sunt, tā de fæminis, quam de maribus.

Secundo declaratur dicta conclusio, ut locum etiā obtineat nō solum in venientibus ad potestatē, verum etiā in venientibus ad eius

curiam, scilicet ut in cundo, & redeundo fiat dinumeratio temporis quo possunt ire, vel redire. ut expressè probatur in supra citata cōstitutione, a questa es la pau. in. §. axi matex. Regis Petri. 1. in curia Barcinone anni. 1198.

Tertio etiam extenditur dicta conclusio, ut non solum locum habeat instantibus cum potestate, id est cum ipso Rege, vel in eius palacio. & curia, & quod secum comedant, vel de eius bonis, verū etiam in eis qui stant in eadem Ciuitate, vel villa vbi est potestas: quia non curatur unde viuant, vel expendant. & ita esse usu interpretatum attestatur Iacob. de Monte Iudaico in dicto vsatico. Authoritate & rogatu. Et videtur hoc idē probatum in dicta constitutione in dicto. §. ibi. in verbis. qui à nostra cort vindran. Et idem probatur, in præallegato vsatico. cum temporibus. ibi in verbis. apud nos manētes. Hi enim videntur in curia stare, qui stant vel sunt in eadē Ciuitate vel villa. Sed hæc ampliatio sic intelligenda, & interpretanda est, ut intelligatur de his de quibus constat stare in curia pro ipsa curia & negotia gerere, perque videantur ibi esse pro ipsa curia, & non de his qui veniunt ad curiam Domini Regis, vel ad ciuitatem, vel locum dictæ curiæ non ad frequentandam ipsam curiam, nec respectu dictæ curiæ, sed potius pro mercatura, vel alijs negocijs parti-

particularibua: quia in tali casu non credo eos sic stantes gaudere priuilegio dicti vsatici. ita tenet Iacob. de Monte Iudai. in dicto vsati. authoritate & rogatu. qui hoc probat argu. tex. in cap. præsentti. de præbend. lib. 6. & arg. tex. in l. non vere. ff. ex quib. caus. maior.

Quarto extenditur etiam dicta conclusio, vt habeat locum pro in iuria illata personæ existēti in seruitio Domini Regis, vt sunt Regij officiales qui sub Regia protectione constituti sunt. Et proceditur contra eos qui illos violando dictam securitatem offendunt per viā processus regalizæ in vim dicti vsatici. authoritate & rogatu. Et multoties vidi Regium concilium instantे fisci procuratore Regiæ curiæ processisse contra resistentes regijs officialibus officiantibus per viam laudamēti curiæ, æstimando iniuriam, & damnum, vna cum vndecupla, occasione resistentiæ Domino Regi illatę: ac predicta æstimatione decernendo executionem contra perso nas, & bona delinquentiū: de quibus videoas infra in forma practicæ dicti laudamenti curiæ.

Quinto adeo obtinet verum dicta conclusio, quod violatores pacis & securitatis dicti vsatici incurruunt & incident in quatuor pœnas, videlicet, Prima, in pœnam acuydamenti potestatis. Secunda, quod malum per transgressorē sustentum non emendatur. Tertia

est vndecupli restitutio rerum raptarum, ab ipso transgressorē facienda. & Quinta, quod emenda deshonoris, & iniuriæ, est facienda potestati cum hauere & iuramento. probantur hæc omnia extex. in eodem vsati. authoritate & rogatu. in finalibus verbis. Sed scias, quod prædictæ pœnæ non sunt in vsu, nec practicantur, qua muis regalia in vim dicti vsatici practicetur. Nam hodie non dicuntur neque existimantur acuydati Domini Regis homines qui incident in dictum vsaticum, nisi forte damnum illatum cunctibus, stantibus, & venientibus ad potestatem seu eius curiam haberet qualitates compræhensas in constitutione cominstigat. Regis Ferdinand. 2. in secunda curia Barcino næ anni. 1503. cap. 40. quia tunc nō vi dicti vsatici, sed dictæ constitutionis tales delinquentes dicuntur acuydati Domini Regis, qui etiā quamvis ipso facto incurvant in dictam pœnam, adhuc pro talibus acuydati non sunt habendi: nisi postquam sunt publicati voce præconia. Et hoc iure utimur, de quibus, & de forma procedendi contra istos acuydatos, & inimicos Domini Regis dicam infra in suo debito, & cōgruo loco. Neque etiam est in vsu alia pœna dicti vsatici, scilicet restitutio vndecupli rerum raptarū, facienda ab ipso transgressorē damnum passis. Et credo hoc ideo fieri, ne dicta pœna

na saperet confiscaⁿonem quæ de iure nostro nisi incertis casibus prohibita est. Sed verius dicerem dictam pœnā non practicari, ne quis in persona & bonis condemnetur. Quod per constitutiones Cathaloniæ quæ post usaticos cōditæ sunt, fieri vetatur. vt in constitu. Regis Ferdi, 2. in prima curia Barcinonæ anni. 1481. cap. 10. qua lege prohibetur, ne bona delinquētum (qui capti sunt) capiātur, ne ve sub inuentario ponantur, ni si in duobus casibus, scilicet pro criminе hæresis, & pro criminе lè s̄e Magestatis in primo capite: vt infra suo cōgruo loco explicabit. Bene tamen verum est, me pluries vidisse dictam pœnam vndecupli habuisse locum contra offendentes officiales regios cum resistentia, & contra tales processum fuisse per viam laudamenti curiæ in vim dicti usatice. Quod infra & paulo post hanc tractationem cū forma processus dicti laudamenti curiæ latius declarabo, & cuicūq; cum dicta forma facile erit percipere. Tandem concludo, me non vidisse alias pœnas eiusdem usatice practicari, sed solum esse in usu fieri prout in practica infra, & mox inferenda videbitis aqua recessendum non est.

Limitatur tamen primo dicta conclusio, & dicti usatice dispositio vt procedat, & habeat locum tantum contra eos qui offendunt

euntes ad potestatem seu eius curiam recta via, & continue scilicet qualibet die, & dietam competenter faciendo, & non contra eos qui vadunt per obliqua, & nimiū procrastinādo. ita tenet Iacob. de Monte Iudai. num. 2. in dicto usatico, authoritate & rogatu. Et pariter est dicendum in reuertentibus à curia. vt probatur in præallegata cōstitutione. a questa es la pau. in dicto. §. axi matex. Et sic in eundo, & redundo, fit dinumeratio temporis quo possunt ire, vel redire. vt in dicta constitutione expresse habetur. Et præstat ad hoc argumentum. l. pen. C. de nauicularijs. lib. II. intelligo probando diē recessus à domo per testes, vel alij legitimi probationibus. vt tenet Iacobus de Monte Iudai. in dicto. usati. dicto num. 2. in versi, sed hic quæro.

Limitatur. 2. dicta conclusio, & dispositio dicti usatice, vt solū habeat locum contra eos, qui scienter offendunt euntes ad potestatē seu ad eius curiam, secus vero contra ignorantes: quia si quis ignorans aduersarium suum iuisse ad curiam, ei aliquod damnum intulit non tenetur pœnis dicti usatice: quamuis damnū datum in simulum resarcire teneatur. Et est ratio, quia ignorans non videtur esse in dolo, & nemo sine dolo delinquit. l. in lege. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & consequenter qui non

de-

delinquit puniendus non est. I. san-
cimus. in prin. C. de pœnis. Et sic
inquit Jacob. de Monte Iudai. in
dicto. usati. num. 3. illos cautè pro-
cedere. qui quando à domo rece-
dunt perueniendo ad curiam id
vicario exponunt. & faciūt signi-
ficari inimicis suis: quia hoc mo-
do semper probabitur scientia.

Tertio, limita dictam conclu-
sionem, ut tātum obtineat locum
contra illos qui offendunt venien-
tes ad potestatem, secus vero si ve-
nirent ad uxorem ipsius potesta-

tis seu Regis, ita tenet Jacob. de
Vallesica. in dicto usati. in prin.

Nunc deueniendo ad practicā
processus regalię, in vim dicti usati
tici authoritate & rogatu, dico,
quòd quando deuenitur ad noti-
tiā quòd aliquis ad curiā veniēs,
vel ab ea recedens, aut in ea ma-
nens (prout sunt semper regij offi-
ciales) est dānificatus, statim Dñs
Rex mandat de delicto inquire, &
incohatur inquisitio per supplica-
tionē offerēdā perfisci procurato-
rē Regiæ curiæ informa sequēti.

*Excellentissime Domine
Locum tenens generalis.*

AD potestatem venientes, stantes, et redeuntes, & per consequēs
regij officiales cum eorum bonis et familia sunt salui et securi,
et positi sub Regia protectione, et usatici Barcinonæ incipientis Au-
thoritate & rogatu. Quam securitatem violare non dubitarunt
quidam filij perditionis, qui de mense Maij proxime præteriti, cum
Petrus Mas regius commissarius virtute regiarum litterarum,
se conferret ad locum seu villam Acrimontis ad quandam execu-
tionem faciendam aduersus quosdam particulares dicti loci, validā
resistentiam ei fecerunt, et alia crima commiserunt propter qua
inciderunt in pœnas dicti usatici. Id circa, & aliás, supplicat fisci pro-
curator de predictis inquire in vim dicti usatici, et aliorū ijs applica-
biliū, et illos qui reperti fuerint culpabiles capi, et bona illorum ad
manus regiæ curiæ apprehendi, et sub tuto poni, procedi, et enantari
secundum mentem practicam, et stylum dicti usatici, et aliorum ijs
applicablem, et in omnibus iustitia cōplemetum fieri et ministrari.
Qualicet, etc.

*Altissimus &c.
N. fisci aduocatus.*

De-

De processu regalia in vim usatici Auctoritate & rogatu. 2. 95
Decretatio fieri debet supra dictæ supplicationi sub his verbis.

Magnificus. N index regia curia quo sit ins & secretius fieri pos
sit informet se de contentis in praesenti quarela, & seruata forma di
cti usatici, & aliorum ijs applicabilium in personam nostram debi
te prouideat.

*Prouisa per Excellentissimum Dñm Locū
tenentem generalem die. 30. Aprilis. 1603.*

N. Scriba mandati.

Postea iudex cui dicta quærela
comissa est debet se informare
de cōtentis in ea, & curare saltem
per summariam informationem,
quod constet de delicto, & quod
casus de quo agitur, est casus re
galiæ iuxta tex. in cap. 10. curiarū
anni. 1599. in actis curiæ.

Curabit etiam habita seu rece
pta dicta informatione, & ante-

quam dictam regaliam prouideat
illam referre in Regio concilio, &
si ibi apparuerit constare de deli
cto, & casum de quo agitur esse ca
sum regaliæ, tunc poterit facto
verbo in Regio concilio, & non
alias prouidere dictam regaliam,
prout disponit tex. in dicto cap.
10. & faciet prouisionem in forma
sequenti.

*Recepta die. 17. Aprilis. 1603. facto verbo in Regio concilio ali
quis ex regijs, algutziris accedat, ad locum. N. & ad loca Principa
tus Cathaloniæ, & Comitatuum Ruscilionis & Ceritaniæ, quo opor
tuerit qui inquirat, inquisita fortificet, & quos culpabiles inuene
rit capiat, & ad regios carceres Barcinona bene custoditos adducat,
bona eorum inuentariet, & sub tuto ponat, & alia faciat in simili
bus fieri solita iuxta mentem seriem & practicam dicti usatici, &
aliorum eidem applicabilium, & pro his fiant commissiones, & pro
uisiones oportuna iuxta regia curia stylum.*

N. Iudex Regia curia.

Aduerte, quod in vim dictæ prouisionis Regius thesaurarius solet ex
pedire commissarium seu commissarios, (quia eius officio hoc facere in
cumbit) cum memoriali per eum firmato ad exequendam supradictā
prouisionem. Et memoriale solet fieri subsequenti forma.

Me.

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 14.

Memorial per al magnificus mossen N. commissari real en virtut de la commissio á ell per sa Excellentia dada, fet en Barcelona, à 18. de Maig. 1603.

PRIMO, anira à la vila de Agramunt, y en altres parts hont mensestria, dins lo present Principat de Cathalunya, y Comptats de Rossello y Cerdanya, y fortificar lo proces de regalia en la regia cort fet, à relatio del magnificus misser. N. Iutge de la regia Cort, y del Real concell contra. N. y N. y altres per la resistentia feta à Pere Mas commissari real en la executio feia. contra. N. en virtut de lletres reals, y tots los que per merits de dit proces trobara culpables á ses mans pendra, y presos y ben guardats aportara, y mancipara dins los carcers reals de la present Ciutat de Barcelona.

Item inuentariara, y fara tot lo mes auant, que conforme us y practica es acostumat fer.

N. Regens Thesauriam.

Scias etiàm, quòd quamuis cù dictis prouisione & memoriali cōmittatur regio algutzirio, quod bona delinquentium inuentariet, & quòd illa sub tuto ponat, iuxta mentem & practicam dicti usatrici, non tamen id fieri est consuetū: quia solum in casibus regaliæ inquiritur de delicto, & de delinquente per omnia loca Principatus Cathalonie, & Comitatum Rusclionis & Ceritanie, ad quæ oportuerit: licet delictum commissum esset extra locum, & vicariam in qua ipsa potestas, id est Rex, & ei⁹ Regium concilium residet. Et iste est præcipiuus effectus regaliæ, quòd per eam Dominus Rex euocat ad se causas delictorum ubiq;

& extra vicariam cōmissorum; & procedit in illis causis contra delinquentes in personam suam. Atque ita, ipse existimo, hunc modum prouidédi quòd bona delinquentiū in casibus regaliæ ponātur sub inventario, & sub tuto, remansisse ex antiquis, & ab eo tempore quo tales delinquentes tenebātur se reponere in manu & posse ipsi⁹ potestatis in persona, & bonis, ac cum omni hauere, ad faciendum eius voluntatem iuxta leges usatricum, & earum mentem & practicam. Attamen quia postea superuenit aliud ius scilicet generalium constitutionum Cathaloniæ, quo cauetur ne bona delinquentium captorum capiantur, ne vè sub

De processu regalia in vim usatici Auctoritate & rogatu. 2. 96

sub inuentorio ponantur ideo fit, quod dicta inuentarij confessio omittitur, ne quis in bonis, & persona puniendus veniat. probantur hæc expresse in cap. 10. Regis Ferdinand. 2. in prima curia Barcinonæ anni. 1481. Et ipse vidi quendam cōmissarium fuisse reprehēsum ideo, quod in vim huius regaliæ bona cuiusdā inuētariauerat, & propterea huiusmodi procedimēta fuisse in Regio concilio reuocata, cassata, & annullata. Quare concludo, quod in casibus regaliæ solūm inquiritur de delicto, & delinquentē, & vbiique locorum Principatus dictus Algutzirius, immo & omnes algutzirij regij memoria lia illius casus regaliæ habentes procedunt ad inquirendum contra delinquentes regaliatos, & ad illos capiendum. In ceteris vero capto reo, proceditur contra eum ut in causis ordinarijs. Excepto, quod omnia petuntur cum suppli catione, & non cum scedula, ut in processibus via ordinaria. Et hoc habet iste processus commune cū alijs processibus regaliæ, quando proceditur criminaliter ad poenā corporalem. Nam si proceditur

ad laudamentum curiæ, quilibet existis processibus suas habet spe cialitates. Et habet iste processus inter alias specialitates unā, quod quomodo cunque procedatur, non datur copia inquisitionis reo, sed inspectio tantum illius aduocato, coram & in præsentia notarij: ut illum defendere possit.

Debes etiam scire, quod cū processus regaliæ fiant in personam Domini Regis, sententiæ quæ in eis proferuntur debent inchoari per Nos. vt puta *Nos Don Ioannes Teres Archiepiscopus etc. Locum tenens etc. Capitaneus generalis, etc. vi-sa. etc.*

Et quia multoties contingit fieri laudamentum curiæ in vim dicti usatici Authoritate & rogatu, propter validas resistētias quæ regijs officialibus fieri solent, dum dicti regijs officiales regias litteras & prouisiones in executionem deducunt, propterea, vt scias quomodo formetur processus dicti laudamēti curiæ, & quid in eo per fisci procuratorem regiæ curiæ contra resistentes prætendatur, in sero hic modum & formam procedendi in hoc processu.

Laudamentum curiæ in vim usatici authoritate & rogatu. 2.

*Excellentissime Domine
Locum tenens generalis.*

4. *CVM. N. causidicus ciuis Barcinona, & N. notarius, & N.
regius commissarius, seu algutzirius accessissent in vim quarū-
dam*

Practica Don Ludouici à Peguera. Cap. 14.

dam regiarum litterarum ad faciendam executionem instantē.
N. contra. N. qui dicitur Dominus de. N. & cum capturam fecis-
set dictus. N. regius algutzirius de persona de. N. eundemq; sub
certa forma captum portaret, ad præsentem Ciuitatem Barcinonæ
in regio itinere iuxta locum, de Mata de Pera, eisdem obuiam ext
uit. N. cohadunatus cum quam plurimis facinorosis hominibus, &
ut prædictitur cohadunati & armati arcabusijs tormentarijs, omnes
egressi fuerunt dictum. N. regium algutzirium, et validam eidem
resistentiam faciendo, ab eius manu, & posse exemerunt personam
de. N. & eundem regium officialem, ac alios de eius committitua in
dicta resistentia baculo, & ense lataliter vulnerarunt propter quod
fuit factus, et formatus processus regalia, in vim usatice Barcinonæ
incipientis, authoritate & rogatu. Et quia in prædictis fisci procura
tor regia curia atrocē sustinuit iniuriā, quā extimat ad quantitatē
mille ducatorum, & magna passus fuit damna, quā extimat, ad quā
titatem quingentorum ducatorū, quas quantitates maluisset abur
sa fiscalī amittere, quām talia & tanta pati. Id circo, & alias fisci
procurator regia curia comparens coram vestra Excellentia firmat
ius & de iure dicto. N. & cuicunque alteri quarelati promittens
indicio sistere, & indicatum soluere, cū suis clausulis uniuersis, etc.
Et cum his supplicat per viam laudamenti regia curia, & alias eis
dem melioribus via, modo & forma quibus possit executionem pro
dictis quantitatibus dānorū & iniuriastimatis, una cū undecupla
dictorum damnorum, & expensis iuste factis & faciendis salua iudi
cial taxatione, & moderatione decerni & fieri contra personas, &
bona dicti. N. & aliorum in dicta resistentia culpabilium, & cuius-
libet eorum in solidum, ita ut uno soluente cateri liberentur iuris
ordine in exequendo seruato. Et ad eum effectum prouisiones opor
tuna expediri fisci iuribus semper saluis Regio officio implorato.
Qualicet, etc.

Altissimus &c.

N. fisci aduocatus.

De-

De processu regalia in vim usatici Auctorita^E rogatu. 2. 97
Decretatio. —— Remittatur relatori causa qui super suppli-
caris debite prouideat.

Prouisa per magnificum Regentem
Cancellariam die. 24. Aprilis. 1603.
N. Scriba mandati.

Prouisio iudicis. —— Recepta. 24. Aprilis. 1603. visa supplica-
tione oblata per fisci procuratore regiae curiae in effectu deducetur, quod
cum N. causidicus cuius Barcin. E. N. regius algutzirius accessisset
in vim quarudā regiarū litterarū ad faciēdā executionē instantē.
N. cōtra N. qui dicitur dñs loci de. N. et cum capturā fecisset dictus.
N. regius algutzirius de persona de. N. eundēq; sub certa forma ca-
ptū portaret ad præsentē Ciuitatē Barcinonā, in regio itinere iux-
talocū de māta de Pera, eisdē obuiā exiit. N. cohadunatus cum quā
plurimis facinorosis hominibus, et ut prædictur cohadunatis E. ar-
matis arcabusijs tormetarijs, omnes aggressi fuerūt dictū. N. regiū al-
gutziriu et validā eidē resistentiā faciēdo ab eius manu et posse exe-
merunt personā dicti. N. et eundē regiū officiale, ac alios de eius co-
mitiua in dicta resistentia baculo et ense lataliter vulnerarūt. Pro-
pter quod fuit formatus processus regalia in vim usatici Barcinonā
incipiētis autoritate et rogatu, supplicatē propterea, obtā ingētem
validāq; resistentiā per viā laudamenti regiae curiae executionē fieri
et decerni, cōtra personas, et bona prædictorū delinquentiū, et cuius-
libet eorū insolidū, pro quātitatibus mille ducatorū ratione iniuria,
et quingentorū ducatorū ratione dānorū, una cum undecupla dicto-
rū dānorū, et pro expēsī iustē factiset faciēdis, prout hēc, et alia in di-
cta supplicatione latius sūt cōtēta, ad quā habeatur relatio. Visis alijs
vidēdis, attentisq; attēdendis, meritisq; processus attētis, et alias, inse-
quēdo cōclusionē die præsentī in Regio cōcilio factā, moderādo primi-
tus, et taxādo quātitatē iniuria, ad sumā quīgētarū librarū et dāno-
rū ad sumā quinquaginta librarū puidet, quod siat executio cōtra
personas, et bona dicti. N. et N. et cuiuslibet eorū insolidū pdictis quīgē-
tis libris ratione iniuria, et quīquaginta libris ratione dānorū modera-
tis, una cum undecupla dictorū dānorū: quā quātitates simul iuncte

N sum

summam capiunt mille & quinquaginta librarum, & pro expensis factis, & faciendis. ita ut altero soluete, alter liberetur; iuris ordine in exequendo seruato. Et pro his siat littera, & alia prouisiones oportuna uixta stylum regiae curiae.

N. Index Regiae curiae.

Aduerte quod supra dicta executio decernitur parte inaudita instantे fisci procuratore: quia dicta pars condemnatur ad emendandum potestati de honorē, & iniuria, quā ei cū dicta resistētia fecit: fiscus enim procedit manu plena. Verū tñ est, quod si pars vel reus cōtra quē decernitur dicta execu-
tio cōparet, & se ponit in manu & posse dictæ potestatis, seu eius regiae curiae ad purgandā dictā regaliā, tūc supercedit in dicta execu-
tione laudamēti curiae, & de illa amplius nō curatur: etiā quod ipsa executio cepta fuisset. Et procedi-
tur cōtra illū ad punitionē delicti propter publicā vindictā. Et omit-
titur dicta executio; ne quis punia-
tur in bonis & persona. Eset enim
hoc contra constitutionem Regis Ferdi. 2. in prima curia Barcino-
ne. cap. 10. anni. 1481. collocata
sub titu. debens dels condem.

Cap. 15. De processu regaliæ factæ in vim usatici Barcinonæ incipientis. Camini & stratæ.

1. Viae et stratæ publicæ sūt sub pace et
treuga, ac regia ptectione cōstitutæ

2. Offendentes in caminis & stratis publi-
cis itinerantes sive in persona sive in bo-
nis dicuntur ptectionē & securitatem
regiam violare. Et ideo incidunt in re-
galiā usatici. Camini & stratæ. Idē
in vijs publicis sitis in terris baroniū.
3. Camini non cōputantur interterritorio.
4. Proprietas viarū seu caminorū est illi⁹,
cuius est territorium.
5. Baro ex quo habet merū imperiū in sua
baronia debet habere ius animaduertē-
ti in delinquentes.
6. Offendentes in vijs priuatis itinerantes
incidunt in pœnam usatici Barcinonæ
incipientis camini; dum modo per di-
clas vias vulgo iter fiat.
7. processus regaliæ in vim usatici camini
& stratæ forma.

Heorica huius re-
galiæ legitur in u-
satico Camini et
stratæ, cui⁹ dispo-
sitione cōstat, vias
omnes publicas esse sub speciali
securitate & protectione Domini
Regis. vt omnes itinerantes qui
periculis viarum, & fluminum, ac
fortunæ se & sua frequēter expo-
nūt, sint cum omnibus eorum re-
bus & bonis in dictis vijs publicis
salvi & securi, adeò quod si quis
con-